

Збірник матеріалів
Міжнародної науково-практичної конференції
«Державна митна політика України: відповідь на
глобальні виклики та перспективи міжнародного
співробітництва»

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ
2025

УДК 339.543 (477)

Д 36

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Державна митна політика України: відповідь на глобальні виклики та перспективи міжнародного співробітництва» (м. Хмельницький, 10 червня 2025 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2025. 150 с.

У збірнику представлені доповіді, які були подані на Міжнародну науково-практичну конференцію «Державна митна політика України: відповідь на глобальні виклики та перспективи міжнародного співробітництва», яка відбулася 10 червня 2025 року.

Розміщені у збірнику тези доповідей стосуються таких напрямів: «Ключові виклики та загрози митній політиці в умовах глобалізаційних процесів», «Специфіка митного оподаткування операцій зовнішньоекономічної діяльності в Україні в особливий період», «Контроль та аудит як інструменти превенції митної політики держави», «Цифрова трансформація в контексті удосконалення процедур митного оформлення», «Роль митної сфери у забезпеченні національної безпеки України», «Спрощення митних процедур та розвиток партнерства «митниця – бізнес».

Організаційний комітет Міжнародної науково-практичної конференції «Державна митна політика України: відповідь на глобальні виклики та перспективи міжнародного співробітництва» не завжди поділяє думку учасників конференції.

У збірнику максимально точно збережені орфографія, пунктуація та стилістика, які були запропоновані учасниками конференції.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи університету, які рекомендували ці матеріали до друку.

УДК 339.543 (477)

ISBN 978-617-7572-98-4

© Колектив авторів, 2025

© Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2025 р.

Шановні учасники конференції!

Щиро вітаю всіх з початком роботи Міжнародної науково-практичної конференції «Державна митна політика України: відповідь на глобальні виклики та перспективи міжнародного співробітництва». Захід уже став постійною платформою для фахової дискусії, обміну досвідом і формування рішень, що мають практичне значення для розвитку митної сфери. Ми щиро вдячні нашим співорганізаторам – представникам Консультативної місії Європейського Союзу в Україні, Місії Європейського Союзу з прикордонної допомоги Молдові та Україні, Державної митної служби України, Вищої Школи Права і Адміністрації у Жешуві, Асоціації митних брокерів України за унікальну можливість разом знайти дієві рішення для подолання викликів та загроз, що перманентно виникають перед митною сферою України особливо в сьогоднішніх непростих умовах.

У сучасних умовах глобалізації відбуваються суттєві трансформації світової економіки та змінюється баланс впливу між країнами, що підкреслює важливість міжнародного співробітництва, особливо у сфері митної політики. Саме ефективна міждержавна взаємодія є запорукою сталого розвитку держави та зміцнення її позицій на міжнародній арені. Програма конференції охоплює широкий спектр актуальних питань, що є особливо важливими у нинішній ситуації. Зокрема, ключова увага приділяється ролі митної системи у гарантуванні національної безпеки та вдосконаленню митних процедур, що, у свою чергу, сприятиме розширенню співпраці між митними органами та бізнесом у межах концепції авторизованого економічного оператора.

Висловлюю щиро подяку нашим співорганізаторам за активну участь і підтримку у розвитку митної політики. Перекоаний, що завдяки спільним зусиллям ми зможемо визначити ефективні шляхи та напрацювати практичні рішення для вдосконалення митної системи України. Особливо приємно відзначити широку аудиторію сьогоднішнього заходу – серед учасників представники органів державної влади, територіальних підрозділів, зокрема Державної міграційної служби, Служби безпеки України, а також науковці, викладачі, митні брокери, фахівці-практики й експерти.

Бажаю всім учасникам плідної дискусії, конструктивної співпраці та нових професійних здобутків. Нехай підсумки конференції стануть важливим внеском у зміцнення національної митної системи та розвиток міжнародного партнерства.

З повагою
ректор університету

Олег ОМЕЛЬЧУК

СЕКЦІЯ 1

КЛЮЧОВІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ МИТНІЙ ПОЛІТИЦІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Арзянцева Дар'я Андріївна,

*кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, економіки,
статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та
права імені Леоніда Юзькова,*

Захаркевич Наталія Петрівна,

*кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту, економіки,
статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та
права імені Леоніда Юзькова*

МЕХАНІЗМИ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ІМПОРТУ ЗЕЛЕНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІННОВАЦІЙНОГО ОБЛАДНАННЯ

Після повномасштабного вторгнення росії Україна зіткнулася з серйозними викликами у сфері енергетичної безпеки, оскільки значна частина традиційної інфраструктури була пошкоджена або зруйнована. У відповідь держава почала активніше підтримувати розвиток альтернативної енергетики, зокрема сонячної, вітрової та біоенергетики. Зелені технології стали не лише інструментом екологічної модернізації, а й засобом для забезпечення енергонезалежності в умовах війни. Проте швидкість їх впровадження значною мірою залежить від умов імпорту відповідного обладнання.

Сьогодні в Україні діють певні митні та податкові пільги, проте вони обмежені як у часовому, так і в товарному аспектах. Наприклад, не всі категорії обладнання, що активно використовуються в ЄС, звільнені від ввізного мита або ПДВ в Україні. Це створює нерівні умови для бізнесу, знижує доступність інновацій для споживачів і уповільнює технологічний прогрес. Особливо це стосується малопотужних акумуляторів, повних вітрових турбін або зварювального інверторного обладнання, які все ще обкладаються митами. Водночас у Європейському Союзі зелений імпорт зазвичай підтримується через постійні фіскальні пільги. Такі відмінності пояснюються стратегічною стабільністю екологічної політики ЄС, що орієнтується на довгострокову кліматичну безпеку.

Для України питання реформування митної політики щодо зелених технологій є не лише економічним, а й геополітичним викликом. Угода про асоціацію з ЄС передбачає гармонізацію митної та податкової політики відповідно до європейських стандартів. Це означає необхідність адаптації національного законодавства, спрощення процедур і створення прозорих правил для учасників ринку. Дослідження в цій сфері дозволяє виявити бар'єри, розробити рекомендації щодо їх усунення та запропонувати нові підходи до митного регулювання. Крім того, сучасна митна політика має враховувати кліматичні зобов'язання України, включно з цілями Паризької кліматичної угоди. Зменшення податкового навантаження на імпорт енергоощадних технологій сприяє досягненню цих цілей. Також важливо враховувати потенціал розвитку вітчизняного виробництва компонентів для зеленої енергетики, який може бути

активізований через імпортозаміщення й локалізацію. Без глибокого аналізу митного оподаткування та адаптації системи пільг Україна ризикує втратити конкурентоспроможність у сфері зеленої трансформації. У той час як світові ринки активно інвестують у чисту енергію, вітчизняні компанії можуть залишитися осторонь через фіскальні обмеження.

Ефективна митна політика щодо інноваційного обладнання здатна стати каталізатором сталого економічного зростання. Вона також сприятиме зменшенню залежності від викопного палива, що є критично важливим у воєнних і післявоєнних умовах. Загалом, аналіз митного регулювання зелених технологій – це не лише фіскальне питання, а важлива складова енергетичної, екологічної та національної безпеки України. Від того, наскільки вдалою буде ця політика, залежатиме доступ бізнесу до новітніх технологій, розвиток внутрішнього ринку та здатність країни до відновлення й зростання.

В Україні діють пільгові умови для імпорту окремого енергетичного обладнання, спрямовані на підтримку відновлюваної енергетики та підвищення енергоефективності. Такі пільги впроваджені з метою реагування на енергетичну кризу, що виникла внаслідок збройної агресії РФ, і мають тимчасовий характер. Відповідно до статті 282 Митного кодексу України, звільнення від оподаткування митом або податком можливе на підставі окремого рішення уряду (Митний кодекс України) [1]. Наразі звільнення від ПДВ та ввізного мита застосовується до низки позицій, зокрема до сонячних панелей, інверторів, окремих акумуляторних систем та комплектуючих.

Водночас деякі зелені технології все ще підлягають оподаткуванню. Наприклад, цілісні вітрові турбіни, які мають код УКТЗЕД 8502 31 00 00, не звільнені від ввізного мита, хоча їхні окремі складові – генератори або редуктори – можуть підпадати під пільговий режим. Іншим прикладом є літій-іонні акумулятори невеликої потужності. Акумулятори з потужністю менше 300 Вт або ємністю менше 200 А·год залишаються об'єктом оподаткування, тому портативні рішення, наприклад павербанки, ввозяться з додатковими фінансовими витратами. Аналогічна ситуація спостерігається і щодо інверторних зварювальних апаратів, які, попри інверторну природу, не охоплені пільгами. Причина цих обмежень полягає в тому, що список пільгових товарів формувався переважно на основі критичної потреби під час дії воєнного стану. Його дія обмежена у часі – до завершення воєнного стану, але не пізніше 1 січня 2026 року, що створює ризики для середньострокового та довгострокового планування з боку бізнесу [2–4].

На противагу цьому, в Європейському Союзі зелені технології активно підтримуються через сталі митні та податкові механізми. Багато країн ЄС мають постійне звільнення від мит на обладнання для відновлюваної енергетики, зокрема сонячні батареї, теплові насоси, акумулятори великої ємності та вітрогенератори. У межах митної політики ЄС діє принцип сприяння енергетичному переходу та зменшенню вуглецевого сліду. Такі інструменти є частиною довгострокової кліматичної стратегії Європейської комісії. Пільговий імпорт також сприяє технологічній модернізації та появі нових гравців на ринку.

Відмінність у підходах полягає в тому, що в ЄС митна політика є інструментом сталого розвитку, а в Україні – поки що антикризовою реакцією. Така ситуація гальмує впровадження інновацій, адже підприємства змушені враховувати додаткові витрати при імпорті частини обладнання. У результаті певні рішення залишаються фінансово недоступними для малого бізнесу та домогосподарств.

На основі системних досліджень нами розроблено пропозиції щодо удосконалення митної політики в контексті оподаткування зелених технологій та інноваційного обладнання (табл. 1).

Таблиця 1

Напрями удосконалення митного оподаткування зелених технологій та інноваційного обладнання в Україні

Напрями удосконалення	Зміст пропонованих змін	Очікувані ефекти	Бар'єри впровадження
1. Розширення переліку пільгових товарів	Включити до переліку інноваційне обладнання: малі акумулятори, вітротурбіни, інвертори	Підвищення доступності сучасних рішень, стимулювання розвитку ВДЕ	Потреба у постійному оновленні УКТЗЕД, опір фіскальних органів
2. Сталість і прогнозованість пільг	Запровадити довгострокові (5–10 років) пільги на зелений імпорт	Планування інвестпроектів, зростання інвестицій у галузь	Фіскальні ризики, нестабільна макроекономічна ситуація
3. Гармонізація з митною політикою ЄС	Уніфікація класифікацій, пільг, принципів оцінки «екологічності» обладнання	Підвищення відповідності стандартам ЄС, полегшення інтеграції	Висока складність адаптації законодавства, потреба у технічній допомозі
4. Спрощення процедур оформлення пільг	Запровадження електронного сервісу для подачі документів, автоматизація перевірок	Зменшення бюрократії, пришвидшення імпорту, зменшення корупційних ризиків	Технічна недосконалість митних ІТ-систем, спротив старих процедур
5. Міжвідомча координація екологічної політики	Створення спеціального органу або робочої групи між Митницею, Міндовкіллям та Мінекономіки	Синергія екополітики та митного регулювання	Інституційна інертність, дублювання повноважень
6. Інформаційна прозорість і аналітика	Публікація переліку пільг, відкритих аналітичних звітів про імпорт «зелених» товарів	Підвищення довіри бізнесу, контроль громадськості, ухвалення обґрунтованих рішень	Недостатність ресурсу в органів влади для аналізу та публікації
7. Підтримка локального виробництва	Надання тимчасових пільг лише на обладнання, яке не виробляється в Україні	Стимулювання створення вітчизняного виробництва компонентів ВДЕ	Недостатня верифікація наявності українських аналогів, ризик обмеження конкуренції
8. Градація пільг за екологічним ефектом	Запровадити різні ставки/звільнення залежно від енергоефективності обладнання	Стимулювання імпорту найбільш ефективних та сучасних технологій	Складність технічного контролю за рівнем «екологічності»

Джерело: систематизовано авторами

Удосконалення митного оподаткування зелених технологій та інноваційного обладнання в Україні є необхідною умовою для прискорення енергетичного переходу, залучення інвестицій та реалізації міжнародних екологічних зобов'язань.

Іншим важливим напрямом є перехід від тимчасових до довгострокових пільг. Станом на 2025 рік митні пільги діють до завершення воєнного стану або не пізніше 1 січня 2026 року [5]. Така обмеженість у часі знижує інвестиційну привабливість галузі. Запровадження стабільних механізмів на 5–10 років дасть змогу бізнесу здійснювати стратегічне планування. Третім напрямом є гармонізація митної політики України з політикою ЄС. Європейські країни вже мають усталені механізми звільнення від митних платежів на «зелені» товари. Уніфікація класифікації, підходів до оцінки енергоефективності та переліків пільгового обладнання дозволить Україні інтегруватися в загальноєвропейський ринок чистих технологій.

Окрему увагу варто приділити спрощенню процедур оформлення пільг. Наразі митні процедури є досить бюрократизованими, що створює ризики затримок та неформального тиску. Автоматизація перевірки відповідності товарів критеріям пільгового ввезення, впровадження електронного кабінету для подання документів, а також чітке регламентування термінів розгляду сприятимуть підвищенню ефективності та прозорості. У цьому контексті важливо забезпечити ефективну міжвідомчу координацію, оскільки митна політика повинна бути узгодженою з екологічною та економічною. Доцільно створити робочу групу або спеціалізовану структуру, що об'єднає представників митних органів, Міністерства економіки України, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України.

Інформаційна відкритість також є критичною. Запровадження відкритого порталу з усіма чинними пільгами, технічними умовами та прикладами класифікації допоможе бізнесу орієнтуватися в умовах імпорту, зменшить кількість помилок і підвищить прозорість державної політики. Ще одним важливим напрямом є узгодження пільг з політикою локалізації. Пільги мають надаватися лише для того обладнання, яке не виробляється в Україні. Для цього потрібен систематичний моніторинг вітчизняного ринку та підтримка створення власного виробництва компонентів для зеленої енергетики.

Нарешті, актуальним є впровадження градації пільг залежно від рівня енергоефективності або екологічності обладнання. Такий підхід дозволить стимулювати імпорт найбільш сучасних і технологічно розвинених рішень, а не просто найдешевших. Для реалізації цієї ініціативи знадобиться чітка методика оцінки технічних характеристик та система екологічної сертифікації.

Усі зазначені напрями мають потенціал позитивного впливу на розвиток зеленої економіки, однак потребують комплексної реалізації, технічної підготовки та політичної волі. Їх запровадження дозволить Україні зміцнити енергетичну незалежність, адаптувати митну систему до європейських стандартів та підтримати бізнес у перехідний період.

Таким чином, Україна має потенціал для розширення митних пільг, включаючи нові напрями, такі як водневі технології, біомаса та системи зберігання енергії. Важливо, щоб майбутня митна політика України ґрунтувалася на довгостроковій екологічній стратегії, а не лише на поточних потребах. Для цього потрібно провести гармонізацію з практиками ЄС, що передбачено в Угоді про асоціацію.

Уніфікація тарифів та технічних стандартів дозволить підвищити прозорість і привабливість українського ринку. Це також сприятиме розвитку внутрішнього

виробництва компонентів для зеленої енергетики. Зрештою, ефективна митна політика має орієнтуватися не лише на наповнення бюджету, а й на досягнення кліматичних цілей. Вона може стати дієвим інструментом модернізації економіки та посилення енергетичної безпеки. Імплементация таких змін потребує чіткої нормативної бази, прозорих процедур та стабільних правил гри. Україні необхідно сформувати узгоджену державну стратегію сприяння розвитку та впровадженню зелених технологій у сфері митного регулювання. Це дозволить зменшити залежність від викопного палива та забезпечити громадянам доступ до сучасних енергетичних рішень.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2012. № 44-45. № 46-47. № 48. ст. 552.
2. «Зелена» енергетика. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/incentives/green-energy/>
3. Податкові та митні пільги: Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. URL : <https://saee.gov.ua/biznesu/derzhavna-pidtrymka/podatkovyi-ta-mytnei-pilhy>
4. Які джерела резервного живлення звільняються з 27 липня від оподаткування при ввезенні в Україну? *Дебет-кредит*. URL : <https://news.dtki.ua/taxation/pdv/92174-iaki-dzerela-rezervnogo-zivlennia-zvilniaiutsia-z-27-lipnia-vid-opodatkuvannia-pri-vvezenni-v-ukrayinu>
5. Електрогенераторні установки за кодом 8502 УКТ ЗЕД тимчасово не вважаються стаціонарними джерелами забруднення. Державна податкова служба України у Житомирській області. URL : <https://zt.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-654595.html>

Владовська Катерина Петрівна,

доктор філософії з права, доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ В МИТНИХ ОРГАНАХ

У сучасних умовах публічна служба в митних органах відіграє ключову роль у забезпеченні економічної безпеки держави, належного контролю за зовнішньоекономічною діяльністю та ефективного функціонування державного апарату. З огляду на євроінтеграційний курс України та реформування системи державного управління, зокрема в частині адаптації до європейських стандартів, особливої уваги набуває питання удосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності посадових осіб митної служби.

Водночас необхідність забезпечення прозорості, підзвітності та доброчесності в публічній службі потребує чіткого нормативного визначення правового статусу, функціональних повноважень, прав та обов'язків працівників митних органів. Удосконалення відповідного законодавства, включаючи механізми контролю та відповідальності, є важливою передумовою для ефективного функціонування митної служби як інституції публічного адміністрування.

Оскільки в чинному законодавстві України відсутнє пряме визначення терміну «публічна служба в митних органах», його зміст можна розкрити через аналіз правового статусу посадових осіб митної служби та загальних положень про державну службу.

Відповідно до частини першої статті 569 Митного кодексу України зазначено, що посадові особи митних органів є державними службовцями. Частина третя цієї ж статті передбачає, що правове становище посадових осіб митних органів визначається законодавством про державну службу, крім особливостей, передбачених цим Кодексом [1].

Що ж до самого визначення поняття державної служби необхідно звернутись першочергово до положень Закону України «Про державну службу», відповідно до положень якого «Державна служба – це публічна, професійна, політично неупереджена діяльність із практичного виконання завдань і функцій держави» [2].

Таким чином, діяльність посадових осіб митних органів, які виконують завдання та функції держави у сфері митної справи, є публічною службою.

Додатково до вищевказаного Ченцов В. В. також підкреслює, що посадові особи митних органів здійснюють особливі державні функції, мають визначений законодавством спеціальний правовий статус, користуються специфічними правами та несуть особливі обов'язки, а також підлягають встановленим законодавством обмеженням у період проходження служби [3, с. 63].

Отже, публічна служба в митних органах – це професійна діяльність посадових осіб, які, будучи державними службовцями, реалізують завдання та функції держави у сфері митної справи, діючи на підставі та в межах повноважень, визначених Митним кодексом України та іншими нормативно-правовими актами. Для публічної служби в митних органах наявні наступні характерні ознаки:

1. Державний характер – публічна служба в митних органах є складовою частиною державної служби. Посадові особи митних органів наділені владними повноваженнями та здійснюють свою діяльність від імені держави у межах реалізації митної політики.

2. Публічно-правовий характер – діяльність митників регулюється нормами адміністративного та митного права, а їх функції реалізуються в інтересах суспільства та держави.

3. Професійність – здійснення митної служби вимагає належного рівня професійної підготовки, високої кваліфікації, дотримання встановлених етичних норм та наявності відповідної професійної компетентності.

4. Регламентація законодавством – функціонування публічної служби в митних органах ґрунтується на нормах Митного кодексу України, Закону «Про державну службу» та інших нормативно-правових актах.

5. Служіння суспільству та державі – метою служби є не особиста вигода, а реалізація завдань державної митної політики, забезпечення економічної безпеки та захист національних інтересів.

6. Підзвітність і відповідальність – посадові особи митних органів підконтрольні державі та несуть адміністративну, дисциплінарну і кримінальну відповідальність за неправомірні дії.

7. Особливий правовий статус – працівники митної служби мають спеціальний правовий статус, що передбачає додаткові права, обмеження та гарантії, включно з обмеженнями щодо сумісництва, політичної нейтральності тощо.

Вищевказані ознаки відображають публічну природу митної служби та зумовлюють необхідність її подальшої правової та інституційної модернізації відповідно до європейських стандартів.

Публічна служба в митних органах є важливим інститутом державного управління, що забезпечує реалізацію митної політики, захист економічних інтересів України та належне функціонування зовнішньоекономічних зв'язків. Наявність чітко окреслених ознак – таких як державний та публічно-правовий характер, професійність, підзвітність, нормативна регламентація та особливий правовий статус – свідчить про складність та відповідальність митної служби як форми публічної служби.

У сучасних умовах реформування державної служби та євроінтеграційних процесів особливої актуальності набуває подальше вдосконалення адміністративно-правових засад функціонування митної служби, з урахуванням принципів ефективності, прозорості та доброчесності.

Таким чином, системне оновлення законодавства, підвищення професійного рівня кадрів та впровадження європейських стандартів публічного адміністрування є ключовими передумовами для розвитку сучасної митної служби України.

Список використаних джерел

1. Митний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. № 44-45, № 46-47. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
2. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 4. Ст. 43. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення 01.06.2025 р.)
3. Ченцов В.В., Приймаченко Д.В. Митне право України: навчальний посібник. Київ, 2007. 283 с.

Галус Олена Олександрівна,

кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З МИТНИМИ ОРГАНАМИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИКОРДОННОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТЕРИТОРІАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Умови воєнного стану, запровадженого в Україні внаслідок повномасштабного вторгнення РФ, зумовили необхідність адаптації митної політики та активізації взаємодії між центральними та місцевими органами влади. Особливе значення набуває ефективне функціонування прикордонної інфраструктури, як критично важливої для забезпечення економічної стійкості, гуманітарної допомоги та національної безпеки.

Органи місцевого самоврядування відіграють важливу роль у підтримці функціонування прикордонних пунктів пропуску, логістичних хабів та об'єктів критичної інфраструктури. Так, згідно зі статтею 35 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», до делегованих повноважень виконавчих органів місцевих

рад належить, зокрема створення умов для належного функціонування митних органів, сприяння їх діяльності [1].

Реалізація цього повноваження передбачає сприяння державним митним органам у здійсненні ними своїх функцій, зокрема через організацію необхідної інфраструктури, вирішення земельних питань, комунікацію з місцевими підприємствами та населенням, участь у місцевих безпекових ініціативах, пов'язаних із боротьбою з контрабандою тощо.

Органи місцевого самоврядування можуть реалізовувати це повноваження в різних формах: інфраструктурній підтримці (сприяння в будівництві, облаштуванні або реконструкції пунктів пропуску через державний кордон, логістичних центрів, зон митного контролю тощо); забезпеченні комунальних послуг (підключення митних об'єктів до водопостачання, електромереж); вирішенні земельних питань (виділення земельних ділянок для потреб митних постів або інфраструктури); інформаційній підтримці та обміні (взаємодія з митними підрозділами щодо виявлення нелегального переміщення товарів, транспорту тощо); участі у безпекових ініціативах (спільна робота щодо протидії контрабанді, участь у регіональних програмах з безпеки).

Постановою Кабінету Міністрів України від 18.01.1999 № 48 був затверджений Порядок здійснення координації діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань додержання режимів на державному кордоні [2]. З метою забезпечення ефективної взаємодії у сфері дотримання режимів на державному кордоні, органи управління Державної прикордонної служби, органи виконавчої влади та місцевого самоврядування організовують спільні засідання колегіальних органів, проводять наради, робочі зустрічі, навчання, тренування, спільні операції та інші заходи. Для координації дій ці органи розробляють плани взаємодії, в яких визначаються основні спільні заходи, спрямовані на запобігання, своєчасне виявлення та припинення порушень законодавства у прикордонній сфері. Взаємодія між структурами здійснюється в межах їхніх законодавчо визначених повноважень за такими напрямками: планування та реалізація спільних заходів для виявлення і припинення порушень прикордонного та митного законодавства; виявлення та розкриття злочинів, зокрема пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю; недопущення незаконного переміщення товарів та інших предметів через державний кордон тощо.

У період дії воєнного стану функціонування митниці набуває стратегічного значення. Зростає необхідність у оперативному оформленні гуманітарної допомоги, забезпеченні експортно-імпортних операцій, протидії незаконному ввезенню заборонених чи небезпечних товарів, участі митниці у задоволенні військово-промислових потреб держави.

У разі, коли органи місцевого самоврядування не можуть виконувати свої функції, відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», може бути створена військова адміністрація населеного пункту. Відповідно до статті 15 цього ж закону, військові адміністрації виконують делеговані повноваження органів місцевого самоврядування, у тому числі: створюють умови для функціонування пунктів пропуску через державний кордон; сприяють Державній прикордонній службі у підтриманні режиму державного кордону; забезпечують посилену охорону об'єктів національної економіки та життєзабезпечення населення [3].

У контексті інтегрованого управління кордонами, Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 № 687-р затверджено Стратегію інтегрованого

управління кордонами на період до 2025 року, яка передбачає посилення координації між митними, прикордонними, центральними та місцевими органами влади [4].

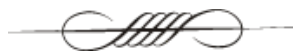
Крім того, Закон України «Про міжнародне територіальне співробітництво» визначає органи місцевого самоврядування як суб'єктів міжнародного співробітництва, що можуть брати участь у реалізації спільних проєктів, у тому числі в митній сфері. Держава забезпечує пільгові умови для реалізації таких ініціатив, зокрема, митні, валютно-фінансові, податкові стимули [5].

Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України активно взаємодіє з органами місцевого самоврядування, підтримуючи ініціативи транскордонного співробітництва, зокрема у формі конкурсного відбору проєктів та програм, які можуть фінансуватись як за рахунок державного бюджету, так і в межах міжнародної технічної допомоги [6].

Отже, в умовах воєнного стану співпраця між митними органами та органами місцевого самоврядування є надзвичайно важливою для збереження стабільності, забезпечення потреб тилу та оборони, захисту економічної безпеки держави. Реалізація таких механізмів вже сьогодні формує інституційну базу для відновлення і розвитку України.

Список використаних джерел:

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про затвердження Порядку здійснення координації діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань додержання режимів на державному кордоні : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.1999 № 48. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/48-99-%D0%BF#Text>
3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19?find=1&text=%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%80%D1%8F%D0%B4%D1%83%D0%B2#w1_1
4. Про схвалення Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 № 687-р. URL : <https://surl.cc/nksisg>
5. Про міжнародне територіальне співробітництво України : Закон України від 24.04.2024 № 3668-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3668-20?find=1&text=%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%80%D1%8F%D0%B4#w11>
6. Деякі питання діяльності центральних органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.12.2022 № 1400. URL : <https://surl.lt/mpztzl>

Гриценко Дар'я Ігорівна,

аспірант Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ СТРАХОВИХ ПРОДУКТІВ У МИТНІЙ СПРАВІ

У сучасних умовах трансформації глобальної економіки, підвищеної турбулентності світових ринків, а також загострення геополітичних ризиків, питання забезпечення економічної безпеки та стійкості зовнішньоекономічної діяльності

набуває особливого значення. Митна справа як ключовий елемент системи регулювання міжнародної торгівлі потребує сучасних інструментів управління ризиками, серед яких страхування посідає провідне місце. Водночас спектр страхових продуктів, які застосовуються у сфері митного регулювання, залишається обмеженим і не враховує багатоманіття ризиків, притаманних динамічному середовищу зовнішньої торгівлі.

Наукова актуальність теми зумовлена необхідністю системного переосмислення ролі та функцій страхування у митній справі, а також розробки концептуальних засад диверсифікації страхових продуктів з урахуванням сучасних викликів — від порушень логістичних ланцюгів до форс-мажорних обставин, пов'язаних із воєнними діями. Саме диверсифікація страхових інструментів є потенційним напрямом підвищення ефективності митно-тарифної політики, забезпечення економічної безпеки держави та мінімізації фінансових втрат учасників зовнішньоекономічної діяльності.

У науковому вимірі дана проблема перебуває на стику фінансової, страхової та митної політики, що обумовлює міждисциплінарний характер дослідження. Необхідність поглиблення теоретичних засад і формування практичних рекомендацій щодо розширення та адаптації страхових продуктів у митному середовищі формує наукову новизну та високу прикладну значущість обраної теми для науковців, державних інституцій та бізнесу.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо диверсифікації страхових продуктів у сфері митної справи з урахуванням сучасних викликів і потреб учасників зовнішньоекономічної діяльності, а також визначення напрямів удосконалення страхових механізмів як інструментів управління митними ризиками.

Диверсифікація страхових продуктів - це процес розробки та впровадження різних видів страхування, орієнтованих на конкретні ризики, галузі або потреби клієнтів. У контексті митної справи диверсифікація це створення комплексних та спеціалізованих полісів, що враховують усі етапи переміщення товарів, а також пристосування умов страхування до нових викликів, таких як діджиталізація, геополітична нестабільність чи зміни митного законодавства.

У рамках диверсифікації виділяють кілька основних груп страхових продуктів, які застосовуються у митній практиці [1, с.12]:

1. Страхування вантажів (карго) – покриває ризики пошкодження, втрати чи знищення вантажу під час транспортування. Застосовується при імпорті, експорті або транзиті товарів. До нього належать такі види: страхування на період перевезення; страхування з покриттям усіх ризиків; індивідуальні поліси для певних категорій товарів (наприклад, швидкопсувних).

2. Страхування професійної відповідальності – охоплює відповідальність митного брокера, експедитора або логістичного оператора у разі помилок, що призводять до фінансових збитків для клієнта.

3. Фінансові гарантії та страхування митних платежів, що є особливо важливе при тимчасовому ввезенні товарів, транзиті або участі в тендерах. Дає гарантії для працівників митниці, що платежі будуть сплачені навіть у разі форс-мажору.

4. Страхування юридичних ризиків – забезпечує покриття витрат, пов'язаних із судовими суперечками, штрафами, затримкою вантажу митними органами тощо.

До новітніх тенденцій диверсифікації страхових продуктів у митній справі можемо віднести [5, с.64]:

1. Інноваційні страхові продукти – поліси, що охоплюють повний цикл ЗЕД: від моменту закупівлі до завершення митного оформлення. Продукти для електронної комерції, де високі ризики пов'язані з обсягами малих партій.

2. Кіберстрахування. У зв'язку з переходом митниці на електронний документообіг зростають ризики кібератак або втрати даних. Страхування в цій сфері стає затребуваним і вимагає окремих умов.

3. Доступні продукти для МСП (малого і середнього підприємництва) - спрощені пакети страхування для малого бізнесу, які не потребують значних витрат, але дають базовий рівень захисту.

4. Використання ІТ-аналітики. Сучасні страхові компанії все частіше використовують Big Data та ШІ для точнішого оцінювання митних ризиків і формування тарифів.

Для укладання міжнародних контрактів дедалі частіше обов'язковою умовою є наявність страхування. У разі настання страхового випадку підприємці мають змогу отримати компенсацію в розмірі заздалегідь визначеної суми страхової виплати, не втрачаючи капіталу. Страхова гарантія може замінити інші види забезпечення, що пришвидшує проходження митниці. Завдяки розвитку ринку страхування у митній справі з'являється можливість заздалегідь передбачити та застрахувати ризики, характерні для конкретної угоди або країни.

Попри активний розвиток, диверсифікація страхування в митній сфері стикається з низкою проблем, а саме:

1. Низький рівень страхової культури серед малого бізнесу.
2. Недостатня інформованість підприємців про існуючі страхові можливості.
3. Правові прогалини щодо обов'язковості або стандартів таких полісів.

Диверсифікація страхових продуктів у митній справі – це стратегічно важливий напрямок розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Вона сприяє зменшенню ризиків, підвищенню надійності бізнес-операцій та стимулює розвиток логістичної інфраструктури.

Отже, диверсифікація страхових продуктів у митній справі є важливим напрямом вдосконалення механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та підвищення ефективності управління митними ризиками. Запропоноване наукове обґрунтування вказує на необхідність розширення спектра страхових послуг шляхом запровадження спеціалізованих страхових продуктів, орієнтованих на потреби імпортерів, експортерів, митних брокерів та логістичних компаній. Упровадження інноваційних страхових інструментів сприятиме зміцненню економічної безпеки держави, зменшенню ризиків втрат для суб'єктів ЗЕД і забезпеченню стабільності зовнішньоторговельних операцій. Подальші наукові розвідки доцільно спрямовувати на вивчення міжнародного досвіду страхування митних ризиків та розробку моделей інтеграції страхових механізмів у національну систему митного адміністрування.

Список використаних джерел

1. Губарєв С. О. Страхування в зовнішньоекономічній діяльності: навч. посіб. С. О. Губарєв. Київ. Центр учбової літератури, 2020. 212 с.
2. Іщенко С. В. Митна справа: теорія та практика : навч. посіб. Харків : Фінанси, 2021. 248 с.
3. Луніна І. О., Шарова С. М. Роль страхування у забезпеченні економічної безпеки держави. Фінанси України. 2022. № 3. С. 47–56.

4. Школа І. М. Інструменти управління митними ризиками в умовах євроінтеграції. Економіка і держава. 2023. № 1. С. 33–38.

5. Розвиток страхового ринку України: аналітична доповідь / Національний банк України. Київ : НБУ, 2024. 64 с. URL : <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 03.06.2025).

*Коберник Людмила Володимирівна,
головний державний інспектор Житомирської митниці*

ДЕРЖАВНА МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Митній політиці в умовах повномасштабної війни притаманна низка специфічних аспектів, котрі вимагають особливої уваги та ретельного аналізу. Війна впливає на митні процедури в основному через зміни у торговельних шляхах та цінах на товари. Однак, вплив митної політики на економіку та безпеку країни виявляється набагато глибшим та комплекснішим, що необхідно враховувати. Найбільш вагомим наслідком повномасштабної війни є зміна торгових потоків. Україна, як країна, що перебуває в стані війни, змушена коригувати свою митну політику у відносинах від ситуації на фронті та стану зовнішньої торгівлі. Наприклад, у разі блокади ворогом окремої території, де знаходяться підприємства з високим відсотком експорту, держава може змінити митні ставки для імпорту аналогічних товарів, щоб зменшити залежність від поставок з цих територій. З початком повномасштабного вторгнення на територію України, відбулося значне спрощення порядку оформлення товарів та транспортних засобів. Такі дії зроблено з метою оперативного безперешкодного та повноцінного забезпечення населення України та Збройних Сил України всім необхідним у такий складний час. Саме через блокування морських портів відбувся ряд змін в структурі ланцюгів поставок, акцент зміщується на поставки автомобільним та залізничним транспортом. Для того щоб пришвидшити проходження товарів відбулося певне скорочення контрольних процедур, виокремлено смуги руху для переміщення товарів, здійснено перерозподіл особового складу, збільшено кількість митників, що працюють у пунктах пропуску.

В цілому можна позитивно відзначити діяльність Державної митної служби України в умовах воєнного стану. Відбулося своєчасне реагування на виклики, зумовлені повномасштабним вторгненням на територію України. Насамперед внесено зміни в нормативно-правове забезпечення, в порядок оформлення товарів та транспортних засобів, що дало змогу оперативно та своєчасно забезпечити населення та військових необхідними товарами, транспортними засобами. Ефективна митна політика і в подальшому залежатиме від вдосконалення нормативно-правового простору. Отже, митна політика в умовах повномасштабної війни має значущий вплив на економіку та безпеку країни. Важливим фактором є детальна аналітика ситуації на зовнішньому ринку та на фронті, врахування стратегічних інтересів держави та забезпечення національної безпеки. Митна політика може бути важливим інструментом для підтримки економіки та безпеки держави в умовах повномасштабної війни.

Для забезпечення митної безпеки України можна виділити кілька основних напрямів:

1. Гармонізація та приведення митного законодавства у відповідність до європейських норм і стандартів, що передбачає адаптацію законодавства щодо митних процедур, контроль за товаром, захист прав інтелектуальної власності. Це допоможе забезпечити прозорість та підвищити відповідальність учасників зовнішньоекономічної діяльності.

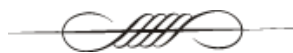
2. Запровадження новітніх митних технологій. Використання електронного документообігу, системи управління даними, це може суттєво підвищити ефективність митного контролю. Автоматизація митних процесів дозволить зменшити час на оформлення вантажів та підвищити точність у виявленні потенційних загроз.

3. Підвищення кваліфікації та навчання кадрів: підготовка кадрів є важливою для успішного впровадження нових митних технологій та методів роботи. Тренінги та програми підвищення кваліфікації допоможуть митникам ефективно виконувати свої обов'язки, розуміти нові ризики та загрози, а також використовувати інноваційні підходи у своїй діяльності.

4. Наявність тісної співпраці між державними органами, включаючи митну службу, правоохоронні органи, прикордонну службу та інші структури. Створення інформаційного простору, що дозволить оперативно реагувати на проблеми.

5. Оцінка та моніторинг ризиків: створення системи моніторингу і оцінки ризиків є важливим для виявлення можливих загроз митній безпеці. Це передбачає безупинний аналіз митних декларацій, транзакцій і моделей поведінки імпортерів та експортерів для виявлення аномалій, що можуть свідчити про можливі порушення.

Відтак, митна безпека України постає надзвичайно важливим чинником національної безпеки, економічного зростання та інтеграції до європейського простору. В умовах посилення глобалізаційних процесів та активізації зовнішньоекономічної діяльності, гарантування надійного митного контролю набуває критичного значення. Актуальність митної безпеки України зростає на тлі потреби адаптації до європейських норм, що передбачає впровадження інноваційних технологій, а також посилення міжнародної співпраці з митними органами інших держав. Ефективна реалізація цих заходів дасть змогу не лише збільшити результативність митного контролю, але й сформуванню прозору, стабільну та безпечну митну систему, яка відповідатиме сучасним викликам та вимогам часу.

Крушинська Алла Вікторівна,

кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

СТРАХОВІ КОМПАНІЇ ЯК УЧАСНИКИ МИТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

У країнах Європейського Союзу митна політика реалізується на засадах сучасної управлінської парадигми, що базується на концепції партнерства між державними

органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності (далі – ЗЕД). Такий підхід відображає стратегічне прагнення до створення відкритої, прозорої та ефективної митної системи, яка одночасно забезпечує безпеку внутрішнього ринку та сприяє розвитку міжнародної торгівлі. Замість жорсткої фіскальної моделі, що спирається переважно на контроль і санкції, пріоритетом стає співпраця та взаємна довіра між митними органами, бізнесом і фінансовими інституціями.

У цьому контексті страхові компанії виступають не лише фінансовими посередниками, але й важливими функціональними партнерами митної інфраструктури, виконуючи одразу кілька ключових завдань, які сприяють ефективному здійсненню митних процедур та зовнішньоекономічної діяльності:

1. Митний кодекс ЄС (UCC) [1] дозволяє використовувати страхування як одну з форм забезпечення митного боргу. Це актуально, коли імпортер чи експортер зобов'язаний надати гарантії на сплату податків і зборів, пов'язаних із ввезенням чи транзитом товарів. В такому випадку можливі різні типи гарантії (індивідуальні – для однієї операції або загальні, що покривають кілька операцій протягом певного періоду), а страхова компанія укладає договір страхування або поруки з оператором, і цей договір визнається митними органами. Очевидно, що таке страхування зменшує фінансове навантаження на бізнес, оскільки не потребує блокування власних коштів у вигляді грошової застави.

2. Страхові гарантії забезпечують покриття можливих фінансових ризиків держави у разі порушення зобов'язань з боку імпортерів або експортерів. Це дозволяє прискорити переміщення товарів через кордон, зменшуючи адміністративний тиск на підприємства. В умовах зростання обсягів міжнародної торгівлі та ускладнення логістичних ланцюгів важливим завданням стає виявлення та пом'якшення ризиків, пов'язаних з переміщенням товарів, дотриманням митного законодавства, захистом споживачів тощо. Страхові компанії пропонують спеціалізовані страхові продукти (наприклад, страхування відповідальності митного перевізника, страхування товарів на період переміщення), які дозволяють ефективно компенсувати потенційні втрати, тобто в цьому аспекті страхування виступає інструментом управління ризиками.

3. З точки зору ролі у системі авторизованих економічних операторів (далі – АЕО), страхові компанії у європейських країнах, окрім того, що надають страхування відповідальності оператора перед державою за митні порушення, підтверджують здатність підприємства відшкодувати можливі збитки що підвищує довіру митних органів, можуть бути залучені до професійного аудиту ризиків, що супроводжує процес отримання статусу АЕО.

4. Страхові компанії надають фінансові гарантії, які є обов'язковою умовою для тимчасового зберігання або транзиту товарів без сплати митних платежів. Участь у транзитній системі NCTS (New Computerised Transit System) [2], що являє собою цифрову платформу митного транзиту, яка діє в ЄС та країнах, що приєдналися до Конвенції про спільну транзитну процедуру важко недооцінити для суб'єктів ЗЕД. Адже, при транзиті через кілька країн-учасниць митний борг потенційно виникає в будь-якій з них. Страхова компанія надає єдину гарантію, яка визнається всіма митницями вздовж маршруту. Для цього оформлюється гарантійний сертифікат (comprehensive guarantee certificate) – електронний документ, що підтверджує наявність страхової гарантії на визначену суму. Це значно спрощує переміщення товарів, оскільки митні органи не вимагають окремих депозитів у кожній країні транзиту. Такий підхід дозволяє економічним операторам не «заморожувати» кошти на депозитах митниці, а користуватися послугами страховика для забезпечення своїх зобов'язань.

5. Також в межах єдиної митної політики ЄС відбувається активна цифрова трансформація митного адміністрування. Страхові компанії адаптують власні сервіси до нових вимог, впроваджуючи електронні гарантії [3], онлайн-платформи для подачі заявок, інтеграцію з митними базами даних, що спрощує взаємодію між усіма сторонами митного процесу та підвищує його прозорість і ефективність. На сучасному етапі ЄС активно впроваджує політику «митниці без паперів» (paperless customs) і страхові компанії інтегровані до електронних митних платформ суттєво сприяють процесам діджиталізації. Фактично, можливість надсилати гарантії в електронному форматі, підтверджувати дійсність договорів у режимі реального часу, отримувати повідомлення про закінчення терміну дії або використання гарантії забезпечує не лише швидке оформлення та відсутність черг, але й зменшення кількості перевірок та неможливість підробки документів.

Загалом європейська модель митної політики демонструє ефективну інтеграцію страхового сектору як повноцінного партнера митної інфраструктури. В умовах трансформації митної системи ЄС від фіскального контролю до моделі партнерства з учасниками зовнішньоекономічної діяльності, страхові компанії відіграють важливу роль у забезпеченні прозорості та безпеки митних процедур.

Україні доцільно перейняти цей досвід, зокрема шляхом впровадження єдиної електронної платформи для управління митними гарантіями з обов'язковим підключенням страхових компаній. Така система повинна передбачати механізм офіційного визнання страхових гарантій як повноцінного фінансового інструменту при митному оформленні транзитних та імпорتنих операцій.

Для реалізації цього підходу необхідно:

- надати законодавчий статус електронному страхуванню у сфері митної справи;
- забезпечити навчання та методичну підтримку для митних органів і бізнесу з нових форм взаємодії зі страховими установами;
- гармонізувати цифрові процедури з практикою ЄС, де електронні страхові гарантії вже інтегровані до митних ІТ-систем.

Зазначені заходи не лише сприятимуть підвищенню ефективності митного адміністрування, а й допоможуть істотно знизити корупційні ризики, які є типовими для України, завдяки прозорості, автоматизації та взаємному контролю з боку незалежних фінансових установ.

Таким чином, страхові компанії поступово трансформуються у стратегічних партнерів митних органів, забезпечуючи додаткову фінансову стійкість, зниження регуляторних ризиків і підтримку реалізації концепції «розумної митниці». Європейська практика демонструє ефективність включення страхових компаній до митної екосистеми, де вони виконують роль не лише фінансових гарантів, але й аналітичних партнерів та елементів цифрової інфраструктури. Для України критично важливо адаптувати цей досвід при подальшому реформуванні митної політики, зокрема у напрямку гармонізації з правом Європейського Союзу, що передбачає глибшу цифровізацію, автоматизацію процедур та інтеграцію приватного сектора до процесів митного адміністрування.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс ЄС (UCC). URL : https://taxation-customs.ec.europa.eu/union-customs-code-ucc-introduction_en

2. New Computerised Transit System (NCTS). URL : https://taxation-customs.ec.europa.eu/online-services/online-services-and-databases-customs/new-computerised-transit-system-ncts_en

3. Реєстрація електронних гарантій в NCTS: особливості та функціонал кабінету гаранта. URL : <https://customs.gov.ua/en/rezhim-spilnogo-tranzitu-ncts>

Куцкир Віктор Валерійович,

*начальник відділу митного оформлення митного поста «Ужгород-автомобільний»
Закарпатської митниці*

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТА МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ

З початком військової агресії російської федерації проти України перед митницею, як центральним органом виконавчої влади покликаним забезпечити реалізацію державної митної політики, зокрема митної безпеки та захисту митних інтересів України і створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, збереження належного балансу між митним контролем і спрощенням законної торгівлі, виникло ряд серйозних викликів. З одного боку постало питання забезпечити безперебійний, ритмічний пропуск товарів, вантажів та громадян через митний кордон України, з іншого забезпечити дотримання законодавства України з питань митної справи суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та громадянами, зокрема запобігання контрабанді, незаконному переміщенню товарів через митний кордон України. Відповідно до ч.1 ст. 318 Митного кодексу України «Митному контролю підлягають усі товари, транспортні засоби комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України».

Посилення безпекового контролю безперечно стало однією з основних завдань митниці. Відповідно автоматизація процесів, впровадження новітніх технологій (встановлення додаткових стаціонарних скануючих систем, вагових комплексів) дозволяє скоротити час на митне оформлення та звичайно зменшити вплив людського фактору під час митного контролю товарів, при цьому забезпечивши збільшення ефективності виконання митних формальностей. Тут варто відзначити допомогу міжнародних партнерів, завдяки яким Держмитслужба отримала мобільні скануючі системи та сучасні нові навантажувачі. Зокрема митні пости «Тиса» та «Ужгород-автомобільний». Разом із запровадженням новітніх технологій Україна активно адаптує своє митне законодавство до Європейського та до вимог Всесвітньої митної організації, що в свою чергу дає можливість вже зараз стати частиною Європейського простору. Так приєднання до Конвенції про Спільний транзит NCTS, значно спрощує організацію безпекового контролю, підвищує прозорість та безпеку на кожному етапі ланцюга поставок.

З розмаїття проблемних питань даного напрямку, хочу більш детально зупинитися на питаннях правового забезпечення реалізації завдань органів державної влади і місцевого самоврядування України, пов'язаних з необхідністю швидкого

переміщення, прискореного митного оформлення та доставки вантажів гуманітарної допомоги до її набувачів.

Проблематика, пов'язана із переміщенням вантажів гуманітарної допомоги через митний кордон України громадянами резидентами та нерезидентами, а також підприємствами та організаціями різних форм власності в умовах дії воєнного стану в Україні є такою, що у даний час постійно і активно обговорюється науковцями – юристами, спеціалістами в галузі митної справи, волонтерами, перевізниками, декларантами та митними посередниками.

Одним з основних завдань органів державної влади і митних органів зокрема у даному напрямку є забезпечення ними ефективної, збалансованої та оперативної роботи підрозділів митного оформлення та контролю переміщенням і обробкою таких вантажів в частині дотримання законодавства України з питань митної справи. Ст. 9 ЗУ «Про гуманітарну допомогу» визначено – митне оформлення товарів (предметів) гуманітарної допомоги проводиться тільки після здійснення необхідних видів контролю.

Законодавство України про гуманітарну допомогу складається з Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», Закону України «Про гуманітарну допомогу», інших нормативно-правових актів, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Закон України «Про гуманітарну допомогу» та інші спеціальні нормативно-правові акти визначають правові, організаційні і соціальні засади надання, переміщення, отримання, оформлення і розподілу гуманітарної допомоги, окреслюють основні принципи та напрями даної діяльності в Україні.

Дуже важливим було прийняття 01 березня 2022 року постанови Кабінету Міністрів України №174 «Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану», адже з початку повномасштабної агресії 24.02.2022 надзвичайно зросла кількість транспортних засобів із вантажами «гуманітарної допомоги». Варто зазначити, що майже 100% транспортних засобів, які перетинали кордон в режимі «імпорт», переміщували вантажі з гуманітарною допомогою. Також необхідно відмітити, що суттєво змінився і характер вантажів. Якщо до початку війни це були переважно продукти харчування та одяг, то з початком військової агресії в якості гуманітарної допомоги значно розширився перелік товарів, які переміщувались в якості гуманітарної допомоги (медикаменти, обладнання, товари домашнього вжитку, транспортні засоби спеціального призначення та інші).

З огляду на те, що більшість органів державної влади на тимчасово окупованих територіях не працювали, і процедура визнання вантажів з гуманітарною допомогою та пропуск їх через митний кордон України відповідно до вимог Закону України «Про гуманітарну допомогу» унеможлилювали безперешкодне та першочергове оформлення таких вантажів в пунктах пропуску через державний кордон України, з набранням чинності постанови Кабінету Міністрів України №174 від 01.03.2022 було нормативно врегульовано процес митного оформлення таких вантажів.

В подальшому на зміну ПКМУ 174, а саме 05 вересня 2023 року урядом було прийнято Постанову №953, яка є чинною і тепер. Власне наразі пропуск та митне оформлення гуманітарної допомоги наразі здійснюється відповідно до вимог саме цієї постанови. Варто зазначити, що уряд прийняв встановив повністю новий порядок, врегулювавши ряд проблемних питань. Серед важливих нововведень, обов'язкове подання та реєстрація декларації про гуманітарну допомогу в автоматизованій системі

реєстрації гуманітарної допомоги. «Вимоги цього Порядку поширюються також на отримувачів гуманітарної допомоги (далі – отримувач), яких на дату набрання чинності постановою Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2023 р. № 953 «Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану» було зареєстровано в Єдиному реєстрі отримувачів гуманітарної допомоги (далі – Єдиний реєстр) і які отримують гуманітарну допомогу, пропуск якої здійснюється з дня набрання чинності постановою Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2023 р. № 953 «Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану» (ПКМУ 953 від 05.09.2023) Даним порядком також врегульовано питання алгоритму дій посадової особи митного органу та декларанта в разі невідповідності даних заявлених в декларації про гуманітарну допомогу та фактичним даним. Підсумовуючи можна сказати, що з прийняттям нового порядку КМУ, сприяло пришвидшенню митного оформлення вантажів гуманітарної допомоги в пунктах пропуску через державний кордон.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. № 44-45, № 46-47. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
2. Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2022 № 174. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2022-п>
3. Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.09.2023 № 953. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/953-2023-п#Text>

Мартинюк Віктор Анатолійович,
доктор філософії з права, доцент кафедри трудового,
земельного та господарського права
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ДЛЯ РОЗМІЩЕННЯ ОБ'ЄКТІВ МИТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Митна інфраструктура відіграє ключову роль у забезпеченні ефективної зовнішньоекономічної діяльності, охороні національних інтересів, спрощенні товарообігу, забезпеченні належного митного контролю, а також забезпечення логістики Збройним Силам України (далі – ЗСУ). Для її повноцінного функціонування необхідним є правове врегулювання питання надання та використання земельних ділянок, на яких розміщуються об'єкти митної інфраструктури – митні пости, термінали, склади тимчасового зберігання, логістичні центри, автошляхи, об'їзди тощо.

Водночас, процес передача земель таких потреб супроводжується низкою юридичних особливостей, що зумовлені, як загальними нормами земельного законодавства, так і специфікою митного регулювання. Існують проблеми правового

режиму земель у прикордонних районах, колізії між законодавчими актами, а також труднощі у практичній реалізації проєктів розміщення митної інфраструктури.

Актуальність теми зумовлена зростаючими потребами у модернізації митної системи України, інтеграції до європейських стандартів, необхідністю адаптації до викликів теперішнього часу та потреб ЗСУ, а також удосконаленням правового механізму розпорядження землями, які використовуються для митних цілей.

Митна інфраструктура охоплює сукупність об'єктів, що забезпечують функціонування митної системи держави. До таких об'єктів належать митні пости, пункти пропуску, склади тимчасового зберігання, митні термінали, логістичні комплекси, адміністративні будівлі митних органів тощо. Їх функціонування неможливе без, відповідного, виділення, передачі та реєстрації земельних ділянок.

За своїм функціональним призначенням об'єкти митної інфраструктури поділяються на:

- контрольно-пропускні (пункти перетину державного кордону, митні пости);
- складські (митні склади, зони митного контролю, термінали);
- управлінсько-адміністративні (будівлі митних органів, сервісні центри).
- Кожен із зазначених типів об'єктів має специфічні вимоги до земельних ділянок щодо місця розташування, режиму використання, доступу до транспортної інфраструктури тощо.

- Згідно із Земельним кодексом України [1], землі, які можуть використовуватись для потреб митної інфраструктури, належать здебільшого до категорій:

- землі транспорту (якщо інфраструктура розміщується біля шляхів сполучення);
- землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення (ст. 19 Земельного Кодексу України (далі – ЗКУ);
- землі державної або комунальної власності, які можуть передаватися у користування або власність юридичним особам (у тому числі Держмитслужбі або інвесторам).

Особливе правове значення мають землі прикордонних територій, де функціонують міжнародні пункти пропуску. На ці ділянки можуть поширюватись додаткові обмеження щодо режиму використання, контролю доступу, містобудівного планування.

Виділення земель під митну інфраструктуру регулюється:

- ЗКУ (особливо главами про передачу земель у власність і користування) [1];
- Митним кодексом України (у частині розміщення митних органів та об'єктів)[3];
- Законами України «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про використання земель оборони», «Про прикордонний контроль» та ін. [2; 4; 5].;
- Підзаконними актами, включаючи постанови КМУ та локальні рішення ОМС.

Процедура надання земельної ділянки для розміщення об'єктів митної інфраструктури є багатоступеневою та регламентується низкою нормативно-правових актів у сфері земельного, містобудівного та митного законодавства.

Першим етапом є обґрунтування потреби в земельній ділянці. Цей крок передбачає аналіз існуючої інфраструктури, визначення логістичних маршрутів, вантажопотоків, а також економічної та соціальної доцільності створення або

розширення об'єкта митної інфраструктури. Обґрунтування складається у вигляді службової записки, інвестиційного проєкту або звернення до органів влади.

Наступним етапом є отримання дозволу на розробку документації з землеустрою (згідно норм і стандартів), яка включає, зокрема, детальний план території та інші документи, передбачені окремими видами документації з землеустрою щодо відведення земельної ділянки. Ця документація визначає межі ділянки, її цільове призначення, обмеження у використанні, інженерні мережі та транспортну доступність, погодження (за необхідності).

Після підготовки документації здійснюється узгодження з органами містобудування та архітектури. На цьому етапі перевіряється відповідність намірів забудови вимогам генерального плану населеного пункту, зонінгу, а також архітектурно-будівельним нормам. У разі розташування земельної ділянки в прикордонній зоні, можуть також вимагатися погодження з Держприкордонслужбою та іншими спеціальними органами.

На основі погодженої документації, відповідний, орган влади приймає рішення про передачу земельної ділянки суб'єкту звернення. Якщо земля перебуває у державній власності – рішення приймає Кабінет Міністрів України або уповноважений орган виконавчої влади. Якщо ж ділянка є у комунальній власності – повноваження щодо її надання належать органам місцевого самоврядування. Важливим є дотримання вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» [6], якщо діяльність має потенційно значний вплив.

Завершальним етапом є реєстрація речових прав на земельну ділянку у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно. Це забезпечує офіційне визнання права користування або власності, а також дозволяє здійснювати подальші дії – проектування, будівництво, введення об'єкта в експлуатацію.

Особливістю процесу надання земель для митної інфраструктури є те, що відповідні об'єкти часто розміщуються в межах прикордонної смуги. Це зумовлює потребу у врахуванні додаткових вимог – екологічних, прикордонних, безпекових та будівельних, передбачених профільним законодавством. Недотримання цих умов може призвести до відмови у погодженні або визнання рішень незаконними.

Незважаючи на наявність загального законодавчого регулювання у сфері земельних та містобудівних відносин, процес надання земель для розміщення об'єктів митної інфраструктури супроводжується низкою системних проблем, що ускладнюють реалізацію таких проєктів.

1. Відсутність спеціального правового режиму для земель, призначених під митні потреби, створює правову невизначеність. На відміну від, наприклад, земель оборони чи транспорту, законодавство не містить чіткого визначення категорії «землі для митної інфраструктури» або особливих умов їх використання. У результаті, під час оформлення прав на землю часто виникають питання щодо необхідності зміни цільового призначення земельної ділянки.

2. Спостерігається колізія норм земельного та митного законодавства. Зокрема, Митний кодекс визначає необхідність створення відповідної інфраструктури для здійснення митних процедур, але не врегульовує механізм надання земельних ділянок для цих цілей. Це призводить до ситуацій, коли митні органи фактично не мають чітко визначеного інструментарію щодо отримання земель – особливо у випадках будівництва нових об'єктів.

3. Бюрократичні та процедурні складнощі. Процедура отримання земельної ділянки – багатоетапна, з численними погодженнями, що часто тривають роками. Будь-

які затримки на етапах узгодження з органами архітектури, екології чи місцевого самоврядування призводять до гальмування проєктів. Особливо критично це для стратегічних об'єктів на кордоні, де кожна затримка впливає на логістику державного рівня.

4. Відсутність координації між державними органами. У практиці часто спостерігається дублювання повноважень або навпаки – «перекладання» відповідальності. Зокрема, митні органи можуть ініціювати потребу у створенні нового пункту пропуску, але фактично не мають впливу на рішення про виділення земельної ділянки, яке приймає інший орган (наприклад, місцева громада).

Ще однією проблемою є недостатня доступність якісної інфраструктури в прикордонних регіонах. Через це пошук придатних земельних ділянок ускладнюється – не всі мають підведені комунікації, транспортну доступність чи містобудівну документацію. Крім того, у деяких прикордонних районах відсутні затверджені генеральні плани або детальні плани територій, що юридично блокує процес оформлення землі. Окремо варто згадати про ризики зловживань при передачі земель у приватні руки під виглядом об'єктів митної інфраструктури, коли земля передається без конкурсу або за заниженими ставками. Це підриває довіру до органів влади та потребує посилення контролю та прозорості у процедурі.

Одним із ключових напрямів удосконалення правового регулювання у сфері розміщення об'єктів митної інфраструктури є запровадження спеціального правового режиму для земель, що використовуються з метою забезпечення потреб митних органів. Доцільно на законодавчому рівні визначити окрему категорію земель – «землі митної та прикордонної інфраструктури», із закріпленням особливостей їх правового статусу, порядку надання та використання. Такий підхід сприятиме усуненню правової невизначеності, а також уніфікує процедури оформлення прав на відповідні ділянки.

Подальшого вдосконалення потребує міжвідомча взаємодія між органами державної влади та місцевого самоврядування, що залучені до процесу погодження та надання земель під об'єкти митної інфраструктури. Доцільним є створення єдиного координаційного механізму (наприклад, міжвідомчої платформи або цифрового порталу), який би забезпечував ефективну комунікацію та узгодження рішень між Держмитслужбою, органами містобудування, прикордонною службою, екологічними та земельними органами виконавчої влади.

З метою усунення затримок та правових колізій необхідно уніфікувати процедуру виділення земельних ділянок під митні об'єкти. Варто розробити єдиний типовий алгоритм із чіткими термінами проходження кожного етапу – від звернення, подання обґрунтування розрахунку потреби площі земельної ділянки до реєстрації речових прав на неї. Така уніфікація сприятиме прискоренню реалізації проєктів та зменшенню адміністративного навантаження на заявників.

Митний кодекс України доцільно доповнити положеннями, що регламентують механізм ініціювання та реалізації проєктів митної інфраструктури з урахуванням земельних аспектів. Зокрема, слід встановити правові засади участі митних органів у процесі планування, вибору та погодження земельних ділянок під нові об'єкти. Особливо актуальним є питання стимулювання розвитку інфраструктури у прикордонних регіонах, де відсутність відповідної документації або комунікацій ускладнює виділення земель. Доцільно запровадити державну підтримку у вигляді фінансування або субсидування розробки містобудівної та землепорядної документації в стратегічно важливих, прикордонних районах.

З метою забезпечення прозорості й запобігання зловживанням доцільно створити відкритий електронний реєстр земельних ділянок, потенційно придатних для розміщення митної інфраструктури. Такий реєстр має містити інформацію про правовий статус, цільове призначення, інженерні комунікації, транспортну доступність, а також відповідність містобудівній документації. Крім того, варто посилити контроль за процедурою передачі земель у користування або власність під митні об'єкти. Доцільно встановити обов'язковість конкурсних процедур у разі участі приватних суб'єктів, передбачити механізми незалежного моніторингу та аудитів, що сприятиме підвищенню довіри до відповідних органів влади.

Забезпечення належного правового режиму земель для розміщення об'єктів митної інфраструктури є ключовою умовою для ефективного функціонування митної системи держави. Митна інфраструктура, як складова національної безпеки та економіки потребує чітко врегульованих механізмів землекористування, які б відповідали, як загальнодержавним інтересам, так і вимогам логістики та прикордонного контролю.

Наразі процес надання земель під об'єкти митної інфраструктури супроводжується низкою системних проблем – від правової невизначеності до процедурної складності та нестачі міжвідомчої координації. Особливо ускладнює ситуацію відсутність єдиного підходу до визначення цільового призначення таких земель, що призводить до численних юридичних колізій і затримок. Розв'язання виявлених проблем потребує комплексного підходу – як на рівні законодавства, так і на рівні практики використання та охорони земельних ресурсів. Запропоновані заходи сприятимуть не лише підвищенню ефективності розвитку митної інфраструктури, а й забезпечать прозорість процедур, скорочення строків реалізації проєктів та залучення інвестицій у цю сферу.

Загалом, удосконалення правового механізму виділення та передачі земель для потреб митної інфраструктури має стати частиною ширшої стратегії реформування митної, прикордонної та логістичної системи України відповідно до європейських стандартів, вимог міжнародної торгівлі та потреб ЗСУ.

Список використаних джерел:

1. Земельний кодекс України : Кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/2768-14>.
2. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/3038-17>.
3. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/4495-17>.
4. Про прикордонний контроль : Закон України від 03.04.2003 № 661-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/661-15>.
5. Про використання земель оборони : Закон України від 27.11.2003 № 1345-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/1345-15>.
6. Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23.05.2017 № 2059-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/2059-19>.
7. Про затвердження порядку розроблення детального плану території : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 № 805. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/805-2013-п>.

Мащенко Марина Анатоліївна,
*доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри підприємництва, торгівлі і
 логістики Національного технічного університету*
«Харківський політехнічний інститут»,
Смородін Андрій Юрійович,
почесний професор Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут», президент Національної платформи
«Ініціатива Трьох морів – Україна»

МОДЕРНІЗАЦІЯ МИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ДО МИТНОГО ПРОСТОРУ ЄС

Модернізація митної системи України в умовах післявоєнної відбудови є одним із ключових завдань державної політики, спрямованої на забезпечення сталого економічного зростання, інтеграцію до європейського економічного простору та зміцнення національної безпеки. З огляду на стратегічний курс України на вступ до Європейського Союзу та приєднання до єдиного митного простору, постає необхідність комплексного реформування митної інфраструктури, законодавства та процедур відповідно до стандартів ЄС.

Актуальність теми зумовлена також значними викликами, що постали перед митною системою внаслідок повномасштабної збройної агресії: знищенням або втратою частини митної інфраструктури, посиленням тіньових торговельних потоків, порушенням логістичних ланцюгів та необхідністю екстреного переорієнтування зовнішньоекономічної діяльності. В умовах післявоєнної реконструкції критично важливо забезпечити високу ефективність митного адміністрування, цифровізацію процедур, прозорість та відповідність європейським вимогам, що сприятиме інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС.

Крім того, митна система відіграє важливу роль у реалізації фіскальної функції держави, формуванні сприятливого ділового середовища, захисті внутрішнього ринку та створенні передумов для розвитку експортного потенціалу. Саме тому дослідження напрямів модернізації митної системи України в контексті її адаптації до вимог єдиного митного простору ЄС є своєчасним, науково обґрунтованим і має важливе практичне значення для реалізації державної політики євроінтеграції [1, 2].

У контексті повномасштабної війни в Україні модернізація митної системи набула принципово нового значення. Митна система виступає не лише механізмом адміністрування зовнішньоекономічної діяльності, але й стратегічним інструментом економічної безпеки, забезпечення стійкості державного бюджету та інтеграції до європейського простору. Післявоєнна відбудова України передбачатиме фундаментальні зміни в митній політиці, що мають бути скоординовані з нормами і стандартами Європейського Союзу.

Збройна агресія РФ спричинила суттєві порушення у роботі митниці: було зруйновано митні пункти пропуску, перервано логістичні ланцюги, скорочено експортно-імпортні операції, зросли ризики нелегального переміщення товарів. У цій ситуації митна система змушена адаптуватися до нових умов відповідно до викликів військового часу, зокрема через впровадження спрощених процедур, цифровізацію та зміцнення контролю на кордоні.

У післявоєнний період стратегічним завданням стане побудова нової, прозорої, ефективної та адаптованої до стандартів ЄС митної системи. Пріоритетами мають стати [3, 4]:

- повна імплементація положень Митного кодексу ЄС;
- цифровізація митних процедур (е-декларування, eTIR, NCTS);
- розвиток IT-інфраструктури для міжвідомчої інтеграції та управління ризиками;
- інституційна реформа митних органів з метою посилення кадрового потенціалу та боротьби з корупцією;
- гармонізація тарифної політики з митною політикою ЄС.

Євроінтеграція вимагає від України поступового переходу до єдиних стандартів митного простору, які включають загальноєвропейські правила і процедурні регламенти. На часі приєднання до програми Customs 2028, участь у механізмах спільного транзиту, а також технічне оснащення на рівні Schengen Borders Code. Це дозволить Україні в перспективі стати частиною внутрішнього ринку ЄС та спростити торгівлю з країнами-членами.

У реалізації стратегії модернізації митниці ключову роль відіграватиме залучення зовнішніх ресурсів: інституційна підтримка від митних служб країн ЄС, гранти від Європейської Комісії, участь у проєктах USAID, GIZ, UNDP. Особливу увагу слід приділити впровадженню митного компоненту в рамках Плана відбудови України.

Серед головних загроз існують: технічна відсталість митних пунктів, низький рівень довіри до органів влади, обмежена кадрова спроможність. Подолання цих бар'єрів потребуватиме комплексного реформування, зміни управлінської культури та формування спільної відповідальності держави, бізнесу та громадськості.

Модернізація митної системи України є необхідною умовою не лише економічного відновлення, але й стратегічного європейського курсу держави. Впровадження європейських стандартів, цифрових інструментів, співпраця з міжнародними партнерами та посилення інституційної спроможності митниці стануть фундаментом для створення ефективної та прозорої митної системи відповідно до вимог інтеграції до митного простору ЄС.

Модернізація митної системи України в умовах післявоєнної відбудови є не лише відповіддю на виклики, спричинені збройною агресією, а й ключовою передумовою реалізації стратегічного курсу європейської інтеграції. Реформування митного сектору має відбуватися в комплексі: на інституційному, технічному, процедурному та кадровому рівнях. Повна імплементація норм Митного кодексу ЄС, цифровізація процедур, інтеграція до системи спільного транзиту та розвиток сучасної IT-інфраструктури – це не лише кроки до покращення зовнішньоекономічної діяльності, а й чинники, що забезпечують фіскальну стійкість держави, прозорість митного адміністрування та зміцнення економічної безпеки.

Системна модернізація митниці вимагає активної участі міжнародних партнерів, ефективної міжвідомчої координації, а також широкого залучення бізнес-спільноти та громадянського суспільства до процесу розробки й імплементації змін. Лише за умови цілеспрямованих дій, політичної волі та чіткого дотримання європейських стандартів митна система України зможе перетворитися на ефективний інструмент інтеграції до внутрішнього ринку ЄС та стати каталізатором економічного зростання й стійкості в умовах післявоєнної відбудови.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

2. Стратегія інтеграції України до Єдиного митного простору ЄС: аналітична доповідь. *Центр дослідження регіональної безпеки*. Київ : НІСД, 2023. 104 с.
3. Рябікін П. Б. Адаптація митної системи України до стандартів ЄС. *Державне управління: теорія та практика*. 2022. № 4. С. 21–29.
4. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL : <https://customs.gov.ua/>

Омельчук Олег Миколайович,

доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії наук вищої освіти України, заслужений юрист України, ректор Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

КРИМІНАЛІЗАЦІЯ ТОВАРНОЇ КОНТРАБАНДИ В УКРАЇНІ: ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗМІН ДО КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

У сучасних умовах розвитку правової системи України особливої актуальності набувають питання протидії кримінальним правопорушенням у сфері господарської діяльності, зокрема – контрабанді товарів. Протягом останніх років спостерігається тенденція до перегляду підходів щодо криміналізації діянь, пов'язаних з переміщенням товарів через митний кордон України поза митним контролем. У зв'язку з цим важливим кроком стало прийняття Закону України від 09.12.2023 року № 3513-IX, яким відновлено кримінальну відповідальність за товарну контрабанду, що раніше була декриміналізована.

Рекриміналізація контрабанди товарів, з одного боку, покликана посилити захист економічної безпеки держави, підвищити ефективність митного контролю та наповнення державного бюджету. З іншого – вона викликає низку дискусій щодо доцільності такого кроку, його юридичної обґрунтованості, а також можливих наслідків для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Контрабанда як суспільно небезпечне явище завжди становила загрозу економічним інтересам держави. У правовій історії України вона тривалий час визнавалася кримінально караним діянням. Проте з прийняттям Закону України № 4025-VI від 15 листопада 2011 року, було внесено зміни до Кримінального кодексу України, внаслідок яких відповідальність за переміщення через митний кордон товарів без належного декларування була переведена у площину адміністративного права. Такий крок аргументувався необхідністю гуманізації кримінального законодавства, зниженням навантаження на правоохоронну та судову систему, а також прагненням створити більш сприятливе середовище для зовнішньоекономічної діяльності [5]. Однак на практиці декриміналізація мала низку негативних наслідків. Відсутність дієвого механізму притягнення до відповідальності за великі обсяги товарної контрабанди сприяла зростанню тіньової економіки, зменшенню надходжень до державного бюджету та ослабленню митного контролю. Механізми адміністративного впливу виявилися недостатньо ефективними у протидії організованим схемам незаконного переміщення товарів [4].

У зв'язку з посиленням потреби у боротьбі з масштабною контрабандою, Верховна Рада України 9 грудня 2023 року ухвалила Закон № 3513-IX «Про внесення

змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо криміналізації контрабанди товарів». Цим законом до Кримінального кодексу було повернуто статтю 201-3, яка передбачає кримінальну відповідальність за незаконне переміщення товарів через митний кордон України [5].

Згідно з новою редакцією статті 201-3 КК України, контрабандою визнається переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, якщо вартість таких товарів перевищує встановлений законом поріг. Закон також передбачає градацію кримінального правопорушення за обсягами завданої шкоди. Це рішення слід розглядати як частину ширшої стратегії України щодо наближення національного законодавства до стандартів Європейського Союзу та зміцнення інституційної спроможності держави боротися з економічною злочинністю.

Попри позитивні наміри законодавця, процес реалізації нових положень викликає низку проблем. По-перше, залишається відкритим питання чіткого визначення межі між адміністративним і кримінальним правопорушенням. Хоча закон встановлює граничну вартість товарів для кваліфікації діяння як кримінального правопорушення, визначення фактичної вартості на практиці може бути складним і спірним. По-друге, існує ризик зловживання правоохоронними органами своїми повноваженнями, зокрема при здійсненні митного контролю. Недосконалість методик оцінювання, можливі корупційні ризики та тиск на суб'єктів господарювання можуть створювати підґрунтя для вибіркового правозастосування. Крім того, нова редакція кримінального закону потребує належної імплементації в судовій практиці. Судові органи мають виробити єдині підходи до тлумачення понять, таких як «приховування від митного контролю» чи «значний розмір», щоб уникнути неоднозначності та правової невизначеності [1].

Одним із ключових аргументів на користь рекриміналізації товарної контрабанди є необхідність диференціації правової відповідальності залежно від ступеня суспільної небезпеки правопорушення. За відсутності кримінальної відповідальності за незаконне переміщення товарів через митний кордон, держава фактично обмежується застосуванням адміністративно-правових засобів, які часто не мають належного превентивного ефекту. Теоретики права неодноразово вказували, що відсутність кримінально-правової оцінки таких діянь суперечить принципу пропорційності відповідальності та послаблює загальну ефективність правоохоронної системи.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика адміністративної та кримінальної відповідальності за товарну контрабанду в теорії права

Критерій	Адміністративна відповідальність	Кримінальна відповідальність
Правова природа	Охоронна функція в сфері дисципліни та порядку	Охоронна функція щодо найнебезпечніших діянь
Суб'єкт	Фізичні та юридичні особи	Лише фізичні особи (деліктоздатні)
Санкції	Штраф, конфіскація	Штраф, позбавлення волі, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, конфіскація майна
Превентивний ефект	Обмежений	Вищий рівень стримування правопорушень

Продовж. табл. 1

Ефективність боротьби організованими схемами у з	Незначна	Висока (з урахуванням розслідування, оперативних дій)
Відповідність ступеню суспільної небезпеки	Часто неадекватна	Забезпечується завдяки гнучкій системі санкцій

Джерело: складено автором на основі [3; 5]

Проведений теоретичний аналіз засвідчує наявність суттєвих відмінностей між адміністративною та кримінальною відповідальністю за вчинення правопорушень у сфері товарної контрабанди. Адміністративно-правові заходи, з огляду на їхню м'якість та обмежений превентивний потенціал, не забезпечують належного рівня протидії організованим формам контрабандної діяльності, що безпосередньо загрожує економічній безпеці держави. Натомість кримінально-правовий механізм, завдяки своїй жорсткості, комплексному характеру та здатності впливати як на правопорушника, так і на соціальне середовище загалом, виступає більш ефективним інструментом у боротьбі з найбільш небезпечними формами незаконного переміщення товарів через митний кордон. Саме це й обґрунтовує доцільність його застосування у випадках, коли контрабандне діяння має підвищений ступінь суспільної небезпеки.

У багатьох країнах Європейського Союзу контрабанда товарів визнається кримінальним правопорушенням у разі перевищення певного порогу вартості або якщо діяння пов'язане з організованою злочинною діяльністю. Зокрема, у Німеччині, Польщі та Франції діють чіткі механізми взаємодії митних та правоохоронних органів, які дозволяють ефективно запобігати порушенням без надмірного тиску на бізнес.

Україна, орієнтуючись на ці практики, має забезпечити не лише криміналізацію відповідного діяння, але й створення умов для прозорого і прогнозованого правозастосування. Успішна реалізація нових норм можлива лише за умови належного кадрового забезпечення митних органів, їхньої технічної модернізації та реформування слідчих підрозділів [2].

У результаті проведеного дослідження можна дійти висновку, що контрабанда товарів є складним і небезпечним явищем, яке потребує чіткої правової кваліфікації та ефективного механізму протидії. В умовах посилення транснаціональних економічних загроз саме правильне визначення виду юридичної відповідальності має ключове значення для забезпечення державної безпеки й дотримання митного законодавства.

Аналіз правової природи адміністративної та кримінальної відповідальності свідчить, що адміністративні заходи доцільно застосовувати у разі менш небезпечних порушень митних правил, зокрема у випадках, коли діяння не має ознак організованості або значної шкоди. Водночас вони виявляються недостатньо ефективними у боротьбі з масштабною, організованою або системною контрабандною діяльністю, яка має високий рівень суспільної небезпеки.

Кримінальна відповідальність, на відміну від адміністративної, виконує не лише каральну функцію, а й слугує важливим інструментом превенції та загального попередження подібних злочинів. Її застосування є виправданим у випадках, коли контрабандні дії спрямовані на систематичне ухилення від митного контролю, завдають суттєвої шкоди державним інтересам або пов'язані з організованими групами.

Отже, доцільним є чітке розмежування меж адміністративної та кримінальної відповідальності з урахуванням суспільної небезпеки правопорушення. Для забезпечення ефективного правозастосування також важливо вдосконалити нормативну базу, зокрема Кримінальний та Митний кодекси України, а також забезпечити належну кваліфікацію правоохоронних та митних органів у процесі виявлення й протидії контрабанді.

Список використаних джерел:

1. Гродецький Ю. Перспективи криміналізації контрабанди товарів. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2021. № 15 (1). С. 150–161. URL : <http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/237373>
2. Каменський Д. Контрабанда як протиправне посягання на засади ринкової моделі економіки в Україні: деякі актуальні питання. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія Право. 2023. № 77 (2). С. 155–160. URL : <http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/237373>
3. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
4. Назимко Є., Данилевська Ю., Пономарьова Т. Рекриміналізація контрабанди в світлі законодавчих ініціатив. *Право та державне управління*. 2023. № 3. С. 285–290. URL : http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2023/43.pdf
5. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо криміналізації контрабанди товарів : Закон України від 09.12.2023 № 3513-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/3513-20>

Потапнікова Галина Валеріївна,

кандидат історичних наук, заступник начальника Хмельницької митниці

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИКИ РЕФОРМ У ДЕРЖАВНІЙ МИТНІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ ЗА НАПРЯМКОМ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Інституціоналізацією у сфері політики реформ у митному відомстві виходячи з дефініції інституціоналізації можна вважати процес формалізації, закріплення та впровадження нових правил, процедур і практик у діяльність митних органів з метою забезпечення їх сталої, ефективної та прозорої роботи та відповідності європейським стандартам.

Вирізняють два рівні інституціоналізації: високий, який реалізується у тому, що реформи не залишаються декларативними, а є постійними елементами державної митної політики і практики здійснення митної справи; і відповідно, низький, свідченням якого є неспроможність впровадження змін.

Поняття «інституційне забезпечення» вжите в контексті спроможності органів влади реалізовувати ефективну політику реформ у Держмитслужбі. Отже, інституційне забезпечення політики реформ – це наявність засад, які б дали змогу формувати політику у визначеній сфері, належним чином реалізовувати стратегічні плани, проводити моніторинг виконання політики та об'єктивну оцінку її ефективності.

Процес інституціоналізації у сфері політики реформ передбачає:

1. Створення або реформування інституцій, які відповідають за реалізацію митної політики.
2. Закріплення норм і стандартів у законодавстві та підзаконних актах.
3. Інтеграцію нових практик у діяльність територіальних органів Державної митної служби України.
4. Формування нової управлінської культури, орієнтованої на доброчесність, відповідність стандартам Європейського Союзу.
5. Забезпечення сталості реформ – через навчання персоналу, політичну підтримку.

Щодо перших двох етапів процесу, то основним документом у якому виписані перспективи реформування напрямку управління персоналом у митному відомстві є Національна стратегія доходів до 2030 року (далі – Стратегія) [6], реалізацію її розпочато у 2024 році. І на виконання якої Державною митною службою України був розроблений та затверджений План заходів [7].

В рамках реалізації Стратегії 17 вересня 2024 року Верховна Рада ухвалила законопроект про перезавантаження Державної митної служби України, а Президент України підписав закон №3977-IX [1]. Документ, серед іншого, передбачає, зміну процедури проведення конкурсного відбору на посаду Голови Держмитслужби за прикладом кращих практик Національного антикорупційного бюро України, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури з залученням міжнародних експертів, запровадження щорічного зовнішнього незалежного аудиту ефективності діяльності митних органів, негативний висновок за результатами проведення якого є підставою для звільнення очільника відомства, визначено особливості прийняття на службу до митних органів, проходження та припинення служби в митних органах, зокрема передбачено проведення одноразової атестації посадових осіб територіальних органів з метою встановлення відповідності займаних посад.

Наступним кроком у закріпленні норм і стандартів стало прийняття Кабінетом Міністрів України (далі – КМУ) постанови від 4 березня 2025 року № 238 «Про затвердження Порядку укладення контракту про проходження служби в митних органах та Типової форми контракту про проходження служби в митних органах» [2]. Основними змінами відповідно до цього порядку є: 1.Завдання, передбачені у контракті, визначаються в межах повноважень, встановлених посадовою інструкцією. 2.Визначені контрактом строки (періоди) завершення виконання завдань та ключових показників продовжуються на відповідну кількість календарних днів, протягом яких особа фактично не виконувала посадові обов'язки (в межах строку дії контракту). 3. Дія контракту за умови належного його виконання та встановлення достатнього рівня митних компетенцій для займаної посади за результатами перевірки може бути продовжена, але не більше як на три роки. 4. Зміни до контракту (уточнення завдань та ключових показників, строку (періоду) їх виконання та ротація) вносяться шляхом підписання додаткових угод. 5. Контракт з особою, яка перебуває у відпустці по догляду за дитиною (до 3 та 6 років), увільненою ЗСУ – призупиняється до моменту фактичного виходу на роботу. 6. В Типову форму контракту закладено Порядок ротації.

Постановами КМУ від 1 та 29 квітня 2025 року [3; 4] визначено порядок проведення психофізіологічного опитування із застосуванням поліграфа та врегульовано питання проведення перевірки на доброчесність та моніторингу способу життя посадових осіб митних органів. Так, у першому документі виписані основні принципи проведення, напрями та умови організації психофізіологічного опитування

посадових осіб митних органів та кандидатів на зайняття посад державної служби в митних органах із застосуванням поліграфа, умови зберігання та використання результатів такого опитування, порядок доступу до інформації, що міститься в них. Метою проведення опитування є отримання ймовірної та орієнтувальної інформації для з'ясування ступеня її достовірності та повноти, отримання додаткових відомостей, які можуть використовуватися для запобігання та виявлення корупційних, інших правопорушень у сфері службової діяльності митних органів, порушень вимог антикорупційного законодавства або інших протиправних дій. Основним завданням опитування є підвищення ефективності службових розслідувань, перевірок у Держмитслужбі, а також забезпечення кадрової безпеки, прозорості, об'єктивності під час опитування кандидатів на посади державної служби в митних органах.

Щодо проведення перевірки на доброчесність, то у постанові визначено поняття «декларація доброчесності», «моніторинг способу життя», «перевірка на доброчесність», виписано процедуру та періодичність проведення уповноваженими підрозділами (уповноваженими особами) з питань запобігання та виявлення корупції митних органів перевірки на доброчесність та моніторингу способу життя посадових осіб митних органів.

23 травня цього року КМУ прийняв постанову «Деякі питання оплати праці посадових осіб та працівників митних органів» [5]. Реформована система оплати праці встановлює пряму залежність рівня фінансової винагороди від рівня професійної компетентності, досвіду та результатів роботи посадової особи митних органів. Посадовий оклад буде визначатися обсягом вимог до знань, умінь, навичок, здібностей, мотивів, цінностей (митних компетенцій), які забезпечують виконання посадовими особами обов'язків на високому рівні для реалізації завдань, покладених на митні органи. Затверджено дев'ять груп митних компетенцій, кожна з яких включає типові посади відповідно до ролі та місця в організаційній структурі митного органу (наприклад, група 2: здійснення митного контролю та митного оформлення, захист прав інтелектуальної власності, застосування технічних засобів митного контролю, авторизація та адміністративні послуги, транзитне переміщення товарів, контроль за доставкою товарів і транзитних засобів до митниці призначення, нетарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності, контроль за дотриманням правил переміщення валютних цінностей, забезпечення дотримання митних процедур під час розміщення та випуску товарів із складу митного органу, державний експортний контроль). Проте у структурному підрозділі за одним функціональним напрямом можуть бути одночасно посади, які вимагають високого рівня знань і навичок, і посади для яких достатній середній або базовий компетентнісний рівні. У митницях цей підхід буде реалізовано через наявність посад головного, старшого і державного інспектора.

Міністерством фінансів України також підготовлено на розгляд КМУ проекти рішень щодо затвердження порядку:

- організації та проведення атестації, критеріїв і методики оцінювання доброчесності та професійної компетентності посадових осіб митних органів під час проведення атестації;
- ротації посадових осіб.

Підсумовуючи вище зазначене, митне відомство має достатнє інституційне забезпечення політики реформ у вигляді Стратегії, закону та низки підзаконних актів, і наразі перебуває на етапі інтеграції нових практик у діяльність територіальних органів Державної митної служби України. Тобто, на етапі, коли можна буде розпочати оцінювання щодо рівня інституалізації: чи є він високим, або ж навпаки. Та зробити

попередній аналіз щодо необхідності внесення змін до нормативно-правових актів, які складають інституційне забезпечення, з урахуванням практики реалізації.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів : Закон України від 17 вересня 2024 №3977-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3977-20>
2. Про затвердження Порядку укладення контракту про проходження служби в митних органах та Типової форми контракту про проходження служби в митних органах : Постанова Кабінету Міністрів України від 4 березня 2025 року № 238. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/238-2025-п#Text>
3. Про затвердження Порядку проведення психофізіологічного опитування посадових осіб митних органів та кандидатів на зайняття посад державної служби в митних органах із застосуванням поліграфа : Постанова Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2025 р. № 366. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2025-п#Text>
4. Деякі питання проведення перевірки на доброчесність та моніторингу способу життя посадових осіб митних органів : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2025 р. № 487. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487-2025-п#Text>
5. Деякі питання оплати праці посадових осіб та працівників митних органів : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2025 р. № 618. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/618-2025-п#Text>
6. Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 №1218-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1218-2023-р#Text>
7. Про затвердження Плану реформування Державної митної служби України на 2024-2030 роки : Наказ Держмитслужби від 24.05.2024 № 686. URL : <https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti>

Самарічева Тетяна Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

РОЛЬ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ У ФОРМУВАННІ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

У сучасних умовах воєнної агресії, глибоких трансформацій економіки та зміни геополітичних орієнтирів питання формування макроекономічної стабільності України набуває першочергового значення. Одним із ключових важелів стабілізації внутрішнього економічного середовища є ефективна митна політика, яка впливає на платіжний баланс, податкові надходження, інвестиційну привабливість та конкурентоспроможність національного виробника. У цьому контексті посилюється необхідність перегляду підходів до митного регулювання з урахуванням міжнародного досвіду, вимог Угоди про асоціацію з ЄС та стратегічних цілей економічного розвитку.

Згідно з Митним кодексом України, державна митна політика – це система принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки. Державна митна політика є складовою частиною державної економічної політики [1].

Митна політика України є складовою державної економічної політики, спрямованою на захист національних інтересів, забезпечення митної безпеки та регулювання зовнішньої торгівлі. Вона включає систему принципів, методів та інструментів, що визначають порядок переміщення товарів через митний кордон, встановлення митних тарифів та застосування нетарифних заходів регулювання [2].

Слід відзначити, що ефективна митна політика сприяє розвитку національного виробництва, залученню інвестицій, підвищенню конкурентоспроможності українських товарів на міжнародних ринках та забезпеченню стабільних надходжень до державного бюджету. Крім того митна політика виконує низку ключових функцій, зокрема: фіскальна функція, що забезпечує наповнення державного бюджету фінансовими ресурсами, та контрольно-охоронна функція, спрямована на регулювання правового режиму перетину державного кордону товарами, цінностями та фізичними особами, дотримання санітарно-карантинних вимог, а також протидію контрабанді та незаконному переміщенню матеріальних ресурсів. Упродовж останніх десятиліть митна політика набула також вагомого торгово-політичного значення, виступаючи важливим інструментом у розвитку міждержавної економічної інтеграції та зовнішньоекономічних відносин.

Водночас ключовими напрямками митної політики у формуванні макроекономічної стабільності є:

1. Забезпечення рівноваги у зовнішньоторговельному балансі шляхом оптимізації імпортних мит та стимулювання експорту.
2. Захист внутрішнього виробника від недобросовісної конкуренції через застосування антидемпінгових, компенсаційних та спеціальних мит.
3. Сприяння інтеграції України у глобальні економічні ланцюги через адаптацію митного законодавства до норм ЄС.
4. Боротьба з контрабандою, що є не лише джерелом фіскальних втрат, але й чинником тінізації економіки та валютної нестабільності.

Митна політика, окрім впливу на сферу зовнішньої торгівлі, виконує важливу фіскальну функцію для держави. Так, залежно від напрямку переміщення товарів через митну територію України виділяють два види мит – імпортне та експортне. Обсяги таких платежів залежать від обсягів експорту й імпорту, а також ставок митних платежів, що встановлюються в державі. На рис. 1 проаналізовано частку надходжень податків від міжнародної торгівлі в податкових надходженнях Державного бюджету України за 2020–2024 рр.

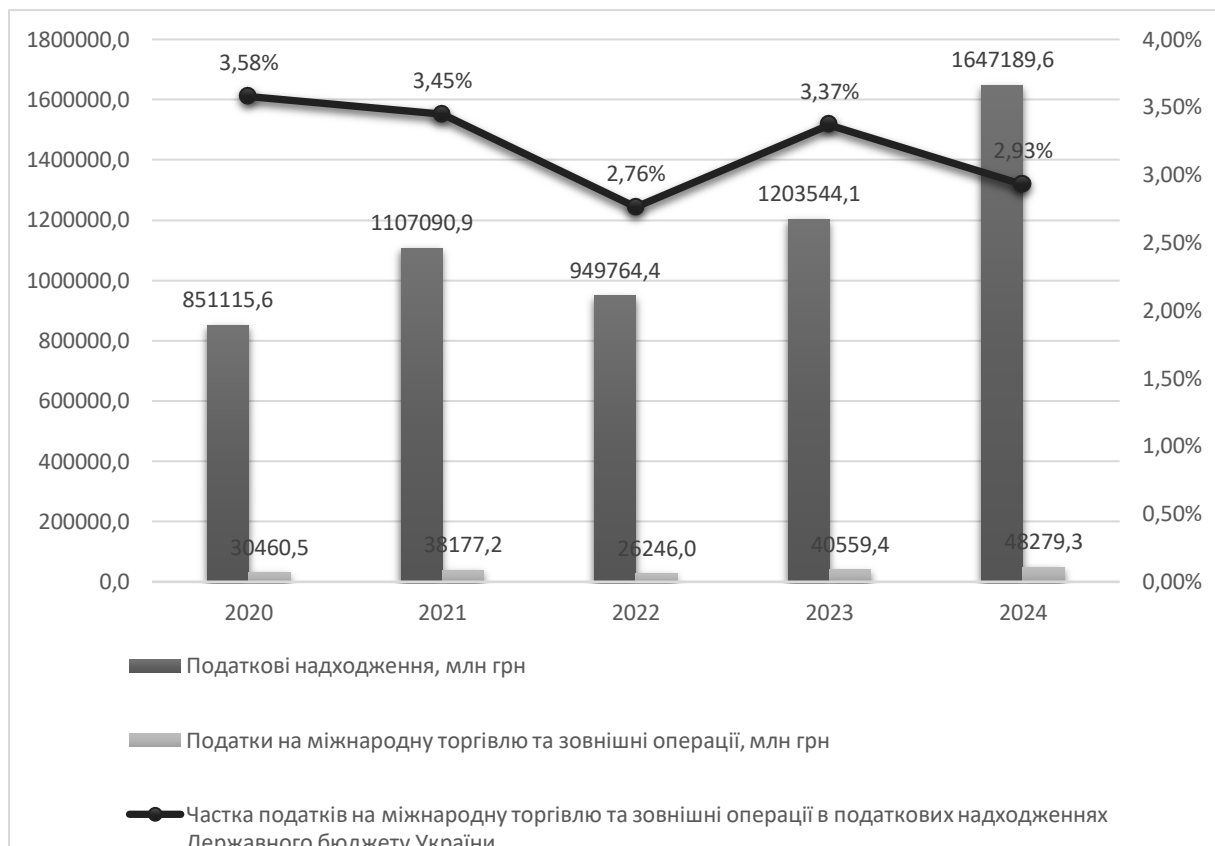

Рис. 1 Частка надходжень податків від міжнародної торгівлі та зовнішніх операцій в податкових надходженнях Державного бюджету України за 2020–2024 рр
Джерело: [3]

Дані відображені на рис. 1 свідчать про значні коливання у обсягах як податкових надходжень до Державного бюджету України, так і в обсягах податків від міжнародної торгівлі та зовнішніх операцій. У 2020 році обсяг податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції становив 30 460,5 млн грн, а їх частка у загальних податкових надходженнях Державного бюджету України – 3,58%. У 2021 році надходження від цих податків зросли до 38 177,2 млн грн, однак частка в загальних надходженнях дещо знизилася до 3,45%, що свідчить про випереджальне зростання загальної суми податкових надходжень Державного бюджету України.

У 2022 році зафіксовано значне зменшення податків на міжнародну торгівлю та зовнішніх операцій – до 26 246,0 млн грн, а їх частка у загальних податкових надходженнях знизилася до 2,76%. Така динаміка пояснюється впливом повномасштабної війни, яка призвела до різкого скорочення обсягів зовнішньої торгівлі, а також до труднощів у логістиці, змін у митному регулюванні та релокації бізнесу. У 2023 році ситуація частково стабілізувалася – надходження від податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції зросли до 40 559,4 млн грн, а їх частка в загальних податкових надходженнях – до 3,37%. Це може свідчити про пожвавлення зовнішньоекономічної діяльності, зокрема імпорту товарів критичного імпорту, а також про адаптацію економіки до нових умов функціонування.

У 2024 році загальні податкові надходження зросли до 1 647 189,6 млн грн, що є найвищим показником за досліджуваний період, водночас податки від міжнародної торгівлі та зовнішніх операцій зросли до 48 279,3 млн грн. Проте їх частка у структурі податкових надходжень зменшилася до 2,93%, що свідчить про структурні зрушення в податковій системі України, а також про зменшення фіскальної ролі митних платежів у

бюджеті країни на фоні зростання інших джерел доходів. Попри загальне зростання впродовж 2020–2024 рр. обсягів податків від міжнародної торгівлі та зовнішніх операцій, їх відносна частка в бюджеті зменшилася, що може свідчити про необхідність удосконалення митної політики та стимулювання експорту.

Також слід відзначити, що у 2022–2023 рр. в умовах воєнного стану митна політика зазнала змін: було тимчасово скасовано ПДВ та мита на низку критичного імпорту, що дозволило підтримати постачання стратегічно важливих товарів. Водночас це спричинило зменшення фіскального навантаження та часткову втрату доходів бюджету [4].

Крім того, разом із заходами, що реалізуються Україною, важливу роль відіграють ініціативи з боку Європейського Союзу, спрямовані на підтримку України, адже впровадження режиму спільного транзиту (митного безвізу) з 1 жовтня 2022 року дозволило українському бізнесу переміщати товари по ЄС за принципом: один транспорт – одна декларація – одна гарантія, що сприяє спрощенню процедур та зменшенню витрат [5].

Таким чином, митна політика України виконує багатофункціональну роль у забезпеченні макроекономічної стабільності: від фіскальної підтримки бюджету до стимулювання структурної модернізації економіки. Ефективна митна політика має бути балансом між відкритістю торгівлі, захистом національних інтересів та відповідністю міжнародним зобов'язанням. Удосконалення митного адміністрування, цифровізація процедур, посилення інституційної спроможності митної служби та зниження корупційних ризиків є визначальними умовами підвищення її ролі у формуванні макроекономічної стабільності.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
2. Погрішук Г., Бей С. Формування та реалізація митної політики України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1513>
3. Макроекономічні показники. Державний бюджет. *Національний банк України*. URL : https://bank.gov.ua/files/macro/S_budget_y.xlsx
4. У 2022 році Держмитслужба перерахувала до держбюджету 300,8 млрд грн: чому не більше? *Державна митна служба України*. URL : <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/u-2022-rotsi-derzhmitsluzhba-pererakhuvala-do-derzhbiudzhetu-3008-mlrd-grn-chomu-ne-bilshe-1062>
5. Дзюбинський А. В., Дзюбинська О. В., Шегинський О. В. Митна політика в умовах воєнного стану. *Товарознавчий вісник*. 2023. Вип. 16. С. 103–110. URL : https://c-bulletin.com.ua/web/uploads/pdf/Commodity_Bulletin_Vol_14_No_1_Dzyubynskyy.pdf

*Солодка Ірина Володимирівна,
доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ У СФЕРІ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ: ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ ТА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРОТИДІЇ

Корупція у сфері митної політики України є однією з найбільш серйозних загроз для економічної безпеки держави та ефективності державного управління загалом. Митниця, як важливий елемент фінансової системи нашої держави, забезпечує надходження значної частини державного бюджету через митні платежі. Однак саме в зазначеній сфері сконцентровані численні корупційні ризики, які проявляються у вигляді ухилення від сплати мит, зловживання службовим становищем, фальсифікації документів, контрабанди та інших протиправних дій.

Згідно з даними Transparency International, рівень сприйняття корупції в Україні залишається досі високим, а митні органи стабільно входять до переліку найбільш корумпованих сфер діяльності [1]. Проблема посилюється недостатньою ефективністю існуючої законодавчої бази та недосконалістю механізмів контролю за діяльністю митних органів.

Попри ухвалення низки законодавчих ініціатив, спрямованих на запобігання корупції у митній сфері, результати їх впровадження часто залишаються обмеженими. Це зумовлює необхідність комплексного аналізу чинних правових актів, визначення їх слабких місць, а також напрацювання нових шляхів вдосконалення із врахуванням міжнародних стандартів та кращих практик.

Розробка стратегії протидії корупційним ризикам у сфері митної політики України на основі міжнародних стандартів стане вагомим кроком на шляху до посилення прозорості, підвищення довіри бізнесу та громадськості до державних інституцій, а також інтеграції України в європейське та світове економічне середовище.

Опитування, проведені серед представників бізнесу та населення, доводять, що понад чверть респондентів вважають митницю джерелом корупційних проблем, що підтверджує необхідність реформування даної галузі. 42,8% респондентів заявили (при відповіді на пряме запитання), що стикалися з корупцією на митниці. Про перебування в конкретних контактних ситуаціях, що містили ознаки корупції, зазначили 32,0% респондентів. Однією з причин такої різниці в показниках може бути те, що перелік запропонованих корупційних ситуацій не повною мірою відображає можливі корупційні практики на митниці [2].

Чинна Антикорупційна стратегія України на 2021–2025 роки, визначає митну сферу як одну з пріоритетних у боротьбі з корупцією. У цьому документі наголошується на необхідності оптимізації функцій митних органів, усуненні дублювання повноважень, запровадженні цифрових рішень для зменшення впливу людського фактора та підвищення прозорості процедур. Передбачається також посилення внутрішнього контролю та відповідальності за корупційні правопорушення у митних структурах [3].

Особливе місце в Антикорупційній стратегії посідає запровадження механізмів парламентського контролю за діяльністю митних органів, що має стати запорукою прозорості та підзвітності у цій сфері. Крім того, Державна антикорупційна програма на 2023–2025 роки деталізує заходи, спрямовані на зниження корупційних ризиків у митній сфері, серед яких важливе місце займає впровадження стандартів доброчесності

та етики для митних службовців, створення електронних сервісів для надання митних послуг, а також забезпечення відкритого доступу до інформації про митні процедури та ухвалені рішення [4].

Наведені положення мають стати основою для формування ефективної антикорупційної політики у митній сфері України, яка дозволить не лише мінімізувати корупційні прояви, а й забезпечити високий рівень прозорості, підзвітності та відповідності міжнародним стандартам.

Таким чином, удосконалення державної митної політики через призму боротьби з корупцією є необхідною умовою для забезпечення економічного розвитку України, посилення інвестиційної привабливості та підвищення ефективності міжнародного співробітництва.

На сьогоднішній день реалізація положень Антикорупційної стратегії України на 2021–2025 роки, а також заходів, передбачених у Державній антикорупційній програмі на 2023–2025 роки щодо боротьби з корупцією у митній сфері [3;4], стикається з низкою суттєвих проблем.

Передусім варто зазначити, що основним викликом залишається високий рівень інституційної корупції у митних органах, яка має системний характер та проявляється у формі зловживання службовим становищем, прийняття неправомірних рішень, маніпулювання митною вартістю, організації схем ухилення від сплати митних платежів і хабарництва на різних рівнях митної системи.

Другим важливим чинником є недостатня ефективність парламентського контролю за діяльністю митних органів, що пов'язано як із недосконалістю законодавчих механізмів, так і з браком політичної волі окремих представників Верховної Ради України для системного моніторингу та реагування на факти корупції в митній сфері.

Більшість контрольних функцій Верховної Ради реалізуються формально, що не дозволяє оперативно виявляти та усувати корупційні ризики, а також забезпечувати невідворотність відповідальності за корупційні правопорушення. Крім того, цифровізація митних процедур, яка декларується як один із основних напрямів боротьби з корупцією, впроваджується повільно та фрагментарно. Електронні сервіси, що мають на меті зменшити вплив людського фактора, нерідко працюють нестабільно, мають обмежену функціональність або супроводжуються технічними збоями. Водночас, існують випадки, коли електронні системи стають об'єктом маніпуляцій з боку недобросовісних працівників митних органів або бізнесу.

Ще однією проблемою є відсутність належної кадрової політики у митній службі, що призводить до того, що на керівні посади часто призначаються особи, які не відповідають критеріям доброчесності або мають корупційне минуле. Система добору та підготовки кадрів залишається недостатньо прозорою та не гарантує формування професійного та чесного кадрового складу.

Крім того, важливим бар'єром для ефективної реалізації антикорупційних заходів є обмеженість фінансових і технічних ресурсів, необхідних для модернізації інфраструктури митних органів, впровадження сучасних інформаційних систем, проведення навчання для працівників митної служби та забезпечення належного рівня заробітної плати, що зменшувало б стимули для корупційної поведінки.

Вкрай важливим фактором, який має суттєвий і багатоплановий вплив на реалізацію антикорупційної політики у митній сфері є війна, розпочата російською федерацією проти України у 2014 році. Вона загострила існуючі проблеми, водночас

створивши нові виклики, які ускладнюють ефективну боротьбу з корупцією та запровадження реформ.

Війна призвела до перенавантаження митної системи, адже значна частина торгівлі змістилася на критично важливі напрями – ввезення військової допомоги, гуманітарних вантажів, ліків, пального, продовольства. В умовах форс-мажору контроль за цими потоками часто спрощується, що створює додаткові корупційні ризики, зокрема можливість зловживань під прикриттям терміновості або гуманітарного статусу. Окремі співробітники митниці або пов'язані посадові особи можуть використовувати ситуацію для отримання неправомірної вигоди, ухилення від сплати митних платежів або легалізації контрабандних схем.

Окрім того, через бойові дії, окупацію територій, пошкодження інфраструктури частина митних постів або повністю зруйнована, або працює в обмеженому режимі. Це призводить до зниження спроможності держави ефективно контролювати імпортно-експортні потоки, що у свою чергу підвищує ризики корупції та контрабанди, особливо в регіонах, наближених до лінії бойових дій.

Крім того, війна впливає на кадрову політику митної служби. Чимало досвідчених співробітників були мобілізовані або залишили роботу з інших причин, що створює кадровий дефіцит.

Ще одним важливим аспектом є обмеженість ресурсів держави в умовах війни. Значна частина бюджету спрямовується на оборону, що обмежує можливості фінансування антикорупційних заходів, впровадження електронних сервісів, закупівлю технічного обладнання для митниці, підвищення заробітних плат та забезпечення належного рівня матеріально-технічного забезпечення. Це створює середовище, де корупційні практики можуть не лише зберігатися, а й посилюватися. Водночас варто зазначити, що війна стимулювала певні позитивні процеси, зокрема у сфері міжнародного співробітництва.

Україна отримує технічну допомогу від партнерів, зокрема у вигляді обладнання для контролю митних потоків, консультаційної підтримки у сфері боротьби з корупцією та модернізації митної системи. Проте ефективність використання цієї допомоги залежить від спроможності держави налагодити прозорі процедури та забезпечити підзвітність навіть в умовах воєнного стану.

Таким чином, війна істотно ускладнює реалізацію антикорупційної політики у митній сфері України, загострюючи старі проблеми та створюючи нові ризики. Проте саме в умовах війни боротьба з корупцією у митній системі набуває ще більшої ваги, оскільки ефективність роботи митниці має прямий вплив на фінансову стабільність держави, здатність підтримувати економіку та забезпечувати потреби Збройних сил України.

Список використаних джерел:

1. Transparency International Україна. Індекс сприйняття корупції 2023. URL : <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2023/>
2. Корупція в Україні 2021: розуміння, сприйняття, поширеність. Звіт за результатами опитування населення та бізнесу. Київ, 2022. 86 с. URL : https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/07/1009488299966710444nacp_report_info_sapiens_2021_ukr_final_.pdf

3. Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки : Закон України від 20.10.2020 № 2322-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>

4. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.03.2023 р. № 220. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/220-2023-п>

Wiesław Czyżowicz,
Prof. zw. dr hab. WSPiA RSW w Rzeszowie

MIĘDZYNARODOWA POLITYKA CELNA – AKTUALNE WYZWANIA I ZAGROŻENIA DLA UKRAINY W PROCESIE GLOBALIZACJI

Współczesny świat charakteryzuje się nie tylko dynamiką rozwoju, ale i zakłóceniami procesu globalizacji. Globalizacja to proces integrowania się krajowych i regionalnych rynków w jeden globalny rynek towarów, usług i kapitału. Główne współczesne przyczyny przyspieszające proces globalizacji to zarówno czynniki polityczne, jak i technologiczne oraz ekonomiczne.

Globalizacja determinuje współczesną politykę celną, zaś polityka celna określa prawo celne a międzynarodowa polityka celna określa międzynarodowe prawo celne. Przypomnijmy, że «polityka celna to całokształt działalności państwa lub organizacji międzynarodowej i jego/jej organów związany z pokojowym rozstrzygnięciem sprzeczności (konfliktu, rozbieżności) interesów w międzynarodowym obrocie towarowym, ochroną i promocją, zapewnieniem nadrzędności interesów narodowych (lub wspólnych w organizacji integracyjnej) w stosunku do interesów publicznych innych wielkich grup społecznych zorganizowanych w państwa i/lub sojusze (koalicje) gospodarcze, polegający na tworzeniu norm i regulacji prawnych autonomicznych lub na przyjmowaniu standardów wynikających z międzynarodowych umów (traktatów, układów, porozumień czy konwencji) oraz wprowadzaniu ich do własnej praktyki życia społeczno-gospodarczego».

Natomiast «międzynarodowa polityka celna to całokształt działalności organizacji międzynarodowych – międzyrządowych i pozarządowych – i ich organów związany z pokojowym rozstrzygnięciem sprzeczności (konfliktu, rozbieżności) interesów w międzynarodowym obrocie towarowym, promocją bezpiecznego, szybkiego przemieszczania towarów przez granice celne, polegający na tworzeniu norm i regulacji prawnych upraszczających i ułatwiających procedury celne w zawieranych międzynarodowych umowach (traktatach, układach, porozumieniach czy konwencjach) oraz wprowadzaniu ich do praktyki międzynarodowego łańcucha dostaw towarów, nadzorowaniu ich stosowania i wprowadzania korekt do nich».

Znaczenie polityki celnej we współczesnych warunkach międzynarodowych to ściśle jej powiązanie z międzynarodowym prawem celnym. Podstawowym międzynarodowym źródłem regulacji międzynarodowych obrotów towarowych są zasady wynikające z zasad Światowej Organizacji Handlu (WTO) i GATT. Od momentu objęcia władzy przez nowy rząd USA w styczniu 2025 r. i jego działań w sferze międzynarodowej polityki celnej bezpardonowo podważających i całkowicie burzących dotychczasowy funkcjonujący niemal 80 lat światowy obrót towarami pojawiły się całkowicie nowe wyzwania dla

międzynarodowej wspólnoty państw członkowskich WTO i Światowa Organizacja Celnictwa (WCO).

Wyzwania dla międzynarodowej i ukraińskiej polityki celnej

Aktualne wyzwania dla polityki celnej Ukrainy są złożone i wynikają z dynamiki międzynarodowych stosunków gospodarczych, zwłaszcza w sferze polityki taryfowej USA związanej z łamaniem podstawowych zasad GATT, przede wszystkim art. I czyli zasady związanej z klauzulą najwyższego uprzywilejowania.

Radykalne kroki związane z dramatyczną, gwałtowną podwyżką cel na towary importowane do USA ze wszystkich państw uczestników międzynarodowego obrotu towarowego, w tym i Ukrainy oraz UE, ale z wyłączeniem Rosji i Białorusi, wywołały, zgodne z zasadami GATT, ich reakcje retorsyjne.

Ukraina znalazła się jednak w szczególnie trudnej sytuacji nie tylko geopolitycznej ze względu na wojnę obronną z Rosją, ale i ściśle związki z gospodarcze, polityczne i militarne z USA oraz UE. Dodatkowo sytuację tę pogłębiły pewne niekorzystne dla Ukrainy zmiany w proukraińskiej polityce celnej UE. Niezależnie od proeuropejskiej orientacji ukraińskiej polityki celnej, UE od czerwca 2025 wprowadza ograniczenia kontyngentów i niektóre inne mechanizmy ochronne, które automatycznie przywracają cła na określone ukraińskie produkty, gdy ich import przekroczy ustalone limity. Dotyczy to m.in. mięsa drobiowego, jaj, cukru, miodu, owsa i kukurydzy.

Równocześnie rośnie presja ze strony Unii Europejskiej na konieczność dostosowania się Ukrainy do standardów międzynarodowych i unijnych w kontekście aspiracji akcesyjnych.

W zaistniałej sytuacji, wg mnie, Ukraina winna włączyć się do wysiłków wspólnoty państw członkowskich WTO i WCO – niezależnie od wszelkich uwarunkowań geopolitycznych - na rzecz przywrócenia w międzynarodowych stosunkach gospodarczych podstawowych, uczciwych zasad handlu na bazie regulacji GATT.

Literatura:

1. Czyżowicz W., Europejska orientacja polityki celnej Ukrainy, w: Administracja celna i pozataryfowe regulacje międzynarodowego obrotu towarowego – wybrane zagadnienia, red. E. Małecka – Ziemińska, Poznań, wyd. Uniwersytet Ekonomiczny, 2025 (w druku).

2. Czyżowicz W., Akcesja Ukrainy do Unii Europejskiej: możliwości, bariery i zagrożenia celne, w: Ustrojowe konsekwencje przystąpienia Ukrainy do Unii Europejskiej i NATO, Rzeszów, wyd. WSPiA Rzeszowska Szkoła Wyższa, Monografie nr 45, red. K. Eckhardt i P. Steltsyuk, s.199-235.

3. Chmielewski Z., Instytucje i polityka celna RP w dobie cyfryzacji, Warszawa, wyd. ELIPSA, 2023.

4. Witkowski P., Instrumenty polityki celnej Unii Europejskiej, Lublin, WSPA, 2016.

5. Polityka celna – Ekonomia-Prawo-Praktyka, Księga pamiątkowa dla profesora Wiesława Czyżowicza z okazji jubileuszu 65-lecia urodzin, red. Gwardzińska E. i in.: Szczecin, wyd. BW, 2014.

6. Mosiej G., Polityka celna Polski w okresie transformacji ustrojowej, Toruń, wyd. Adam Marszałek, 2004.

СЕКЦІЯ 2

СПЕЦИФІКА МИТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ ЗОВНІШНЬО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД

Гуцул Інна Анатоліївна,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи,
страхування та фондового ринку Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова*

Гуцул Ірина Олегівна,

*здобувач вищої освіти на магістерському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Митна політика є важливою складовою економічної та національної безпеки держави, особливо в періоди політичної нестабільності та зовнішньої загрози. З початком повномасштабного вторгнення Росії на територію України у 2022 році, питання митного регулювання набуло принципово нового значення. В умовах воєнного стану митна система повинна не лише забезпечувати стабільне функціонування зовнішньоекономічної діяльності, але й оперативно реагувати на нові виклики: потреби оборонного сектору, загрозу контрабанди, логістичні обмеження та зниження доходів до державного бюджету. Значне спрощення митних процедур, запровадження податкових пільг, безмитне ввезення гуманітарної допомоги, військового спорядження та товарів критичного імпорту стали необхідним кроком для підтримки життєдіяльності країни. Проте, разом із позитивними змінами, виникло чимало проблем: зменшення митних надходжень, посилення тіньових схем, зростання навантаження на митні органи.

У період дії воєнного стану митна політика України набуває критично важливого значення для збереження економічної стабільності, національної безпеки та підтримки ефективного функціонування зовнішньоторговельних зв'язків. З одного боку, виникає нагальна потреба у спрощенні процедур для оперативного ввезення гуманітарної допомоги, товарів військового призначення та критичного імпорту. З іншого – держава повинна посилювати контрольні механізми для недопущення незаконного переміщення товарів, контрабанди та загроз диверсійного характеру. Ці суперечливі виклики потребують гнучкого, стратегічно виваженого підходу до митного регулювання.

Попри наявність численних досліджень, присвячених загальним засадам митної політики, питання її ефективності в умовах збройного конфлікту залишається недостатньо вивченим. Особливої уваги потребує аналіз змін у законодавстві, митних процедурах та логістиці, що виникли у відповідь на нові загрози. Важливим є також вивчення досвіду адаптації митної служби до вимог Європейського Союзу, а також розробка практичних заходів з оптимізації митного контролю з урахуванням умов воєнного часу. Таке дослідження є необхідним для формування дієвої стратегії післявоєнного відновлення та забезпечення економічної безпеки держави.

Митна система України, з початком повномасштабного вторгнення, виявилася однією з ключових інституцій економічного фронту. У надзвичайних умовах вона

швидко адаптувалася, змінивши пріоритети та мобілізувавши ресурси для забезпечення контролю за переміщенням товарів через державний кордон. Особлива увага була зосереджена на обслуговуванні гуманітарних потоків, постачанні стратегічно важливих ресурсів і підтриманні належного рівня митної безпеки. У таких умовах митна служба не лише виконувала традиційні функції, а й стала одним із головних елементів національної економічної оборони.

Зовнішня торгівля України у період 2022–2024 років зазнала суттєвих змін під впливом геополітичних та економічних викликів, пов'язаних із збройним конфліктом. Аналіз основних макроекономічних показників зовнішньоторговельної діяльності дозволяє оцінити масштаби впливу війни на обсяги експорту та імпорту товарів і послуг, а також на структурні зміни в товарній спеціалізації країни. Наведена таблиця показує динаміку ключових показників, що відображають ступінь адаптації національної економіки до нових умов, і дозволяє виділити основні тенденції зовнішньої торгівлі в розглянутому періоді.

Таблиця 1

Динаміка та структурні зміни зовнішньоторговельного обороту України за товарами і послугами у 2022–2024 роках

Показник	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Експорт товарів, млн дол. США	44 156,0	36 180,0	41 733,1
Імпорт товарів, млн дол. США	55 313,0	63 915,9	70 751,2
Сальдо зовнішньої торгівлі, млн дол. США	–11 157,0	–27 735,9	–29 018,1
Коефіцієнт покриття імпорту експортом	0,80	0,57	0,59
Кількість країн-партнерів	230	230	230
Надходження митних платежів, млрд грн	300,8	456,0	591,7

Джерело: побудовано автором на основі [2; 3; 4]

2022 рік, позначений повномасштабним вторгненням РФ, спричинив значне скорочення зовнішньоторговельної діяльності України. Обсяг експорту товарів зменшився до 44,2 млрд дол. США, імпорт – до 55,3 млрд дол. США, що призвело до негативного сальдо в 11,2 млрд дол. США. Коефіцієнт покриття імпорту експортом склав 0,80, вказуючи на відносно збалансовану торгівлю в умовах кризи. Наступного року ситуація погіршилася: експорт впав до 36,2 млрд дол. США, тоді як імпорт зріс до 63,9 млрд дол. США. Це спричинило поглиблення торговельного дефіциту до 27,7 млрд дол. США і зниження коефіцієнта покриття до 0,57. У 2024 році було зафіксовано часткове відновлення зовнішньої торгівлі. Порівняно з попереднім роком, експорт збільшився на 15,3% – до 41,7 млрд дол. США, імпорт – на 11,3% і сягнув 70,8 млрд дол. США. Попри зростання обох показників, негативне сальдо залишалося значним – 29,0 млрд дол. США. Покращення коефіцієнта покриття імпорту експортом до 0,59 свідчить про поступове відновлення експортного потенціалу країни. Щодо надходжень митних платежів до державного бюджету, у 2022 році вони становили 300,8 млрд грн, що відображало зниження економічної активності та скорочення імпорту. У 2023 році надходження зросли до 456,0 млрд грн, а у 2024 році – до 591,7 млрд грн, що свідчить про відновлення імпортової діяльності та ефективність роботи митних органів [2; 3; 4].

Загалом, у період 2022–2024 років Україна демонструвала поступове відновлення зовнішньоекономічної діяльності після значного спаду, спричиненого військовими діями. Зростання експорту та імпорту, а також збільшення надходжень митних платежів свідчать про адаптацію економіки до нових умов та ефективну роботу державних інституцій у сфері зовнішньої торгівлі.

Для підвищення ефективності митного регулювання в умовах воєнного стану слід посилити цифрові технології, зокрема розширити застосування штучного інтелекту та аналітики великих даних для виявлення ризикових вантажів та схем ухилення від митного контролю. Це допоможе підвищити точність і оперативність митних перевірок без збільшення бюрократії.

Умови воєнного стану створили унікальні виклики для митного регулювання України, зокрема посилення контролю за переміщенням товарів, забезпечення безпеки кордонів і одночасне сприяння економічній активності. Аналіз показав, що митна служба ефективно адаптувалася до цих складних умов, забезпечуючи стабільне надходження митних платежів до державного бюджету навіть за значних обмежень у зовнішній торгівлі. Цифровізація митних процедур, впровадження автоматизованих систем контролю та спрощених митних режимів дозволили скоротити час оформлення вантажів і знизити рівень корупційних ризиків. Однак збереження високого рівня нелегального переміщення товарів та контрабанди свідчить про необхідність подальшого вдосконалення аналітичних і превентивних механізмів митного контролю. Значне падіння обсягів зовнішньої торгівлі в 2022 році було поступово компенсоване у 2023–2024 роках, що свідчить про підвищення гнучкості митної системи у реагуванні на виклики війни. Водночас, негативне сальдо зовнішньої торгівлі і високий рівень імпорту підкреслюють необхідність подальшої підтримки національного виробника через митні механізми.

Рекомендується провести системне вдосконалення законодавчої бази у сфері митного контролю шляхом її гармонізації з міжнародними стандартами, що сприятиме підвищенню прозорості та передбачуваності митних процедур для суб'єктів господарювання. Особливу увагу слід приділити впровадженню ефективних механізмів стимулювання легальної зовнішньої торгівлі, зокрема через надання податкових пільг та спрощення процедур митного оформлення для експортерів і імпортерів, які функціонують у стратегічно важливих для національної економіки секторах. Необхідним є також посилення інтегрованої взаємодії Державної митної служби з правоохоронними органами та міжнародними партнерами з метою підвищення ефективності боротьби з контрабандою, незаконним ввезенням заборонених товарів та фінансуванням терористичних структур. Одночасно слід приділяти значну увагу розвитку кадрового потенціалу митних органів, забезпечуючи систематичне професійне навчання, підвищення кваліфікації та створення сприятливих умов праці в умовах воєнного стану.

Загалом, ефективність митного регулювання в умовах воєнного часу повинна базуватися на балансі між забезпеченням національної безпеки та підтримкою стабілізації економічної діяльності, що передбачає комплексний підхід із урахуванням соціально-економічних особливостей країни та міжнародного досвіду у цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/4495-17>.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 19.05.2025).
3. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL : <https://customs.gov.ua/> (дата звернення: 19.05.2025).
4. Надходження митних платежів до Держбюджету в 2024 році. *Державна митна служба України*. URL : <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20> (дата звернення: 19.05.2025).

Запорожець Олена Федорівна,
кандидат економічних наук, головний державний інспектор
Одеської митниці

МЕХАНІЗМ МИТНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ У ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД

Сучасний індустріальний парк – це не лише виробнича територія, а динамічний осередок інноваційної економіки знань. У світі, де головною цінністю є знання, дані та інформація, індустріальний парк стає місцем, де концентруються людський капітал, ідеї та інтелектуальна власність. Законодавством України визначено правові та організаційні засади створення та функціонування індустріальних парків (далі – ІП) з метою забезпечення економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності територій, активізації інвестиційної діяльності, створення нових робочих місць для громад, розвитку сучасної виробничої та ринкової інфраструктури [1]. Саме тут відбувається перетин компетенцій, виникають нові зв'язки між людьми та організаціями, запроваджуються інновації.

Завдяки розвиненій сервісній екосистемі – від медичних закладів і HoReCa сектору гостинності до коворкінгу та дитячих кімнат – резиденти ІП можуть зосередитися на розвитку бізнесу, не витрачаючи ресурси на побутові питання. Водночас, емпіричні дослідження показують, що успішною вважається лише незначна частина проєктів створення ІП. У 2024 році спостерігалось зростання зареєстрованих ІП у кількості 31 суб'єкта. Це стало максимальним показником за період з 2013 по 2023 роки розвитку ІП України у порівнянні до показника 13 ІП за рік.

Тому розвиток ІП вимагає цілісного підходу, в якому регіональна, інвестиційна, інноваційна, соціальна, бюджетна, податкова та митна політики є взаємопов'язаними підсистемами державної підтримки у особливий період. Водночас митне адміністрування як управлінсько-розпорядчий процес здійснюється за допомогою певного механізму, який містить сукупність заданих цілей, виконуваних функцій, принципів та використовуваних методів, які у взаємодії сприяють ефективності системи митного адміністрування ІП. Цілісність механізму митного адміністрування ІП забезпечується завдяки комплексу взаємопов'язаних та взаємообумовлених процесів, які в практичній площині регламентують порядок виконання обов'язків і реалізацію прав як з боку ІП – учасників зовнішньоекономічної діяльності (далі – ЗЕД), так і з боку митного органу, інших установ, організацій (табл. 1).

Система митного адміністрування ІП постійно перебуває в процесі розвитку та вдосконалення, адаптуючись до економічних викликів, міжнародних зобов'язань і змін у національному законодавстві в умовах воєнного часу [4;5]. Закони 2022 року передбачають звільнення від сплати податку на додану вартість та ввізного мита на нове обладнання, що ввозиться ІП для власного використання, за умови дотримання чітких вимог, що також впливає на зменшення соціально-економічної нерівності між регіонами країни, економіку яких зруйновано воєнною агресією російської федерації.

Водночас, за підсумками моніторингу господарської діяльності зареєстрованих ІП Кабінет міністрів ухвалює рішення щодо виключення з реєстру ІП з причин відсутності активності учасників, промислових виробників, які протягом трьох років (із дати реєстрації) не здійснюють господарську діяльність, направлену на розвиток

території, залучення учасників тощо. Станом на травень 2025 року в реєстрі обліковуються 97 ІП, з яких 37 створені за 2024 рік і чотири місяці 2025 року. Однак парк, виключений з реєстру, може продовжувати функціонувати без права на державну підтримку та преференції. Через шість місяців парк може повторно підготувати документи для розгляду питання щодо включення у реєстр.

Таблиця 1

**Особливості функціонування механізм митного адміністрування
індустріальних парків у особливий період**

Функціональні складові митного адміністрування ІП	Суб'єкт системи адміністрування: Індустріальний парк (ІП)	Адміністратор: Митний орган	Єдиний державний інформаційний веб-портал Держмитслужби / АСМО «Інспектор»	Правов а основа
1. Акредитація ІП (ідентифікація):	Через особистий кабінет «Єдине вікно для міжнародної торгівлі»:	Облік у програмі АСМО «Інспектор». Введення картки з ЄАІС (створені з ЦБД)	Реєстр осіб, які здійснюють операції з товарами	[1;2;3;4;5;8]
1.1 Подання заяви на акредитацію ІП (про взяття на облік) встановленої форми, підписану керівником: перелік направлених в митницю документів (відображається в особистому кабінеті)	-в паперовому примірнику в митницю; -в електронному форматі з використанням спеціалізованого програмного забезпечення; -через митного брокера	Перелік чинних облікових карток ІП в режимі: Документи, Учасники ЗЕД. Запис картки суб'єкта ЗЕД (нової чи відкоригованої) зі статусом «Оформлена», «Анульована», «В роботі»	Режим: «Моя акредитація» дозволяє сформулювати заяву на внесення змін в облікову картку ІП: надання/відкликання повноваження на роботу з митницею	[1;2;3;4;5;8]
2. Заходи митного контролю	Через особистий кабінет «Єдине вікно для міжнародної торгівлі»	Програмне забезпечення АСМО «Інспектор», ЄАІС Держмитслужби	/Режим МД, Статус «Прийнята до митного оформлення»	[1;2;3;4;5;6]
2.1 Подання митному органу, що здійснює випуск товарів, документи на такі товари товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України разом із митною декларацією типу ІМ 40	Заявляють товари в митний режим імпорту (випуск для вільного обігу). Зазначено список митних декларацій, поданих за указаний період часу.	Митні процедури. Заходи митного контролю: перевірка товаросупровідних документів, відомостей і співставлення з відомостями граф МД ІМ 40	/Режим В роботі /Режим Оформлені /Режим Анульовані /Режим Ввід-Вивід /Режим Відмовлені /Режим Розширений пошук	[1;2, ст.287, Гл.13; ст.334; 3;4;5;6]

Продовж. табл. 1

2.1.1 Автоматичний обмін інформацією, що міститься/має міститися в Реєстрі індустріальних парків, у тому числі щодо переліку учасників індустріальних парків, втрати суб'єктом господарювання статусу учасника індустріального парку		Державна митна служба Міністерством економіки		[1;2, ст.287, Гл.13; ст.334;3;4; 5;6]
2.2 Нарахування митних платежів, щодо товарів, які ввозяться учасниками ІП, включених до Реєстру ІП) на митну територію України	Звільнення від оподаткування ввізним митом нове устаткування (обладнання) та комплектуючі вироби до нього. Особливості оподаткування митом деяких товарів.	Контроль класифікації за визначеними кодами згідно з УКТ ЗЕД щодо нового устаткування (обладнання) та комплектуючих виробів до нього	/Режим Товарна номенклатура (ТНЗЕД): Алфавітно-предметний показчик до ТНЗЕД, Товарна номенклатура (Пояснення до товарної номенклатури)	[1;2, ст.287, Гл.13; ст.334;3;4; 5;6]
*До прикладу: ІП «А...» заявлено товари 8439100000 за УКТ ЗЕД за МД типу ІМ 40 ДЕ від 2025 №1 «...Автоматична лінія для виготовлення маси з волокнистих целюлозних матеріалів тм «Р», нова 2024 року виготовлення, призначена для формування та приготування волокнистої маси з макулатури (картон/папір з поліетиленовим покриттям), продуктивність 7-8 тонн/день (Індія). Постачається у вигляді окремих компонентів в розібраному для транспортування вигляді. Складові обладнання відповідно контрольного списку на комплектний об'єкт, на умовах FOB IN...»		*Преференції за кодом 227000227 (з 14.08.2022): Нове устаткування (обладнання) та комплектуючі вироби до нього, що ввозяться учасниками індустріальних парків, включених до Реєстру індустріальних парків, виключно для власного використання на території (у межах) індустріального парку, за умови, що відповідні товари виготовлені не раніше ніж за три роки до дати їх ввезення на митну територію України, не були у використанні та класифікуються за визначеними кодами УКТ ЗЕД Ввізне мито: (Тип ставки Процентна з митної вартості):Пільгова 5% / Повна 5% Податок на додану вартість: Повна 20%		[1;2, ст.287, Гл.13; ст.334;3;4; 5;6]
2.3 Виконання заходів нетарифного регулювання ЗЕД. Дотримання Порядку ввезення та цільового використання товарів	Не мають походження з країни, визнаної державою-окупантом, державою-агресором та/або з окупованої території України	Контрольні заходи відповідно до закону заборони та/або обмеження	/Режим Нетарифне регулювання	[2, ст.287]

Продовж. табл. 1

3 Випуск товарів.	Завершення митного режиму імпорту у частині процедури кінцевого використання)	Надання дозволу на випуск товарів у заявлений митний режим відповідно до мети їх ввезення в Україну	/Режим МД /Режим Звіти /Вивід в ЦБД	[1;2, ст.287, Гл.13; ст.334;3;4; 5;6]
3.1 Оформлення МД і випуск товарів у вільний обіг	Фактичне використання товарів за кінцевим (цільовим) призначенням або виконання умов, передбачених законодавством	Ведення бази оформлених МД-основного сховища інформації про митне оформлення електронних копій МД, інших документів, задіяних в процесі митного оформлення, даних про проходження технологічних етапів оформлення, тощо	Список митних декларацій, поданих ІІ за указаний період часу	[1;2, ст.287, Гл.13; Гл.21; ст.334;3;4; 5;6]
4. Пост-митний контроль	Облік та звітність учасників господарської діяльності у межах індустріального парку	Координація проведення документальних планових виїзних перевірок	Відокремлений бухгалтерський та податковий облік господарської діяльності у межах індустріального парку	[1-8]

Важливо зазначити, що митне адміністрування ІІ здійснюється з використанням інформаційних технологій, у тому числі заснованих на системах, що забезпечують функціонування електронних інформаційних ресурсів митних органів, засобів їх забезпечення, що функціонують на національному та/або міжнародному рівні [2, ст. 31]. Взаємодію між ІІ та митницями, іншими державними органами, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, здійснюють із використанням сучасних сервісів – механізму «єдиного вікна» (у тому числі через особистий кабінет) [2, ст. 33⁻¹]. Для виконання митних формальностей використовується автоматизована система митного оформлення «Інспектор», що входить до складу єдиної автоматизованої інформаційної системи митних органів України. При цьому механізм митного адміністрування індустріальних парків потребує постійного аудиту та актуалізації профілів ризиків з урахуванням специфіки господарської діяльності в межах індустріального парку. Це дозволить забезпечити цільове використання переваг і прозорості відносини, що виникають у зв'язку із створенням, функціонуванням та ліквідацією індустріальних парків на основі використання його учасниками земельних ділянок, природних ресурсів, майна і цілісних майнових комплексів для поствоєнного відновлення економіки.

Список використаних джерел:

1. Про індустріальні парки : Закон України від 21.06.2012 № 5018-VI р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text> (дата звернення: 20.05.2025).
2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI (зі змінами) URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#n316> (дата звернення: 28.05.2025).
3. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010. № 2755-VI (зі змінами) URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2755-17#n20463>(дата звернення: 28.05.2025).
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустріальних парків в Україні : Закон України від 21.06.2022 № 2330-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2330-20#Text> (дата звернення: 28.05.2025).
5. Про внесення зміни до статті 287 Митного кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустріальних парків в Україні : Закон України від 21.06.2022 № 2331-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2330-20#Text> (дата звернення: 28.05.2025).
6. Про Митний тариф України : Закон України від 19.10.2022 № 2697-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20#Text> (дата звернення: 28.05.2025).
7. Стратегія розвитку індустріальних парків на 2023-2030 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.02.2023 № 176-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 25.05.2025).
8. Про затвердження Порядку обліку осіб, які здійснюють операції з товарами : Наказ Міністерства фінансів України від 15.06.2015 № 552. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 08.07.2015 р за № 807/27252. URL: <https://cabinet.customs.gov.ua/textdoc/44551> (дата звернення: 25.05.2025).

Самарічев Дмитро Олександрович,

аспірант Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ВПЛИВ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ НА ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Після початку повномасштабної війни Україна опинилася перед потребою мобілізувати бюджетні ресурси та водночас мінімізувати фіскальний тиск на бізнес, який забезпечує економічну стійкість. Митна політика, що поєднує тарифні рішення, адміністративні процедури та пільгові режими, формує значну частку непрямих податків і безпосередньо впливає на податкове навантаження підприємств-імпортерів і експортерів. Гармонізація з митним законодавством ЄС («митний безвіз») відкрила нові можливості для спрощення процедур, однак підвищила чутливість бюджетних надходжень до коливань зовнішньої торгівлі, що робить дослідження взаємозв'язку митної політики й податкового навантаження надзвичайно актуальним.

Податкове навантаження підприємств визначається часткою їхніх ресурсів, спрямованою на сплату податків і зборів в загальних результатах господарської діяльності та розраховується як відношення податкових платежів до певного показника ефективності, такого як виручка, чистий прибуток тощо [1]. У структурі цього навантаження істотну роль відіграють ввізне мито, ПДВ на імпорт, акциз та інші митні

платежі. Залежно від режиму тарифної політики (лібералізація чи протекціонізм) митні ставки можуть виступати як фактором збільшення фіскального тиску, так і інструментом його перерозподілу між секторами економіки. Теоретично зростання митних ставок підвищує середню ефективну ставку оподаткування прибутку імпортоорієнтованих суб'єктів господарювання, тоді як їхнє зниження або скасування (угоди про вільну торгівлю) скорочує податкове навантаження, але потребує компенсаторних заходів з боку податкової політики для збалансування бюджету.

За даними Державної митної служби України, у 2024 р. обсяг митних платежів зріс на 28 % у порівнянні із попереднім роком та сформував понад 35 % податкових доходів бюджету від імпорту [2]. Водночас частка ввізного та вивізного мита у структурі загальних податкових надходжень 2023 р. склала близько 2 % доходів, демонструючи поступове зниження ваги чистих мит у бруто-податках через пільги та лібералізаційні режими [3]. Динаміку надходжень від сплати податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції до державного бюджету України у 2022–2024 рр. узагальнено в табл. 1.

З наведеної таблиці 1, видно, що впродовж 2022–2024 рр обсяги надходжень від податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції зросли від 21 564,2 млн грн у 2022 році до 48 278,9 млн грн у 2024 році, що свідчить про посилення фіскального значення митної політики. Основну частку цих надходжень становить ввізне мито, яке збільшилося з 18 629,5 млн грн у 2022 році до 47 592,1 млн грн у 2024 році. Зокрема, мито на товари, що ввозяться суб'єктами підприємницької діяльності, хоч і зросло в абсолютному вимірі до 36 584,4 млн грн, але його частка у загальному обсязі податків зменшилась унаслідок впровадження нового джерела митних надходжень – мита на нафтопродукти, транспортні засоби та шини, яке у 2024 році становило 10 724,6 млн грн. Мито, сплачене громадянами, залишалось стабільним і незначним – у межах 283 млн грн у 2024 році. Водночас вивізне мито, навпаки, демонструвало зниження від 2 335,8 млн грн у 2022 році до 308,2 млн грн у 2024 році, що свідчить про скорочення експорту сировинної продукції. Особливі та сезонні мита залишались на стабільному рівні – близько 378,7 млн грн у 2024 році. Відтак, митна політика України за цей період характеризується зростанням надходжень за рахунок імпортних платежів, передусім унаслідок збільшення імпорту пального і транспортних засобів, що відображає як структурні зміни у зовнішньоторговельному обороті, так і адаптацію митного регулювання до потреб національної економіки в умовах кризових явищ і відновлення.

Таблиця 1

Динаміка та структура надходжень від сплати податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції до державного бюджету України у 2022–2024 рр.

№ з/п	Показники	2022		2023		2024	
		млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
1.	Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	21564,2	100,0	31073,0	100,0	48278,9	100,0
2.	Ввізне мито	18629,5	86,4	30141,6	97,0	47592,1	98,6
2.1	Мито на товари, що ввозяться суб'єктами підприємницької діяльності	18411,2	85,4	29864,6	96,1	36584,4	75,8
2.2	Мито на товари, які ввозяться громадянами	218,3	1,0	277,0	0,9	283,0	0,6

Продовж. табл. 1

2.3	Мито на нафтопродукти, транспортні засоби та шини до них, що ввозяться суб'єктами підприємницької діяльності та громадянами	0,0	0,0	0,0	0,0	10724,6	22,2
3.	Вивізне мито	2335,8	10,8	559,2	1,8	308,2	0,6
4.	Особливі види мита та сезонне мито	598,9	2,8	372,2	1,2	378,7	0,8

Джерело: складено за даними [4]

У сприйнятті представників бізнес-середовища митна та податкова складові характеризується неоднозначністю та викликають суперечливі оцінки. Інтегральну оцінку регуляторного середовища з позицій бізнес-спільноти відображено на рис.1, де наведено динаміку митного та податкового індексів Європейської бізнес-асоціації, що репрезентують сприйняття підприємствами ефективності митного адміністрування й рівня фіскального тиску. Сукупна оцінка «Митного індексу» в 2024 році досягла рівня 3,40 бала з можливих 5, що є найвищим результатом за весь період спостережень (порівняно з 3,24 бала у 2023 році). Такі результати були отримані за підсумками опитування 2024 року, проведеного Європейською Бізнес Асоціацією спільно з компанією DHL Express в Україні. Незважаючи на позитивну динаміку, індекс все ще перебуває в межах нейтрального значення [5].

Оцінювання якості надання митних послуг та професійної підготовки працівників митної служби залишається найменш позитивним серед усіх компонентів митного індексу, становлячи у 2024 році 3,08 бала з 5 можливих, порівняно з 2,76 бала у 2023 році [5].

Рівень сприйняття корупційної складової у митній сфері був оцінений на рівні 3,53 бала у 2024 році, що перевищує показник 2023 року (3,20 бала). Незважаючи на це, більшість респондентів (53%) дотримуються думки, що ситуація із корупційними проявами залишається без змін. Водночас 23% вважають, що рівень корупції дещо зменшився, а 18% – що відбулося його суттєве зниження. Система «Єдине вікно» традиційно демонструє найвищі оцінки серед інших елементів митного індексу, хоча у 2024 році відбулося її незначне зниження до 3,59 бала (проти 3,77 бала у 2023 році) [5].

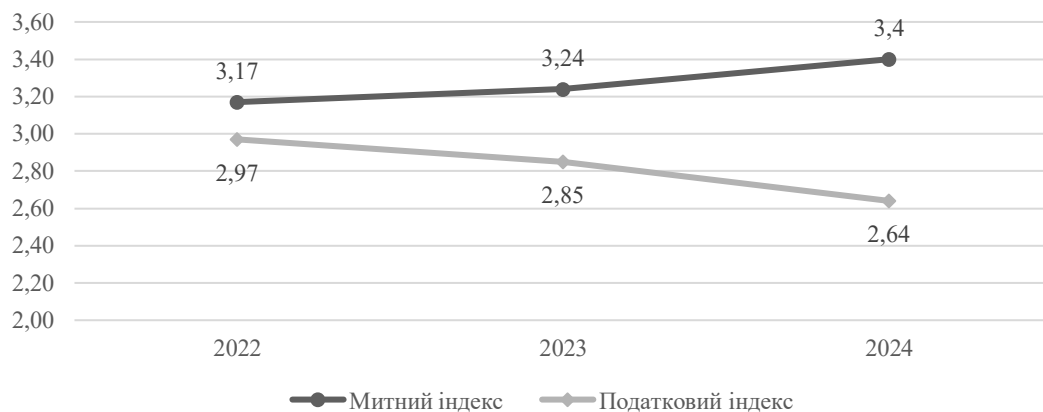

Рис. 1 Оцінка митного та податкового середовища за індексами Європейської бізнес асоціації у 2020–2024 рр

Джерело: [5; 6]

Основними джерелами проблем у процесі митного оформлення, за оцінками бізнес-середовища, залишаються взаємодія з представниками Держпродспоживслужби та питання, пов'язані з визначенням митної вартості. Зокрема, 60% компаній зазначили наявність труднощів, пов'язаних з процедурою коригування митної вартості. Динаміка цього показника свідчить про його щорічне зростання: у 2023 році відповідний показник становив 46%, а у 2022 році – 37% [5].

Водночас Податковий індекс, визначений Європейською Бізнес Асоціацією демонструє, що лише 8 % експертів вважають чинну податкову систему (у т. ч. митні платежі) сприятливою для розвитку бізнесу, інтегральна оцінка цього індексу в 2024 році становила 2,85 бала [6]. Згідно з оцінками респондентів, 59% податкових експертів охарактеризували чинну систему оподаткування в Україні як задовільну. Водночас 36% вважають, що існуючий режим стримує розвиток підприємницької діяльності та перешкоджає залученню інвестицій, тоді як лише 5% вбачають у ньому сприятливі умови для розвитку бізнесу. Якість податкового законодавства, як і у попередньому році, отримала найнижчу середню оцінку серед усіх складових індексу – 2,46 бала (проти 2,63 у 2023 році). Основними причинами низької оцінки названо постійні зміни у законодавчій базі, наявність внутрішніх суперечностей, складність положень та їх неоднозначне тлумачення [6].

Адміністрування податків та підготовка податкової звітності були визнані обтяжливими 44% учасників опитування. Цей компонент отримав середню оцінку 2,62 бала. Основними перешкодами в цьому процесі залишаються значні часові витрати на звітність, недостатній перехідний період при впровадженні нововведень, а також складність і неочевидність нових норм. Рівень задоволеності якістю податкового обслуговування також погіршився – середня оцінка знизилась з 3,03 бала у 2023 році до 2,79 бала у 2024 році [6].

Значного погіршення зазнав показник фіскального тиску: він зменшився з 3,07 бала у 2023 році до 2,7 бала у 2024 році. Лише 7% респондентів не зазнали жодних проявів тиску, 14% – відчули його незначно, тоді як 41% повідомили про суттєвий тиск, і ще 38% – про його помірні прояви. Основними виявами фіскального тиску, на думку представників бізнесу, залишаються довільне тлумачення податкового законодавства органами контролю (78% опитаних), збільшення кількості необґрунтованих інформаційних запитів (64%) та зростання випадків штучного блокування податкових накладних (30%). Також 33% респондентів повідомили про податкові перевірки, проведені щодо їхньої діяльності [6].

Таким чином, проведений аналіз доводить, що митна політика істотно формує загальний фіскальний тиск на українські підприємства через величину ввізного мита й імпортного ПДВ, водночас її лібералізація зменшує пряме податкове навантаження, але створює ризик недонадходжень до бюджету й потребу в посиленні внутрішніх джерел оподаткування. Ефективне зниження податкового навантаження підприємств можливе за умов подальшої цифровізації та прозорості митних процедур, ризик-орієнтованого контролю, який мінімізує адміністративні витрати бізнесу та таргетованого використання пільг, спрямованих на критичний імпорт і високотехнологічні інвестиції. Поєднання вказаних заходів дозволить оптимізувати фіскальний баланс, зміцнити конкурентоздатність бізнесу та прискорити післявоєнне відновлення національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Самарічева Т. А., Самарічев Д. О. Теоретичні аспекти податкового навантаження на аграрний сектор економіки. *Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави* : збірник тез XXVIII щорічної звітної наукової конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів. (м. Хмельницький, 19 березня 2024 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С.101–103.
2. Результати виконання митними органами фіскальної функції у 2024 році. *Державна митна служба України*. URL : <https://customs.gov.ua/en/news/novini-20/post/rezultati-vikonannia-mitnimi-organami-fiskalnoyi-funktsiyi-u-2024-rotsi-1976>
3. Виконання державного бюджету – 2023. *Міністерство фінансів України*. URL : https://mof.gov.ua/uk/news/vikonannia_derzhavnogo_biudzhetu_2023-4381
4. Доходи. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL : <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>
5. Бізнес оцінив роботу митниці найкраще за останнє десятиліття. *Європейська бізнес-асоціація*. URL : <https://eba.com.ua/biznes-otsinyv-robotu-mytnytsi-najkrashhe-za-ostannye-desyatlittya/>
6. Бізнес знизив оцінку системи оподаткування у 2024 році, – опитування ЕБА. *Європейська бізнес-асоціація*. URL : <https://eba.com.ua/biznes-znyzyv-otsinku-systemy-opodatkovannya-u-2024-rotsi-opytuvannya-eva/>

Синчак Віктор Петрович,

*доктор економічних наук, професор, професор кафедри, фінансів,
банківської справи, страхування та фондового ринку Хмельницького університету
управління та права імені Леоніда Юзькова*

МИТНА ВАРТІСТЬ ЯК БАЗА ОПОДАТКУВАННЯ В НАРАХУВАННІ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ

Поняття митної вартості у вітчизняному фіскальному просторі має вже свою історіографію. На підставі аналізу літературних джерел і нормативно-правових актів можна простежити сутнісні зміни, що відбувалися у її визначенні. Зазначене особливо добре стало спостерігатися із започаткуванням євроінтеграційних процесів. Однак за наявності відповідних теоретико-практичних напрацювань й існування достатньої кількості наукових праць, в яких дослідниками акцентується увага на походженні, визначенні та використанні митної вартості у відносинах декларанта з митними органами, бракує досліджень з погляду її розгляду як гармонізованої бази оподаткування при нарахуванні митних платежів, названих у митному законодавстві та лише окремих із них у податковому. Означене спотворює уявлення про обов'язковий для податкової системи елемент, який характерно простежується при нарахуванні митних платежів, у першому випадку, але повністю не називається у другому. Ідеться про статтю 9 Податкового кодексу України (далі – ПК України), в якій серед загальнодержавних податків зазначено лише мито, що безпосередньо асоціюється з розумінням митного платежу. Це не дозволяє загалом ідентифікувати всі елементи податкової системи та змодельовати їх участь в оподаткуванні зовнішньоекономічної діяльності (далі – ЗЕД).

Тож незавершеність науково-прагматичних підходів до формування цілісного уявлення про митну вартість саме як базу оподаткування та відсутність повної назви митних платежів, представлених лише митом у податковому законодавстві, обумовлюють актуальність і завдання цієї публікації.

Змістовне наповнення європейського митного законодавства та вітчизняні особливості його формування звертають нас до 90-х років XX століття. У цей період поняття митної вартості, що з'явилося у законодавстві України завдяки статті 16 Закону України «Про Єдиний митний тариф» від 5 лютого 1992 р. № 2097-XII, ще не зазнавало суттєвих змін, хоча і дещо не узгоджувалося з європейською практикою. Відтак і не забезпечувалася відповідність, зокрема у тлумаченні митної вартості товару як бази оподаткування в українському та європейському митному законодавстві.

Мовиться про період започаткування відносин із Європейським Союзом (далі - ЄС), зокрема з моменту підписання 14 червня 1994 року Україною Угоди про партнерство та співробітництво між ЄС і державами-членами та до дати прийняття другої редакції Митного кодексу України (далі – МК України) від 11 липня 2002 року № 92-IV. Проте на той час навіть дев'ятирічний період (1994 – 2002рр.) не вплинув на зміну поглядів щодо законодавчого тлумачення митної вартості в українському митному законодавстві. До того ж, не була врахована і необхідність приведення її визначення до цінового чинника, як це вже практикувалося в Європейському Союзі.

Так у статті 259 Митного кодексу України (далі – МК України) від 11 липня 2002 року № 92-IV (втратив чинність з 13.03.2012 року), зазначалося, що, по-перше, «митною вартістю є заявлена декларантом або визначена митним органом вартість товарів, що переміщуються через митний кордон України» [1], і, по-друге, «яка обчислюється на момент перетинання товарами митного кордону України відповідно до положень цього Кодексу» [1]. На останньому варто окремо акцентувати дослідницьку увагу та зупинитися більш предметніше.

Із наведеного визначення митної вартості, на нашу думку, спостерігався суб'єктивний підхід до її визначення. По суті вона залежала від можливого впливу людського фактору. Натомість, з одного боку, від «вартості» [1], яку заявляв декларант і був мотивований (з погляду ведення бізнесу) до найменшої її величини, а з іншого – від «вартості, визначеної митним органом» [1]. Причому, останній, навпаки, як представник держави зацікавлений у збільшенні митної вартості як бази оподаткування при обчисленні митних платежів. Відтак у самому визначенні вже були закладені суб'єктивні чинники формування митної вартості як бази оподаткування. По суті, з наведеного її тодішнього змісту простежувалися, у першу чергу, процедурні питання та вартісна ознака, а не цінова складова. Останнє з погляду економічної теорії мало принципове значення, а відтак повинно було враховуватися й у митному законодавстві.

І це при тому, що на дату прийняття зазначеної редакції МК України (11.07.2002р.) поняття митної вартості як бази оподаткування вже використовувалося у західній науковій думці, а офіційні її тлумачення виникли ще в середині XX століття. Причому у 2002 році, тобто на дату прийняття МК України № 92-IV, уже тривали перемовини про вступ нашої країни до Світової організації торгівлі (далі – СОТ), членом якої Україна стала з 16 травня 2008 року. Натомість у СОТ уже було набуто практику із застосування статті VII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (далі – ГААТ) «Оцінка товарів для митних цілей» (прийнятою у 1979 році за Угодою Токійського раунду[2]). Так, відповідно до вказаної статті VII ГААТ, під митною вартістю товару слід розуміти «ціну» [2], яку, по-перше, «фактично сплачено або яка підлягає сплаті за

товари при продажу з метою експорту до країни імпорту» [2], і, по-друге, «скориговану з урахуванням встановлених додаткових нарахувань до цієї ціни» [2].

Відтак ключовим і об'єктивним чинником у наведеному визначенні вважається ціна, на відміну від тлумачення митної вартості у тодішньому МК України в редакції від 11 липня 2002 року № 92-IV. Нагадаємо, що, як зазначено вище, вказаний нормативно-правовий акт вже приймався в умовах дії статті VII ГААТ «Оцінка товарів для митних цілей». Однак переваги, наведеного у ній визначення, ще залишалися поза увагою учасників нормотворчої роботи.

Зауважимо, що вступ нашої країни до СОТ, як власне й євроінтеграційні процеси загалом, вплинули на зміну українського митного законодавства. Це віддзеркалилося й у змісті поняття «митна вартість», що знайшло своє відображення у наступній редакції МК України від 13.03.2012 року №4495-VI. Отож, як зазначено у статті 49 чинного МК України від 13.03.2012 року №4495-VI (із змінами), «митною вартістю товарів, які переміщуються через митний кордон України, є» [3], по-перше, «вартість товарів, що використовується для митних цілей» [3], і, по-друге, «яка базується на ціні, що фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари» [3]. Тобто в основу визначення митної вартості у МК України також покладено ціновий чинник. Останнє особливо важливо з погляду гармонізації українського законодавства зі стандартами ЄС.

Означений підхід до визначення митної вартості, на нашу думку, суттєво змінює її сутність з погляду практичного використання як бази оподаткування при нарахуванні митних платежів (рис. 1). Причому таке її подання в МК України у редакції від 13.03.2012 року №4495-VI (із змінами) узгоджується з Угодою про застосування статті VII ГААТ 1994 року (далі – Угода), хоча на деяких складових останньої доцільно зупинитися окремо. Ідеться про зміст статті 1 частини 1 Угоди, в якій прописано, що «митна вартість імпортованих товарів є контрактною вартістю, тобто ціною, фактично сплаченою або що підлягає сплаті за товари, коли вони продаються на експорт до країни імпорту, скоригованою відповідно до положень статті 8...» [4].

Тож первинним інформаційним джерелом при визначенні митної вартості за Угодою є контрактна вартість товару з урахуванням деяких застережень, серед яких і цінові. Ідеться про випадки, коли «продаж або ціна не підпадають під якісь умови за яких вартість товарів не можливо визначити» [4] або, якщо «жодна частина доходу за будь-який подальший перепродаж (розпорядження або використання) товарів покупцем не перейде безпосередньо або опосередковано продавцю (за неможливості скоригувати дохід)» [4] тощо. Відтак очевидно, що у відповідних випадках для митних цілей за положеннями Угоди митна вартість товару підлягає корегуванню.

Подібний підхід спостерігаємо й у вітчизняній практиці, зокрема у визначенні бази оподаткування для нарахування митних платежів. Нагадаємо, що за ПК України базою оподаткування є, по-перше, «фізичний, вартісний чи інший характерний вираз об'єкта оподаткування, до якого застосовується податкова ставка», по-друге, «і який використовується для визначення розміру податкового зобов'язання» [5]. До того ж, слід враховувати, що база оподаткування і сам порядок її обчислення для кожного податку регулюється ПК України (п. 23.2 ст. 23), зокрема і для окремих митних платежів. Для цього слід враховувати пункт 2 статті 270 МК України від 13.03.2012 року №4495-VI, яким передбачено, що оподаткування товарів у сфері ЗЕД, «іншими (крім мита) митними платежами встановлюється Податковим кодексом України» [3]. За такого підходу норми двох нормативно-правових актів повинні бути достатньо гармонізованими.

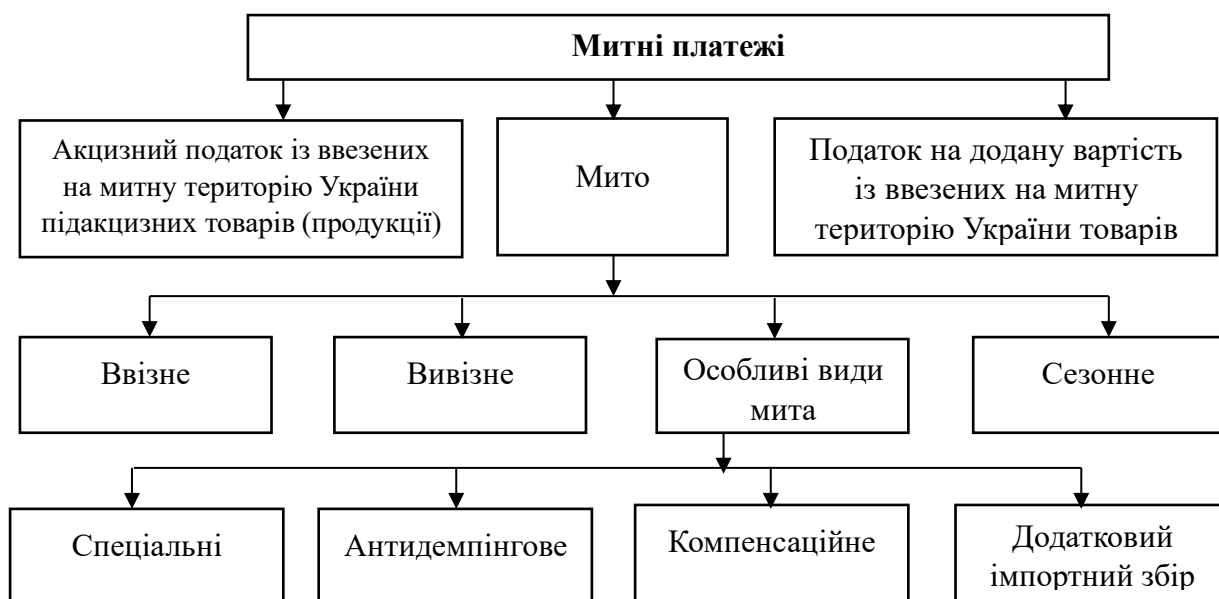

Рисунок 1 Митні платежі в умовах Митного кодексу України

Джерело: узагальнено за даними [3]

Очевидно, що таке відсилання МК України до податкового законодавства потребує відповідної назви митних платежів у ПК України [5]. Останнє підтверджує зазначену вище доцільність введення серед загальнодержавних податків у статті 9 ПК України замість мита іншої назви. Маються на увазі «митні податки (платежі)». Це лише посилить внутрішню гармонізацію митного та податкового законодавства.

У продовження до наведеного звернемося до показника митної вартості й наголосимо на методичних особливостях, що простежуються із МК України. Насамперед, з погляду обрахування митної вартості з товарів, що ввозяться та вивозяться відповідно «на» і «з митної території України» (ст. 65 і ст. 66). До того ж, з урахуванням методів визначення митної вартості відповідно до митного режиму імпорту (ст. 57 МК України) та порядку обчислення бази оподаткування, що встановлюється за умовами ПК України. Тут мається на увазі ПДВ, як один із видів митних платежів (див. рис. 1), зокрема при ввезенні товарів. Так відповідно до пункту 190.1 статті 190 ПК України [5] для товарів, що ввозяться на митну територію України базою оподаткування є, по-перше, «договірна (контрактна) вартість» [5], по-друге, «але не нижче митної вартості цих товарів, визначеної відповідно до розділу III Митного кодексу України» [5], і, по-третє, «з урахуванням мита та акцизного податку, що підлягають сплаті і включаються до ціни товарів» [5]. Відтак визначення бази оподаткування (БОпдв) за ПК України для товарів, що ввозяться на митну територію України можна подати у вигляді формули:

$$\text{БОпдв} = (\text{ДВ} \geq \text{МВ} + \text{ВМ} + \text{АП}) \times \text{Кв},$$

де МВ – митна вартість товарів; ВМ – ввізне мито; Кв – курс гривні до іноземної валюти; АП – акцизний податок; ДВ – договірна (контрактна) вартість.

Тож як за положеннями Угоди, так і відповідно до МК України, для нарахування митних платежів передбачене корегування митної вартості. Для чого в умовах дії українського МК України (ст. 57) використовуються законодавчо затверджені методи визначення митної вартості товарів (рис. 2). Очевидно, що таке корегування загалом впливає на величину бази оподаткування, що визначається за податковим законодавством.

Рисунок 2 Методи визначення митної вартості з ввезених товарів на митну територію України відповідно до митного режиму імпорту

Джерело: узагальнено за даними [3]

Отже визначення митної вартості зазнало суттєвих змін і вплинуло на практичне її використання як бази оподаткування за ціновою ознакою, властивою митному законодавству країн ЄС. Як база оподаткування митна вартість є ключовим показником з можливістю корегування при нарахуванні митних платежів, які чітко ідентифіковані в українському митному законодавстві, але недостатньо представлені у статті 9 ПК України. Уведення серед загальнодержавних податків у статті 9 ПК України замість мита назви «Митні податки (платежі)» посилять внутрішню гармонізацію митного та податкового законодавства та визначить напрями подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України : Закон України від 11 липня 2002 року №92-IV (із змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-15/ed20020711#Text> (дата звернення 16.05.2025 року).
2. Годованець О. Теоретичні положення та роль митної вартості в системі митного регулювання. *Світ фінансів*. 2010. №1. С. 5 –61.
3. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 року №4495-VI (із змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення 16.05.2025 року).
4. Угода про застосування статті VII Генеральної угоди про тарифи й торгівлю 1994 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_011#n23 (дата звернення 16.05.2025 року).
5. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 року № 2755-VI (із змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 20.05.2025 року).

СЕКЦІЯ 3

КОНТРОЛЬ ТА АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ПРЕВЕНЦІЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Гриценко Ольга Миколаївна,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку, Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

КОНТРОЛЬ І АУДИТ ЯК КЛЮЧОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПРЕВЕНЦІЇ В СИСТЕМІ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

У сучасних умовах посилення інтеграції України до глобальної економічної системи, активізації зовнішньоекономічної діяльності та трансформації митного законодавства зростає значення ефективної митної політики як чинника забезпечення економічної безпеки держави. Одним з ключових інструментів реалізації такої політики виступають механізми контролю та аудиту. Традиційно вони виконували переважно каральну та фіскальну функцію, однак новітні тенденції у державному управлінні акцентують їх превентивний потенціал. Контроль і аудит набувають нової якості – від інструментів виявлення порушень вони еволюціонують у засоби своєчасного виявлення системних ризиків, запобігання контрабанді, шахрайству, заниженню митної вартості, зловживанням преференційними режимами. Зокрема, митний аудит, який включає пост-фактум аналіз діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, може виявляти порушення задовго до нанесення шкоди державному бюджету.

В умовах воєнного стану, нестабільності митно-податкових надходжень, загроз економічній безпеці та логістичної турбулентності, питання удосконалення превентивних механізмів митної політики набуває особливої ваги. Водночас на практиці в Україні ще недостатньо розвинуті системи ризик-орієнтованого контролю, цифрового аудиту, взаємодії з міжнародними інституціями у сфері комплаєнсу. Це зумовлює актуальність дослідження сутності, інституційного забезпечення та прикладних аспектів використання контролю й аудиту як інструментів превенції у митній політиці держави.

Отже, системне дослідження контрольних та аудиторських функцій у митній справі, їх еволюції, правового регулювання, взаємодії з іншими інституціями та інструментами державного управління є необхідною умовою підвищення ефективності митної політики України в сучасних викликах. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та практичне уточнення ролі контролю й аудиту як інструментів превенції в системі митної політики держави, а також формування пропозицій щодо підвищення ефективності їх застосування в умовах сучасних викликів.

Митний контроль, як складова системи державного управління зовнішньоекономічною діяльністю, охоплює широкий спектр процедур, реалізованих як на етапі митного оформлення, так і після завершення переміщення товарів через митний кордон – у формі пост-аудиту [1]. На первинному етапі митного оформлення контроль спрямований на перевірку правильності декларування, класифікації товарів,

достовірності заявленої митної вартості, наявності дозволів, сертифікатів, документів про походження тощо. Пост-аудит, у свою чергу, дозволяє глибше дослідити діяльність суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності після завершення митного оформлення, включаючи перевірку відповідності його господарських операцій митному законодавству.

Такі форми контролю виконують не лише правозастосовні функції, пов'язані з реагуванням на порушення, а й виступають аналітичним інструментом виявлення системних проблем у регуляторному середовищі. Вони дозволяють митним органам виявляти прогалини у законодавстві, оцінювати ефективність наявних нормативних підходів, а також ідентифікувати ризики, що можуть бути використані для обходу митних процедур. Це особливо важливо в контексті динамічних змін у логістиці, глобальних ланцюгах постачання, цифровізації та зростання обсягів електронної торгівлі.

Ефективно організований митний контроль – з урахуванням ризик-орієнтованої моделі, принципів прозорості та взаємодії з бізнесом – дозволяє зменшити втрати державного бюджету, пов'язані з недонадходженням митних платежів, попередити корупційні прояви, зокрема шляхом зменшення ручного втручання у процедури, та знизити адміністративне навантаження на сумлінних учасників ЗЕД. Водночас, такий підхід створює сприятливі умови для розвитку легального бізнесу, підвищує довіру до митних органів та зміцнює позиції України у міжнародному економічному середовищі.

У сучасних умовах підвищеної динамічності зовнішньоекономічного середовища митний аудит стає не лише засобом контролю, але й важливим інструментом стратегічного управління у сфері митної справи. Митний аудит поділяється на внутрішній і зовнішній, кожен з яких виконує окремі, але взаємодоповнюючі функції в системі державного регулювання.

Внутрішній митний аудит здійснюється у межах митних органів та спрямований на забезпечення належного виконання службових обов'язків, дотримання законодавства, а також оцінку ефективності внутрішніх процедур. Основним його завданням є запобігання зловживанням і неефективному використанню ресурсів, підвищення прозорості та підзвітності митних підрозділів.

Зовнішній митний аудит, у свою чергу, проводиться стосовно суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності після здійснення митного оформлення. Він передбачає ретельний аналіз відповідності фінансової, товарної та супровідної документації вимогам чинного митного, податкового та валютного законодавства. Метою такого аудиту є виявлення порушень, потенційних ризиків, невідповідностей у декларуванні товарів, оцінці митної вартості, правильності класифікації товарів за кодами УКТ ЗЕД тощо [2].

Особливого значення митний аудит набуває в контексті впровадження ризик-орієнтованого підходу, що є характерним для митних адміністрацій розвинених країн. У рамках цього підходу аудиторські перевірки спрямовуються не на всі суб'єкти господарювання, а лише на ті, діяльність яких потенційно містить високий рівень порушень або нетипові операції. Це дозволяє раціонально використовувати ресурси митних органів, зосереджуючи їх на ділянках з найбільшим ризиком, та уникати надмірного тиску на добросовісних суб'єктів ЗЕД.

Застосування митного аудиту в таких країнах, як Німеччина, Нідерланди, Канада, Японія, показало, що аудит, орієнтований на оцінку управлінських рішень, фінансової звітності, ризикових зовнішньоекономічних операцій, є значно ефективнішим за суто документальні або фізичні перевірки при оформленні. Такий підхід сприяє зменшенню

часу оформлення, мінімізації людського фактору, зниженню корупційних ризиків, підвищенню довіри до митних органів [4, с. 106]. Крім того, результати митного аудиту можуть стати основою для системного аналізу регуляторної політики, виявлення її прогалин і суперечностей, розробки нових нормативно-правових актів чи вдосконалення існуючих процедур. Таким чином, митний аудит у широкому розумінні виходить за межі фіскального інструменту й перетворюється на інституційний механізм зміцнення митної безпеки, розвитку партнерських відносин між державою і бізнесом та підвищення ефективності державного управління у сфері міжнародної торгівлі.

Превентивний потенціал аудиту та контролю у митній сфері є ключовим чинником підвищення ефективності державної політики у галузі зовнішньоекономічної діяльності. Вони забезпечують не лише своєчасне виявлення порушень, помилок та відхилень у сфері митного регулювання, а й дозволяють запобігти реалізації шахрайських схем, незаконному переміщенню товарів, заниженню митної вартості та іншим проявам недоброчесності у сфері ЗЕД. Завдяки цим функціям аудит і контроль не лише виконують фіскальну роль, а й зміцнюють правопорядок, довіру до митних процедур та державних інституцій загалом.

Ефективне застосування митного контролю та аудиту, зокрема на основі ризик-орієнтованих моделей, сприяє оптимізації ресурсів митних органів, зменшенню адміністративного навантаження на бізнес і мінімізації суб'єктивного впливу службовців. Це, у свою чергу, позитивно впливає на інвестиційний клімат, формує сприятливі умови для легальної торгівлі та підвищує міжнародний рейтинг держави за показниками відкритості та прозорості зовнішньоторговельної діяльності. Запровадження цифрових інструментів перевірки, зокрема електронного документообігу, автоматизованих систем управління ризиками, електронного аудиту та інтегрованих платформ обміну інформацією з іншими фіскальними й правоохоронними органами, відкриває нові можливості для зміцнення превентивної складової митної політики. Це дозволяє здійснювати моніторинг у режимі реального часу, швидко реагувати на загрози, виявляти складні схеми ухилення та запобігати нанесенню шкоди бюджету.

Таким чином, системне посилення міжвідомчої координації, інституційної спроможності контролюючих органів, підвищення професійного рівня фахівців, а також глибока інтеграція інноваційних технологій в аудит і контроль, сприятимуть формуванню ефективної, сучасної митної політики. Вона виступатиме не лише засобом фіскального регулювання, а й інструментом забезпечення економічної безпеки, конкурентоспроможності національного бізнесу та стійкості держави в умовах глобальних викликів.

Список використаних джерел

1. Митний кодекс України від 20.04.2025 № [3977-IX](#). Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
2. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 20.06.2024 № [3720-IX](#). Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>
3. Про страхування : Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
4. Красівський О., Товт В. Особливості та проблеми здійснення митного контролю в контексті європейської інтеграції. *Аспекти публічного управління*. 2021. Т. 9 № 1. С. 106–111. URL : <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/859>

5. Корнійчук Н. І. Проблеми та напрями вдосконалення митного контролю і митного аудиту. *Економіка та митно-правові відносини*. 2019. Вип. 9-10. С. 64–70.

Пунда Олександр Олегович,

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права Хмельницького національного університету, директор Департаменту освіти та науки Хмельницької обласної державної адміністрації

Арзянцева Дар'я Андріївна,

кандидат. економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, фінансів та страхування Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

НОРМАТИВНЕ РЕГЛАМЕНТУВАННЯ ПРОВЕДЕННЯ МИТНИХ ЕКСПЕРТИЗ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Україна стає учасником загальноєвропейського процесу розбудови суспільства внаслідок підписання Угоди про асоціацію. Одним із елементів такого адаптаційного процесу є імплементація норм європейського законодавства із питань організації та проведення експертиз митними лабораторіями, які закріплені як в окремих нормативно-правових актах ЄС, так і через банкетні диспозиції відсилають о нормативних актів окремих держав-членів. У контексті розбудови єдиного європейського митного простору особливої актуальності набуває питання нормативного забезпечення митних експертиз, які є ключовим інструментом забезпечення ефективного митного контролю. Митна експертиза виступає не лише засобом підтвердження достовірності відомостей про товар, але й важливим інструментом виявлення порушень митного законодавства, боротьби з контрабандою та фальсифікацією товарів. У межах ЄС, де діє принцип вільного переміщення товарів, особливої ваги набуває уніфікація та гармонізація підходів до проведення митних експертиз, що дозволяє забезпечити однакові умови для всіх держав-членів та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Регламентування митних експертиз у ЄС тісно пов'язане з імплементацією Митного кодексу Союзу (UCC) та численних актів національного законодавства. Разом з тим, законодавче поле у цій сфері досі характеризується фрагментарністю, неоднаковістю адміністративної практики окремих держав-членів та відсутністю єдиних методичних підходів до проведення експертиз. Це ускладнює оперативний обмін інформацією, взаємне визнання результатів експертиз та призводить до правової невизначеності. Окрему проблему становить регламентація діяльності акредитованих експертних установ, їхня процесуальна незалежність та стандарти професійної діяльності. З огляду на виклики транснаціональної торгівлі, діджиталізацію митних процедур, а також посилення санкційного контролю та моніторингу переміщення товарів подвійного призначення, вдосконалення правового механізму митної експертизи стає пріоритетним завданням. Крім того, потреба в адаптації підходів до проведення митних експертиз у зв'язку з екологічними, технологічними та біобезпековими ризиками актуалізує розробку спільних європейських стандартів і процедур. Перед Україною постає нагальна потреба у вирішенні проблем, спричинених необхідністю застосування європейських підходів у вітчизняній правовій практиці у сфері організації та проведення експертиз митними лабораторіями.

Для розуміння сутності проблем імплементації норм європейського законодавства з питань організації та проведення експертиз митними лабораторіями у вітчизняне законодавство та виокремлення шляхів їх вирішення, на нашу думку, необхідно здійснити аналіз положень окремих Регламентів Європейського Союзу, зокрема таких, як Митний кодекс Євросоюзу (Union Customs Code) і Регламенту Ради (ЄС) щодо митних заходів стосовно товарів з підозрою на порушення певних прав інтелектуальної власності та заходів, що мають вживатися стосовно товарів, які порушують такі права (Regulation (EU) N 608/2013 of the European Parliament and of the Council of 12 June 2013 concerning customs enforcement of intellectual property rights and repealing Council Regulation (EC) N 1383/2003).

Окрема увагу приділимо аналізу нормативного регулювання діяльності спеціалізованої організації Європейське об'єднання митних лабораторій (повна назва: C2020 CPG/002 – Customs Laboratories European Network (CLEN) та протокольним рішенням і доповідям Робочої групи з митних питань Європейської економічної комісії (повна назва: Working Party on Customs Questions affecting Transport). Усі митні лабораторії в Європейському Союзі надають наукову експертизу для підтримки роботи своїх місцевих митних органів та обміну інформацією та досвідом зі своїми європейськими колегами для полегшення та координації дій як на національних так і на спільних Європейських кордонах. Хоча в цілому у кожній країні-члені Європейського Союзу митні лабораторії виконують однакові види експертних досліджень, однак, правила провадження та призначення митних експертиз не є завжди ідентичні. Через різницю між місцевими законами та митно-податковою політикою, а також значними відмінностями у кількості та типах товарів, що надходять або залишають окремі держави-члени, у Європейському союзі існує необхідність диференціювати як кількість персоналу, у тому числі самих експертів, асортимент обладнання, яке вони використовують і аналітичні методи, для яких вони спеціалізуються та акредитовані.

Базовою нормою, яка визначає принципи та завдання проведення митних експертиз є стаття 134 Митного кодексу Євросоюзу. Відповідно до неї головним призначенням митного контролю (а експертна діяльність у Європейському союзі є одночасно і елементом і засобом забезпечення митного контролю) зазначено таке: «1. З моменту, коли товари надходять на митну територію Європейського Союзу, вони підлягають митному контролю. У разі необхідності, щодо них можуть бути вжиті такі заборони і обмеження (у тому числі відібрання зразків для проведення досліджень), виправдані на підставі, необхідності забезпечення: суспільної моралі, громадського порядку або суспільної безпеки, охорони здоров'я та життя людей, тварин або рослин, охорони навколишнього середовища, захисту культурних скарбів, що мають художню, історичну або археологічну цінність, а так само для захисту промислової та комерційної власності, контролю над прекурсорами наркотичними засобами, товарів, що порушують окремі права інтелектуальної власності, грошовими коштами, а також здійснення заходів з збереження рибальства і управління цими ресурсами в комерційних цілях.

Товари залишаються під митним наглядом, якщо необхідно визначити їх митний статус і не пропускаються без згоди митних органів. Без шкоди положенням статті 254, товари ЄС не підлягають митному нагляду з моменту визначення митного статусу. Товари за походженням з інших країн, залишаються під митним контролем, поки не змінюється їх митний статус, або поки вони не будуть вивезені з митної території ЄС або знищені. Щодо товарів під митним контролем, то компетентні експертні органи

можуть з дозволу митного органу в будь-який час оглянути товар або брати зразки, зокрема, з метою визначення їх тарифної класифікації, митної вартості або митного статусу» [1]. Також можливості взяття зразків товарів для проведення експертних досліджень визначені у статтях 189 (Огляд та взяття проб товарів), 190 (Частковий огляд та взяття проб товарів) та 193 Митного кодексу Євросоюзу.

Відносно функціонування системи охорони та захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, то питання проведення експертних досліджень визначені Регламентом №608/2013. Так у ст. 19 Регламенту №608/2013 «Огляд та відбір проб товарів, випуск яких було призупинено або які були затримані», зазначено, що:

«1. Митні органи надають власникові рішення і декларанту або власнику товарів можливість оглянути товар, випуск якого було призупинено або який було затримано.

2. Митні органи можуть брати проби і зразки, які представляють товари. Вони можуть надавати або відправити такі зразки власникові рішення, за запитом власника і виключно для цілей аналізу і полегшення подальшої процедури щодо контрафактних і піратських товарів. Будь-який аналіз цих проб здійснюється під відповідальність власника рішення.

3. Власник рішення повинен, якщо тільки обставини не роблять це неможливим, повернути зразки, зазначені в пункті 2, митним органам одразу після завершення аналізу зразків, але не пізніше, ніж товар буде випущений в обіг або закінчиться термін їх затримання» [2].

Відносно функціонування системи охорони та забезпеченням безпечності харчових продуктів, в ЄС у 2002 році було прийнято Регламент № 178/2002, основними аспектами якого стало створення Європейської агенції безпеки харчової продукції (European Food Safety Authority) та забезпечення більшої прозорості та відслідковування якості продукції (яка виробляється, імпортується в ЄС, або транспортується через його територію) від її виробництва до кінцевого споживача. Європейська агенція безпеки харчової продукції у своїй діяльності охоплює сфери безпеки харчової продукції та кормів, здоров'я тварин, захисту та здоров'я рослин. ЄС запровадив жорстку обов'язкову систему маркування, що базується на процесі виробництва, а не на продукті, та включає широкий спектр продуктів з небагатьма винятками. В ЄС вимоги щодо маркування стосуються продуктів харчування, кормів, харчових добавок, підсилювачів смаку, продуктів, виготовлених на основі ГМО, а також продуктів харчування, що продають торговельні мережі та ресторани. Законодавство ЄС щодо маркування харчових продуктів та відповідних експертних досліджень включає Регламент № 1169/2011 про надання споживачам інформації про харчові продукти, який інкорпорував положення двох директив: директиви 2000/13 – маркування, представлення та рекламування харчових продуктів (застосовувалась до 12 грудня 2014 року); директиви 90/496 – зазначення харчової цінності продуктів на упаковці. Важливим нормативним елементом регламентування принципів проведення митних експертиз виступає Регламент № 1294/2013 відомий як Митниця 2020 (Customs 2020). Customs 2020 - це програма співпраці з ЄС, яка надає національні митні адміністрації можливість створювати та обмінюватися інформацією та досвідом в тому числі і для проведення митних експертиз [3]. Customs 2020 є основним нормативним джерелом регулювання організаційної та експертної діяльності Європейського об'єднання митних лабораторій (повна назва C2020 CPG/002 - Customs Laboratories European Network (CLEN) (E03054).

Європейське об'єднання митних лабораторій (CLEN) є важливим елементом інституційного механізму митної політики Європейського Союзу, що забезпечує

уніфікацію, наукову обґрунтованість і якість експертної діяльності в сфері митного контролю. Створена у 1999 році під егідою Генерального директорату Європейської комісії з питань оподаткування та митного союзу (DG TAXUD), ця мережа об'єднує митні лабораторії держав-членів ЄС, а також країн-кандидатів і асоційованих держав. Основною метою діяльності CLEN є сприяння ефективному, послідовному та науково достовірному проведенню митних експертиз, необхідних для класифікації товарів, встановлення їх походження, перевірки відповідності технічним та екологічним нормам ЄС. Важливим напрямом роботи мережі є гармонізація аналітичних методик, створення єдиних підходів до здійснення лабораторних досліджень, що забезпечує однакове тлумачення і застосування митного законодавства на всій території ЄС.

CLEN функціонує як платформа для обміну інформацією, результатами досліджень та кращими практиками між митними лабораторіями країн-учасниць. Такий обмін дозволяє уникати дублювання досліджень, забезпечує оперативне реагування на виклики сучасної зовнішньоекономічної діяльності, включаючи виявлення нових видів контрабанди, фальсифікованої продукції, небезпечних хімічних речовин, нових психоактивних субстанцій тощо. Значну увагу в межах функціонування мережі приділено професійному розвитку персоналу митних лабораторій. З цією метою організовуються навчальні заходи, спільні тренінги, обміни спеціалістами та програми взаємної оцінки якості аналітичної роботи (peer-review). Усе це сприяє підвищенню кваліфікації експертів, зміцненню взаємної довіри між лабораторіями та забезпеченню високих стандартів лабораторної практики.

Діяльність CLEN має також стратегічне значення у сфері правозастосування, оскільки результати експертиз, підготовлених на її основі, слугують доказовою базою у справах про порушення митного законодавства, при оскарженні рішень митних органів щодо класифікації товарів, їх митної вартості або країни походження. Ефективне функціонування об'єднання сприяє зміцненню цілісності внутрішнього ринку ЄС, удосконаленню механізмів тарифного регулювання, захисту економічних інтересів Союзу, а також забезпеченню належного рівня безпеки громадян. У цьому контексті CLEN виконує не лише суто технічну, але й важливу регуляторну та політико-правову функцію, слугуючи науково-експертною опорою для реалізації єдиної митної політики ЄС.

Основним досягненням CLEN вважається створення Спільної політики якості на основі міжнародного стандарту ISO 17025, а також уніфікації методів дослідження товарів і відбору проб (зразків) товарів в митних цілях. Стандарт ISO 17025 детально описує вимоги, яким повинні відповідати лабораторії як умови гарантії своєї компетентності з технічної точки зору і можливості видавати достовірні результати. Узагальнені вимоги стандарту, на перший погляд, дуже спрощують процедуру впровадження системи, проте організація повинна встановити заходи, які визначають використання політики якості, цілей, результатів внутрішнього аудиту, аналізу даних, коригувальні та запобіжні дії і аналізу з боку керівництва для сприяння постійному поліпшенню [4]. Крім того, представники митних лабораторій беруть участь у виробленні політики щодо однакового тлумачення стандартів ЄС в галузі вимог до товарів.

Список використаних джерел:

1. Union Customs Code. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1521191466211&uri=CELEX:02013R0952-20161224> (дата доступу 05.06.2025).

2. Regulation (EU) N 608/2013 of the European Parliament and of the Council of 12 June 2013 concerning customs enforcement of intellectual property rights and repealing Council Regulation (EC) N 1383/2003. Access to European Union Law. URL: http://translate.google.com.ua/translate?hl=ru&sl=en&tl=uk&u=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Fanti_fraud%2Fdocuments%2Fcu-revenue%2F608_2013_en.pdf. (дата звернення: 05.06.2025).

3. Regulation (EU) No 1294/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 establishing an action programme for customs in the European Union for the period 2014-2020 (Customs 2020) and repealing Decision No 624/2007/EC. URL : https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/tax_cooperation/fiscalis_programme/legal_texts_docs/customs_2020_regulation.pdf (дата звернення: 05.06.2025).

4. General requirements for the competence of testing and calibration laboratories: ISO 17025. URL : http://www.klubok.net/gost/pdf/GOST_ISO_MEK_17025-2009.pdf. (дата звернення: 05.06.2025).

Сньозик Юрій Іванович,
начальник управління проведення митного аудиту Закарпатської митниці

КОНТРОЛЬ ТА АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ПРЕВЕНЦІЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Ефективна митна політика є наріжним каменем економічної безпеки та стабільності будь-якої держави. Вона не тільки регулює міжнародну торгівлю, а й служить потужним інструментом для запобігання незаконним операціям, наповнення державного бюджету та захисту національних інтересів. У цьому контексті контроль та аудит здійснюють ключову роль у запобіганні порушенню митного законодавства, забезпечуючи прозорість, законність та ефективність митних процедур.

Митний контроль – це система заходів, спрямованих на перевірку дотримання фізичними та юридичними особами вимог законодавства України з питань державної митної справи. Його превентивна функція відбувається у запобіганні порушенням ще до їх вчинення або на початкових етапах. До основних форм профілактичного контролю можна віднести:

1. Документальний контроль: ретельна перевірка всіх товаросупровідних документів (декларації, рахунки-фактури, сертифікати, дозвільні документи, тощо) дозволяє виявити невідповідності, фальсифікації або спроби заниження митної вартості товару.

2. Фізичний контроль: огляд та перерахунок товарів, використання технічних засобів митного контролю (сканерів, рентгенівських апаратів та ін.) з метою виявлення випадів приховування переміщення заборонених товарів, контрабанди або невідповідності заявленим характеристикам.

3. Система управління ризиками: сучасні митні адміністрації активно вибирають аналітичні системи для виявлення ризикових операцій. Це дозволяє зосередити зусилля на найбільш ймовірних випадках порушення, оптимізуючи ресурси та підвищуючи ефективність контролю.

4. Інформаційний обмін: міжнародна співпраця та дані які отримуються від митних органів іноземних держав дозволяють отримувати інформацію про транзитні операції, кінцевих отримувачів товарів та виявляти міжнародні схеми ухилення від сплати митних платежів.

На відміну від поточного контролю, митний аудит (або постмитний контроль) проводиться після завершення митного оформлення товарів та транспортних засобів. Його основна мета – перевірка достовірності відомостей, поданих у митних деклараціях, та повноти сплати митних платежів. Однак його превентивна роль виходить за рамки простої перевірки:

- виявлення системних недоліків: аудит дозволяє виявити непоодинокі порушення, а системні проблеми в обліку та звітності суб'єктів ЗЕД, які можуть призвести до недотримання митних платежів. Це дає можливість розробити рекомендації щодо вдосконалення внутрішніх контрольних процедур підприємств.
- формування правової свідомості: перевірки стимулюють суб'єктів ЗЕД до більш відповідального ставлення до дотримання вимог митного законодавства.
- аналіз ефективності митної політики: результати аудиту є цінним джерелом інформації для аналізу ефективності діючої митної політики, виявлення «слабких місць» у законодавстві та розробки пропозицій щодо його вдосконалення.
- зміцнення фінансової дисципліни: завдяки аудиту держава забезпечує повне та своєчасне надходження митних платежів до бюджету, що є критичним для функціонування держави.

Підсумовуючи, контроль та аудит є невід'ємними складовими сучасної митної політики. Вони діють як два взаємодоповнюючі механізми: контроль зосереджений на запобіганні порушенням у реальному часі, тоді як аудит забезпечує ретроспективну перевірку та системний аналіз. Їх ефективна інтеграція дозволяє державі не тільки боротися з наявними порушеннями, а й формувати превентивний бар'єр проти потенційних загроз, зміцнюючи правопорядок та економічну безпеку.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>

Токар Алла Миколаївна,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА МИТНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Актуальність дослідження адміністративної відповідальності за митні правопорушення зумовлена низкою чинників. По-перше, в умовах зростання зовнішньоекономічної активності України, особливо в контексті євроінтеграційних процесів, суттєво зростає обсяг товарів, що перетинають митний кордон. Це, у свою чергу, створює передумови для зловживань та порушень митного законодавства. По-друге, митні правопорушення призводять до значних втрат державного бюджету через ухилення від сплати митних платежів, що підриває фінансову стабільність та

економічну безпеку держави. По-третє, ефективність застосування адміністративної відповідальності є ключовим інструментом у боротьбі з тіньовим обігом товарів, контрабандою та схемами мінімізації податкового навантаження. Водночас існуюча правозастосовна практика виявляє певні проблеми – зокрема, нечіткість кваліфікації деяких порушень, колізії норм та зловживання у процесі притягнення до відповідальності. Усе це зумовлює необхідність системного аналізу правового регулювання та практики застосування адміністративної відповідальності за вчинення митних правопорушень.

Адміністративна відповідальність застосовується виключно за вчинення одного з найпоширеніших митних правопорушень, а саме порушення митних правил, за вчинення інших правопорушень в митній сфері настає кримінальна відповідальність. Порушенням митних правил, відповідно до ст.458 Митного кодексу України [1], визнається протиправне винне діяння, що посягає на встановлений порядок переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон або на процедури митного контролю та митного оформлення.

Основним нормативним актом, що регулює питання адміністративної відповідальності за порушення митних правил, є Митний кодекс України (далі – МКУ), а саме Розділ XVIII «Порушення митних правил та відповідальність за них» (статті 458–485), процедура притягнення до адміністративної відповідальності регламентується Розділом XIX «Проведення у справах про порушення митних правил» (статті 486-506) [1]. Окремі положення також містяться в Кодексі України про адміністративні правопорушення, зокрема у частині, що стосується загальних принципів адміністративної відповідальності.

Досліджуючи питання відповідальності за порушення митних правил, окрім своєрідної фактичної підстави, варто також звернути увагу й на інші ознаки, що виокремлюють її як самостійний вид адміністративної відповідальності., а саме:

- за вчинення порушень митних правил застосовувати можливо обмежену кількість адміністративних стягнень: попередження, штраф, конфіскація предметів правопорушення (товарів, транспортних засобів, знарядь порушення);
- строк застосування таких адміністративних стягнень обмежується лише терміном виявлення порушення та є збільшеним відносно загального строку накладення адміністративного стягнення (не пізніше 6 місяців). Момент вчинення порушення митних правил (не пізніше 2 років) береться до уваги при закритті кримінального провадження;
- провадження у справах про порушення митних правил не може бути спрощеним, при кожному виявленні проступку складається протокол. Право складати протоколи про порушення митних правил надано посадовим особам митних органів;
- обмежене коло суб'єктів розгляду справи – митні органи та районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді). Справи, де передбачено застосування конфіскації, обов'язково підлягають судовому розгляду.

Порушення митних правил є серйозною загрозою як для економічної безпеки держави, так і для порядку здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Адміністративна відповідальність у цій сфері виконує важливу превентивну функцію, спрямовану на забезпечення законності та захист економічних інтересів України.

МКУ передбачено двадцять видів порушень митних правил, до найбільш поширених видів належать: недекларування або недостовірне декларування товарів (ст. 471, 472); переміщення товарів поза митним контролем (ст. 482); неправомірне користування пільгами (ст. 485); відмова у пред'явленні товарів або документів

митному органу (ст. 468). Так, у справі № 922/3263/20 суд підтримав митницю у застосуванні ч. 1 ст. 485 МКУ щодо суб'єкта, який вказав код товару, що передбачає меншу ставку мита. Суд визнав дії протиправними, наклав штраф у подвійному розмірі недоплаченого податку та конфіскував товар [2]. У справі № 569/1233/21 суд визнав правомірною конфіскацію транспортного засобу та стягнення штрафу відповідно до ч. 2 ст. 483 МКУ. Особа свідомо надала рахунок-фактуру із заниженою вартістю автомобіля з метою ухилення від мита [3].

У судовій практиці чітко простежуються як тенденції до суворого тлумачення норм МКУ, так і випадки скасування рішень через відсутність вини або порушення процесуальних норм. Так, в ухвалі Одеського апеляційного суду у справі № 522/3697/22 зазначено, що відсутність умислу та невстановлення факту реального порушення митного режиму виключає можливість притягнення особи до відповідальності за ч. 1 ст. 483 МКУ [4].

Нечіткість формулювань деяких нормативних положень, зокрема ст. 483 та 485 МКУ створює умови для різного тлумачення подібних ситуацій та різних правозастосовних рішень суб'єктів розгляду справи про порушення митних правил. Відсутність єдиної практики у питанні оцінки «спроби приховати товар» призводить до кваліфікації таких дій як недекларування.

Адміністративна відповідальність за порушення митного законодавства в Україні залишається складним правовим інститутом, який потребує гармонізації із практикою ЄС, підвищення правової культури учасників ЗЕД та забезпечення єдності судової практики. Розвиток електронного декларування, удосконалення процедури митного контролю та якісна підготовка кадрів мають стати пріоритетними напрямками реформування сфери митного адміністрування.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
2. Справа № 922/3263/20. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94143555>
3. Справа № 569/1233/21 URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100439874>
4. Справа № 522/3697/22. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103012456>

СЕКЦІЯ 4

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ В КОНТЕКСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУР МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ

Бачинський Дем'ян Вадимович,

*здобувач вищої освіти на магістерському рівні факультету управління та економіки,
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Протягом останніх років, Україна стикалася з численними викликами у сфері митного регулювання: проблеми корупції, недостатня прозорість та складність митних процедур стали поширеними явищами, що обмежували ефективність системи та гальмували розвиток зовнішньої торгівлі. Також слід додати ускладнення зовнішньоекономічних відносин через конфліктну ситуацію на сході країни. На сьогоднішній день актуальність реформування митного регулювання в Україні вкрай висока, оскільки від нього залежить не лише успішність зовнішньоекономічної діяльності, а й боротьба з корупцією, створення сприятливого бізнес-середовища та важливі бюджетні доходи. В таких складних умовах, ефективна митна система стає важливим інструментом для забезпечення стабільності та розвитку України.

Метою даного дослідження є визначення ключових напрямів модернізації митної системи України з урахуванням сучасних технологічних рішень та міжнародного досвіду. Аналіз базується на розгляді проблем чинного регулювання, цифрових інновацій, кадрового забезпечення та законодавчих аспектів [1, с. 259].

Впровадження ефективної системи митного регулювання є надзвичайно важливим завданням для розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та стимулювання економічного зростання України. Митниця виконує ключову роль у забезпеченні безпеки, контролю якості і вартості імпортованих та експортованих товарів, а також в стягненні митних платежів. Вдосконалення цієї системи допоможе сприяти покращенню бізнес-клімату, залученню іноземних інвестицій та сприятиме економічному зростанню України.

Для вдосконалення системи митного регулювання в Україні необхідно вжити цілий ряд комплексних заходів, які охоплюють як організаційні, так і технологічні аспекти функціонування митниці (рис. 1). Ці заходи мають бути спрямовані на підвищення прозорості процедур, зменшення адміністративного тиску на бізнес, посилення протидії корупції та контрабанді, а також на вдосконалення інформаційного обміну між державними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Зазначені заходи є лише початковими кроками на шляху до вдосконалення системи митного регулювання в Україні. Процес реформи може бути складним та тривалим, але він надзвичайно важливий для покращення економічної ситуації та підвищення рівня довіри до державних інституцій.

Тож, для успішної реформи системи митного регулювання також необхідно враховувати роль інновацій та цифрових технологій у вдосконаленні системи митного регулювання в Україні [3]. Сучасні інформаційні та комунікаційні технології можуть значно полегшити та прискорити митні процедури, зменшити бюрократію та

підвищити прозорість. Електронні системи та інтернет-платформи допоможуть автоматизувати процеси митного контролю та митних декларацій, що спростить їх для бізнесу. Додатково, застосування штучного інтелекту та аналітики даних може допомогти у виявленні та запобіганні можливим порушенням, корупції в системі митного регулювання. Важливо також вдосконалити співпрацю між різними органами державної влади і міжнародними партнерами, які беруть участь у зовнішньоекономічних операціях.

Така співпраця забезпечить ефективний обмін інформацією й допоможе у виявленні та запобіганні ризикам, порушенням.

Ще одним важливим аспектом вдосконалення системи митного регулювання є безпосереднє заохочення інновацій. Запровадження інновацій та стимулювання досліджень і розвитку виробництва можуть підвищити конкурентоспроможність товарів і послуг, які вивозяться з України. Підтримка інновацій може включати в себе податкові пільги, фінансову підтримку та спеціальні програми. Ці аспекти, разом із попередніми, створюють комплексну стратегію для вдосконалення системи митного регулювання в Україні. Важливо забезпечити послідовність та відкритість у впровадженні реформ, а також активну участь всіх зацікавлених сторін, щоб досягти успіху в цьому важливому завданні [3].

Автоматизація процесів

- Це означає, що митні процедури будуть виконуватись автоматично за допомогою спеціального програмного забезпечення, без зайвої паперової роботи та людського втручання.

Посилення антикорупційних заходів

- Необхідно зменшити можливості для хабарів і зловживань, запровадивши контроль і відповідальність для працівників митниці.

Громадський контроль і прозорість

- Громадяни та бізнес повинні мати доступ до інформації про дії митниці і можливість контролювати їх через відкриті дані та зворотний зв'язок.

Електронна система митних декларацій

- Подання декларацій має відбуватись онлайн, через зручні цифрові платформи, що пришвидшить оформлення товарів і зменшить черги.

Створення незалежних митних органів контролю

- Запровадження окремих структур, які перевіряють роботу митниці, але не залежать від неї – це дозволить уникнути кругової поруки та покращити контроль.

Рис. 1 Заходи вдосконалення системи митного регулювання в Україні

Розвиток митної освіти та підготовки персоналу також є надзвичайно важливим елементом. Митники повинні мати відповідну кваліфікацію та навички для виконання своїх обов'язків, а також розуміти сучасні міжнародні стандарти та правила торгівлі. Навчання та підвищення кваліфікації співробітників митниць допоможе підняти професійний рівень та забезпечити ефективну роботу системи митного регулювання.

Важливо також розглянути можливість створення спеціалізованих митних установ для обробки певних категорій товарів, які мають специфічні вимоги або потребують особливого контролю. Це може підвищити швидкість та ефективність митного контролю та обслуговування, зменшити черги та затримки.

Вдосконалення системи митного регулювання в Україні також повинно включати заходи для попередження та боротьби з контрабандою та незаконним обігом товарів.

Співпраця з правоохоронними органами та обмін інформацією з іншими країнами може допомогти у виявленні та припиненні незаконних дій. Загалом, вдосконалення системи митного регулювання в Україні вимагає комплексу заходів, включаючи розвиток інфраструктури, залучення інвестицій, підвищення кваліфікації персоналу та боротьбу з контрабандою. Це може сприяти створенню ефективної та конкурентоспроможної системи митного регулювання, яка сприятиме розвитку економіки України та підвищить якість життя її громадян [4, с. 155].

Необхідність у створенні міцної правової бази для реформи системи митного регулювання не може бути недооцінена. Законодавчі акти та нормативні документи повинні відповідати сучасним вимогам, а також враховувати міжнародні зобов'язання та стандарти. Усі ці заходи повинні бути підтримані відкритістю, прозорістю та залученням різних зацікавлених сторін, включаючи громадські організації, бізнес-спільноту, академічний сектор та міжнародних партнерів. Тільки в суцільному співробітництві та спільних зусиллях можна досягти успішних реформ у системі митного регулювання, забезпечити сталий розвиток економіки України.

Таким чином, реформування митної системи України має ґрунтуватися на поєднанні інституційних змін, цифрових інновацій та підвищення професійного рівня кадрів. Лише комплексний підхід забезпечить ефективність митного регулювання та інтеграцію у світову економіку.

Список використаних джерел

1. Кулініч О., Гребенюк Я. Особливості функціонування митної системи України в сучасних умовах. *Socially competent management of corporations in a behavioral economy: Collection of scientific papers / European institute of further education, Podhájka*, 24-25.11.2021. Chapter III. pp. 259–260.
2. Митний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. № 44-45, № 46-47 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
3. Руденко Ю., Кулініч О. Інноваційне підприємництво та франчайзинг. *Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні*. VI Міжнар. наук.-практ. конф. 2-3 березня 2023 року. Вінниця : ВНТУ, 2023. С. 128-130
4. Ільченко М., Зарецька Л., Кулініч О., Федоренко Н. Проблеми запровадження цифрової економіки та її вплив на розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*: зб. наук. праць ХДУХТ. Вип. 1 (33). Харків. 2023. С. 155–165. URL : <https://repo.btu.kharkiv.ua/items/88aabc89-69df-4759-9d8c-58d14346b250>

Войцещук Андрій Дмитрович,

доктор економічних наук, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, директор Департаменту спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Державної митної служби України

АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ АВТОМАТИЗОВАНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ (АСУР) ТА ПРАКТИК КОРИГУВАННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ

Функціонування митної системи в умовах глобалізаційних процесів та постійного зростання обсягів зовнішньоекономічної діяльності висуває нові вимоги до ефективності митного контролю. У сучасних умовах держави мають забезпечувати не лише надійний контроль за переміщенням товарів через митний кордон, а й створювати сприятливі умови для ведення зовнішньоекономічної діяльності, зменшуючи адміністративне навантаження на бізнес. Досягнення балансу між оперативністю митного оформлення та належним рівнем контролю можливе лише за умови впровадження інноваційних технологічних рішень, що дозволяють здійснювати оцінку ризиків у режимі реального часу.

Одним із ключових інструментів сучасної митної системи в Україні є автоматизована система управління ризиками (далі – АСУР), яка забезпечує вибірковість митного контролю на основі попередньо визначених критеріїв ризику. Вона дозволяє оптимізувати ресурси митних органів, спрямовуючи зусилля на потенційно ризикові операції та суб'єкти господарювання. Завдяки АСУР митні органи можуть оперативно приймати рішення щодо необхідності додаткових митних формальностей, таких як фізичний огляд товарів, перевірка документів чи лабораторні дослідження [1].

Окрім АСУР, важливою складовою системи митного адміністрування є процедура коригування митної вартості (далі – КМВ), що передбачає перевірку задекларованої вартості товарів з метою попередження ухилення від сплати податків. Зниження митної вартості залишається одним із поширених інструментів тінізації зовнішньоекономічної діяльності, тому ефективне функціонування механізмів КМВ є важливим чинником забезпечення економічної безпеки держави.

Застосування АСУР у 2024 році демонструє зниження активності порівняно з попереднім роком. Зокрема, система визначила необхідність здійснення митних формальностей для 508 979 митних декларацій, що на 24% менше, ніж у 2023 році. Водночас загальна кількість поданих митних декларацій за звітний період становила 4 018 699 одиниць, що свідчить про відносно низький рівень втручання – лише 12,67% декларацій були ідентифіковані системою як такі, що потребують додаткових процедур контролю. Це може свідчити як про підвищення довіри до декларантів, так і про потребу в удосконаленні ризик-орієнтованих алгоритмів системи [2].

Найбільшу кількість формальностей, визначених АСУР, зафіксовано у Київській митниці – 149 629 випадків, що становить 14,74% від її загального обсягу оформлень. Водночас найвищий відсоток виконання формальностей серед усіх митниць демонструють Енергетична (20,71%) та Чернівецька митниці (17,29%), що може свідчити про активніше застосування ризик-орієнтованих підходів або про вищий рівень ризиковості операцій у відповідних регіонах. У більшості ж митниць показник виконаних формальностей коливається в межах 5–15%, що загалом узгоджується з

глобальними тенденціями вибіркості митного контролю. У табл. 1 показано узагальнені статистичні дані щодо використання АСУР митницями протягом 2024 року.

Таблиця 1

Обсяг митних формальностей, визначених АСУР, та рівень їх виконання по митницях України у 2024 році

№	Назва митниці	Кількість формальностей, визначених АСУР	Загальна кількість митних декларацій	Відсоток виконання формальностей (%)
1	Київська митниця	149 629	1 015 370	14,74
2	Львівська митниця	99 886	827 888	12,07
3	Волинська митниця	56 606	362 467	15,62
4	Енергетична митниця	41 225	199 029	20,71
5	Одеська митниця	29 562	257 046	11,50
6	Чернівецька митниця	21 372	123 601	17,29
7	Дніпровська митниця	18 134	152 830	11,87
8	Закарпатська митниця	17 055	208 404	8,18
9	Рівненська митниця	16 425	148 307	11,07
10	Вінницька митниця	9 367	126 924	7,38
11	Житомирська митниця	9 339	126 016	7,41
12	Івано-Франківська митниця	8 424	101 697	8,28
13	Тернопільська митниця	7 980	69 465	11,49
14	Хмельницька митниця	6 177	74 642	8,28
15	Харківська митниця	3 416	31 068	11,00
16	Запорізька митниця	3 017	23 929	12,61
17	Миколаївська митниця	2 343	19 950	11,74
18	Черкаська митниця	2 291	41 917	5,47
19	Полтавська митниця	2 170	33 473	6,48
20	Чернігівська митниця	2 140	29 244	7,32
21	Сумська митниця	1 394	22 814	6,11
22	Кропивницька митниця	1 196	22 618	5,29
23	Донецька митниця	0	0	0,00
24	Луганська митниця	0	0	0,00
25	Митниця в Херсонській області, Автономній Республіці Крим і м. Севастополі	0	0	0,00
Усього		508 979	4 018 699	12,67

Джерело: створено автором на основі [2]

У 2024 році в Україні спостерігається зниження частоти застосування АСУР – лише 12,67% від загальної кількості митних декларацій супроводжувались формальностями, визначеними системою, що на 24% менше, ніж у 2023 році. Попри це, деякі митниці демонструють високі показники залучення до процесу ризик-менеджменту (наприклад, Енергетична – 20,71%, Чернівецька – 17,29%), що свідчить про нерівномірність використання інструменту.

Аналіз рішень щодо коригування митної вартості показав, що загальний рівень КМВ становить лише 0,38% від кількості декларацій. Значні диспропорції у цьому

показнику вказують як на різний рівень контролю, так і на потенційні організаційні недоліки в окремих митницях. Таким чином, на основі представлених даних можна дійти висновку, що, попри зменшення загальної кількості митних формальностей, АСУР залишається важливим інструментом превентивного контролю. Водночас неоднорідність показників по регіонах вказує на необхідність більш глибокого аналізу практик використання системи на місцях, що дозволить покращити ефективність її функціонування та забезпечити рівномірне застосування принципів ризик-орієнтованого підходу.

Для підвищення ефективності функціонування АСУР доцільно здійснити оновлення її алгоритмів з урахуванням сучасних загроз та схем ухилення від митного контролю. Розширення бази ризиків, її адаптація до нових викликів міжнародної торгівлі, а також врахування аналітики з інших країн дозволить краще виявляти потенційно ризикові операції. Важливо забезпечити уніфіковане застосування АСУР по всіх митницях України. Значна відмінність у рівні реалізації формальностей між різними регіональними митницями свідчить про нерівномірне впровадження системи та різну якість виконання аналітичних функцій. Це потребує централізованого підходу до контролю ефективності використання системи та додаткового навчання персоналу. Доцільно активізувати аналітичну роботу з вивчення причин скорочення кількості формальностей, визначених АСУР у 2024 році. Зниження на 24% у порівнянні з попереднім роком може бути як результатом підвищення довіри до суб'єктів ЗЕД, так і наслідком зниження ефективності роботи самої системи або персоналу. Такий аналіз дозволить виявити потенційні слабкі місця в роботі митниць [3]. У напрямі КМВ слід запровадити чіткіші методики оцінювання ризику заниження вартості. Це можливо через використання аналітичних інструментів, порівняльного аналізу контрактних цін, а також доступу до міжнародних баз даних. Такий підхід дасть змогу зменшити суб'єктивізм при прийнятті рішень та підвищити ефективність боротьби з недобросовісним декларуванням. Необхідно звернути увагу на митниці з аномально низьким рівнем рішень про КМВ при значному обсязі оформлень, зокрема Київську митницю. Такий дисбаланс може свідчити про недостатній рівень контролю або про невикористання повною мірою аналітичних інструментів. Це вимагає внутрішнього аудиту процедур та перегляду підходів до контролю митної вартості. Окремим напрямом має стати продовження цифрової трансформації митної служби. Повна інтеграція АСУР із зовнішніми та внутрішніми інформаційними ресурсами, створення єдиної системи обміну даними, а також впровадження штучного інтелекту для аналізу ризиків дозволить автоматизувати більшість рутинних процедур і зменшити людський фактор.

Отже, подальший розвиток митної системи в Україні повинен зосередитись на модернізації та оптимізації АСУР, підвищенні кваліфікації персоналу, а також більш активному використанні аналітичних та цифрових технологій. Це забезпечить баланс між ефективністю митного контролю та сприятливими умовами для розвитку зовнішньої торгівлі.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495-VI (із змінами). Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 26–27, ст. 250. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 15.05.2025).
2. Асоціація міжнародних експедиторів України. Звіт за результатами діяльності митниць України у 2024 році. URL : <https://ameu.org.ua> (дата звернення: 18.05.2025).

3. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL : <https://customs.gov.ua> (дата звернення: 18.05.2025).

Гаврік Роман Олександрович,
кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова,

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОДАТКОВИХ ТА МИТНИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Цифрова трансформація українського суспільства, діджиталізація та цифровізація у діяльності органів публічної адміністрації неможлива без впровадження елементів електронного урядування, що включає в себе можливість автоматизації надання адміністративних послуг, які переважно надаються шляхом використання інформаційно-телекомунікаційних технологій, застосування систем електронного суду та розширення елементів електронної демократії. Перехід від традиційних до цифрових методів у публічному управлінні забезпечує підвищення ефективності та доступності надання адміністративних послуг, транспарентності у діяльності органів публічної адміністрації, особливо в умовах правового режиму воєнного стану [1, с. 459]. Діяльність податкових та митних органів в цьому аспекті не є винятком. В умовах правового режиму воєнного стану цифровізація діяльності податкових та митних органів набуває особливого значення, адже забезпечує безперебійність роботи цих органів щодо здійснення податкового та митного контролю, забезпечення дотримання податкового та митного законодавства платниками податків та суб'єктами, які здійснюють переміщення товарів та транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пришвидшення процесів адміністрування податків, зборів та митних платежів, взаємодії податкових та митних органів з іншими суб'єктами податкових та митних правовідносин. Важливим аспектом є також цифровізація процесів оскарження рішень, дій чи бездіяльності податкових та митних органів до податкового чи митного органу вищого рівня (цифровізацію процесу оскарження в порядку адміністративного судочинства вже здійснене в частині запровадження «електронного суду»).

Цифровізація системи надання адміністративних послуг у сфері діяльності податкових органів включає в більшості розвинених держав світу в себе такі напрямки як запровадження електронного подання податкової звітності, електронного обліку господарських операцій, їх електронного податкового аудиту та оцінки податкових ризиків [2, с. 128-129; 3, с. 16]. Важливим напрямком цифрової трансформації податкових органів є цифровізація процесів взаємодії платника податків з податковим органом, що виключають або зводять до мінімуму особистий контакт заявника та органу публічної адміністрації у адміністративно-процедурних провадженнях і переводять їх взаємодію в електронний формат – через електронний кабінет платника податків. Правові засади впровадження цифровізації у податковій сфері визначені в ст. 42-1 Податкового кодексу України та в Порядку функціонування Електронного кабінету, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 14 липня 2017 року № 637. Ці правові документи визначають особливості функціонування Електронного

кабінету платника податків, через який можливим є перегляд інформації про платника податків, що збирається, використовується та формується податковою службою, одержання платником податків інформації з електронного кабінету у вигляді електронних документів та їх завантаження, подання платником податків заяв, скарг та повідомлень, документів та податкової звітності, адресованих податковому органу. В цьому контексті слід зазначити, що схожі цифрові інструменти застосовуються й у діяльності податкових органів держав-членів ЄС, зокрема, для збирання та обробки податкової інформації у Франції застосовується сервіс *Impots.gouv*, у Німеччині – для внесення змін до даних про платника податків, подання відповідних заяв, запитів та скарг до податкових органів застосовується сервіс *ELSTER*, у Польщі використовується декілька податкових сервісів: сервіс *taxes.gov.pl* використовується для цифровізації процесу сплати податків та подання заяв до податкового органу, а також *ePUAP* – для отримання інформації про розмір податків та зборів, подання податкових декларацій, оформлення довіреності на підписання декларації, отримання довідки від податкової служби, в тому числі про відсутність податкової заборгованості, подання скарги на рішення чи дії податкової служби [4, с. 304-305].

Слід зазначити, що сервіси Державної податкової служби України частково запроваджені на Єдиному державному вебпорталі електронних послуг (Порталі «Дія»), в частині доступу до таких адміністративних послуг, як: сплата податків; подання декларацій для фізичних осіб-підприємців, що перебувають на спрощеній системі оподаткування; отримання довідки про доходи та сплачені податки; доступ до інформації про податкові дані платника та стану його розрахунків із бюджетом, а також до систем «Е-підприємець» (щодо реєстрації особи платником податку на додану вартість, платником єдиного податку, реєстрації програмних реєстраторів розрахункових операцій та подання заяви про бажання використовувати єдиний рахунок) та «Е-резидент» (реєстрації особи як нерезидента у Державному реєстрі фізичних осіб - платників податків, взяття на облік електронного резидента (е-резидента) та реєстрації його платником єдиного податку). Заплановано створення автоматизованої системи управління податковими ризиками, інформаційно-комунікаційної системи «Е-Аудит», модернізація та удосконалення існуючих електронних систем та їх інтеграція із аналогічними системами Європейського Союзу (зокрема, із системами ПДВ «VAT Information Exchange System» (VIES), VAT on e-Commerce, «One Stop Shop» (OSS), «Central Electronic System of Payment information» (CESOP), європейською системою моніторингу руху акцизних товарів («Excise Movement and Control System» (EMCS), системами безпечного обміну інформацією між податковими адміністраціями країн ЄС Common Communication Network (CCN) і Common System Interface (CSI) [5].

Правові засади здійснення цифровізації діяльності митних органів визначені в Главі 5 Митного кодексу України «Інформаційні технології та електронні інформаційні ресурси у митній справі», Положенні про Єдину автоматизовану інформаційну систему митних органів, порядок і умови застосування її систем, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 19 травня 2023 року № 263 та у Довгостроковому національному стратегічному плані цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Державної митної служби України та її територіальних підрозділів на основі Багаторічного стратегічного плану електронної митниці ЄС, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 9 лютого 2024 року № 63. Відповідно до цих правових актів у діяльності митних органів застосовуються інформаційні технології, в тому числі засновані на системах, що забезпечують функціонування електронних

інформаційних ресурсів митних органів, і засобів їх забезпечення; для виконання митним законодавством та Конвенцією про процедуру спільного транзиту митних формальностей використовується автоматизована система митного оформлення, що входить до складу єдиної автоматизованої інформаційної системи митних органів України, а також електронна транзитна система, що входить до складу інформаційних систем митних органів; при цьому юридичні та фізичні особи, в тому числі фізичні особи - підприємці можуть подавати заяви, звернення, запити, скарги, інші документи, подання яких до митних органів передбачено законодавством, в електронній формі, у електронній формі створюються митними органами рішення та інші документи, що стосуються реалізації повноважень митних органів. З цією метою впроваджено Єдину автоматизовану інформаційну систему митних органів (ЄАІС), до складу якої входять: автоматизована система митного оформлення «Центр» (АСМО «Центр»), автоматизована система митного оформлення (АСМО) та локальні підсистеми АСМО територіальних органів Держмитслужби, що взаємодіють з АСМО «Центр», Єдиний державний інформаційний веб-портал «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» (ЄВМТ), електронна транзитна система, що функціонує на національному рівні (ЕТС), відомчі електронно-комунікаційні та поштові системи Державної митної служби України [6; 7, с. 95]. Заплановано запровадження інформаційної системи «Митний аудит», що дозволить створювати електронний реєстр перевірок, зберігати матеріали та інформацію про податкові повідомлення [8, с. 293].

Отже, на підставі вище викладеного можемо зазначити, що цифровізація діяльності податкових та митних органів в умовах правового режиму воєнного стану спрямовується передусім на забезпечення функціонування електронно-комунікаційних систем, що забезпечують оптимізацію процесів здійснення податкового та митного контролю, забезпечення дотримання податкового та митного законодавства платниками податків та суб'єктами, які здійснюють переміщення товарів та транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пришвидшення процесів адміністрування податків, зборів та митних платежів, взаємодії податкових та митних органів з іншими суб'єктами податкових та митних правовідносин, цифровізацію процесів обміну інформацією, податковими та митними документами між суб'єктами податкових та митних правовідносин, а також процесів адміністративного оскарження рішень, дій чи бездіяльності податкових та митних органів. Стратегічними напрямками подальшої цифровізації діяльності податкових та митних органів є створення автоматизованої системи управління податковими ризиками, інформаційно-комунікаційних систем «Е-Аудит» та «Митний аудит», модернізація та удосконалення існуючих електронних систем та їх інтеграція із аналогічними системами Європейського Союзу.

Список використаних джерел:

1. Івановська А. М., Гаврік Р. О., Галус О. О. Теоретико-правові питання визначення понять «діджиталізація», «цифровізація» та «цифрова трансформація» та їх роль у діяльності органів публічної адміністрації, що надають адміністративні послуги. *Право і суспільство*. 2024. № 5. С. 457–463.
2. Марченко Л. Діджиталізація системи податкового адміністрування в Україні з урахуванням досвіду розвинених країн світу. *Економічний аналіз*. 2022 рік. Том 32. № 4. С. 127–134.
3. Івановська А. М. Актуальні питання здійснення цифровізації надання адміністративних послуг у сфері оподаткування в Україні: нормативно-правовий аспект. *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. № 12. С. 15–19.

4. Івановська А. М., Гаврік Р. О. Досвід впровадження електронного кабінету платника податків в контексті цифровізації діяльності органів публічної адміністрації в Україні та державах Європейського Союзу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 1. С. 303–305.

5. План цифрового розвитку Державної податкової служби України до 2030 року: введений в дію наказом Міністерства фінансів України від 24 грудня 2024 року № 660. *Міністерство фінансів України*. URL : <https://surl.li/tmjpen>

6. Довгостроковий національний стратегічний план цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Державної митної служби України та її територіальних підрозділів на основі Багаторічного стратегічного плану електронної митниці ЄС (Multi-annual strategic plan for electronic customs, MASP-C). *Міністерство фінансів України*. URL : <https://surl.li/qvzdci>

7. Федотов О. П., Назарко А. А. Інструментальна специфіка впровадження процесів цифрового розвитку, цифрової трансформації та цифровізації Державної митної служби України. *Київський часопис права*. 2023. № 2. С. 93–105.

8. Савчук С. В., Жидовська Л. В. Цифровізація процесів митного контролю та митного оформлення вантажів. *Управління розвитком соціально-економічних систем: матеріали IX Міжнар. науково-практичної конф. (присвяченої пам'яті професора Григорія Євтієвича Мазнева)*, 06-07 березня 2025 р. Частина 2. Харків : ДБТУ, 2025. С. 292–294.

Налуцишин Володимир Вікторович,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

РОЛЬ ЛОГІСТИКИ В МИТНОМУ ОФОРМЛЕННІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Сучасні процеси глобалізації, динамічне зростання міжнародної торгівлі та зростаюча складність ланцюгів поставок роблять логістику та митне оформлення ключовими елементами у забезпеченні безперебійного функціонування міжнародних транспортних операцій. Вимоги сучасної економіки, що базуються на швидкому потоці товарів та інформації, змушують компанії впроваджувати нові технології, які не лише підвищують операційну ефективність, але й дозволяють дотримуватися дедалі складніших правил на міжнародному рівні.

Одним із найважливіших викликів в управлінні логістичними та митними операціями є балансування ефективності процесів з чинними правилами щодо безпеки, прозорості та відповідності міжнародних транзакцій. Автоматизація процесів, системи управління інформацією, блокчейн-технології та штучний інтелект (ШІ) все частіше впроваджуються в логістичний сектор для покращення плавності операцій та мінімізації ризику помилок та розбіжностей у митній документації. Однак впровадження нових технологій також створює труднощі для компаній з точки зору їх інтеграції та адаптації до міжнародних регуляторних стандартів.

Логістика сьогодні стає ключовим елементом отримання переваги, а правильне узгодження стратегій забезпечує підприємствам та ланцюгам поставок належний рівень обслуговування клієнтів, своєчасність або надійність виконання окремих процесів. У межах Європейського Союзу впровадження політики щодо забезпечення безпеки та законності імпорту та експорту товарів здійснюється, серед іншого, митними органами. Митна служба відіграє ключову роль у міжнародній торгівлі товарами, забезпечуючи безперебійний потік товарів через кордони, контроль та запобігання контрабанді та незаконній торгівлі, стягнення митних та податкових зборів, контроль документів та застосування певних митних процедур [1]. Вона реалізується багатосторонньо залежно від складності митного оформлення. У випадку стандартного оформлення, яке не потребує висновку спеціалізованих органів, обробку здійснюють митні органи, оператор, митний орган та перевізник. У складніших ситуаціях, пов'язаних з переміщенням товарів, до обробки залучаються експедитори, працівники вільних

зон, складів, логістичних центрів, митних та податкових складів. Крім того, залежно від виду товарів, що перевозяться, залучаються санітарні, фітосанітарні, ветеринарні та санітарні інспекції (наприклад, рослини, тварини). Щодо важливості митного оформлення в міжнародному ланцюжку поставок відзначаємо, що це процес, що охоплює широкий спектр спеціалізованих видів діяльності, пов'язаних з плануванням, організацією, виконанням та контролем потоку товарів і послуг між його ланками, розташованими на різних митних територіях, від виробника до проміжних етапів розподілу, з метою задоволення потреб кінцевого споживача. Щодо діяльності, що здійснюється в цьому процесі, важливо виділити митні послуги, які найчастіше надаються професійною логістичною компанією. Управління митними ризиками (дотримання митних вимог) є обов'язковим для підвищення безпеки в міжнародній торгівлі товарами. Це стосується діяльності, що включає, серед іншого, аналіз, діагностику, пропонування відповідних рішень як організаційних, так і процедурних у сфері міжнародної торгівлі товарами [2].

Митні послуги є частиною широко визначених логістичних послуг. Вони становлять об'єкт і результат митної діяльності, яка безпосередньо пов'язана з митним оформленням товарів. Вони також доповнюють процеси міжнародної торгівлі товарами. ІТ-системи в митному оформленні не тільки оптимізують митні процеси, але й підвищують безпеку та дотримання міжнародних правил, що використовуються під час певних митних процедур. Ці системи сумісні з системами митних органів, прикордонної служби та інших прикордонних служб країн ЄС.

Список використаних джерел:

1. Chackiewicz, M., Orłowska, M. (2024). Managing the flow of people and goods at the border-the role of it systems in improving the efficiency of cross-border logistics. *Insights into Regional Development*, 6(1), pp. 37-45.
2. Czyżowicz, W., Gafrikova V. (2017) Bezpieczeństwo ekonomiczne i ryzyko celne w przedsiębiorstwie działającym na międzynarodowym rynku towarowym. In: S. Wojciechowska-Filipek, J. Klepacki, A. Jackiewicz (Eds.), *Przedsiębiorczość i zarządzanie w rozwoju ekonomicznym* (p. 310). Łódź/Warszawa: Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk.

Ткачук Наталія Миколаївна,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ МИТНИХ ПРОЦЕДУР В УКРАЇНІ

В умовах глобальних економічних викликів та стратегічного курсу на євроінтеграцію, цифровізація митного оформлення постає ключовим інструментом модернізації фінансової системи України. Цифровізація виступає також потужним фактором активізації для зовнішньоекономічної діяльності в країні. Тому вважаємо за доцільне розглянути перспективи цифровізації митного оформлення в Україні в контексті необхідності забезпечення фінансової стійкості держави, її інвестиційної привабливості задля інтеграції у світові економічні процеси.

З позиції фінансової науки, цифровізація як процес є не просто технічним оновленням, а глибокою трансформацією, що має значний вплив на фіскальну ефективність, економічну безпеку та інвестиційну привабливість держави. Зупинимось більш детально на перевагах процесів цифровізації митних процедур:

1. Фіскальна ефективність і збільшення бюджетних надходжень. Цифровізація митних процедур безпосередньо впливає на дохідну частину державного бюджету забезпечуючи якісну перебудову механізмів наповнення доходів бюджету. Повна автоматизація таких процесів як визначення митної вартості, класифікація товарів та нарахування платежів, суттєво обмежує можливості для маніпуляцій та корупційних проявів. Це, в свою чергу, веде

до більш повної та своєчасної сплати митних зборів, ПДВ та акцизного податку з імпортованих товарів та значного скорочення рівня корупції на митниці.

2. Підвищення аналітичної точності та прозорості. Запровадження системи автоматизованого аналізу ризиків та пост-митного контролю, що базуються на аналізі значних масивів даних, дозволяють ефективніше виявляти недостовірне декларування та ухилення від сплати податків при митному переміщенні товарів. Відкриття даних про митні операції, хоч і обмежене в умовах воєнного стану, підвищує громадський контроль та аналітичні можливості для виявлення системних порушень [1]. Також перехід до управління даними (Data-Driven Administration) дозволяє акумулювати та обробляти величезні масиви інформації, що створює підґрунтя для і пост-митного аудиту та виявлення складних схем ухилення від оподаткування, які неможливо відстежити при традиційному контролі. Суттєвою перевагою слід відзначити скорочення паперового документообігу щодо стандартних операцій, що оптимізує використання ресурсів митних органів, дозволяючи сфокусувати людський капітал на аналітичній роботі та управлінні ризиками [3].

3. Спрощення торговельних процедур і покращення інвестиційного клімату, що забезпечить прискорення здійснення зовнішньоекономічних операцій суб'єктами ринку. Запровадження «Єдиного вікна для міжнародної торгівлі» регламентовано Митним кодексом України вважаємо основним елементом спрощення торговельних процедур на митниці [2]. Це дозволить суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності подавати документи в електронному вигляді одноразово для всіх видів контролю (митного, санітарно-епідеміологічного, ветеринарного тощо) при перетині митного кордону держави. Такий підхід мінімізує адміністративні бар'єри, зменшить часові затрати та знижує як прямі, так і непрямі витрати учасників зовнішньоекономічної діяльності, підвищуючи ефективність логістичних операцій.

4. Запровадження автоматизованих митних процедур дасть можливість для підприємств із високим рівнем довіри здійснювати автоматичне оформлення товарів без участі митного інспектора при перетині кордону. Вважаємо, що це сприяє прозорості бізнес-процесів, зменшує ризик корупційних проявів і дозволяє суттєво прискорити обіг капіталу. Позитивна динаміка такого підходу вже фіксується у статистичних даних Державної митної служби.

5. Гармонізація митних правил з європейськими стандартами. Впровадження Нової комп'ютеризованої транзитної системи (NCTS) з 2022 року та приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту є важливими кроками в напрямку євроінтеграції. Це дозволяє знизити витрати на транзакції під час торгівлі з країнами ЄС - найбільшим торговельним партнером України та, водночас, підвищити привабливість української економіки для міжнародних інвесторів. Вирівнювання митних правил із нормами Євросоюзу формує більш передбачуване та стабільне бізнес-середовище. У комплексі всі ці заходи сприяють покращенню позицій України на світовій торговельній арені, створюючи передумови для сталого економічного зростання та розширення інвестиційного потенціалу.

Попри численні переваги цифрової трансформації, особливо у сфері зовнішньоекономічної діяльності, цей процес супроводжується низкою серйозних ризиків, що можуть поставити під загрозу фінансову безпеку держави. Оцінка цих викликів є критично важливою для розробки ефективної стратегії впровадження цифрових рішень у митних процедурах:

– кібербезпека. Централізація великих обсягів інформації в електронних системах, таких як Єдина автоматизована інформаційна система Державної митної служби (ЄАІС ДМСУ), автоматично робить їх ціллю для кіберзлочинців. Потенційні загрози включають несанкціонований доступ, злам систем, маніпуляції з фінансовими даними або навіть повне блокування критичних сервісів. В умовах гібридної війни, коли кіберпростір є однією з ключових арен протистояння, потреба в постійному оновленні захисту та кіберінфраструктури стає першочерговою. Це вимагає значних інвестицій у сучасні технології захисту, кваліфіковані кадри та міжнародне співробітництво в сфері кібербезпеки;

– залежність від іноземних технологій та вартості цифрових реформ. Процес цифровізації митних процедур передбачає масштабне впровадження ІТ-рішень, що потребує високих фінансових затрат. При цьому існує ризик критичної залежності від закордонних постачальників програмного забезпечення, технологічних рішень та технічної підтримки. Щоб мінімізувати ці ризики, Україні необхідно інвестувати у розвиток власної ІТ-інфраструктури, посилювати підготовку національних фахівців і впроваджувати довгострокову стратегію цифрової самодостатності [3];

– правова узгодженість та адаптація законодавства має вплив на результативність цифрових інструментів, що безпосередньо пов'язано із чітким, логічно узгодженим та сучасним нормативним регулюванням. Відставання або суперечності між основними законами (зокрема, Митним кодексом) та підзаконними актами можуть призводити до створення правових «вакуумів», що відкривають шлях до тіньових схем і корупції. Отже, системна та своєчасна синхронізація нормативно-правової бази є ключовою умовою ефективного функціонування цифрової митниці. Загалом, лише комплексний підхід до управління ризиками, що включає технічний, правовий та інституційний компоненти, здатен гарантувати стабільність та безпеку фінансової системи в умовах цифрової трансформації.

Отже, цифровізація митних процедур є не просто черговою реформою, а стратегічним інвестиційним проєктом у фінансовий суверенітет та економічну конкурентоспроможність України. Успішна реалізація цього проєкту стане одним із ключових драйверів сталого розвитку, повоєнного відновлення та повноцінної інтеграції країни у єдиний європейський ринок. Для повної реалізації фінансового потенціалу процесу цифровізації митних процедур доцільно виділити такі пріоритетні напрямки:

– інтеграція митних і податкових баз даних: поглиблена інтеграція даних ДМСУ та ДПС дозволить простежувати весь ланцюг руху товару від кордону до кінцевого споживача, що є ключовим для боротьби зі схемами ухилення від сплати ПДВ («скрутками») та нелегальним імпортом [1];

– використання штучного інтелекту (ШІ) та Big Data буде сприяти розвитку системи управління ризиками, яка повинна базуватися на предиктивній аналітиці з використанням ШІ для виявлення неочевидних закономірностей та прогнозування потенційних порушень, що закладено у стратегічні плани розвитку митної служби [3];

– побудова цифрової довіри між державою та бізнесом: повноцінне функціонування програм Авторизованих Економічних Операторів (АЕО) та розширення практики автоматизованого оформлення для доброчесного бізнесу створює позитивні стимули для всіх учасників ринку, зменшуючи тіньовий сектор економіки.

Підсумовуючи вищевикладене зазначимо, що цифровізація митних процедур є фундаментальним фактором зміцнення фінансової стійкості України. Вона дозволяє одночасно збільшити бюджетні надходження, знизити транзакційні витрати для економіки та підвищити прозорість державних інституцій. Успіх процесу цифровізації митних процедур безпосередньо залежить від послідовної державної політики, адекватного фінансування кібербезпеки та готовності до глибокої синхронізації національного законодавства та практики з передовими міжнародними, зокрема європейськими, стандартами.

Список використаних джерел:

1. Стратегічний план цифровізації Держмитслужби - інструмент для наближення митних практик України до європейських стандартів. Міністерство фінансів України. URL : <https://surl.li/rqvgzf>
2. Митний кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 2012, № 44-48 (поточна редакція від 20.04.2025р.). URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
3. Ткачик Ф. П. Економічна ефективність та проблеми впровадження електронних митних сервісів в Україні. *Економіка та суспільство*, 2023, № 49. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-49-10.

Фасолько Тетяна Миколаївна,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

МАТЕМАТИЧНІ МОДЕЛІ ОЦІНКИ РИЗИКІВ У МИТНІЙ СПРАВІ

У сучасних умовах глобалізації та зростання обсягів міжнародної торгівлі питання ефективного митного контролю набуває особливої актуальності. Ідентифікація, аналіз та оцінка потенційних загроз, пов'язаних із недотриманням митного законодавства, вимагають застосування науково обґрунтованих інструментів, здатних обробляти значні обсяги інформації та забезпечувати високий ступінь об'єктивності. У цьому контексті, математичні моделі оцінки ризиків постають ключовим елементом сучасної системи митного контролю, дозволяючи формалізувати процеси прийняття рішень, підвищити точність прогнозування ризикових ситуацій та раціоналізувати розподіл контрольних ресурсів.

Одним із ключових інструментів підвищення ефективності митної служби є впровадження математичних моделей та методів для ідентифікації, оцінки й управління ризиками. Математичні моделі дозволяють не лише підвищити якість контролю, а й оптимізувати використання ресурсів, зменшити час оформлення вантажів і мінімізувати ймовірність порушень митного законодавства [1]. Під митним ризиком розуміють величину, що піддається кількісній оцінці та характеризує шанси матеріалізації потенційної загрози в митній сфері, а також можливу шкоду для національної економіки, бюджету або безпеки держави. Ключовим компонентом при його оцінці виступає очікувана величина втрат, яка інтегрує показники імовірності недотримання митних норм та розмір потенційних збитків. Відповідно до актуальних наукових концепцій, здійснюється класифікація митних ризиків на основі чинників їх походження, специфіки прояву, обсягу потенційної шкоди, а також імовірнісних показників їх реалізації та рівня деструктивного впливу.

Для оцінки митних ризиків застосовують широкий спектр математичних методів:

- Статистичний аналіз: дозволяє виявити закономірності у великих масивах даних щодо переміщення товарів, історії порушень, фінансових потоків тощо. На основі статистичних моделей визначають ймовірність виникнення ризикових ситуацій та їхню частоту [2].

- Математичне моделювання: використовується для побудови моделей прогнозування ризиків. Найбільш поширеними є моделі на основі теорії ймовірностей, регресійного аналізу, кластеризації та дерева рішень. Наприклад, математичне сподівання втрат розраховується за формулою:

$$E(L) = P \cdot C$$

де $E(L)$ – математичне сподівання втрат, P – ймовірність порушення, C – розмір можливих збитків [3].

- Побудова профілів ризику: профілі ризику формуються на основі аналізу історичних даних, індикаторів ризику та експертних оцінок. Вони дозволяють автоматизовано ідентифікувати операції з підвищеним ризиком та оптимізувати вибіркового контролю [2].

- Методи багатокритеріальної оптимізації: застосовуються для визначення оптимального розподілу ресурсів митних органів з урахуванням різних видів ризиків та обмежень.

Автоматизовані системи управління ризиками (АСУР) широко використовуються в Україні та багатьох інших країнах для швидкого аналізу митних декларацій, а також руху товарів і транспорту в реальному часі. Ці системи, за допомогою математичних моделей, оцінюють рівень ризику кожної декларації, беручи до уваги минулу діяльність учасника зовнішньоекономічної діяльності, різноманітні індикатори та профілі ризику, а також інші важливі чинники. В Україні АСУР щомісяця автоматично обробляють сотні тисяч декларацій та переміщень, забезпечуючи тим самим оптимальний баланс між ефективністю митного контролю та швидкістю оформлення вантажів. АСУР дозволяє [2]:

- здійснювати селективний контроль, зосереджуючи увагу на найбільш ризикових операціях;
- адаптувати профілі ризику до змін у зовнішньоекономічному середовищі;
- автоматично оновлювати оцінки ризиків на основі нових даних та результатів перевірок.

В основі автоматизованих систем управління ризиками лежать складні математичні моделі, які кількісно оцінюють ймовірність виникнення ризикових ситуацій. Для кожної митної декларації D , система обчислює інтегральний показник ризику $R(D)$, який є функцією від численних параметрів. Цей показник може бути розрахований за допомогою різних методів, включаючи зважені суми, ймовірнісні моделі або більш складні алгоритми машинного навчання. Одним із базових підходів є використання зваженої суми індикаторів ризику. У цьому випадку показник ризику $R(D)$ для декларації D може бути виражений як:

$$R(D) = \sum_{i=1}^n w_i * I_i(D)$$

де:

- n – загальна кількість індикаторів ризику;
- $I_i(D)$ – значення i -го індикатора ризику для декларації D . Це може бути бінарний показник (наприклад, 1, якщо індикатор спрацював, і 0, якщо ні) або числове значення (наприклад, оцінка історії суб'єкта ЗЕД);
- w_i – ваговий коефіцієнт, що відображає важливість i -го індикатора ризику. Ці коефіцієнти визначаються на основі експертних знань, статистичного аналізу минулих порушень або оптимізуються за допомогою алгоритмів машинного навчання.

Попри значні переваги, впровадження математичних моделей у митній сфері супроводжується низкою проблем:

- Недостатня деталізація профілів ризику: існуючі профілі ризику часто є надто загальними, що може призводити до ігнорування окремих ризикованих операцій.
- Потреба в постійному оновленні: бази даних ризиків потребують регулярного оновлення, а самі моделі – адаптації до нових методів порушень.
- Обмежений доступ до даних та складнощі інтеграції: існують проблеми з отриманням якісних даних, а також зі взаємодією інформаційних систем між різними країнами. Подальший розвиток математичних моделей у митній справі пов'язаний з їх удосконаленням, впровадженням машинного навчання, розширенням використання великих даних (Big Data) та інтеграцією з міжнародними платформами для обміну інформацією про ризики. Ці напрямки дозволять підвищити точність та ефективність митного контролю.

Таким чином, математичні моделі та методи є наріжним каменем ефективної системи управління ризиками в митній сфері. Їхнє застосування дозволяє не лише значно підвищити якість контролю та оптимізувати використання ресурсів, але й прискорити митне оформлення, мінімізуючи при цьому ризики порушень законодавства. Постійне удосконалення математичного апарату, подальша автоматизація процесів та тісна інтеграція з міжнародними інформаційними системами відкривають нові перспективи для забезпечення безпеки та прозорості митної діяльності України.

Список використаних джерел:

1. Бугель Ю. В., Чекаловська Г. З. Управління ризиками в митній справі: сутність та теоретичні засади. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія: Економіка і управління Том 31 (70). № 4, 2020. С. 109.
2. Бондар О., Виноградчий, В. Формування профілів ризику в митній справі. Київський економічний науковий журнал, (3), 2023. С. 14–17. [URL](https://journals.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/66) : <https://journals.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/66>
3. Берестов І. В., Берестова Т. Т., Пестременко-Скрипка О. С. Ризики в митній справі та їх оцінка: Конспект лекцій. Харків : УкрДУЗТ, 2020. 101 с.

СЕКЦІЯ 5

РОЛЬ МИТНОЇ СФЕРИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Бригінець Олександр Олексійович,

*доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного, адміністративного
та фінансового права Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова*

РОЛЬ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Сучасність ставить перед українським суспільством нові виклики, що потребують належних та ефективних методів реагування на них. Відповідно суспільство постійно змінюється як під впливом внутрішніх, так і особливо з 2022 року під впливом зовнішніх факторів, що, в свою чергу, впливають на вибір інструментів управління, розвиток стратегічного бачення, удосконалення комунікації між суб'єктами, а також поступове підвищення професійних та особистісних навичок в управлінні державницькими процесами. Митна безпека постійно перебуває у фокусі досліджень сучасників, аналізуються її елементи, та перспективи розвитку в рамках забезпечення загальнонаціональної безпеки нашої держави. Відзначимо, що дослідниками забезпечується постійний моніторинг митної сфери, аналізуються особливості оформлення товарів та осіб при перетині ними митного кордону України. Митна сфера є досить важливою для поповнення державного бюджету, за рахунок якого держава може забезпечувати виконання покладених на неї функцій, і, першу чергу, оборонної, як ключової на даному етапі її розвитку. Митна безпека держави не лише забезпечує виконання бюджетного завдання, а й вирішує величезний масив соціально-економічних питань існування держави. Митні органи взаємодіють з величезною кількістю суб'єктів, виконуючи покладені на них функції.

У статті 6 Митного кодексу України, митна безпека визначена як стан захищеності національних інтересів України, забезпечення та реалізація яких досягається шляхом здійснення державної митної справи. Митні правовідносини охоплюють досить широкий масив правовідносин, саме тому митні відносини виникають практично одночасно з державою і проходять більшість ступенів її розвитку. Зокрема, на початкових етапах власного розвитку митна справа мала досить примітивний характер і полягала у збиранні митного податку як гарантії безпеки на дорогах. Пізніше митна справа почала цілеспрямовано регулювати торговельну діяльність, дозволяючи чи імпорту/експорту відповідних товарів.

У наступній 7 статті Митного кодексу України визначені види правовідносин, які у сукупності визначають поняття «державна митна справа». До таких можна включити наступні: застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, обмін митною інформацією, порядок і умови переміщення товарів через митний кордон України, їх митний контроль та митне оформлення, запобігання та протидія контрабанді, справляння митних платежів, ведення митної статистики, ведення Українського класифікатору товарів зовнішньоекономічної діяльності (далі – УКТ ЗЕД), здійснення державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України, боротьба з порушеннями митних правил, організація і забезпечення діяльності митних органів та інші заходи, спрямовані на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи [1].

Норми законодавства визначають, що основною метою забезпечення митної безпеки є досягнення високого рівня надійності митної системи, тобто досягнення ефективної роботи

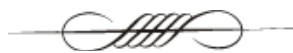
митної служби, забезпечення зниження ризиків у процесі роботи з контрагентами, належного рівня сприяння зовнішньоекономічній діяльності в нестабільних зовнішніх і внутрішніх умовах. Чинний Митний кодекс України відзначає, що митна безпека являє собою стан захищеності митних інтересів України, які, в свою чергу, є національними інтересами, забезпечення та реалізація котрих досягається шляхом здійсненням державної митної справи [2].

Митна безпека в процесі захисту національних інтересів держави та суспільства повинна забезпечувати ряд процесів: переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів; проведення робіт, направлених на боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил; застосування митних процедур, заходів митного й нетарифного регулювання; здійснення митного регулювання, пов'язаного з установами розмірів податків і зборів та повнотою їх справляння; виконання інших покладених на митні органи завдань шляхом ефективної реалізації митної справи [3].

Як бачимо, Державна митна служба України виконує ряд складних задач, що існують у досить динамічному світі. Досить часто для впровадження сучасних механізмів управління митними процесами не завжди вистачає людських та фінансових ресурсів [2]. А митна безпека виступає одним із основних напрямів розвитку системи вітчизняної національної безпеки, адже вірно визначена модель розбудови нашої держави у поєднанні з ефективною її реалізацією являється запорукою належного проведення реформ у нашій державі, а згодом і поступового зростання добробуту кожного члена нашого суспільства.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
2. Правове забезпечення фінансової безпеки України: монографія / Білоус В. Т., Бригінець О. О., Драган О. В., Касьяненко Л.М. та ін. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 428 с.
3. Про затвердження Порядку розроблення профілів ризику: Наказ Державної митної служби України від 22.12.2010 № 1514. URL : <https://zakononline.com.ua/documents/show/398880722735>.

Бурбела Алла Леонідівна,
*викладач кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку,
Хмельницький університет управління і права імені Леоніда Юзькова*

МИТНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛADOVA ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Митна безпека є комплексом ефективних економічних, правових, політичних та інших заходів держави із захисту інтересів народу та держави у митній сфері. Вона є важливою складовою системи економічної безпеки держави в цілому та фінансової безпеки зокрема, тому що орієнтована на гарантування економічних інтересів в зовнішньоекономічній та фінансовій сферах водночас [1].

Об'єктом митної безпеки держави є митні інтереси держави, а предметом – діяльність держави із забезпечення митних національних інтересів. Згідно з ст. 6 Митного кодексу України митними інтересами є національні інтереси України, забезпечення та реалізація яких досягається шляхом здійснення митної справи.

Оскільки відповідно до ст. 543 Митного кодексу України безпосереднє здійснення митної справи покладено на митні органи, тому вони є головними суб'єктами забезпечення митної безпеки.

Важливими суб'єктами також є Кабінет Міністрів України та Міністерство фінансів України. Згідно з ст. 544 Митного кодексу України основним призначенням митних органів є створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення безпеки суспільства, захист митних інтересів України. Таким чином, завдання митних органів залежать від цілей митної політики, її принципів, а також напрямів державної діяльності у сфері зовнішньої та внутрішньої політики.

Українська митниця активно взаємодіє з іноземними партнерами, маючи на сьогодні понад 40 двосторонніх угод між урядами про співробітництво та взаємну допомогу з митних питань. Крім того, укладено більше 70 угод між митними адміністраціями різних країн.

Ці домовленості створюють основу для обміну інформацією, спрямованого на запобігання, зупинення та розслідування контрабанди і порушень митних правил. Таким чином забезпечується ефективна міжнародна взаємодія у протидії транскордонній злочинності.

Аналіз показників митної безпеки України демонструє, що найвищі частки митних надходжень у доходах Державного бюджету та податкових надходженнях спостерігалися у 2017 році. Однак, починаючи з 2019 року, ці показники суттєво знизилися, головним чином через пандемію COVID-19, яка змусила країни закрити кордони для експорту та імпорту, що призвело до зменшення обсягів міжнародної торгівлі.

У 2021 році ситуація покращилася завдяки відновленню товарообігу. На початку 2022 року показники товарообігу зростали порівняно з аналогічним періодом 2021 року. Проте, внаслідок повномасштабного вторгнення, Україна була змушена знову обмежити свою зовнішньоекономічну діяльність.

Внаслідок повномасштабного вторгнення в Україну наприкінці лютого 2022 року, показники експорту та імпорту зазнали різкого падіння. Відновлення міжнародної торгівлі Україною почалося тільки в травні 2022 року. Протягом цього періоду, деякі товари були повністю звільнені від оподаткування або мали знижені податкові ставки.

Як результат, у 2022 році відбулося стрімке зменшення частки митних надходжень у доходах Державного бюджету України.

Показник, який визначає, наскільки експорт покриває імпорт, відображає рівень рівноваги у зовнішній торгівлі України. Цей коефіцієнт є меншим за одиницю, що вказує на негативне сальдо торгового балансу – імпорт переважає над експортом. Проте, впродовж 2019-2021 років спостерігалось зростання цього показника, що демонструє поступове підвищення частки експорту в загальному обсязі торгівлі протягом зазначеного періоду.

ПДВ, акцизний податок та мито належать до непрямих податків, які додаються до ціни товарів і послуг і сплачуються покупцями при їх придбанні.

Найбільшу частку митних надходжень становить ПДВ, оскільки цей податок стягується майже з усіх товарів та послуг. Іншими складовими є акцизний податок, який сплачується лише на підакцизні товари, такі як алкоголь, тютюн тощо, а також мито, що справляється при переміщенні товарів через митний кордон [1].

ПДВ формує основну частину – від 80% до 90% щорічних митних надходжень до Державного бюджету України. На всі інші податки та збори, такі як мито та акцизний податок, припадає лише 10-20% від загальної суми. Це свідчить про те, що основна роль інших митних платежів, окрім ПДВ, полягає не у фіскальному навантаженні, а скоріше у виконанні регулюючої, контролюючої та захисної функцій для економіки країни.

У 2019 році спостерігалось зниження рівня митних надходжень, однак у 2021 році ситуація покращилася і показники зросли. Проте, у зв'язку з повномасштабним вторгненням росії в 2022 році, надходження знову різко скоротилися [2].

Митне та податкове законодавство передбачає поняття пільг, які визначаються як повне або часткове звільнення від загальних правил та зобов'язань, встановлених законом. Таким чином, митні пільги означають надання певних тарифних преференцій або пільгових умов для фізичних та юридичних осіб під час здійснення митних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України.

В умовах воєнного стану були внесені зміни як до статей видатків бюджету, які головним чином спрямовувалися на фінансування оборонної сфери, так і до статей доходів Державного бюджету. Зокрема, було запроваджено додаткові пільги, які переважно стосувалися товарів, транспортних засобів, що належали до групи товарів для оборонної сфери, категорії медичних виробів та лікарських засобів, а також гуманітарної допомоги.

З одного боку, митні пільги є інструментами митного регулювання, які полягають у звільненні від виконання певних зобов'язань перед державою та надають переваги особам, що переміщують товари через митний кордон. Проте, з іншого боку, можна розглядати суму, яка могла б надійти до Державного бюджету у випадку повного стягнення митних платежів без застосування пільг/

Таким чином, митні пільги є своєрідним балансом між регулюючою функцією держави та фіскальними інтересами щодо наповнення бюджету. Вони можуть використовуватися для стимулювання певних видів діяльності чи імпорту/експорту окремих категорій товарів, але водночас зменшують обсяг потенційних митних надходжень [3].

Митні органи відіграють ключову роль у забезпеченні митної безпеки України. Вони виявляють, ідентифікують та нейтралізують загрози в рамках своїх правоохоронних функцій. Однією з найбільших загроз економічним інтересам держави є порушення митних правил і контрабанда. Хоча суб'єкти ЗЕД повинні дотримуватися

встановлених правил, деякі намагаються уникнути митного контролю та оформлення, щоб не платити податки та збори. Саме тому пріоритетним завданням митниці є боротьба з правопорушеннями та контрабандою.

Контроль за товарами, що перетинають митний кордон України, є вкрай важливим через економічні та фінансові наслідки торгівлі контрабандними і контрафактними товарами. Це призводить до зниження надходжень від податків на міжнародну торгівлю та операції, а також митних зборів до бюджету. Крім того, це гальмує розвиток легального виробництва, тимчасово зупиняє процеси створення нових виробничих потужностей та залучення якісної вітчизняної продукції в економічний обіг, а також негативно впливає на інші фактори, які сприяють розвитку національної економіки [1].

Список використаних джерел:

1. Тертична А. С., Найдено О. Є. Роль митних органів у забезпеченні митної безпеки. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2251>
2. Новік О. І. Динаміка і структура митних платежів та їх роль у формуванні податкових надходжень. *Молодий вчений*. 2017. № 10. С. 963–967. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/mol_v_2017_10_219
3. Легкоступ І. І., Саїнчук Н. В., Соколюк М. В. Митні платежі як складова формування дохідної частини державного бюджету України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. № 52. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2564/2482>

Гуменюк Богдан Борисович,

*аспірант Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,
начальник окремого контрольно-пропускного пункту «Київ» Державної прикордонної
служби України*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИКОРДОННОГО ТА МИТНОГО КОНТРОЛЮ НА ПУНКТАХ ПРОПУСКУ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

Пункти пропуску через державний кордон України – це спеціально визначені території, розташовані на залізничних та автомобільних станціях, автомобільних і пішохідних шляхах, а також в аеропортах, морських та річкових портах (включаючи частини їх акваторій, що можуть бути огорожені природними чи штучними об'єктами), що обладнані комплексом будівель, споруд та технічних засобів, де проводяться прикордонний і митний контроль, а також інші види перевірок для здійснення пропуску людей, транспортних засобів, вантажів і майна через державний кордон [4]. Перетин державного кордону особами, транспортними засобами та товарами можливий лише у визначених пунктах пропуску. У виняткових випадках, передбачених законодавством, пропуск може здійснюватися за межами пунктів пропуску або на території суміжних держав відповідно до встановлених міжнародних домовленостей та законодавчих норм України [2]. Пункти пропуску поділяються на кілька видів залежно від їх призначення та статусу:

- міжнародні пункти пропуску – пункти, через які здійснюється перетин кордону між державами;
- міждержавні пункти пропуску – пункти для пропуску громадян України та громадян суміжних держав, а також транспортних засобів, що їм належать;
- місцеві пункти пропуску – пункти для спрощеного пропуску громадян, що проживають в прикордонних областях або районах, а також для транспортних засобів, що їм належать [7].

Станом на 25 січня 2025 року на території України зареєстровано 235 пунктів пропуску та контролю, з яких 204 є пунктами пропуску і 31 – пунктом контролю. Пункти пропуску можуть бути тимчасово або постійно закриті за рішенням Кабінету Міністрів України [7]. Пункти пропуску класифікуються за видом сполучення: автомобільні, повітряні, морські, поромні, річкові, залізничні та пішохідні. У разі потреби можуть створюватися спеціальні пункти контролю для забезпечення ефективного регулювання переміщення осіб і вантажів через державний кордон, що сприяє підвищенню рівня безпеки та оперативності виконання контрольних процедур [5]. Перед пунктами пропуску можуть створюватися спеціальні зони сервісного обслуговування, які забезпечують комфорт і зручність для осіб та транспортних засобів, що перетинають державний кордон. У таких зонах надається широкий спектр послуг, які не суперечать законодавству, наприклад, страхування, технічне обслуговування транспортних засобів, продаж товарів першої необхідності, а також послуги харчування чи відпочинку для подорожуючих, що дозволяє оптимізувати рух через державний кордон, зменшити час очікування та створити умови для більш ефективного здійснення прикордонного контролю [3].

Процес контролю на державному кордоні України є складовою інтегрованого управління, спрямованого на забезпечення безпеки, регулювання переміщення осіб, транспортних засобів і товарів, а також дотримання міжнародних стандартів. Пропуск осіб здійснюється Державною прикордонною службою України за наявності дійсних документів, що підтверджують право на в'їзд або виїзд. Пропуск транспортних засобів, вантажів і майна проводиться відповідно до діючого законодавства України та міжнародних угод, з урахуванням вимог митного, санітарно-епідеміологічного та інших видів контролю [6]. Прикордонний контроль включає перевірку документів, огляд транспортних засобів, вантажів і майна, а також реєстрацію перетину державного кордону. Процес контролю поділяється на два основні етапи: при в'їзді в Україну контроль здійснюється перед проведенням інших видів контролю, тоді як при виїзді з України – після їх завершення. По завершенню перевірки співробітники Державної прикордонної служби ставлять у паспорті відповідну позначку («В'їзд» або «Виїзд») та повертають документ громадянину.

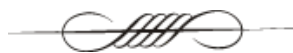
З метою перевірки переміщення товарів, багажу та транспортних засобів через державний кордон здійснюється митний контроль, що спрямований на дотримання економічної стабільності, правильності ввезення та вивезення товарів, запобігання нелегальному обігу товарів і гарантування справедливого нарахування митних платежів. Щодо визначення категорії «митний контроль», то це комплекс заходів, які здійснюються з метою дотримання норм законодавства України у сфері митної справи, до яких входять положення Митного кодексу, інших нормативно-правових актів та міжнародних договорів, укладених у встановленому порядку [1]. Основним завданням митного контролю є виконання мінімально необхідних формальностей, щоб забезпечити дотримання митного законодавства. Для підвищення ефективності митного контролю органи митної служби активно співпрацюють з учасниками

зовнішньоекономічної діяльності, авторизованими економічними операторами, іншими зацікавленими сторонами та їх професійними об'єднаннями. Митний контроль виконується посадовими особами митних органів через перевірку документів та даних, які подаються при переміщенні товарів та транспортних засобів через кордон, огляд товарів, ручної поклажі, багажу, транспортних засобів, а також особистий огляд громадян, облік товарів і транспортних засобів, які перетинають кордон, усне опитування громадян і представників підприємств, інспекцію складів тимчасового зберігання, митних складів, магазинів безмитної торгівлі та інших місць, де зберігаються товари під митним контролем тощо. Форми та обсяг митного контролю обираються відповідно до ризик-орієнтованого підходу, зокрема за допомогою системи управління ризиками. Жодні інші державні органи або їх посадові особи не можуть брати участь у визначенні форм митного контролю [1]. Елементом митного контролю є зона митного контролю, яка визначена в Митному кодексі України як спеціальне місце в пунктах пропуску через державний кордон або в інших місцях митної території України, де митні органи здійснюють всі необхідні митні формальності, що дозволяють забезпечити правильне оформлення товарів і збереження державних інтересів [1].

Ефективна реалізація прикордонного контролю забезпечується створенням належних умов для здійснення митного, прикордонного та інших видів контролю на ключових транспортних об'єктах, таких як залізничні станції, аеропорти, морські й річкові порти, а також їх акваторії, що дозволяє забезпечити оперативну взаємодію між різними службами, що сприяє підвищенню рівня безпеки, прискоренню процедур контролю та загальній ефективності роботи системи.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 №4495–VI. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
2. Питання пропуску через державний кордон осіб, автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 № 451. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/451-2012-п#Text>
3. Положення про зону сервісного обслуговування осіб і транспортних засобів перед пунктами пропуску через державний кордон для міжнародного та міждержавного автомобільного сполучення : Наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України 31.08.2009 № 643. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1046-09#Text>
4. Про державний кордон України : Закон України від 4 листопада 1991 р. № 5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12#Text>
5. Про затвердження Положення про пункти пропуску через державний кордон та пункти контролю : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.08.2010 № 751. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/751-2010-п#Text>
6. Про прикордонний контроль : Закон України від 05.11.2009 № 1710-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1710-17#Text>
7. Пункти пропуску. *Сайт Державної прикордонної служби України*. URL : <https://dpsu.gov.ua/ua/punkti-propusku>

*Данілова Анна Вікторівна,
старший викладач кафедри теорії та історії держави і права, аспірант,
голова Ради молодих учених Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ПОШИРЕННЯ ОСОБЛИВО НЕБЕЗПЕЧНИХ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ: НА ШЛЯХУ ДО СТІЙКОЇ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОГО РЕАГУВАННЯ

У сучасних умовах зростання біологічних загроз, як природного, так і антропогенного характеру, митні органи відіграють ключову роль у захисті державного кордону. Здійснення контролю за переміщенням товарів, транспортних засобів та фізичних осіб через митний кордон дозволяє виявляти та запобігати ввезенню потенційно небезпечних біологічних агентів. Важливим видається дослідження правового підґрунтя функціонування митниці, в умовах пандемічних загроз, як частини національної системи біобезпеки. Ефективність такої діяльності значною мірою залежить від чіткої правової бази, яка регулює процеси контролю, виявлення, реагування та міжвідомчої взаємодії.

Митний кодекс України (далі – МКУ) визначає загальні принципи митного контролю і хоча й не містить спеціальних положень, присвячених пандеміям особливо небезпечних інфекційних хвороб, проте передбачає механізми, які можуть бути адаптовані до надзвичайних ситуацій. Так, стаття 365 МКУ визначає порядок переміщення громадянами товарів через митний кордон України, а стаття 196 МКУ встановлює заборону на переміщення окремих товарів через митний кордон України [1]. У період пандемії ці положення можуть застосовуватися до товарів, ввезення або вивезення яких додатково обмежено з метою запобігання поширенню особливо небезпечних інфекційних хвороб. Стаття 195 МКУ передбачає особливі умови щодо місця переміщення товарів через митний кордон України у надзвичайних ситуаціях [1] тощо.

Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» встановлює правові та організаційні засади в цій сфері. Цей закон є ключовим у формуванні правової основи для міжвідомчої взаємодії на державному рівні. Зокрема, статті 3–6 визначають повноваження органів виконавчої влади у сфері захисту населення від інфекційних хвороб. Співпраця митних органів з іншими державними структурами, такими як Міністерство охорони здоров'я, Держпродспоживслужба, Служба безпеки України, тощо є критично важливою для ефективного реагування на біологічні загрози.

Пандемія COVID-19 стала одним із безпрецедентних викликів для митних органів. Держава змушена була балансувати між забезпеченням безпеки громадян та підтримкою безперервності міжнародної торгівлі. Це призвело до впровадження нових правових механізмів, спрямованих на адаптацію митного контролю до умов глобальної кризи. Так, серед ключових рішень, варто відмітити Постанову Кабінету Міністрів України № 224 від 20.03.2020 року [2], якою було затверджено перелік товарів, необхідних для боротьби з COVID-19, які звільнялися від сплати ввізного мита та податку на додану вартість. До переліку входили лікарські засоби, медичні вироби та обладнання. Таке рішення стало оперативною реакцією виконавчої влади на епідеміологічну ситуацію, посприяло оперативному забезпеченню медичних закладів необхідними ресурсами та зменшенню фінансового навантаження на імпортерів. Документ втратив чинність 1 липня 2023 року, коли на всій території України був

скасований карантин, який встановлювався задля запобігання поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19.

Важливим кроком стало і те, що Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 288-р від 13.03.2020 року [3] було тимчасово закрито деякі пункти пропуску через державний кордон України та припинено пішохідне сполучення в них задля зменшення потоків осіб та зниження ризику занесення вірусу. На митні органи покладалася обов'язок із забезпечення контролю за дотриманням цих обмежень. Міністерство охорони здоров'я та Адміністрацію Державної прикордонної служби після усунення обставин, що призвели до тимчасового закриття пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю, було зобов'язано внести на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції щодо відновлення їх діяльності [3].

Прийняття таких змін є логічним етапом еволюції правового регулювання митної діяльності в умовах надзвичайних ситуацій, зокрема поширення особливо небезпечних інфекційних хвороб. Пандемія COVID-19 у 2020–2021 роках дала можливість виявити системні проблеми в нормативному регулюванні митного контролю в надзвичайних умовах. Держава змушена була реагувати *ex post* через постанови Кабміну, а не *ex ante* – через структуроване передбачення в законі. Протягом 2021–2022 років проводився аналіз ефективності тимчасових рішень, прийнятих в екстреному порядку. У 2022–2023 роках, особливо після початку повномасштабного вторгнення росії на територію України активізувалася робота над реформою митниці в рамках євроінтеграції та адаптації до стандартів ЄС, що стало частиною ширшої ініціативи – створення адаптивної системи митного контролю, здатної працювати в умовах надзвичайних ситуацій (пандемії, війна, катастрофи).

Таким чином, пандемія COVID-19 змусила переглянути підходи до митного контролю, впроваджуючи гнучкі та адаптивні правові механізми. Україна, як і багато інших держав, вжила заходів для балансування між захистом громадського здоров'я та забезпеченням економічної стабільності. Сьогодні ж є потреба в інституціоналізації механізмів, які раніше діяли тимчасово. Зміни до МКУ, які полягатимуть у чіткому окресленні дій органів публічної влади у випадку загроз виникнення та/або поширення особливо-небезпечних інфекційних хвороб мають стати системною відповіддю, сформованою на основі кількарічного аналізу кризових ситуацій. Це дозволить побудувати стійку модель митного контролю в умовах постійної глобальної нестабільності. Практика довела, що митний контроль є невід'ємною складовою системи національного реагування на поширення особливо небезпечних інфекційних хвороб, а ефективність такої системи, на наше переконання, залежить від наявності чіткої нормативно-правової бази на основі якої здійснюється оперативна та ефективна міжвідомча співпраця.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 року № 4495-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#n1766>
2. Про затвердження переліку товарів (у тому числі лікарських засобів, медичних виробів та/або медичного обладнання), необхідних для виконання заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню, локалізацію та ліквідацію спалахів, епідемій та пандемій гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, операції з ввезення яких на митну територію України та/або операції з постачання яких на митній території України звільняються від оподаткування податком на додану вартість та які звільняються від сплати ввізного мита : Постанова Кабінету

Міністрів України від 20.03.2020 року № 224. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/224-2020-%D0%BF#Text> (втратив чинність).

3. Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.03.2020 року № 288-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/288-2020-%D1%80>

Дорош Назар Васильович,
аспірант кафедри управління та адміністрування
Комунального закладу вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»

ПОСИЛЕННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ПОРУШЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ РЕГІОНУ КРАЇН ПІВДЕННОЇ АЗІЇ)

Посилення процесів глобалізації, міграції та лібералізація процесу перетину державних кордонів призводить до зростання кількості організованих трансзлочинних угруповувань, втручання у внутрішні політичні процеси держави, посилення соціальної напруги й виникнення загроз безпеці особистості, суспільства і держави. Визначення масштабів реальної та потенційної шкоди від діяльності транснаціональної злочинності сприятимуть пошуку ефективних шляхів протидії та запобігання такій діяльності, попередження деструктивного впливу на сферу національної безпеки держави. Науковець Веприцький Р. С. звертає увагу на регіональний чинник злочинності, до передумов появи якої відносить «низький рівень доходів та високий рівень безробіття; загальну політичну та економічну нестабільність у країні; економічні проблеми в регіоні, нестача фінансових ресурсів, нерозвиненість інфраструктури; психологічне відчуття незахищеності та відсутність впевненості в майбутньому; нездатність органів місцевої влади і місцевого самоврядування вирішувати соціально-економічні проблеми регіону; незадовільну економічну ситуацію в регіоні; низький професіоналізм управлінського персоналу в галузевих структурах виконавчої влади» [1, с. 98]. Позицію автора підтримує Чекмарьова І. М. щодо найпоширеніших чинників географічної злочинності серед яких «рівень урбанізації населених пунктів, різниця соціально-економічних показників територій, відмінності у доходах населення, окремі демографічні індикатори, особливості розташування інфраструктурних об'єктів, особливості правоохоронної діяльності, звички та традиції місцевого населення» [4, с. 163].

Відповідно до ст. 3 Конвенції ООН проти транснаціональної злочинності визначають як такий, що має транснаціональний характер, віднесено:

- а) він вчинений у більш ніж одній державі;
- б) він вчинений в одній державі, але істотна частина його підготовки, планування, керівництва або контролю має місце в іншій державі;
- в) він вчинений в одній державі, але за участю організованої злочинної групи, яка здійснює злочинну діяльність у більш ніж одній державі;
- г) він вчинений в одній державі, але його істотні наслідки мають місце в іншій державі» [2].

Скулиш Є.Д. та Глушков В.О. відзначають, що транснаціональна організована злочинність є вищим рівнем кримінальної еволюції, діяльність злочинних організацій

поширюється на декілька держав, регіон, континент чи світове співтовариство [3, с. 193]. Прикладом посилення транснаціональної злочинності зв'язку із порушенням територіальної цілісності є регіон Індії Кашмір, на території якого відбувається протистояння Індії, Пакистану та КНР за розподіл сфер впливу, що посилюється дією політичного та релігійного чинника. Важливо розглянути історичний аспект такого протистояння. Так, після Другої світової війни на території Індії, колишньої британської колонії, було утворено дві держави у зв'язку із проживанням на цій території прихильників як індуїзму, так і мусульманства. Проте Кашмір приєднався до Індії, прийнявши вигідніші умови, що викликало супротив значної частини мусульман, що, в подальшому, і стало першопричиною наступних кровопролитних воєн. Результатом першої війни й під впливом Ради безпеки ООН було встановлено лінію розмежування в провінції Кашмір. Поряд з цим, у 1960-ті роки Пакистан передав КНР частину регіону Аксай-чин, але КНР ще претендує на частину території Кашміру, де живе населення, що сповідує буддизм. Таким чином утворився «трикутник» Індія-Пакистан-КНР, де кожна з країн вважає за необхідне встановити справедливість і визначити кордони у зручний для них спосіб. У 2019 році Індія позбавила Кашмір автономних прав і розділила регіон на Джамму, Кашмір і Ладакх, посилюючи політику асиміляції мусульман, що проживають на цих територіях, що, в подальшому, призводитиме до перманентного загострення протистояння як в Індії, так і її відносинах з Пакистаном. Теракт у квітні 2025 року у Пахалгамі призвів до ескалації конфлікту за території, наслідком чого стали низка політичних, економічних та дипломатичних заходів з обоз країн

Таким чином, активізація транснаціональної злочинності може призводити до незворотних трансформацій державного устрою, сприяти утворенню квазі-держав чи отримання автономних прав протиправним шляхом, що потребує посиленої уваги з боку суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки з урахуванням наслідків глобалізаційних перетворень та зміни архітектури системи міжнародної безпеки. Саме тому важливою є міжнародна співпраця щодо боротьби з організованою злочинністю шляхом узгодження заходів щодо визначення злочинності та караності суспільно небезпечних дій; укладення міжнародних угод щодо процесуального порядку здійснення міжнародного правосуддя; здійснення кримінального переслідування за запитами іноземних держав та/або передача юрисдикції тощо; проведення спільної оперативно-розшукової діяльності та інших заходів в означеному напрямку.

Список використаних джерел:

1. Веприцький Р. С. Феноменологія злочинності в регіоні: монографія. Харків : Золота миля, 2014. 324 с.
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15.11.2000 (ратифікована Україною 04.02.2004). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text
3. Скулиш Є. Д., Глушков В. О. Поняття транснаціональної організованої злочинності та її співвідношення з тероризмом. *Право і суспільство*. 2012. № 2. С. 190–194.
4. Чекмарьова І. М. Соціально-економічні передумови детермінації злочинності в прикордонному регіоні Півдня України. *Право і суспільство*. № 5. Ч. 2. 2016. С. 162–168.

*Зібницький Ілля Дмитрович,
директор Асоціації митних брокерів України*

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ У 2024 РОЦІ НА ОСНОВІ КЛЮЧОВИХ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ІНДИКАТОРІВ

Державна митна служба України є ключовим елементом системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності країни. Її ефективність безпосередньо впливає на обсяги митних надходжень до державного бюджету, безпеку кордону, а також на умови ведення бізнесу для імпортерів і експортерів. Аналіз діяльності Держмитслужби за 2024 рік дозволяє оцінити результати її роботи в умовах нових законодавчих вимог і сучасних економічних викликів. У звіті розглядаються основні показники роботи митниць України за період з 01.01.2024 по 31.12.2024, включаючи кількість проведених митних оглядів, митних декларацій, рішень про коригування митної вартості, відмов у прийнятті декларацій, а також середній час митного оформлення. Зібрані дані базуються на офіційних листах Державної митної служби України та дозволяють зробити висновки щодо змін в діяльності митниці порівняно з попереднім роком.

У 2024 році спостерігається суттєве зниження кількості митних оглядів, проведених за зверненнями правоохоронних органів – із 2086 у 2023 році до 120 випадків у 2024-му. Це пояснюється змінами в законодавстві, які встановили жорсткіші вимоги до оформлення доручень для проведення таких оглядів у рамках кримінальних проваджень. Найактивнішими за кількістю оглядів залишаються Львівська, Закарпатська та Чернівецька митниці [1].

Кількість митних декларацій, які проходили огляд без ініціативи автоматизованої системи управління ризиками (далі – АСУР), знизилася з 26 408 у 2023 році до 21 275 у 2024 році, що свідчить про поступове впровадження автоматизації та зменшення людського фактору в процесі контролю. Обробка декларацій, які відповідали формальностям, визначеним АСУР, також знизилась – з 665 839 у 2023 році до 508 979 у 2024 році. Це може бути пов'язано з коригуванням митних процедур і змінами у товарообігу. Рішення про коригування митної вартості за 2024 рік зменшились до 15 168, у порівнянні з 18 076 у 2023 році, що свідчить про покращення якості подання документів і менш часті спори щодо митної вартості. Кількість відмов у прийнятті митних декларацій залишилась практично стабільною – 4366 випадків у 2024 році проти 4443 у 2023-му. Найбільше таких випадків було зафіксовано на Львівській, Одеській та Волинській митницях. За показниками середнього часу митного оформлення найкращі результати продемонстрували Хмельницька, Закарпатська, Кропивницька, Чернівецька та Чернігівська митниці. Це свідчить про позитивні тенденції в оптимізації процедур митного контролю [2].

Для детального аналізу ефективності діяльності Державної митної служби України за 2023 та 2024 роки наведено основні показники роботи митниць. Ці дані дозволяють оцінити динаміку зміни обсягів митних оглядів, кількості оформлених митних декларацій, прийнятих рішень та інших важливих параметрів, які впливають на функціонування митної системи. У таблиці 1 представлені порівняльні показники за два роки, що відображають зміни в діяльності митних органів в умовах нових нормативних вимог та організаційних змін.

Таблиця 1

Основні показники діяльності митниць України у 2023-2024 роках

Показник	2023 рік	2024 рік
Кількість митних оглядів за зверненнями правоохоронних органів	2 086	120
Кількість протоколів про порушення митних правил	33	30
Рішення про коригування митної вартості	18 076	15 168
Картки відмови в прийнятті митних декларацій	4 443	4 366
Митні декларації з оглядом за ініціативою посадової особи без АСУР	26 408	21 275
Митні декларації, виконані за формальностями АСУР	665 839	508 979

Джерело: створено автором на основі [1]

У таблиці наведено ключові кількісні показники діяльності Державної митної служби України за 2023 та 2024 роки. Порівняння цих даних відображає загальну тенденцію до зниження кількісних показників у 2024 році, що пов'язано із впровадженням нових законодавчих норм та оптимізацією митних процедур. Зокрема, відзначається різке зменшення кількості митних оглядів за зверненнями правоохоронних органів, а також скорочення кількості рішень про коригування митної вартості. Водночас кількість карток відмови в прийнятті митних декларацій практично не змінилася.

Для підвищення ефективності діяльності Державної митної служби України рекомендується продовжити вдосконалення АСУР, що дозволить зменшити кількість необґрунтованих митних оглядів та прискорити процес митного оформлення. Крім того, важливо посилити співпрацю з правоохоронними органами, зокрема шляхом удосконалення процедур отримання офіційних доручень, щоб забезпечити своєчасний та обґрунтований контроль за переміщенням товарів і транспортних засобів. Також доцільно розробити додаткові навчальні програми для посадових осіб митниці з метою підвищення їх кваліфікації у сфері аналізу ризиків та застосування сучасних технологій. Застосування інноваційних методів і цифрових рішень сприятиме підвищенню прозорості митних процедур та зниженню рівня корупції.

Діяльність Державної митної служби України у 2024 році характеризується помітними змінами, які відображаються у зниженні кількісних показників митних оглядів та оформлених декларацій у порівнянні з попереднім роком. Це зумовлено впровадженням нових нормативних актів та вдосконаленням процедур контролю, що сприяє більш ефективному та цілеспрямованому використанню ресурсів митниці. Водночас, збереження стабільної роботи ключових митних підрозділів та покращення показників часу митного оформлення свідчать про позитивні тенденції в оптимізації митних процесів.

Подальше впровадження сучасних автоматизованих систем управління ризиками, а також підвищення кваліфікації персоналу сприятимуть підвищенню прозорості, оперативності та якості митного контролю. Усе це є важливим чинником для забезпечення економічної безпеки України та розвитку міжнародної торгівлі.

Список використаних джерел:

1. Асоціація міжнародних експедиторів України. Звіт за результатами діяльності митниць України у 2024 році. URL : <https://ameu.org.ua> (дата звернення: 18.05.2025).

2. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL : <https://customs.gov.ua> (дата звернення: 18.05.2025).

Капітанець Світлана Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач науково-дослідного відділу
дослідження міжнародної податкової конкуренції Науково-дослідного інституту
фінансової політики Державного податкового університету

ЗАГАЛЬНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Сучасний розвиток демократичного суспільства передбачає високий рівень захисту та якості життя кожного громадянина. Такий рівень забезпечується, крім того, належним державним управлінням, що базується на сформульованих Європейською комісією у Білій книзі «Про європейське управління» п'яти базових принципах: відкритість, участь, підзвітність, ефективність і послідовність. Дотримання державними інституціями цих принципів не лише сприяє поліпшенню їх функціонування, досягненню соціальної інтеграції та сталого розвитку, а й окреслює необхідність розроблення і застосування надійних інструментів моніторингу та оцінювання їх діяльності у контексті ефективності та результативності. Останнє, з огляду на зобов'язання України у сфері європейської інтеграції та, пов'язане з цим, збільшення навантаження в частині завдань і функціоналу органів публічної влади, даватиме відповідь на питання про інституційну спроможність державних органів та загалом покращуватиме управлінську підзвітність згідно з європейськими принципами і з урахуванням особливостей системи державного управління України.

На думку науковців [1, с. 94] важливою складовою процесу удосконалення публічного управління є оцінювання ефективності діяльності державних органів. Достовірність такого оцінювання вимагає розроблення адекватних критеріїв для його проведення, а формування показників ефективності діяльності державних органів передбачає розроблення об'єктивної системи індикаторів, які визначатимуть відповідність отриманих результатів діяльності владних структур поставленим меті та завданням.

Митні органи, як органи публічного управління, не є виключенням при розгляді питання ефективності здійснення професійної діяльності, у тому числі – визначення якості її результатів. Останнім часом активна дискусія фахівців-практиків, науковців та експертів відбувається довкола законодавчих ініціатив щодо впровадження ключових показників ефективності (Key performance indicators – KPI) для фіскальних органів України. Адже, ефективність адміністрування податків і зборів, які є основним джерелом фінансування послуг публічного сектору економіки України, перебуває у фокусі уваги багатьох зацікавлених сторін: платників податків, громадських організацій, державних інституцій. З огляду на це, перед податковими та митними органами України постає потреба у впровадженні системи управління якістю, яка має бути спрямована на: надання всім зацікавленим суб'єктам необхідної інформації щодо діяльності організації; забезпечення можливості регулярної оцінки результативності роботи апарату та територіальних органів податкових і митних органів України з метою отримання інформації для прийняття ефективних управлінських рішень. Окрім

цього, Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейська комісія, Організація економічного співробітництва та розвитку та інші партнери України наголошують на тому, що досягнення цілей у сфері державної податкової та митної політики України залежить від забезпечення результативності та ефективності виконання відповідних функцій структурними підрозділами Державної податкової служби України та Державної митної служби України, і, своєю чергою, потребує належного контролю за їх діяльністю, зокрема шляхом застосування ключових показників ефективності. Далі у нашому дослідженні зосередимо нашу увагу на розгляді питання оцінювання діяльності митних органів України.

Вітчизняними законотворцями у Верховній Раді України (далі – ВРУ) зареєстровано проєкт «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо оцінки ефективності та результативності діяльності митних органів» (реєстр. №12360 від 25.12.2024), періодично відбувається його обговорення у відповідній робочій групі. Низка комітетів ВРУ, хоч і з зауваженнями, але загалом підтримала згаданий законопроект у частині потреби проведення оцінювання ефективності та результативності діяльності митних органів. Не компліментарним став висновок Головного науково-експертного управління Апарату ВРУ на проєкт Закону 12360. Так у висновку вказано, що наразі в Україні відсутні чітко окреслені критерії та механізми оцінювання ефективності органів виконавчої влади. Таке оцінювання не передбачено ні Законом України від 27.02.2014 № 794-VII «Про Кабінет Міністрів України» (зі змінами та доповненнями), ні Законом України від 17.03.2011 № 3166-VI «Про центральні органи виконавчої влади», а тому, – пропонувані зміни у проєктах «...не узгоджуються зі згаданими вище законами в питаннях функціонування системи органів виконавчої влади». Також зауважено, що «...особливості оцінювання роботи державних органів за галузевими напрямками доцільно розвивати після визначення правових основ (створення нормативно-правової бази) для запровадження оцінки ефективності та результативності діяльності всієї системи органів держави» [2, с. 3].

На нашу думку, питання оцінювання діяльності вітчизняних митних органів, як й інших державних органів, тісно пов'язане з завданнями реформування державного управління, що здійснюється в Україні з урахуванням Європейських стандартів належного адміністрування, а отже, – його варто розглядати у контексті системи управління якістю. Важливою є побудова професійної, результативної та ефективної системи органів державної влади. Нагадаємо, що в Україні з 2019 року відбувається застосування Загальної схеми оцінювання (CAF), розробленої на основі Моделі досконалості Європейського фонду управління якістю (EFQM), що є ефективним інструментом удосконалення діяльності органів державної влади. Забезпечення впровадження системи управління якістю в органах виконавчої влади стало одним із завдань, передбачених у Стратегічному плані діяльності Національного агентства України з питань державної служби на 2021-2023 роки [3, с. 3-5]. А в Стратегічному плані діяльності Національного агентства України з питань державної служби на 2025-2027 роки на виконання стратегічної цілі V «Адаптація державної служби до стандартів Європейського Союзу» визначене завдання 1 «Забезпечення реалізації заходів щодо координації впровадження системи управління якістю в органах виконавчої влади» [4, с. 24].

У 2021 році проводилось обстеження системи управління якістю з використанням типових завдань і ключових показників результативності, ефективності та якості службової діяльності державних службовців, які займають посади державних секретарів міністерств та керівників центральних органів виконавчої влади

(розпорядження КМУ від 28 грудня 2020 року № 1645-р, № 1646-р). Це обстеження реалізовувалось відповідно до Загальної схеми оцінювання САФ 2020 за 9 критеріями, поділеними на 2 групи – «Можливості» та «Результати». До групи «Можливості» увійшли такі критерії: «Лідерство», «Стратегія і планування», «Працівники», «Партнерство та ресурси» і «Процеси». У групу «Результати» включено критерії: «Результати працівників», «Результати, орієнтовані на споживачів/громадян», «Результати соціальної відповідальності» і «Результати у ключових сферах діяльності». Проте, у зв'язку із реорганізацією обстеження системи управління якістю у Державній митній службі України (далі – Держмитслужба) відповідно до положень стандарту ДСТУ ISO 9001:2015 не проводилося [3, с. 5].

У Національній стратегії доходів України до 2030 року (далі – НСДУ) наголошується, окрім іншого, на необхідності загального підвищення ефективності діяльності Держмитслужби, покращення підзвітності та керованості роботи, тощо. Також у НСДУ пріоритетом інституційного розвитку митних органів визначається удосконалення керованості організаційної структури Держмитслужби через перегляд системи оцінювання ефективності їх роботи, позаяк діючі в Україні підходи до такого оцінювання не в повній мірі відповідають сучасній практиці та методології визначення ефективності діяльності митних адміністрацій у провідних державах світу. У цьому зв'язку НСДУ ставиться завдання протягом 2024–2025 років запровадити нову каскадовану (розкривається з рівня апарату Держмитслужби на показники територіальних митних органів та відображається в очікуваних показниках ефективності конкретної посадової особи митних органів) систему ключових показників ефективності (далі – КРІ) для Держмитслужби, підготувати ІТ-рішення для автоматизації моніторингу їх виконання [5, с. 112]. Вочевидь це сприятиме поліпшенню керованості адмін апарату Держмитслужби та визначенню ресурсної результативності, отриманої за підсумками розроблення та реалізації управлінських рішень та дій митних органів.

При підготовці нової системи КРІ для оцінювання діяльності митних органів раціональним вбачається врахування змістової частини КРІ для оцінювання посадових осіб згідно з положеннями статті 44 Закону №889 «Про державну службу» та у Порядку проведення оцінювання результатів службової діяльності державних службовців, включаючи посадовців Держмитслужби, визначеного постановою Кабінету Міністрів України від 23.08.2017 №640. Таке врахування є цілком логічним, оскільки згідно з чинним законодавством результати діяльності державних службовців щорічно оцінюють на підставі показників результативності, ефективності та якості (п. 2 ст. 44 Закону № 889), визначених, зважаючи на сутність, відповідно до посадових обов'язків державного службовця, тобто фактично оцінюється перелік дій, що виконуються фахівцем за посадою державної служби для реалізації завдань і функцій, покладених на структурний підрозділ чи державний орган в цілому.

З огляду на важливість активного просування у наближенні національного митного законодавства до законодавства Європейського Союзу під час оновлення згаданих вище КРІ не зайвим згадати й про митні прототипи ЄС «Customs Blueprints» – базові стандарти для митних адміністрацій країн-кандидатів на вступ до ЄС для оцінювання діяльності останніх на шляху до досягнення стандартів Євросоюзу. Як відомо, митні прототипи базуються на найкращому досвіді ЄС і, як інструмент ЄС, покликані допомогти митним адміністраціям покращити свою роботу [6]. Прототипи містять цілі, завдання та ключові показники ефективності для 19 функціональних напрямків діяльності митниці, а також чотири стандарти щодо акцизних зборів. Вони

допомагають підвищити операційну спроможність митних адміністрацій, встановлюючи стандарти досягнень у ключових сферах, у тому числі вимірювані показники. Митні прототипи також можуть бути використані як орієнтир для вимірювання недоліків і планування подальших удосконалень.

Обґрунтованому та адекватному прийняттю стратегічних рішень за основними напрямками діяльності митних адміністрацій за консолідованою думкою експертів Всесвітньої митної організації (далі – ВМО) сприятиме наявність дієвого механізму вимірювання ефективності результатів діяльності митних адміністрацій. У цьому зв'язку в 2023 ВМО році схвалено такий механізм (WMO Performance Measurement Mechanism), який максимально охоплює повноваження митниці, окреслюючи очікувані результати та КРІ [7]. ВМО підготовлено «Посібник з вимірювання ефективності» (Handbook on Performance Measurement), покликаний задовольнити потребу в комплексному підході до оцінювання ефективності діяльності митних адміністрацій. Варто зауважити, що КРІ були включені ВМО у попередній версії механізму вимірювання ефективності. Митні адміністрації, які вже мають національну систему вимірювання ефективності, за потреби, можуть додати ті ключові показники ефективності, які ще не охоплені їхньою системою. Митні адміністрації також можуть відмовитися від використання пропоновані ВМО КРІ, якщо їх неможливо використовувати через національні особливості. Проведення оцінювання діяльності митних адміністрацій є добровільним і на розсуд митниці, чи слід публікувати інформацію про результати оцінювання, ділитися нею з іншими митними адміністраціями або зберігати її конфіденційною.

Резюмуючи можна констатувати, що оцінювання діяльності митних органів має важливе значення для визначення ефективності стратегій та операцій, виявлення недоліків та прийняття коригувальних рішень. Ефективність вимірюється за допомогою КРІ, які повинні бути пов'язані з вимірюваними видами діяльності, для яких доступні дані з визначених і достовірних джерел. Як правило, КРІ формуються зі стратегічних цілей, які чітко визначають завдання, що мають бути виконані протягом певного періоду. А наявність в Україні механізму здійснення такого оцінювання підвищить прозорість та підзвітність діяльності вітчизняних митних органів.

Список використаних джерел:

1. Пікулик О.І., Власнюк Н.І. Основні підходи до оцінювання ефективності діяльності органів державного управління. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. Том 34 (73). №1. 2023. С. 93-95.
2. Висновок Головного науково-експертного управління Апарату ВРУ на проект Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо оцінки ефективності та результативності діяльності митних органів». URL : [blob:https://itd.rada.gov.ua/cec596fd-1d7f-4712-987e-20e262d705b7](https://itd.rada.gov.ua/cec596fd-1d7f-4712-987e-20e262d705b7) (дата звернення: 22.05.2025).
3. Підсумковий звіт про результати проведеного у 2021 році обстеження системи управління якості міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади. URL : <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/DIYALNIST/Mignarodna%20dijalnist/pidsumkovyi-zvit-pro-rezultaty-provedenoho-u-2021-rotsi-obstezhennia-sistemy-upravlinnia-yakisti-ministerstva-inshoho-tsentralnoho-orhanu-vkon-1.pdf> (дата звернення: 23.05.2025).
4. Про внесення змін до Стратегічного плану діяльності Національного агентства України з питань державної служби на 2025–2027 роки: наказ НАДС від 04

лютого 2025 р. № 18-25. URL : <https://nads.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-stratehichnoho-planu-diialnosti-natsionalnoho-ahentstva-ukrainy-z-pytan-derzhavnoi-sluzhby-na-20252027-roku> (дата звернення: 25.05.2025).

5. Національна стратегія доходів до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2023 року № 1218-р). URL : https://mof.gov.ua/storage/files/Національна_стратегія_доходів_2030.pdf (дата звернення: 27.05.2025).

6. Customs Blueprints. URL : https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/eu-training/customs-blueprints_en (дата звернення: 29.05.2025).

7. WCO Performance Measurement Mechanism. URL : <https://www.wcoomd.org/en/topics/capacity-building/instrument-and-tools/pmm.aspx> (дата звернення: 28.05.2025).

Коржинська Тетяна Валентинівна,

*кандидат педагогічних наук, заступник начальника відділу кінологічного та ветеринарного забезпечення Управління кінологічного забезпечення Департаменту спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення
Державної митної служби України*

ПОСИЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ШЛЯХОМ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ НАБУТТЯ КОМПЕТЕНЦІЙ КІНОЛОГІЧНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ДЕРЖМИТСЛУЖБИ ТА ЇЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОРГАНІВ

У контексті поточних викликів та загроз, спричинених повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України, Держмитслужба, з-поміж інших центральних органів виконавчої влади України, активно сприяє посиленню національної безпеки України. Держмитслужба контролює товарообіг та пасажиропотік через митний кордон України, дбає про створення сприятливих умов для міжнародних торгових операцій. З цією метою Держмитслужбою втілено низку ініціатив, фундаментальним підґрунтям яких є прагнення Держмитслужби до її інституційної розбудови та реформування [1].

Це і системне впровадження елементів цифровізації, і наближення митного законодавства до стандартів Європейського Союзу, і запровадження спільного контролю на більшості пунктів пропуску на кордонах з країнами Європейського Союзу задля скорочення часу здійснення митних формальностей тощо.

Держмитслужбою з питань реалізації державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань державної митної справи виявляються численні факти переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, ввезених на митну територію України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, фальсифікованих товарів, товарів під прикриттям гуманітарної допомоги, товарів, щодо яких діють обмеження та заборони згідно з законодавством України, що безпосередньо впливає на економічну стабільність та захищеність держави [1]. Через військові бойові дії на території України вимушено призупинено авіаційне та морське сполучення, а тому в разі збільшився потік незаконного переміщення товарів через автомобільне сполучення та

міжнародні поштові та експрес-відправлення найчастіше зі Сполучених Штатів Америки, Ізраїлю та країн Європейського Союзу.

Згідно з статтею 544 Митного кодексу України одним із завдань митних органів є здійснення кінологічного забезпечення [3].

Кінологічне забезпечення Держмитслужби передбачає комплекс заходів, спрямованих на реалізацію завдань, пов'язаних із застосуванням службових собак під час здійснення митного контролю, які проходять відбір та спеціальну підготовку [4].

Також ведеться активна робота Держмитслужбою в тандемі зі світовою митною спільнотою задля протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, тютюнових виробів, грошових знаків, бурштину та інших форм транснаціональної організованої злочинності. Це і є перелік спеціалізацій митних кінологічних команд України, за яким Департамент спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Держмитслужби (до складу якого входять Регіональний навчальний центр ВМО та Регіональний кінологічний навчальний центр ВМО (м. Хмельницький, Україна)) (далі – Департамент) забезпечує організацію та здійснення підготовки, а також підвищення рівня професійних компетенцій як посадових осіб Держмитслужби та її територіальних органів, так і посадових осіб кінологічних підрозділів митних адміністрацій зарубіжних країн.

Зокрема, у затвердженому В.о. Голови Державної митної служби України 29.01.2025 переліку пріоритетних напрямів (тем) підвищення кваліфікації посадових осіб Державної митної служби України за спеціальними професійними (сертифікатними) та короткостроковими програмами у 2025 році передбачено навчання для державних службовців: вперше призначених на посади державної служби категорії «Б» та «В» (які повинні пройти підготовку протягом року з дня їх призначення на посаду), а також для тих державних службовців, які займають посади державної служби категорії «Б», «В» (які повинні пройти підготовку не рідше одного разу на три роки). Стосовно останньої категорії, то до неї належать, зокрема, посадові особи, до функціональних обов'язків яких належить здійснення митного контролю з використанням скануючих систем, а також фахівці, службовими собаками [2]. Завдяки комплексній підготовці операторів та кінологічних команд реалізується алгоритм спільного використання кінологічних команд і скануючих систем час здійснення митного контролю, що значною мірою впливає на покращення ефективності виконання митних формальностей.

Підготовка новосформованих кінологічних команд та підвищення кваліфікації кінологічних команд здійснюється на базі Департаменту з 2010 року. Навчальні програми підготовки було оновлено Департаментом з урахуванням компетентнісного підходу до професійного навчання, андрагогічних принципів та адаптовано до викликів до загроз національній безпеці, з якими стикаються кінологічні підрозділи митниць під час їх залучення до митного контролю. Інформація, яка надходить до Департаменту щодо спрацювань кінологічних команд заноситься до бази спрацювань та ретельно аналізується. Додатково, для підтримки безперервного професійного розвитку, у внутрішній мережі Держмитслужби функціонує розділ «Кінологічне забезпечення» для самоосвіти.

У 2025 році Департаментом вперше проведено підготовку тренерів кінологічних команд з числа посадових осіб кінологічних підрозділів, що працюють в зонах митної діяльності України в межах реалізації ініціативи удосконалення системи набуття компетенцій кінологічними підрозділами.

Запровадження цієї ініціативи є значним кроком уперед, який дасть змогу не лише удосконалити систему професійної підготовки шляхом залучення навчених регіональних тренерів в зонах митного контролю, а й сприятиме суттєвому нарощенню експертного потенціалу кінологічного забезпечення Держмитслужби. Тренінг для тренерів кінологічних команд сфокусований на практичному відпрацюванні інструкторських навичок.

Регіональні тренери мають змогу ознайомитися з тонкощами взаємодії з кінологічними командами під час пошуку та виявлення наркотичних засобів та психотропних речовин, зброї, її частин та набоїв, тютюнових виробів, грошових знаків (банкнот), бурштину на різних об'єктах (на багажі, в легкових та вантажних транспортних засобах, у переміщенні). Крім того, такі навчання дають можливість перейняти експертний досвід тренерів Департаменту та колег-кінологів з інших митниць, набутий під час їхніх міжнародних стажувань та участі в заходах кінологічного спрямування.

Таким чином, удосконалення компетенцій кінологічних підрозділів є критично важливим для успішного виконання завдань Держмитслужбою зі зміцнення національної безпеки України та ефективної боротьби з транснаціональною організованою злочинністю в умовах довготривалої війни.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Держмитслужби України. URL : <https://customs.gov.ua/>
2. Перелік пріоритетних напрямів (тем) підвищення кваліфікації посадових осіб Державної митної служби України за спеціальними професійними (сертифікатними) та короткостроковими програмами у 2025 році. *Офіційний сайт Держмитслужби України*. URL : <https://customs.gov.ua/robota-z-personalom>.
3. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 року № 4495-VI. зі змінами та доповненнями. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення 30.05.2025 р.).
4. Про кінологічне забезпечення в Державній митній службі України : Наказ Міністерства фінансів України від 10 березня 2021 року № 148. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0565-21#Text>.

Натахіна Ляна Олександрівна,

в.о. завідувача сектору внутрішнього контролю Запорізької митниці

ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В МИТНИХ ОРГАНАХ

Останнім часом все світова спільнота, яка опікується питаннями оптимального державного управління, розвивається за загальними правилами, переймаючи найефективніші технології, процеси і системи управління, зокрема у сфері публічних фінансів. Україна, яка взяла курс на євроінтеграцію, має зобов'язання перед ЄС вживати заходів для поступового приведення національного законодавства у відповідність із законодавством ЄС у відповідних сферах, зокрема у сфері управління державними фінансами.

При цьому особливого значення набуває рівень управлінської підзвітності та ефективність здійснення внутрішнього контролю у бюджетній установі як інструмента,

що визначає якість управління на всіх його рівнях на шляху досягнення результатів бюджетної програми.

На теперішній час законодавчим та нормативно-правовим підґрунтям внутрішнього контролю виступають:

- Бюджетний кодекс України – п. 3 ст. 26 Кодексу надає визначення внутрішнього контролю та встановлює обов'язок для керівників стосовно організації та здійснення внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту [1];
- постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Основних засад здійснення внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів» від 12 грудня 2018 року № 1062 - описує принципи та механізми організації внутрішнього контролю;
- наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів» від 14 вересня 2012 року № 995 – визначає методичні підходи до організації та функціонування системи внутрішнього контролю.

На державному рівні формування та реалізація політики у сфері державного внутрішнього фінансового контролю належить до повноважень Міністерства фінансів України.

Слово «контроль», як і слово «влада», породжує перш за все негативні емоції. Для багатьох людей контроль означає перш за все обмеження, примушення, відсутність самостійності тощо – загалом, все те, що прямо протилежно нашим уявленням про свободу особистості. Внаслідок такого стійкого сприйняття контроль належить до числа тих функцій управління, сутність яких розуміється частіше всього неправильно [4].

Внутрішнім контролем є комплекс заходів, що застосовуються керівником для забезпечення дотримання законності та ефективності використання бюджетних коштів, досягнення результатів відповідно до встановленої мети, завдань, планів і вимог щодо діяльності розпорядника бюджетних коштів і підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління.

Тобто, внутрішній контроль слід розуміти не як окрему подію чи обставину, а як цілісний і взаємопов'язаний процес, який здійснюється керівництвом та працівниками установи і по своїй суті стосується всього комплексу безпосередніх заходів, впроваджених керівником установи та спрямованих на управління і розвиток відповідної установи.

Внутрішнім контролем охоплюються питання планування діяльності установи, бюджетного процесу, управління бюджетними коштами, об'єктами державної власності та іншими ресурсами, організації та ведення бухгалтерського обліку, складення та подання звітності, надання адміністративних послуг, здійснення контрольно-наглядових функцій, здійснення закупівель товарів, робіт і послуг, проведення правової роботи, роботи з персоналом, діяльності із запобігання та виявлення корупції, забезпечення режиму секретності та інформаційної безпеки, захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах, організації документообігу, в тому числі електронного документообігу та управління інформаційними потоками, взаємодії із засобами масової інформації та громадськістю та інші питання, пов'язані з функціонуванням державного органу.

При цьому впровадження системи внутрішнього контролю в державному органі повинно ґрунтуватися на принципах: безперервності, інтегрованості, об'єктивності, делегування повноважень, відповідальності та підзвітності, адекватності,

превентивності, розмежування внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту, відкритості, та має реалізуватися на постійній основі керівництвом і всіма структурними підрозділами державного органу з метою удосконалення системи управління, досягнення визначеної мети (місії), стратегічних та інших цілей, завдань, планів і вимог щодо діяльності державного органу [2].

Відповідно, здійснення внутрішнього контролю не може забезпечуватися виключно одним структурним підрозділом чи посадовою особою, оскільки така діяльність підмінятиме суть внутрішнього контролю.

Внутрішній контроль існує не хаотично, а функціонує як система з таких елементів:

- 1) внутрішнє середовище;
- 2) управління ризиками;
- 3) заходи контролю;
- 4) інформація та комунікація (інформаційний та комунікаційний обмін);
- 5) моніторинг.

Елементи внутрішнього контролю взаємопов'язані, стосуються всієї діяльності, а також фінансових і нефінансових процесів у територіальному органі.

Організація та здійснення внутрішнього контролю в територіальних органах Державної митної служби України регламентована Порядком, який затверджено наказом Державної митної служби України від 18.02.2025 № 143 «Про затвердження Порядку організації та здійснення внутрішнього контролю в територіальних органах Державної митної служби України».

На виконання зазначеного наказу в територіальних органах (у всіх митницях):

- складено Описи внутрішнього середовища підрозділів;
- створено Робочу групу з організації внутрішнього контролю та оцінки ризиків;
- здійснено ідентифікацію ризиків структурних підрозділ Митниці та внесено інформацію до Переліків ідентифікованих ризиків, які можуть вплинути на виконання закріплених завдань та функцій;
- сформовано Реєстр ідентифікованих ризиків митниці.

Поряд з оцінкою ризиків, визначено та встановлено заходи контролю з метою реагування на ідентифіковані та оцінені ризики, удосконалюється система комунікації, запроваджуються дієві способи здійснення моніторингу.

Система внутрішнього контролю має бути гнучкою, динамічною, здатною постійно та своєчасно адаптуватися до ризиків і змін, з якими стикається установа, оскільки у постійно змінюваному середовищі можуть виникати непередбачувані події, можуть змінюватись завдання чи пріоритети установи, зовнішнє або внутрішнє середовище у зв'язку із прийняттям нових законів, настанням нових політичних тенденцій, зміною керівництва, плинністю персоналу, технічним прогресом тощо [3].

Також можуть змінюватись ризики, з якими зіштовхнеться установа у майбутньому, реакція на ідентифікований та оцінений ризик, що одного разу була ефективна, може стати невідповідною або неможливою для застосування згодом, а запроваджені заходи контролю можуть стати менш ефективними або взагалі недієвими.

Все це створює необхідність постійно оцінювати власну систему внутрішнього контролю з метою підтримки її подальшого рівня ефективності та результативності. Така оцінка здійснюється шляхом моніторингу, який спрямований на приведення системи внутрішнього контролю у відповідність з потребами сьогодення,

вдосконалення управління з урахуванням відповідних змін та впровадження нових технологічних досягнень.

За своєю суттю внутрішній контроль не може перетворити незадовільне управління діяльністю на належне. Система внутрішнього контролю, незалежно від того, наскільки добре вона організована та функціонує, може забезпечити лише розумну, а не абсолютну впевненість щодо досягнення цілей установи. Належна система внутрішнього контролю дозволяє максимально зменшити ризик помилок, порушень та неефективного використання ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України Кодекс України : Закон України від 08.07.2010 року № 2456-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення 29.05.2025).

2. Про затвердження Основних засад здійснення внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2018 року № 1062. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1062-2018> (дата звернення 29.05.2025).

3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів : Наказ Міністерства фінансів України від 14 вересня 2012 року № 995. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0995201-12> (дата звернення 29.05.2025).

4. Білуха М.Т. Фінансовий контроль:теорія, ревізія і аудит : підруч./-Укр. акад. оригінальних ідей, 2005. 888 с.

Попель Сергій Анатолійович

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД І ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА

Сучасний етап розвитку світового господарства характеризується посиленням інтеграційних процесів між країнами, зростанням обсягів міжнародної торгівлі та активізацією діяльності транснаціональних корпорацій (далі – ТНК). ТНК відіграють все більш важливу роль у формуванні глобального економічного простору, сприяючи поширенню технологій, мобільності капіталу, створенню робочих місць та загальному економічному зростанню. Попри це, їх діяльність супроводжується певними явищами, які можуть мати негативний вплив на фінансову стабільність окремих держав. Серед таких явищ – агресивне податкове планування, переміщення прибутків до юрисдикцій із низьким рівнем оподаткування, уникнення оподаткування та порушення принципів справедливої конкуренції. Одним із механізмів, що останнім часом набуває особливої актуальності у цьому контексті, є трансфертне ціноутворення.

Трансфертне ціноутворення – це процес встановлення ціни між взаємопов'язаними підприємствами, частіше ТНК [1]. За рахунок цього трансфертне ціноутворення створює можливості для маніпуляцій з метою мінімізації податкового

навантаження. У результаті бюджети країн недоотримують значні податкові надходження, що особливо критично в умовах економічної нестабільності та підвищених соціальних витрат.

Дослідження історії становлення та виникнення поняття «трансфертне ціноутворення» є досить складним, оскільки не існує єдиної, загальновизнаної точки зору серед науковців щодо часу його формування. Можна виділити два основні підходи, які обґрунтовують появу трансфертного ціноутворення як економічного явища, зокрема:

1. Відповідно до першого підходу появу цього поняття пов'язують із розвитком міжнародної торгівлі та становленням транснаціональних корпорацій у другій половині XIX століття. Так, зокрема, у дослідженні Едуардо Байстроккі [2] зазначається, що вже з кінця XIX століття транснаціональні компанії почали використовувати внутрішньогрупові ціни для переміщення товарів і капіталу між своїми підрозділами в різних країнах (США, Великобританія, Німеччина);

2. Згідно з іншим підходом, перші прояви трансфертного ціноутворення спостерігалися на початку XX століття. Ця точка зору аргументується тим, що саме тоді уряди країн почали звертати увагу на проблему втрати податкових надходжень унаслідок маніпуляцій із цінами в транснаціональних структурах. У 1930-х роках питання трансфертного ціноутворення стало особливо актуальним, оскільки ТНК у США почали використовувати його з метою ухилення від сплати податків. Особливість стало те, що оподатковувані прибутки не приховуються, а просто розподіляються до певної країни, де застосовується низька податкова ставка [3].

Проте вже з середини XX ст. трансфертне ціноутворення стало об'єктом багатьох досліджень провідних науковців та об'єктом державного регулювання. Зростання міжнародної торгівлі та активізація діяльності транснаціональних корпорацій зумовили потребу в теоретичному осмисленні цього явища та формуванні відповідних фіскальних механізмів. Відповідно до цих змін, розвиток трансфертного ціноутворення можна поділити на кілька етапів (табл. 1).

Таблиця 1

Еволюція трансфертного ціноутворення

Період	Сутність
1950–1960-ті роки	У США податкові органи почали звертати увагу на маніпуляції цінами між пов'язаними компаніями. У 1968 році Служба внутрішніх доходів США (IRS) опублікувала перші детальні правила з трансфертного ціноутворення, що стали основою для подальших міжнародних стандартів.
1970–1980-ті роки	У 1979 році ОЕСР опублікувала звіт «Transfer Pricing and Multinational Enterprises», який став першим міжнародним документом, що окреслює принципи трансфертного ціноутворення. У 1984 році були опубліковані додаткові рекомендації, що розширювали попередній звіт.
1990-ті роки	У 1995 році ОЕСР вперше опублікувала «Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations», які стали глобальним стандартом у сфері трансфертного ціноутворення.
2000–2010-ті роки	Трансфертне ціноутворення стає невід'ємною частиною податкового планування великих компаній. З'являються нові підходи, як-от <i>Country-by-Country Reporting</i> , який зобов'язує великі міжнародні групи розкривати податковим органам звіти про діяльність у кожній країні.

2020 - ті роки	Країни активізували боротьбу з агресивним податковим плануванням. Зростає роль прозорості та обміну інформацією між країнами. У 2022 році ОЕСР опублікувала оновлену версію «Transfer Pricing Guidelines», яка включає нові розділи щодо фінансових транзакцій та інших аспектів.
----------------	---

Джерело: узагальнено автором на основі [4, 5, 6, 7, 8]

Таким чином, трансфертне ціноутворення перетворилося з локальних практик окремих країн на ключовий елемент глобального податкового регулювання, що постійно адаптується до викликів міжнародної економіки.

В Україні становлення системи трансфертного ціноутворення розпочалося значно пізніше – лише з 2013 року з набранням чинності закону України від 04.07.2013 № 408-VII «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення». Це стало важливим кроком у забезпеченні прозорості податкових відносин і запобіганні практикам штучного заниження або завищення цін з метою ухилення від оподаткування.

Впродовж 2013-2024 рр. положення Податкового кодексу України у сфері трансфертного ціноутворення активно розвивалися, зокрема [9]:

1. Законом України від 28 грудня 2014 року № 72-VIII до податкового законодавства України було імplementовано принцип «витягнутої руки» (arm's length principle) – загальноприйнятий міжнародний стандарт трансфертного ціноутворення, що є основоположним елементом Настанов ОЕСР щодо трансфертного ціноутворення для транснаціональних компаній та податкових служб;

2. Законом України від 21 грудня 2016 року № 1797-VIII передбачено застосування переліку організаційно-правових форм нерезидентів для цілей контролю за трансфертним ціноутворенням;

3. Законом України від 07 грудня 2017 року № 2245-VIII передбачено контроль за господарськими операціями, що здійснюються між нерезидентом та його постійним представництвом в Україні; оновлено критерії визнання осіб пов'язаними, а також критерії формування переліку держав (територій), операції із резидентами яких визнаються контрольованими;

4. Законом України від 23 листопада 2018 року № 2628-VIII закріплено використання принципу превалювання економічної сутності над правовою формою, а також уточнено складові аналізу зіставності операцій;

5. Законом України від 16 січня 2020 року № 466-IX запроваджено трирівневу структуру документації з трансфертного ціноутворення для міжнародних груп компаній (МГК), встановлення відповідності умов контрольованих операцій з сировинними товарами принципу «витягнутої руки», оподаткування прирівняних до дивідендів платежів (концепція «конструктивних дивідендів»), застосування концепції розумної економічної причини (ділової мети) для цілей трансфертного ціноутворення;

6. Законом України від 20 березня 2023 року № 2970-IX розширено перелік платників податків, що подають звіт в розрізі країн міжнародної групи компаній (МГК);

7. Законом України від 18 червня 2024 року № 3813-IX оновлено критерії формування переліку держав (територій) та переліку організаційно-правових форм нерезидентів для цілей контролю за трансфертним ціноутворенням.

Попри те, що протягом останніх років в Україні відбувалося постійне удосконалення законодавства щодо трансфертного ціноутворення у цій сфері досі залишається значна кількість проблемних аспектів, що пов'язано з недостатньою чіткістю окремих законодавчих норм, складністю методологічного застосування принципу витягнутої руки, а також викликами у сфері звітності та контролю за трансфертними операціями. Внаслідок цього виникають труднощі як для платників податків, так і для контролюючих органів, що ускладнює ефективне та прозоре регулювання трансфертних цін.

Отже, запровадження трансфертного ціноутворення в податковому законодавстві України є одним із ключових кроків у формуванні прозорої та справедливої системи оподаткування, спрямованої на запобігання маніпуляціям з цінами, що можуть призводити до розмивання податкової бази та втрати надходжень до державного бюджету.

Попри це, трансфертне ціноутворення є відносно новою галуззю для України, що зумовлює наявність великої кількості проблемних аспектів, які потребують ретельного вивчення та поступового вдосконалення як законодавства, так і практичних підходів до його застосування. Це зумовлено необхідністю адаптації українського законодавства до міжнародних стандартів, зокрема рекомендацій Організації економічного співробітництва та розвитку, а також з метою посилення захисту податкових інтересів держави у глобалізованій економіці.

Список використаних джерел:

1. Волошенко А. В. Трансфертне ціноутворення як сфера тіньової економіки в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. № 2. 2014. С. 55–58.
2. Baistrocchi E. Transfer pricing dispute resolution: the global evolutionary path (1799–2011). *Resolving Transfer Pricing Disputes: A Global Analysis*. Cambridge Tax Law Series. Cambridge University Press; 2012. pp. 835-883.
3. Fulop, R. Transfer Pricing: Growth of the Concept and Fiscal Regulations in Europe. *Entrenova – Enterprise Research Innovation*, 9(1). 2023. pp. 341–352. DOI : <https://doi.org/10.54820/entrenova-2023-0031>
4. Ignat, I., Ionescu-Feleagă, L. Short History of the Transfer Pricing Concept and Interesting Concerns in Relation to It. *Transfer Pricing in Manufacturing. Contributions to Finance and Accounting*. Springer, Cham. DOI : <https://doi.org/10.1007/978-3-030-93889-51>
5. Petruzzi, R., Tavares, R. Transfer pricing and value creation. *Series on International Tax Law*, Michael Lang (ed), 116. URL : <https://www.gbv.de/dms/zbw/1671000579.pdf>
6. Transfer Pricing and Multinational Enterprises. Paris : Organisation for Economic Co-operation and Development, 1979. 68 p.
7. Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. Paris : OECD Publishing, 1995. 220 p.
8. Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. Paris : OECD Publishing, 2022. URL : https://www.oecd.org/en/publications/2022/01/oecd-transfer-pricing-guidelines-for-multinational-enterprises-and-tax-administrations-2022_57104b3a.html
9. Трансфертне ціноутворення. *Міністерство фінансів України*. URL : https://mof.gov.ua/uk/transfer_pricing-834.

Пухальський Вадим Валентинович,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи,
страхування і фондового ринку Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова,*

Палига Анастасія В'ячеславівна,

*здобувач вищої освіти ступеня бакалавр Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова*

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ У МИТНІЙ СФЕРІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОСИЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасному глобалізованому світі, де транскордонна торгівля та переміщення осіб є невід'ємною частиною економічного та соціального життя, ефективність національної безпеки дедалі більше залежить від рівня міжнародної співпраці. Митна сфера, що знаходиться на передовій захисту державних кордонів, відіграє ключову роль у цьому процесі. Міжнародне співробітництво у митній сфері – це насамперед міжнародне співробітництво по економічним питанням. Наразі неможливо собі уявити країну, яка б не здійснювала співробітництво з іншими державами по питанням митної політики [1. с. 100]. Ця співпраця не є простою опцією, а стає життєво необхідним інструментом для протидії зростаючим транснаціональним загрозам, що безпосередньо впливають на національну безпеку. Національна безпека будь-якої держави знаходиться під постійною загрозою з боку організованої злочинності, тероризму, контрабанди зброї, наркотиків, ядерних матеріалів та інших заборонених предметів. Ці загрози мають транснаціональний характер, що унеможлиблює ефективну боротьбу з ними силами лише однієї країни. У цьому контексті, міжнародна співпраця у митній сфері, насамперед, виявляється у швидкому та ефективному обміні інформацією та розвідувальними даними. Це включає інформацію про маршрути переміщення товарів, ідентифікацію підозрілих суб'єктів, аналіз методів контрабанди та інші оперативні дані, які дозволяють митним органам різних країн координувати свої дії. Укладання двосторонніх та багатосторонніх угод про взаємну допомогу в митних справах, участь у міжнародних базах даних, таких як бази Всесвітньої митної організації (ВМО) та Інтерполу, є критично важливими для створення єдиного інформаційного простору. Лише спільний доступ до даних про підозрілі вантажі, фінансові потоки та злочинні угруповання дозволяє виявляти, запобігати та розслідувати злочини, що перетинають кордони, тим самим усуваючи загрози національній безпеці. Без такого обміну, митні органи діють «наосліп», дозволяючи злочинцям використовувати розриви у національних системах безпеки.

Окрім обміну інформацією, міжнародна співпраця у митній сфері передбачає активну координацію оперативних дій та проведення спільних заходів. Це може включати спільні митні патрулювання на прикордонних територіях, що дозволяє посилити контроль над важкодоступними ділянками кордону та ефективніше виявляти нелегальні перевезення. Проведення спільних спеціальних операцій, спрямованих на виявлення та затримання великих партій контрабанди або злочинних угруповань, що діють у кількох країнах, є ще одним важливим аспектом. Спільні спеціальні митні операції являють собою цілеспрямовані, зазвичай короткострокові заходи, які проводяться одночасно або послідовно митними та, часто, іншими правоохоронними органами двох або більше країн. Їхньою фундаментальною метою є виявлення, припинення та розслідування транснаціональних злочинів, пов'язаних з незаконним

переміщенням товарів та осіб через державний кордон. Спектр таких операцій охоплює широкий діапазон загроз. По-перше, значна частина цих операцій спрямована на протидію контрабанді специфічних видів товарів, що становлять підвищену небезпеку. Це включає скоординовані дії з виявлення та перехоплення міжнародних наркотрафіків, що часто здійснюються в рамках багатосторонніх програм під егідою міжнародних організацій. Окрім наркотиків, критично важливим напрямком є боротьба з незаконним обігом зброї та боєприпасів, що є прямою загрозою національній безпеці, а в умовах воєнного стану, як для України, набуває особливого значення для запобігання нелегальному переміщенню військових засобів. Також значна увага приділяється товарам подвійного призначення, контроль за якими є життєво важливим для запобігання розповсюдженню зброї масового знищення та пов'язаних з нею технологій. Хоча менш очевидними, але не менш руйнівними для економічної безпеки є спільні операції з протидії обігу підроблених та контрафактних товарів, що підривають легальний бізнес та, у випадку окремих категорій продукції, становлять пряму загрозу здоров'ю населення.

По-друге, міжнародна співпраця у форматі спеціальних операцій ефективно застосовується для протидії незаконному переміщенню готівки та фінансових злочинів. Це включає боротьбу з відмиванням грошей, фінансуванням тероризму та ухиленням від сплати податків через незаконне переміщення великих сум готівки або використання складних міжнародних фінансових схем. Такі операції часто залучають не тільки митні органи, але й фінансові розвідувальні підрозділи та банківські установи, а їхньою метою є виявлення та блокування незаконних фінансових потоків, що підривають економічну стабільність держави.

По-третє, спільні операції можуть бути цілеспрямованими заходами у відповідь на конкретні загрози або для посиленого контролю на певних ділянках кордону. Це можуть бути операції, що проводяться на основі отриманої оперативної інформації про заплановане переміщення великої партії контрабанди, або ж на певних «гарячих» ділянках кордону, де спостерігається підвищена активність злочинних угруповань. Наприклад, в умовах воєнного стану, такі операції можуть бути спрямовані на контроль за переміщенням товарів подвійного призначення, що можуть потрапити до агресора, або на перехоплення незаконно вивезених з країни культурних цінностей. Співпраця з міжнародними партнерами на сучасному етапі є критично важливою для України, оскільки внутрішніх надходжень до бюджету вистачає лише на фінансування оборони та безпеки [2].

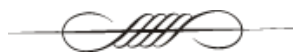
Механізми проведення таких операцій є складними та багатогранними. Вони завжди починаються з ретельного планування та координації, що включає обмін розвідувальними даними, визначення спільних цілей, розробку стратегії та тактики дій, а також чіткий розподіл ролей та ресурсів між країнами-учасницями. Для забезпечення ефективної взаємодії часто створюються спільні робочі групи, що складаються з представників митних та інших правоохоронних органів різних країн. Ці групи працюють над аналізом інформації, координацією дій та ухваленням оперативних рішень у реальному часі. Важливим аспектом є використання передових технологій, таких як системи відеоспостереження, рентгенівські сканери, детектори вибухових речовин та наркотиків, а також системи аналізу даних та штучного інтелекту для виявлення аномалій та потенційних загроз. Окрім того, спільні операції часто проводяться в рамках міжнародних угод та під егідою таких організацій, як Всесвітня митна організація, Інтерпол та Європол, які надають необхідну правову основу та організаційну підтримку для такої співпраці.

Для успішної та довгострокової міжнародної співпраці у митній сфері необхідна міцна правова основа. Це досягається через гармонізацію національного законодавства та стандартизацію митних процедур. Гармонізація законодавства передбачає зближення правових норм різних країн у сфері митного регулювання, що полегшує взаємодію та усуває можливі правові колізії. Це стосується визначення митних правопорушень, застосування санкцій, процедур розслідування та обміну інформацією. Стандартизація митних процедур, у свою чергу, дозволяє уніфікувати процеси митного оформлення, контролю та аудиту, що робить їх більш передбачуваними та ефективними для всіх учасників зовнішньоекономічної діяльності. Запровадження єдиних стандартів, розроблених міжнародними організаціями, такими як ВМО, забезпечує прозорість та знижує ризики корупції. Співробітництво у розробці та імплементації міжнародних конвенцій, угод та рекомендацій, таких як Кіотська конвенція щодо спрощення та гармонізації митних процедур, є фундаментальним для створення єдиного правового поля. Це не лише полегшує міжнародну торгівлю, а й значно посилює здатність митних органів ефективно протидіяти транснаціональним загрозам, що є прямим внеском у зміцнення національної безпеки.

Підсумовуючи, міжнародна співпраця у митній сфері є наріжним каменем забезпечення національної безпеки у 21 столітті. Через обмін інформацією та розвідувальними даними, координацію спільних операцій та гармонізацію законодавства та процедур, митні органи різних країн створюють спільний фронт проти транснаціональної злочинності та інших загроз. Це дозволяє не лише ефективніше протистояти викликам, а й зміцнювати довіру між державами, сприяючи стабільності та процвітанню. У контексті сучасних геополітичних реалій, де загрози набувають все більш гібридного характеру, подальше поглиблення та розширення міжнародної співпраці у митній сфері є імперативом для кожної країни, що прагне захистити свої національні інтереси та забезпечити безпечне майбутнє.

Список використаних джерел:

1. Дорофєєва Л., Корнева Т. Виклики та співпраця на шляху Європейської інтеграції в сфері митної справи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. Том 1 № 80. 2023. С. 455–461.
2. Палінчак М., Пянков С., Юдін М. Поняття та сутність міжнародного співробітництва країн у митній сфері. *Наукові праці МАУП*. №4 (71). 2023. С. 104.

Резнікова Емма Русланівна,
 головний державний інспектор відділу проведення митного аудиту Запорізької
 митниці Державної митної служби України,
Писаченко Дмитро Леонідович,
 головний державний інспектор сектору доперевірочного аналізу та оцінки ризиків
 відділу проведення митного аудиту Запорізької митниці
 Державної митної служби України

РОЛЬ МИТНОЇ СФЕРИ В ЗАБЕЗПЕЧЕНІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Зовнішньоекономічна та митна безпека як складові економічної безпеки набувають дедалі більшого значення для України. Економічна безпека держави — це стан її економічної системи, за якого забезпечуються стабільний розвиток і здатність протистояти зовнішнім загрозам. Серед основних складових економічної безпеки можна виокремити фінансову, виробничу, ресурсну, валютну та зовнішньоекономічну безпеку.

Митне оподаткування має безпосередній вплив на фінансову складову економічної безпеки держави. Завдяки цьому механізму забезпечується надходження митних платежів до доходної частини Державного бюджету, що, у свою чергу, впливає на стабільність бюджетної, грошово-кредитної та валютної систем. Зовнішньоекономічна безпека також тісно пов'язана з митним оподаткуванням. Через варіативність ставок митного тарифу ця система виконує дві ключові функції: з одного боку, вона виступає бар'єром для контрабанди, дисбалансу в структурі зовнішньої торгівлі та негативного торговельного сальдо; з іншого — стимулює вільне переміщення товарів, капіталу й трудових ресурсів, що сприяє інтеграції національної економіки у світову та створює сприятливі умови для її розвитку. Митна безпека має як прямий, так і опосередкований вплив майже на всі ключові елементи економічної безпеки держави [1, с. 26].

Об'єктом митної безпеки є митні інтереси України, а предметом — діяльність держави щодо їх реалізації. Згідно зі статтею 6 Митного кодексу України митними інтересами є національні інтереси у сфері митної справи, які забезпечуються через здійснення митної діяльності [3].

Митна безпека України — це стан захищеності національних інтересів у сфері митної діяльності, який забезпечує стабільне функціонування митної системи незалежно від внутрішніх чи зовнішніх загроз. Вона гарантує:

- а) безперешкодне переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон;
- б) ефективне митне регулювання, зокрема встановлення та стягнення податків і зборів;
- в) здійснення митного контролю й оформлення із використанням заходів тарифного та нетарифного регулювання;
- г) протидію контрабанді та порушенням митного законодавства, а також виконання інших функцій, покладених на митні органи, через ефективну реалізацію митної політики [2, с. 63].

Одним із ключових завдань митних органів у сфері забезпечення митної безпеки є своєчасне виявлення, ідентифікація та нейтралізація потенційних загроз. Це завдання реалізується в межах правозастосовної та правоохоронної діяльності митних органів.

Досвід митної служби України свідчить, що одними з найсерйозніших загроз економічним інтересам є порушення митного законодавства та контрабанда.

Основною метою митної безпеки є забезпечення ефективного функціонування митної системи шляхом злагодженої та результативної роботи митних органів. Реалізація митної безпеки відбувається поетапно, зокрема:

- розроблення та затвердження митної політики у сфері митної безпеки;
- формування системи митного регулювання з урахуванням економічних інтересів та стратегічних цілей держави;
- впровадження інструментів митного регулювання та контролю щодо товарів, які перетинають державний кордон;
- здійснення постійного моніторингу ефективності функціонування митної системи.

З метою підвищення ефективності діяльності митних органів у сфері забезпечення митної безпеки доцільно реалізувати такі заходи:

- активізувати міжнародне співробітництво у сфері митної справи;
- посилити заходи з протидії контрабанді шляхом підвищення відповідальності;
- запровадити механізми захисту національного товаровиробника через удосконалення системи нетарифного регулювання;
- упорядкувати систему оплати праці працівників середньої ланки.

У більшості країн світу органи, державної влади, ще відповідають за здійснення митної справи, є членами Всесвітньої митної організації. Базуючись на прогнозованих змінах та проблемах митної справи на міжнародному рівні. Всесвітня митна організація розробила рекомендації відповідно, до яких урядам пропонується, підготувати програми та провести реформування національних митних органів. На думку фахівців цієї організації, програма модернізації митних органів може бути впроваджена тільки в тому випадку, якщо вона розглядається як невід’ємна частина національної програми реформ установлює відповідний баланс між національними, регіональними та міжнародними потребами. Тобто Всесвітня митна організація наголошує на тому, що приведення, митних органів будь-якої, країни у відповідність із вимогами цієї організації має сенс лише у випадку, коли поєднується з реформами в інших галузях державного регулювання економіки. Загалом мета пропонованого Всесвітньою митною організацією реформування митних органів може бути описана як досягнення та наступне підтримання балансу між ефективним контролем за торговельними операціями та сприянням торгівлі шляхом реформування за модернізації методів управління.

Отже, митна безпека як невід’ємна складова економічної безпеки держави відіграє ключову роль у захисті національних інтересів. Побудова митної безпеки України має базуватись на міжнародних практиках і передбачати адаптивну систему управління.

Список використаних джерел:

1. Губа М.О. Місце і роль митного оподаткування в системі економічної безпеки держави. *Економіка, фінанси, право*. 2012. №11. С. 23–26.
2. Пашко П.В. Понятійний апарат системи забезпечення митної безпеки спроможності. *Економіка та управління національним господарством*. 2009. С. 62–68.
3. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.

Рябченко Олена Петрівна,

*доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри фінансового та податкового права Державного податкового
університету*

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ МИТНИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ

Необхідність та актуальність повернення митній службі права реалізації правоохоронної функції визначені історично, закріплено нормативно та ґрунтується на світовому досвіді функціонування митних органів та/або органів, які наділені відповідними повноваженнями (зокрема, Митно-прикордонної служби у США, Державної служби з податкових та митних зборів у Італії, Міністерства митниці і торгівлі у Турецькій республіці та інші [1, Додаток Ж, с. 217]). В умовах повномасштабного вторгнення росії на територію України, безпрецедентних викликів і небезпек, надзвичайно тяжких для економіки й населення наслідків інституційна спроможність митниць застосовувати увесь комплекс заходів і засобів охорони і захисту митних інтересів безпосередньо впливає на забезпечення життєдіяльності держави, її економічну незалежність, створює підґрунтя для якнайшвидшого відновлення економіки. Реалізація європейського вектору розвитку України (абз. п'ятий преамбули Конституції України) передбачає трансформацію митниці у східну митницю Європейського Союзу, що закріплено у Національній стратегії доходів до 2030 року у межах реформування митної політики [2], означає її роль і як захисника економічних інтересів на східних кордонах європейської спільноти [3, с. 99].

З 20 листопада 2012 р., коли були внесені зміни до кримінального процесуального законодавства, митниці були позбавлені права проведення невідкладних слідчих дій (дізнання) у справах про контрабанду. Разом з тим, у 2013 році окремі їх підрозділи (на той час в складі Міністерства доходів і зборів) формально отримали повноваження проводити негласні слідчі (розшукові) дії за дорученням слідчого. Вказані повноваження ґрунтувались на нормах ст. 41 та ч. 6 ст. 246 КПК, якими оперативні підрозділи органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового і митного законодавства визначено суб'єктами виконання таких доручень [4, с. 238].

Національною стратегією доходів до 2030 року, як програмним документом, передбачено розбудову правоохоронної функції митних органів, зокрема, у частині розширення компетенції у сфері боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил, повернення права застосовувати заходи оперативно-розшукової діяльності, проведення досудового розслідування, удосконалення адміністративної відповідальності.

Сучасними змінами до кримінального та кримінального процесуального законодавства щодо криміналізації контрабанди товарів в Україні передбачено надання відповідних повноважень практично усім правоохоронним органам, крім митних, які є єдиними, що можуть безпосередньо виявити факти приховування товарів, предметів і речовин від митного контролю або переміщення поза митним контролем. Разом з тим, ще в грудні 2022 року та серпні 2023 року Всесвітня митна організація в звітах своєї технічної місії зазначала про нагальну необхідність включення Державної митної

служби України до переліку органів, які здійснюють оперативно-розшукову та слідчу діяльність [3, с. 97–98].

Слід вказати про те, що інституціоналізація правоохоронної функції митних органів визначає необхідність внесення змін до Закону України «Про національну безпеку України» у зв'язку з тим, що зазначеним законом правоохоронні органи та державні органи із правоохоронними функціями віднесені до сил безпеки та сил оборони, належать до сектору безпеки і оборони (п.п. 16-18 ч. 1 ст. 1). Зазначене тягне ревізію значного масиву законодавчих і підзаконних актів з метою імплементації стратегічного напрямку надання митним органам права здійснювати повноваження у сфері правової охорони митних інтересів держави. Вказане стосується не тільки тих нормативно-правових актів, якими безпосередньо визначені права застосовувати заходи оперативно-розшукової діяльності, здійснювати досудове розслідування, провадження у справах про адміністративні правопорушення. Також мають бути внесені зміни до чинного законодавства з метою усунення дублювання правоохоронних повноважень у сфері економіки, вдосконалення правового статусу та взаємовідносин між митними та іншими правоохоронними органами. Не має бути залишена осторонь соціальна сфера, вдосконалення врегулювання якої обумовлено необхідністю закріплення адекватної реакції держави на підвищені ризики у діяльності працівників митних органів, пов'язаних із реалізацією правоохоронної функції.

Реалізація повноважень правоохоронного змісту на основі принципів верховенства права, законності передбачає необхідність набуття додаткових компетентностей з юридичної підготовки у межах спеціальної підготовки, що має особливе значення в умовах воєнного стану та не втратить актуальність у період післявоєнної відбудови. При цьому слід наголосити про необхідність трансформації підходів до юридичної (правничої) освіти, відображених у концептуально значимих документах. Мова йде не тільки про юридичну підготовку майбутніх митників, а загалом про таку підготовку для потреб Сектору безпеки і оборони, яка має враховувати роль і значення формування належного кадрового потенціалу в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови. Слід вказати і про відсутність врахування наявності фахової підготовки для вступу на службу в митні органи, що обумовлено існуючим наразі нормативним забезпеченням цього процесу. Проте специфіка функціонального призначення митних органів передбачає наявність спеціальних знань, необхідність набуття яких має бути врахована у освітніх програмах.

Обсяг на зміст предметів, які спрямовані на формування таких спеціальних знань, логічно мають виходити з митних компетенцій, в яких відображено професійні знання, уміння, навички, здібності, мотиви, цінності, необхідні для виконання завдань, покладених на митні органи. Проте, за існуючих стратегічних ініціатив у галузі надання освітніх послуг з юридичного (правничого) фаху та у галузі правоохоронної діяльності включення до освітніх програм необхідних професійно орієнтованих дисциплін має певні ризики.

Так, Концептуальними напрямками підготовки правників, запропонованими у проекті Концепції розвитку юридичної освіти, який розміщений на сайті Міністерства юстиції України [5], не передбачено диференціації підготовки юристів-правників, залежно від сфери застосування фахових компетентностей, в тому числі – із врахуванням потреб безпекової складової у функціональному призначенні діяльності державних органів. Тобто фактично передбачено уніфікований підхід, впровадження якого очікувано призведе до унеможливлення скорочення часу адаптації випускників до вимог служби на посадах, які передбачають застосування повноважень

правоохоронного змісту, а також виникнення додаткових ризиків у правозастосуванні у зв'язку із необхідністю забезпечення додаткової обізнаності у підставах і процедурах застосування таких повноважень. Про зазначене авторка вже наголошувала у межах тез виступу на другій міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми правового забезпечення оборони України» (30 травня 2025 р., м. Київ).

Наступний документ – проект Концепції проекту Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії, розміщений на сайті Комітету з питань правової політики Верховної Ради України. Ним передбачено, зокрема, інституційне розмежування підготовки правників та працівників органів правопорядку. Іншими словами майбутніх правників навчатимуть лише заклади вищої освіти, підпорядковані Міністерству освіти і науки України, а представників органів правопорядку – виключно заклади вищої освіти, які підпорядковані силовим відомствам. Запропоновано і інші новели, які принципово суголосні із проектом Концепції розвитку юридичної освіти [6].

Однак викликає зацікавленість і той факт, що у проекті Концепції розвитку юридичної освіти, який розміщений на сайті Міністерства юстиції України, надано визначення правничої професії як такої, що передбачає діяльність із застосування права (Проект Концепції розвитку юридичної освіти, с.3) [5]. Цитований підхід до визначення змісту правничої професії відповідає нормам про компетенцію і повноваження правоохоронних органів.

Про посилення та підтримання на належному рівні кваліфікації і доброчесності посадових осіб митних органів, посилення кадрового потенціалу Держмитслужби зазначено у Національній стратегії доходів до 2030 року.

Разом з тим, слід вказати, що прийнятим 23 квітня 2024 року Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу» посилено вимоги до підготовки правників. Зокрема передбачено, що стандарти вищої освіти визначатимуть відповідно до директив Європейського Союзу, назви освітніх програм, нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти за такими програмами, сформульований у термінах програмних результатів навчання, додаткові вимоги до правил прийому на навчання, зокрема, щодо здобутої освіти, структури освітньої програми, організації освітнього процесу та атестації здобувачів вищої освіти та інші вимоги, які передбачені міжнародними документами. Ці стандарти також можуть обмежувати перелік допустимих форм здобуття вищої освіти. Крім того, цим Законом зменшено мінімальну межу обсягу вибіркових компонентів з 25% до 10% [6].

Слід виділити постанову Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 р. № 1021), якою затверджено Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти. Зазначеним нормативно-правовим актом передбачено наступні коди і найменування спеціальностей: D Бізнес, адміністрування та право (зокрема, D8 Право); K Безпека та оборона (зокрема, K1 Державна безпека, K2 Безпека державного кордону, K3 Національна безпека (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності), K9 Правоохоронна діяльність, K10 Цивільна безпека) [7]. Отже, за закріпленням нормативного підходу до кодування та найменування спеціальностей виникає питання про пошук шляхів організації юридичної підготовки для митних органів та, загалом для сектору безпеки і оборони. Стосовно підготовки фахівців у галузі правоохоронної діяльності, слід вказати про необхідність перегляду діючих стандартів підготовки бакалавра і магістра за

спеціальністю 262 (Правоохоронна діяльність) та розробку нових із врахуванням вказаної постанови Кабінету Міністрів України.

Проведений аналіз дозволяє дійти висновку про необхідність відображення при розробці та прийнятті на державному рівні проектних актів-документів, законодавчих актів у галузі освіти і науки потреби у юридичній підготовці та підготовці у галузі правоохоронної діяльності фахівців для митних та правоохоронних органів, яка враховуватиме функціональне призначення зазначених органів. Вказане передбачає внесення низки змін у діючі нормативно-правові акти, зокрема, у постанову Кабінету Міністрів України щодо затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, в якій окремо доцільно виділити відповідну підготовку. Крім того, окремою проблемою постає процедури рекрутингу до митних органів у частині, яка стосується врахування належної професійної підготовки кадрів.

Список використаних джерел:

1. Попівняк О. І. Адміністративно-правові засади забезпечення митної безпеки правоохоронними та митними органами. Дис. Доктор філософії PhD. Університет державної фіскальної служби України. Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2020. 225 с.
2. Національна стратегія доходів до 2030 року. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf
3. Дорофєєва Л. М. Митна безпека України: перспективи підвищення рівня захищеності інтересів. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО. 2024. Випуск 84: частина 3. С. 95–101.
4. Рябченко О. П., Дорофєєва Л. М. Вдосконалення інституційної спроможності митниці у захисті економічних інтересів держави: світовий досвід та пропозиції для України. Публічна влада в умовах режиму воєнного стану: виклики, рішення, європейський вектор. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (10 квітня 2025 року): електр. збірник / Ред. кол.: О. Васильченко, П. Діхтієвський, Т. Дідич, О. Банчук, Т. Коломєць, І. Гаєвський, Р. Усенко, В. Пашинський, Г. Дубов, В. Яцуба; за загальною редакцією доктора юридичних наук, професора Петра Діхтієвського. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2025. 589 с.
5. Концепція розвитку юридичної освіти. Проект. Міністерство юстиції України. URL : <https://minjust.gov.ua/files/general/2019/08/06/20190806143601-83.pdf> (дата звернення 25.05.2025)
6. Проект Концепції проекту Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії. Верховна Рада України. Комітет з питань правової політики. URL : <https://kompravpol.rada.gov.ua/uploads/documents/34720.pdf> (дата звернення 25.05.2025); Концепцію реформи правничої реформи затверджено. URL : <https://dejure.foundation/konczepczyu-reformy-pravnychoyi-reformy-zatverdzheno/> (дата звернення 25.05.2025)
7. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 р. № 1021) URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF#n11> (дата звернення 25.05.2025)

*Саввонуло Костянтин В'ячеславович,
аспірант Державного податкового університету*

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ»

У сучасних умовах глобалізації, фінансової нестабільності та зростання внутрішніх і зовнішніх ризиків, воєнного стану в Україні питання забезпечення фінансової безпеки держави набуває особливої актуальності. Саме фінансова безпека є необхідною умовою стабільного функціонування національної економіки, ефективної реалізації соціальної політики, збереження державного суверенітету та фінансової незалежності. Фінансова безпека як наукове поняття має міждисциплінарний характер і перебуває на стику фінансового права, економіки, публічного управління та національної безпеки. Попри значну кількість досліджень, що стосуються цієї тематики, на сьогодні відсутнє єдине загальновизнане визначення фінансової безпеки, а її сутність і структура трактуються по-різному. З огляду на це, дослідження особливостей визначення поняття «фінансова безпека держави» є актуальним.

О. Марченко, Я. Пушак, І. Ревак фінансову безпеку держави пропонують визначати як захищеність фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин; достатній рівень фінансової незалежності, стабільності та стійкості фінансової системи країни в умовах впливу на неї зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників, що загрожують національним інтересам у фінансовій сфері; здатність фінансової системи держави гарантувати ефективне функціонування національної економічної системи та стає економічне зростання. Науковці зауважують, що поняття «фінансова безпека держави» має внутрішній та зовнішній аспекти. В зовнішньому аспекті, фінансову безпеку становить перш за все фінансовий суверенітет держави, незалежність національної фінансової системи від впливу міжнародних фінансово-кредитних організацій і транснаціонального капіталу. У внутрішньому аспекті фінансова безпека держави це безпека внутрішньої фінансової сфери України, що встановлюється досконалістю правової, організаційної та інституціональної бази, а також політичною стабільністю, масштабами тіньової економіки, рівнем корупції у країні [1, с. 13].

В свою чергу, М. Крутько поняття «фінансова безпека держави» тлумачить як складову економічної безпеки держави, захищеність фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин, певний рівень фінансової незалежності, стабільності і стійкості фінансової системи країни в умовах впливу на неї зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів, що складають загрозу фінансовій безпеці, здатність фінансової системи держави забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та стає економічне зростання [2, с. 124].

В. Шлемко та І. Бінько визначають поняття «фінансова безпека держави» як стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, для якого характерна збалансованість, стійкість до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатність гарантувати дієву роботу державної економічної системи та економічне зростання [3, с. 20].

О. Гринюк, В. Чайка фінансову безпеку держави визначають як ключовий елемент системи економічної безпеки та визначальним чинником здатності країни проводити незалежну фінансово-економічну політику, узгоджену з національними інтересами. Загалом, на думку науковців, фінансова безпека держави полягає у спроможності компетентних органів: підтримувати стабільність економічного

розвитку; забезпечувати надійне функціонування платіжно-розрахункової системи та основних фінансово-економічних показників; протидіяти негативному впливу глобальних фінансових криз та зовнішньому втручанню у внутрішню економічну, соціальну і політичну ситуацію; попереджати масовий відтік капіталу за межі країни; уникати конфліктів між різними рівнями влади щодо розподілу та використання бюджетних ресурсів; ефективно залучати й використовувати зовнішні фінансові ресурси; а також запобігати правопорушенням у сфері фінансових правовідносин [4, с. 83].

С. Штанцель під поняттям «фінансова безпека держави» розуміє стан, за якого створюються та підтримуються такі фінансові умови, що забезпечують стабільне функціонування і гармонійний розвиток національної фінансової системи, а також належний перебіг фінансових процесів в економіці та державному управлінні. Вчений зауважує, що фінансова безпека держави також означає захищеність фінансової системи країни від внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, які можуть порушити нормальне функціонування її ключових компонентів – банківської системи, ринку цінних паперів, страхового сектору та бюджетної системи. Структуру фінансової безпеки складають такі основні елементи: 1) суб'єкти: держава, суспільство, окрема особа; 2) об'єкти: публічні інтереси, блага та цінності, яким може бути завдано шкоди внаслідок соціальних, техногенних або природних чинників; 3) загрози (виклики): негативні прояви фізичного, хімічного, біологічного характеру, що мають соціальне, техногенне або природне походження і становлять небезпеку для фінансових інтересів держави та суспільства; 4) правові засоби (інструменти): нормативно-правові механізми, спрямовані на захист інституцій фінансової системи, збереження їх стійкості та забезпечення фінансового суверенітету [5, с. 195].

О. Ладюк вказує, що фінансова безпека держави є складною економіко-правовою категорією, яка відзначається багатоманітністю підходів до її тлумачення, як у змістовому, так і в структурному аспектах. У більшості випадків до основних компонентів фінансової безпеки держави зараховують: бюджетну безпеку, боргову безпеку, грошово-кредитну (монетарну) безпеку, валютну безпеку, інвестиційну безпеку, банківську безпеку, а також безпеку небанківського фінансового сектору, зокрема страхового та фондового ринків [6, с. 65–69].

Н. Губерська, Л. Чуприна фінансову безпеку держави пропонують розглядати як складну економіко-правову категорію, що охоплює сукупність економічних і фінансових відносин, спрямованих на забезпечення стабільного функціонування національної фінансової системи. Зокрема, йдеться про підтримання стабільності національної валюти, наповнення державного бюджету, балансування зовнішньоекономічної торгівлі, формування сприятливого інвестиційного середовища тощо [7, с. 74].

О. Гетманець поняття «фінансова безпека держави» тлумачить як узгодженість та збалансованість фінансової системи, здатність її протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам і забезпечувати в процесі функціонування захист національних фінансових інтересів на всіх рівнях господарювання. Вчена спирається на такі фактори при розгляді фінансової безпеки: рівень фінансової незалежності (при цьому велике значення має розмір зовнішньої фінансової допомоги з боку міжнародних фінансових інституцій, економічних угруповань, урядів окремих країн, обсяг іноземних інвестицій у національну економіку); характер фінансово-кредитної політики (як внутрішньої, так і зовнішньої), яку проводить держава; політичний клімат у країні; рівень законодавчого забезпечення функціонування фінансової сфери [8, с. 223].

Поміж іншого, на нормативному рівні у Наказі Міністерства економічного розвитку і торгівлі №1277 від 29.10.2013 року затверджено Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, які використовують для інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки України загалом в економіці та за окремими сферами діяльності. У вказаному документі зазначено, що органи державної влади та інші установи можуть використовувати їх для визначення рівня складових економічної безпеки при прийнятті управлінських рішень щодо аналізу, запобігання та попередження реальних і потенційних загроз національним інтересам у відповідній сфері. У вказаних Методичних рекомендаціях фінансова безпека визначена як стан фінансової системи держави, за якого створюються сприятливі умови для стабільного соціально-економічного розвитку, зберігається її стійкість до зовнішніх і внутрішніх фінансових потрясінь, а також гарантується цілісність і єдність усіх елементів фінансової структури країни. Фінансова безпека включає в себе низку ключових компонентів: 1) банківська безпека – це рівень стабільності банківського сектора, що забезпечує ефективну роботу банківської системи в умовах будь-яких внутрішніх або зовнішніх викликів і гарантує її здатність протистояти дестабілізуючим впливам; 2) безпека небанківського фінансового сектору – відображає ступінь розвитку страхового і фондового ринків, які мають спроможність повноцінно задовольняти потреби населення й бізнесу у відповідних фінансових послугах та інструментах; 3) боргова безпека – це збалансований рівень зовнішньої та внутрішньої заборгованості, що враховує витрати на її обслуговування, ефективність використання запозичених коштів і оптимальне співвідношення між різними видами боргу без загрози для фінансової стабільності та суверенітету держави; 4) бюджетна безпека – характеризується платоспроможністю держави та стабільністю її публічних фінансів, що дозволяє органам влади якісно виконувати свої функції й фінансувати ключові напрями розвитку; 5) валютна безпека – це надійність і стійкість національної валюти, що формує довіру до неї, сприяє залученню іноземних інвестицій, підтримує економічне зростання та забезпечує захист економіки від негативного впливу коливань на світових валютних ринках; 6) грошово-кредитна безпека – стан фінансової системи, за якого всі суб'єкти економіки мають доступ до якісних і вигідних кредитних ресурсів у достатньому обсязі, що є передумовою для сталого економічного розвитку [9].

Отже, ми пропонуємо під поняттям «фінансова безпека держави» визначати як складну фінансово-правову категорію, що охоплює фінансові правовідносини, спрямовані на забезпечення захищеності та стабільності фінансової системи держави, який забезпечується через сукупність правових і економічних механізмів, спрямованих на створення умов для сталого соціально-економічного розвитку, ефективного функціонування основних фінансових інститутів (бюджетної, банківської, боргової, валютної, грошово-кредитної систем), нейтралізації внутрішніх і зовнішніх загроз, а також дотримання фінансового суверенітету держави.

Список використаних джерел

1. Марченко О. М., Пушак Я. Я., Ревак І. О. Фінансова безпека держави: навч. посібник. Львів, 2020. 356 с.
2. Крутько М. А. Нормативно-правове регулювання фінансової безпеки держави та механізм її забезпечення в Україні. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». Т. 29 / голов. ред. Ю. В. Цуркан-Сайфуліна; МОН України, НУ «ОЮА». Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 123–128.

3. Шлемко В.Т., Бінько І.Ф. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення: монографія. Київ : НІСД, 1997. 144 с.
4. Гринюк О. С., К. В. Хрящевська Роль фінансової безпеки в системі економічної безпеки України: правовий аспект. *Фінансова безпека України на сучасному етапі*: матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Ірпінь, 28 листопада 2017 року. Ірпінь : Університет ДФС України, 2017. С.77–84.
5. Штенцель С. Е. Фінансова безпека держави як об'єкт публічного управління: теоретичні та методологічні підходи. *Державне управління*. №13. 2024. С. 193–199.
6. Ладюк О. Д. Фінансова безпека: характеристика складників. Електронний журнал «Ефективна економіка». 2016. №11. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5280> (дата звернення: 26.05.2025).
7. Губерська Н., Чуприна Л. Система правових засобів забезпечення фінансової системи держави. *Юридичний вісник*. №6.2021. С. 71–79.
8. Гетманець О. П. Фінансова безпека як об'єкт правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №3. С. 218–223.
9. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. URL : <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii>. (дата звернення: 26.05.2025).

Слива Іванна Василівна

*здобувач вищої освіти на магістерському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ІНСТИТУЦІЙНА РОЛЬ МИТНИХ ОРГАНІВ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

У сучасних умовах глобалізації та поглиблення міжнародної економічної взаємодії питання забезпечення економічної безпеки набуває особливої актуальності для України. Економічна безпека держави є фундаментальною складовою її національної безпеки та гарантією стабільного розвитку, фінансової стійкості, захисту національних інтересів у зовнішньоекономічній сфері. В цьому контексті важливе місце посідає митна система, яка виконує не лише фіскальні функції, але й виступає інструментом реалізації державної економічної політики.

Законодавчою основою функціонування митної системи України є Митний кодекс України, який визначає правові, економічні та організаційні засади митної справи, регулює діяльність митних органів та встановлює механізми здійснення митного контролю. Кодекс закріплює базові принципи діяльності митниці – законність, відкритість, ефективність та пріоритет національних інтересів, що прямо корелює з завданнями у сфері економічної безпеки. Зокрема, у статті 2 Митного кодексу зазначено, що митна справа є складовою державної політики у сфері забезпечення національної безпеки, що підкреслює інституційну вагу митних органів як інструменту державного управління. Крім того, положення Кодексу спрямовані на інтеграцію митної системи України у світовий економічний простір, що забезпечує прозорість зовнішньої торгівлі та мінімізацію ризиків, пов'язаних із переміщенням товарів, капіталів і послуг через митний кордон [2].

Митні органи відіграють ключову інституційну роль у запобіганні економічним загрозам, контролі за зовнішньоекономічною діяльністю, протидії контрабанді та порушенням митного законодавства. Їхня ефективна діяльність сприяє захисту внутрішнього ринку, стимулюванню легального товарообігу та інтеграції України у світову економіку на засадах відкритості й безпеки.

Поняття економічної безпеки держави охоплює комплекс заходів, спрямованих на захист національних інтересів в економічній сфері від внутрішніх і зовнішніх загроз. Економічна безпека є складовою національної безпеки, що забезпечує стабільний розвиток країни, її фінансову незалежність, конкурентоспроможність на світових ринках, а також захищеність від деструктивного впливу глобалізаційних процесів. У цьому контексті особливої ваги набуває митна безпека, яка є однією зі складових економічної безпеки відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» [1]. Згідно з положеннями цього нормативно-правового акту, серед основних загроз національній безпеці визначено поширення тіншової економіки, контрабанду та порушення у сфері зовнішньоекономічної діяльності, що безпосередньо зумовлює важливість інституційної ролі митних органів у протидії цим викликам та захисті економічного суверенітету держави. Митні органи виступають одним з ключових інституційних суб'єктів забезпечення економічної безпеки України. Їхня діяльність спрямована на реалізацію державної митної політики, контроль за дотриманням митного законодавства, справляння митних платежів, протидію контрабанді та іншим правопорушенням у зовнішньоекономічній сфері. Крім того, митна служба бере участь у формуванні сприятливого ділового клімату, що має безпосередній вплив на інвестиційну привабливість країни.

Інституційна роль митних органів полягає в їхній здатності забезпечувати виконання державних функцій у сфері зовнішньоекономічної діяльності через відповідні організаційно-правові механізми. Зокрема, Державна митна служба України функціонує як центральний орган виконавчої влади, що реалізує митну політику держави. Вона наділена широкими повноваженнями у сфері контролю, аналітики, координації міжнародної взаємодії та адміністрування податкових надходжень, пов'язаних із зовнішньою торгівлею [2].

Важливою умовою ефективності митної системи є її здатність реагувати на сучасні виклики у сфері економічної безпеки. До таких викликів належать зростання тіншових схем у зовнішньоторговельному обороті, спроби ухилення від сплати митних платежів, зловживання митними пільгами, поширення контрабанди та корупційні ризики в роботі митних органів. Усе це вимагає посилення інституційного контролю, оновлення систем управління ризиками та вдосконалення механізмів аналітичної обробки даних.

На сучасному етапі розвитку митної системи України особливого значення набуває цифровізація митних процедур. Запровадження електронного декларування, автоматизованого аналізу ризиків, скануючих комплексів та інтеграція в міжнародні інформаційні системи дозволяють не лише прискорити митне оформлення, а й знизити рівень зловживань. Ці заходи мають стратегічне значення для забезпечення прозорості діяльності митних органів та посилення довіри до них з боку бізнесу та громадянського суспільства [3].

Разом із тим, ефективність інституційної ролі митних органів значною мірою залежить від рівня кадрової політики, організаційної культури та взаємодії з іншими структурами державного управління. Потребує посилення міжвідомчої координації з органами прикордонного контролю, податковими органами, силовими структурами та

фінансовими моніторинговими службами. Особливої уваги заслуговує питання професійної підготовки митників, розвиток їхньої аналітичної та управлінської компетентності.

В умовах воєнного стану та складної геополітичної ситуації митна система України стикається з додатковими ризиками. Зокрема, зростає навантаження на митні пункти пропуску, активізуються спроби нелегального переміщення товарів і ресурсів, зростає загроза фінансування тіньових структур через неконтрольовані торговельні канали. У зв'язку з цим митні органи повинні виступати не лише фіскальним, а й безпековим інструментом державної політики.

Разом з тим, ефективність функціонування митної системи в умовах сучасних викликів залишається обмеженою через низку системних проблем: наявність корупційних ризиків, недостатню координацію з іншими органами державної влади, недосконалість інфраструктури та кадрову незабезпеченість. У цьому контексті особливого значення набуває цифровізація митних процедур, впровадження систем управління ризиками, автоматизація митного контролю та гармонізація національного законодавства з європейськими нормами.

З метою посилення інституційної спроможності митних органів доцільно впровадити комплексні заходи реформування: посилити кадровий потенціал та доброчесність персоналу, вдосконалити механізми управління, розширити міжвідомчу співпрацю, підвищити рівень прозорості митного адміністрування та запровадити ефективний громадський контроль. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню довіри до митної системи, зміцненню економічної безпеки України та формуванню сприятливого середовища для сталого розвитку в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів.

Список використаних джерел

1. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 року №2469-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
2. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
3. Гуцул І. Адміністративно-правові заходи зміцнення митної безпеки в умовах сучасних викликів. *Актуальні питання у сучасній науці: журнал*. 2024. № 8(26) 2024. С. 1294. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/14080>

Сторожук Ірина Петрівна,

кандидат юридичних наук, професор, доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ЦИФРОВІЗАЦІЯ МИТНОЇ СЛУЖБИ: ВИКЛИКИ КІБЕРБЕЗПЕКИ

У сучасних умовах цифрова трансформація митної служби України є ключовим елементом реформування державного управління та інтеграції до європейського простору. Впровадження електронних систем декларування, автоматизованих процесів митного оформлення та використання штучного інтелекту сприяє підвищенню ефективності та прозорості митних процедур.

Проте, паралельно з цими досягненнями, зростають і кіберзагрози. Зокрема, недостатній рівень цифрової грамотності персоналу, обмеженість ресурсів для забезпечення кібербезпеки та наявність застарілих технічних рішень створюють вразливості в інформаційних системах митниці. У контексті гібридної війни та постійних кібератак з боку агресора, ці виклики набувають особливої актуальності.

Таким чином, актуальність теми полягає в необхідності комплексного аналізу процесів цифровізації митної служби України з акцентом на ідентифікацію та подолання викликів кібербезпеки, що виникають у цьому процесі.

Розбудова цифрової інфраструктури в сфері митного адміністрування вимагає не лише технологічної модернізації, а й системного підходу до кібербезпеки як одного з фундаментальних елементів державного суверенітету та економічної безпеки. У процесі цифровізації митної служби України, особливо в умовах воєнного стану та гібридної агресії, кіберзагрози набувають системного характеру, охоплюючи не лише технічну площину, а й організаційно-правові аспекти захисту даних, доступу, транскордонного обміну інформацією тощо.

Державна митна служба та кіберполіція в аналітичному звіті виділяють кілька ключових найбільш вразливих цифрових митних моментів.

По-перше, це низький рівень захисту каналів обміну. Оскільки передача електронних декларацій, супровідних документів, митних баз даних здійснюється через централізовані канали, які у багатьох випадках не мають належного шифрування або резервного дублювання, а це відкриває шлях до перехоплення даних, спотворення митної інформації або внесення змін до цифрового сліду транзакцій [1].

По-друге, це фрагментарність системи авторизації та ідентифікації користувачів. Багато компонентів інформаційної системи ДМС України (зокрема, реєстри, модулі попереднього декларування, сервіси зв'язку з ДПС та НАЗК) не інтегровані в єдину систему кіберідентифікації, що створює ризик внутрішнього зловживання, неправомірного доступу або фішингових атак через сторонні цифрові інтерфейси [2].

По-третє, високий ступінь залежності від зовнішніх ІТ-постачальників. Митна система використовує численні аутсорсингові рішення для ІТ-обслуговування, що збільшує поверхню атаки. Особливо критичним є використання іноземного програмного забезпечення без повної локалізації або аудиту вихідного коду [3].

По-четверте, в останні роки були зафіксовані масовані кібератаки на інфраструктуру пунктів пропуску, включно з блокуванням системи попереднього декларування товарів та логістичних трекерів, а це вказує на високий ступінь вразливості оперативної частини цифрових митних процесів до DDoS-атак, вірусного проникнення та саботажу [4].

По-п'яте, внутрішня вразливість системи. Кіберінциденти часто спричинені людським фактором тобто слабкими паролями, використанням незахищених пристроїв, відкриттям шкідливих посилань, що формує критичну внутрішню вразливість системи [5].

Таким чином, система кіберзахисту митної інфраструктури в умовах її цифровізації стикається з багаторівневими загрозами, що охоплюють як технічні, так і організаційно-людські аспекти. Для забезпечення її стійкості необхідне: запровадження єдиної системи інформаційної безпеки митної служби; формування центрів швидкого реагування на інциденти; підвищення рівня цифрової грамотності персоналу та розробка стандартів безпечної обробки митної інформації. Посилення кіберзахисту є не лише питанням цифрової безпеки, а необхідною умовою сталості митної реформи, міжнародної довіри та захисту економічного суверенітету України.

Список використаних джерел:

1. Звіт про цифрову трансформацію та впровадження ІТ-рішень. *Державна митна служба України*. URL : <https://customs.gov.ua/>
2. Ukraine Customs Reform Assessment. *USAID*. 2023. С. 24–26.
3. Ризики ІТ-залежності в державному секторі: кейс митної служби. *Аналітичний центр «DSS380»*. 2022.
4. Оперативний звіт про хактивізм проти прикордонної інфраструктури України. *Кіберполіція України*. 2023.
5. Безпека цифрової держави: кіберрівень службовців. *Transparency International Ukraine*. К. 2022. С. 11–15.

СЕКЦІЯ 6

СПРОЩЕННЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР ТА РОЗВИТОК ПАРТНЕРСТВА «МИТНИЦЯ – БІЗНЕС» ЗА КОНЦЕПЦІЄЮ АВТОРИЗОВАНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ОПЕРАТОРА

Бачок Артем Анатолійович,

*головний державний інспектор відділу професійного відбору та іншомовної
підготовки Управління спеціалізованої підготовки Департаменту спеціалізованої
підготовки та кінологічного забезпечення Державної митної служби України*

СИНЕРГІЯ МИТНИЦІ ТА БІЗНЕСУ: СТРАТЕГІЧНА РОЛЬ ІНСТИТУТУ АЕО

Одним із ключових напрямів модернізації митної справи в сучасних умовах є впровадження партнерських відносин між митницею та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Такий підхід забезпечує баланс між спрощенням митних процедур і ефективним контролем, сприяє зменшенню адміністративного навантаження на бізнес та підвищує конкурентоспроможність національної економіки.

У цьому контексті особливу роль відіграє інститут авторизованого економічного оператора, який є елементом реалізації міжнародних зобов'язань України у сфері митної справи, зокрема відповідно до Рамкових стандартів безпеки та сприяння світовій торгівлі WCO SAFE Framework of Standards [1].

Впровадження інституту АЕО є надзвичайно важливим для підвищення співпраці між митницею та бізнесом. Він створює нову парадигму взаємодії – від контролю та санкцій до партнерства та довіри. Це дозволяє зосередити ресурси митних органів на ризикових операціях, у той час як надійні учасники ЗЕД можуть користуватися прискореним та спрощеним митним оформленням. Такий підхід відповідає європейським практикам і є ознакою зрілої митної системи.

Окрім цього, інститут АЕО є важливим кроком на шляху до гармонізації митного законодавства України з нормами Європейського Союзу та формування умов для взаємного визнання статусу АЕО з митними адміністраціями інших держав. Це, своєю чергою, відкриває українським підприємствам доступ до глобальних ланцюгів постачання товарів на більш вигідних умовах.

Система АЕО також стимулює бізнес до підвищення внутрішньої відповідальності, впровадження систем управління якістю, обліком, безпекою та прозорими фінансовими процесами. Таким чином, інститут АЕО слугує не лише механізмом митного спрощення, а й рушієм підвищення загального рівня ділової культури та доброчесності у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

У країнах ЄС, Канаді, Японії, Китаї та інших державах, інститут АЕО є ефективним інструментом мінімізації ризиків та зміцнення довіри між державою і бізнесом. Завдяки впровадженню системи АЕО ці країни досягли підвищення прозорості митних процедур, прискорення переміщення товарів і зміцнення безпеки ланцюгів постачання [2].

Наявність авторизацій АЕО-С та АЕО-Б надає підприємствам низку переваг:

1) отримання від митного органу повідомлення про те, що відповідні товари і транспортні засоби комерційного призначення на основі результатів аналізу ризиків за загальною декларацією прибуття обрано для проведення митного огляду в пункті пропуску (пункті контролю) через державний кордон України до моменту їх переміщення через митний кордон України;

2) пропуск через митний кордон, митний контроль та/або виконання митних формальностей щодо товарів, транспортних засобів комерційного призначення в першочерговому порядку, в тому числі з використанням інформаційно-комунікаційних систем, що регулюють черговість прибуття до державного кордону та/або його перетину;

3) зменшення автоматизованою системою управління ризиками форм та обсягів митного контролю під час здійснення митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення;

4) використання спеціально визначеної (за наявності) смуги руху в пункті пропуску через державний кордон України для переміщення автомобільних транспортних засобів комерційного призначення;

5) використання національного логотипа АЕО [3].

З початку функціонування інституту АЕО в Україні спостерігається поступове зростання кількості уповноважених економічних операторів. Від одного підприємства, яке отримало відповідну авторизацію за весь 2021 рік, до 15 підприємств, які отримали відповідні авторизації у період з 01.01.2025 по 02.06.2025 рік. Проте, темпи цього процесу залишаються стриманими через, відсутність договорів взаємного визнання підприємств із статусом авторизованого економічного оператора з ЄС та обмеженого розуміння переваг та можливостей, які отримає підприємство від набуття статусу АЕО серед бізнесу [4].

Інститут АЕО є практичним утіленням концепції «партнерства на основі довіри». Для його ефективного функціонування необхідна синергія зусиль: митні органи повинні гарантувати прозорість та передбачуваність процедур, а бізнес - демонструвати відповідальність і дотримання норм.

Системне розширення інституту АЕО в Україні має супроводжуватися розвитком цифрової інфраструктури, навчанням митного персоналу, налагодженням електронного обміну даними та залученням нових технологій для оцінки ризиків. Крім того, важливо активізувати міжнародний діалог щодо укладення угод про взаємне визнання статусу АЕО з ключовими торговельними партнерами України.

У довгостроковій перспективі інститут АЕО здатен стати опорним елементом нової моделі митного адміністрування, орієнтованої на розвиток партнерства, ефективне управління ресурсами, сприяння чесному бізнесу та створення сприятливого інвестиційного клімату

Таким чином, розвиток і поширення практики АЕО – це стратегічне завдання для митниці, бізнесу та держави загалом. Лише у форматі постійного діалогу, взаємної підтримки та готовності до змін можливо досягти справжньої синергії, яка забезпечить модернізацію митної системи та сталий економічний розвиток України.

Список використаних джерел:

1. Framework of standards to secure and facilitate global trade. URL : <https://surl.lu/wfjxkq>

2. Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція) : конвенція затверджена Радою митного співробітництва 18.05.1973 у редакції Брюсельського Протоколу 1999 р. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_643.

3. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

4. Деякі питання реалізації положень Митного кодексу України щодо надання авторизацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.09.2022 № 1092. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1092-2022-%D0%BF#Text>

*Бугір Мирослав Миронович,
директор ТОВ «Етна-Брок»*

ПРОБЛЕМАТИКА СПРОЩЕННЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР ТА РОЗВИТОК ПАРТНЕРСТВА «МИТНИЦЯ – БІЗНЕС» ЗА КОНЦЕПЦІЄЮ АВТОРИЗОВАНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ОПЕРАТОРА

Інститут авторизованого економічного оператора (далі – АЕО) є одним із ключових елементів митної реформи, спрямованої на гармонізацію митного законодавства України з європейськими стандартами та забезпечення прозорих умов для ведення зовнішньоекономічної діяльності. Наявність статусу АЕО надає підприємствам значні переваги, зокрема спрощення митних процедур, скорочення часу та витрат на митне оформлення, а також підвищення рівня довіри з боку державних органів.

Попри потенційні вигоди, процес авторизації залишається складним та малопривабливим для більшості учасників ЗЕД. Це пояснюється низкою практичних проблем, зокрема завищеними фінансовими вимогами, надмірною бюрократизацією процедури подання анкети самооцінки, відсутністю доступних методичних рекомендацій та неоднозначністю тлумачень з боку митних органів. Зазначені бар'єри не тільки гальмують розвиток інституту АЕО в Україні, але й створюють нерівні умови для бізнесу, що підриває довіру до митної системи загалом.

Дослідження проблем функціонування інституту АЕО в Україні є необхідним кроком для напрацювання практичних рішень, що дозволять адаптувати відповідні процедури до реального економічного стану країни та потреб національного бізнесу. Метою даної роботи є комплексний аналіз основних перешкод, які виникають під час впровадження інституту АЕО, а також обґрунтування напрямів удосконалення підходів до його реалізації з урахуванням європейської практики.

Суттєвою перепорою на шляху до отримання статусу АЕО для українських компаній стали завищені вимоги до фінансових коефіцієнтів, передбачені постановою Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2022 року №1092. Законодавча логіка передбачає необхідність відповідності низці фінансових показників як для отримання статусу АЕО, так і для застосування спрощень щодо гарантування. Проте навіть великі міжнародні компанії, що входять до числа найбільших платників податків, не завжди

відповідають встановленим нормативам, що свідчить про відірваність існуючих вимог від реального економічного середовища.

Причиною цього є недосконалий алгоритм оцінки, який не враховує особливості залучення зовнішнього фінансування. Зокрема, надання фінансової допомоги дочірньому підприємству з боку материнської компанії негативно впливає на коефіцієнт автономії та обсяг чистих активів, що призводить до дискваліфікації з процесу авторизації, навіть попри наявність гарантійного листа. Більше того, оцінці підлягає фінансовий стан за останні три роки, що унеможливорює покриття попередніх періодів. На відміну від європейських підходів, де відсутні обов'язкові фінансові коефіцієнти і застосовується комплексний аналіз, в Україні використовується формалізований підхід, що є недоцільним в умовах воєнного стану та економічної нестабільності.

Анкета самооцінки, що є обов'язковим елементом для отримання статусу АЕО, містить значну кількість питань і підпунктів, які необхідно заповнювати відповідно до пояснень. Формальний підхід до перевірки анкет призводить до того, що навіть незначна помилка може стати підставою для відмови в розгляді заяви. Однакова форма анкети для всіх підприємств – від нещодавно створених до системоутворюючих компаній – створює додаткові труднощі для останніх, які змушені витратити 3–6 місяців лише на підготовку до її заповнення.

Враховуючи тривалість подальшого розгляду заявки, загальний строк процесу отримання статусу АЕО може сягати одного року або більше. Запровадження диференційованого підходу до процедури самооцінки, зокрема, надання спрощеної форми для підприємств, що вже мають історію надійної зовнішньоекономічної діяльності, дозволило б суттєво пришвидшити процес. Крім того, розподіл підприємств за рівнями ризику та значенням для економіки у вигляді декількох категорій (або «корзин») з уніфікованими критеріями сприяв би ефективнішому адмініструванню та підвищенню зацікавленості бізнесу.

Незважаючи на активність окремих митниць у просуванні статусу АЕО, на сьогодні відсутні структуровані методичні рекомендації для підприємств, що планують пройти процедуру авторизації. Пояснення до анкети самооцінки часто не узгоджуються з контрольними питаннями, наведеними в алгоритмі оцінки, що створює додаткові труднощі для аплікантів. У результаті компанії змушені витратити значні ресурси – як часові, так і кадрові, – на аналіз понад 100 сторінок документації, що вимагає знань у сферах митного права, обліку, ІТ, логістики та внутрішнього контролю.

Запровадження короткого, зрозумілого посібника, в якому конкретизовані вимоги до компанії-апліканта, розподілені за напрямками відповідальності (бухгалтерія, ІТ, логістика тощо), дозволить істотно спростити підготовку. Окремий розділ посібника має містити роз'яснення щодо відмінностей між статусом АЕО та окремими митними спрощеннями, оскільки не всі компанії потребують повного набору переваг статусу. Для багатьох достатньою є, наприклад, можливість здійснювати митне оформлення безпосередньо на своїй території. Такий посібник сприятиме як обізнаності бізнесу, так і підвищенню ефективності адміністрування з боку митниці.

Окремою проблемою є непослідовність у підходах митних органів до тлумачення вимог алгоритму оцінки. Часто підприємства зіштовхуються із суб'єктивним трактуванням положень, зокрема щодо ідентифікації товарів з різним митним статусом, ведення обліку товарів у дорозі тощо. У відсутності чітких роз'яснень підприємства не можуть наперед оцінити, які саме очікування має митний орган, що унеможливорює якісну підготовку.

Водночас частина підприємств не демонструє готовності до внутрішніх змін, необхідних для отримання статусу АЕО, зокрема відмовляється від адаптації процедур до нових вимог. Нерідко внутрішні політики готуються формально, без реального впровадження, виключно з метою проходження оцінки. Такий підхід знижує довіру до інституту АЕО та створює ризики втрати статусу під час подальших перевірок. Для забезпечення сталості функціонування інституту АЕО необхідно як уніфікувати підходи до тлумачення вимог з боку митних органів, так і змінити філософію взаємодії з боку бізнесу – від формального до партнерського, із фокусом на відповідальність та прозорість.

Інститут авторизованого економічного оператора в Україні перебуває на етапі становлення, і його ефективне функціонування потребує комплексного удосконалення. З боку держави необхідне спрощення фінансових вимог, адаптація анкети самооцінки під різні типи підприємств, розробка зрозумілих методичних матеріалів, а також уніфікація підходів до оцінювання. Водночас, з боку бізнесу важливою є готовність до системної трансформації внутрішніх процесів, підвищення прозорості та налагодження партнерської взаємодії з митними органами. Тільки спільними зусиллями можливо реалізувати потенціал інституту АЕО як інструменту спрощення процедур та стимулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Порядку взаємодії митних органів з уповноваженими економічними операторами: постанова Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2022 р. № 1092. Урядовий портал. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-vzaємodii-mytnykh-orhaniv-z-upovnovazhenymy-ekonomichnymy-operatoramy-1092-270922> (дата звернення: 01.06.2025).
2. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 01.06.2025).
3. Авторизований економічний оператор. *Державна митна служба України*. URL : <https://customs.gov.ua/aeo> (дата звернення: 01.06.2025).

Василенко Катерина Василівна,

*здобувач вищої освіти на магістерському рівні факультету управління та економіки,
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ГАЛУЗІ МИТНОГО КОНТРОЛЮ: ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Міжнародне співробітництво у сфері здійснення митного контролю є не просто бажаним, а й абсолютно необхідним елементом ефективної роботи митних служб у сучасному глобалізованому світі. В умовах зростання обсягів міжнародної торгівлі, розвитку транскордонної злочинності та складності ланцюгів постачання, жодна країна не може самостійно ефективно протистояти викликам у митній сфері. Саме тому об'єднання зусиль, обмін інформацією, узгодження процедур та проведення спільних операцій стають ключовими інструментами для забезпечення безпеки кордонів, сприяння законній торгівлі та боротьби з незаконними фінансовими потоками.

Розвиток та поглиблення міжнародної співпраці у митній сфері є стратегічним пріоритетом для багатьох країн, включаючи Україну, на шляху до зміцнення національної безпеки та інтеграції у світову економічну систему.

Міжнародна діяльність центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, спрямовується і координується Президентом України, Кабінетом Міністрів України та здійснюється за погодженням з Міністерством закордонних справ України.

За дорученням Кабінету Міністрів України центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику (Державна фіскальна служба України), може в обсязі наданих відповідно до закону повноважень вести переговори та консультативну роботу, пов'язану з підготовкою міжнародних договорів з питань державної митної справи [1]. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, з метою вдосконалення митного контролю, активно здійснює міжнародну співпрацю. Це проявляється у підтриманні зв'язків з митними адміністраціями іноземних держав шляхом укладення відповідних міжвідомчих договорів у встановленому законом порядку, а також у представленні України у Всесвітній митній організації та інших міжнародних організаціях. Така міжнародна діяльність є основою для укладення та реалізації основних міжнародних угод про митне співробітництво (рис. 1).

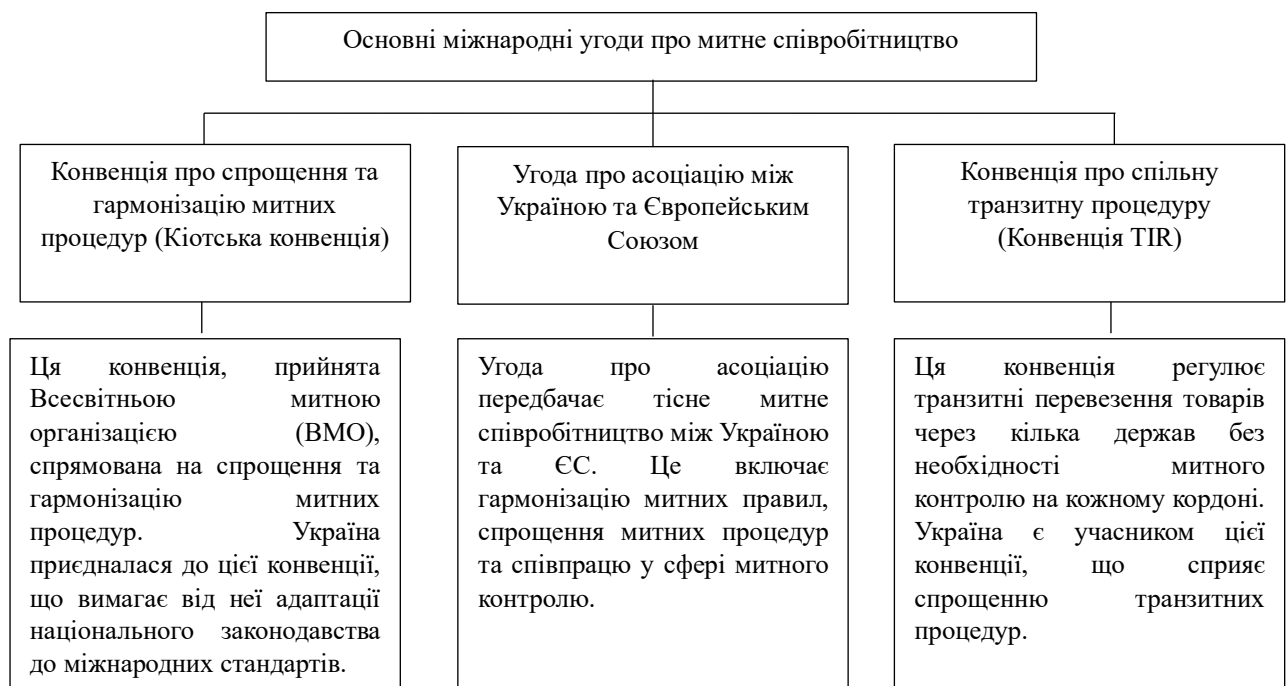

Рис. 1 Міжнародні Угоди про митне співробітництва.*

Джерело: створено автором на основі [2]

Відповідно до міжнародних договорів, укладених відповідно до закону, митними органами України спільно з митними органами суміжних держав може здійснюватися:

- проведення спільного митного контролю у пунктах пропуску через державний кордон України;
- узгодження в установленому законом порядку часу здійснення митного контролю у пунктах пропуску через державний кордон України, процедур митного контролю, митного оформлення та взаємне визнання документів, що використовуються митними органами для виконання митних формальностей;

- проведення спільних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення і припинення контрабанди та порушень митних правил;
- проведення в установленому законом порядку спільних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення і припинення правопорушень у сфері службової діяльності працівників митних органів України та митних служб суміжних держав [2].

З метою ефективного здійснення митного контролю та забезпечення економічної безпеки держави, Україна активно розвиває міжнародне співробітництво у митній сфері. Центральну роль у цьому процесі відіграє уповноважений орган виконавчої влади, який налагоджує зв'язки з іноземними партнерами та представляє інтереси країни на міжнародній арені. Результатом цієї діяльності є укладення та виконання численних міжнародних угод, що регулюють різні аспекти митного співробітництва.

Київська конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур відіграла ключову роль у реформуванні митної системи України, сприяючи спрощенню бюрократичних процедур, зменшенню кількості необхідних документів, впровадженню електронного та попереднього декларування, а також гармонізації митних процесів із міжнародними стандартами. Це дозволило суттєво скоротити час і витрати на митне оформлення, підвищити прозорість процедур і полегшити міжнародну торгівлю, адаптувавши національне законодавство до практик країн-учасниць конвенції. Київська конвенція також сприяла підвищенню прозорості та передбачуваності митних процедур. Принципи конвенції вимагають від митних адміністрацій публікувати свої процедури, рішення та роз'яснення, що робить митний контроль більш зрозумілим та передбачуваним для учасників зовнішньоекономічної діяльності. До впровадження цих принципів бізнес часто стикався з нечіткими або неопублікованими правилами, що створювало невизначеність та можливості для корупції [3].

Пропонуємо проаналізувати динаміку зростання кількості українських підприємств, які доєдналися до інституту АЕО протягом 2023-2025 років. Наочно це можна представити у вигляді рис. 2.

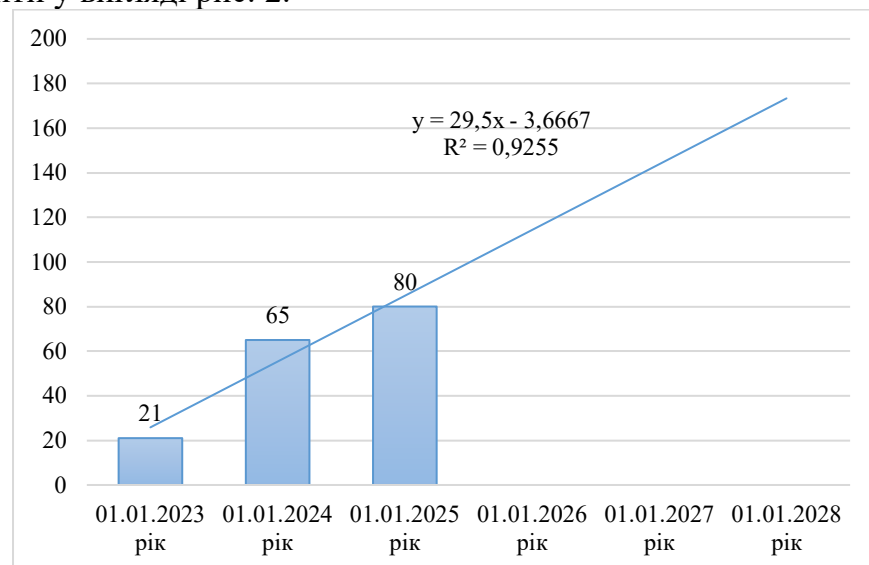

Рис. 2 Динаміка українських підприємств, які доєдналися до АЕО.

Джерело: створено автором на основі [4]

Аналіз діаграми демонструє стійке зростання кількості українських підприємств зі статусом авторизованого економічного оператора (АЕО) у 2023–2025 роках: з

21 підприємства на початку 2023 року до 65 у 2024-му та 80 – у 2025-му. Лінійна модель ($y = 29,5x - 3,6667$, $R^2 = 0,9255$) підтверджує високу точність прогнозування, передбачаючи подальше зростання до 114 підприємств у 2026 році, 144 – у 2027-му та 173 – у 2028-му. Така динаміка свідчить про зростаючу зацікавленість бізнесу у перевагах статусу АЕО, зокрема спрощенні митних процедур, зниженні адміністративного навантаження та посиленні конкурентоздатності. Ще одним прикладом є впровадження електронного декларування. До активного впровадження принципів конвенції паперове декларування було домінуючою формою, що вимагало значних часових та людських ресурсів. Після ратифікації конвенції Україна активно розвиває системи електронного декларування, що значно спростило процес подання митних декларацій, зменшило кількість помилок та прискорило митний контроль.

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом є конкретним прикладом покращення митного контролю в Україні. Внаслідок Угоди про асоціацію з Європейським Союзом є приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту (NCTS) [5].

Впровадження в Україні Нової комп'ютеризованої транзитної системи (NCTS), заснованої на Конвенції про процедуру спільного транзиту, стало важливим кроком до інтеграції у європейський митний простір. До її запровадження транзитні операції супроводжувалися складними процедурами, численними паперовими деклараціями та високими витратами. З моменту приєднання до Конвенції (з 01.10.2022 р.) Україна почала використовувати єдину електронну транзитну декларацію, яка діє у всіх країнах-учасниках, що значно спростило перевезення товарів, зменшило адміністративні бар'єри, покращило прозорість і контроль, та дало українським перевізникам конкурентні переваги. Система забезпечує електронний обмін митними даними, що сприяє боротьбі з контрабандою і підвищенню безпеки. Наразі діє перехідний період, упродовж якого бізнес може користуватися як старою, так і новою системою, але в майбутньому повний перехід на NCTS стане обов'язковим.

Конвенцію TIR (Міжнародні автомобільні перевезення). Цей потужний інструмент, до якого Україна приєдналася 11 жовтня 1994 року, відіграє ключову роль у спрощенні та гармонізації процедур міжнародних автомобільних перевезень [6]. Щоб наочно продемонструвати вплив приєднання України до цієї конвенції на митний контроль, пропонуємо розглянути наступну таблицю 1, яка відображає зміни, що відбулися до та після цієї знаменної події.

Таблиця 1

До та після приєднання до конвенції TIR

До приєднання	Після приєднання
Міжнародні автомобільні перевезення через територію України супроводжувалися необхідністю оформлення національних митних документів на кожному кордоні, що призводило до затримок, додаткових витрат та ускладнювало логістику. Кожна країна на маршруті мала право проводити повний митний огляд вантажу, що збільшувало час доставки та ризики пошкодження товарів. Відсутність уніфікованої системи гарантій створювала потенційні проблеми з забезпеченням сплати митних платежів.	Впровадження книжки МДП (TIR Carnet) як єдиного міжнародного митного документа значно спростило процедуру транзиту товарів через територію України. Перевізники отримали можливість перевозити вантажі в запломбованих транспортних засобах без необхідності сплати митних зборів та податків на транзитних кордонах. Митні органи України отримали міжнародно визнану гарантію сплати митних платежів у разі порушення митного законодавства завдяки системі міжнародної гарантії. Це зменшило ризики для митних органів та спростило процедури контролю.

	Скоротився час проходження митних формальностей на кордонах, оскільки основний митний контроль здійснюється в пункті відправлення та призначення. Транзитні кордони стали більш формальними, обмежуючись перевіркою пломб та книжки МДП. Підвищилася безпека міжнародних перевезень, оскільки запломбовані вантажні відділення зменшують ризик несанкціонованого доступу до товарів під час транзиту.
--	---

Джерело: створено автором на основі [6]

Міжнародні зобов'язання України виступають потужним каталізатором для оновлення та вдосконалення національного митного законодавства, включаючи зміни до Митного кодексу, підзаконних нормативно-правових актів та внутрішніх інструкцій митних органів. Гармонізація із міжнародними стандартами не лише полегшує міжнародну торгівлю та знижує адміністративне навантаження на бізнес, а й забезпечує прозорість процедур, підвищує їхню ефективність і формує довіру міжнародних партнерів до митної системи України. Водночас вплив міжнародних угод має динамічний характер, постійно стимулюючи адаптацію українського митного регулювання до викликів глобальної економіки. На рис. 3 показано основні напрями та механізми впливу міжнародних угод на трансформацію митного законодавства України.

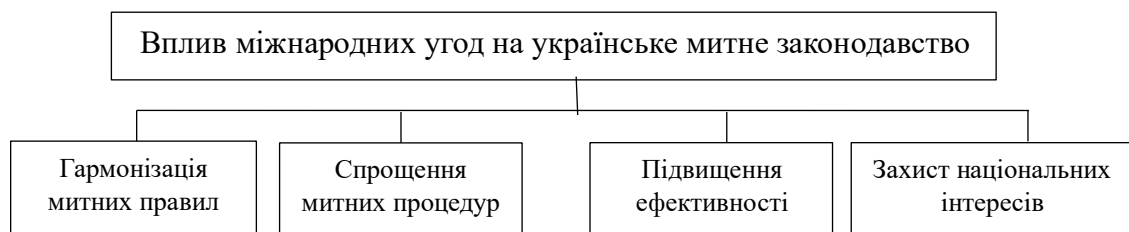

Рисунок 3 – Вплив міжнародних угод на українське митне законодавство.*

Джерело: створено автором на основі [2]

Отже, міжнародне співробітництво є ключовим чинником забезпечення ефективного, прозорого та сучасного митного контролю. Систематичний обмін інформацією, взаємна адміністративна допомога, гармонізація процедур, спільні операції, професійне навчання та укладення міжнародних угод створюють фундамент для протидії транскордонній злочинності, сприяння легальній торгівлі та підвищення безпеки глобальних ланцюгів постачання. Для України активна участь у міжнародних митних ініціативах і впровадження загальновизнаних стандартів – таких як норми Кіотської конвенції, положення Угоди про асоціацію з ЄС та Конвенції про процедуру спільного транзиту – є необхідною умовою інтеграції у світову економіку та посилення національної безпеки. Додатково, участь у Конвенції МДП (TIR) забезпечує суттєве спрощення міжнародних транзитних перевезень через територію України. Подальше зміцнення міжнародного митного співробітництва визначається як стратегічний пріоритет у контексті європейської інтеграції та формування іміджу України як надійного партнера в системі глобальної торгівлі.

Список використаних джерел:

1. Міжнародне співробітництво з питань державної митної справи. URL : <https://studies.in.ua/mutne-pravo-shpora/3184-mzhnarodna-spvpracya-z-pitan-mitnoyi-spravi.html> (дата звернення: 18.05.2025)
2. Міжнародні угоди про митне співробітництво: вплив на українське законодавство. URL : <https://consultant.net.ua/consultant-article/7157> (дата звернення: 18.05.2025)
3. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643 (дата звернення: 18.05.2025)
4. 80 компаній в Україні стали надійними партнерами митниці: чи готовий ваш бізнес? URL : <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/80-kompanii-v-ukrayini-stali-nadiinimi-partnerami-mitnitsi-chi-gotovii-vash-biznes-2020> (дата звернення: 18.05.2025)
5. Застосування національної транзитної системи та NCTS: практичні питання. URL : <https://medoc.ua/blog/zastosuvannja-nacionalno-tranzitno-sistemi-ta-ncts-praktichni-pitannja> (дата звернення: 18.05.2025)
6. Документи для митного оформлення. *Транспортний документ – TIR*. URL : <https://ua-broker.com/shcho-potribno-znaty/dokumenty-dlya-mitnogo-oformlennja/transportniy-dokument-tir/> (дата звернення: 18.05.2025)
7. Митна Конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП 1975 року) (включаючи Пояснювальні записки та коментарі до них). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_012 (дата звернення: 18.05.2025)

Внукова Наталія Миколаївна,
*доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародної торгівлі,
митної справи та фінансових технологій Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця*

ЗНАЧЕННЯ СТРАХУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МИТНОГО ПРОЦЕСУ

Страховання відіграє значну роль у забезпеченні митного процесу щодо страховання відповідальності його учасників і надання гарантій. Відповідно до рекомендацій Всесвітньої митної організації (WCO) страховання відповідальності митного брокера є частиною регуляторної системи для забезпечення захисту клієнтів і держави від можливих фінансових втрат від помилок або недоліків у виконанні митних брокерських функцій [8]. Страховий захист є частиною комплексної дорадчої ролі митних брокерів, тому у багатьох країнах саме страховання відповідальності є пріоритетним інструментом захисту інтересів клієнтів митних брокерів [7].

У Митному кодексі України певна роль надана використанню страхових документів у митному процесі [2]. Відповідно до статті 53 щодо документів, що подаються декларантом для підтвердження заявленої митної вартості є страхові документи, якщо здійснювалося страхування, а також документи, що містять відомості про вартість страхування.

За статтею 310 Митного кодексу України [2] напрямом залученості страхових компаній до забезпечення митного процесу є виконання ними ролі гарантів. Гарантія є

зобов'язанням гаранта щодо виплати на вимогу митного органу коштів у межах розміру гарантії та в порядку і строки, визначені цим Кодексом, у разі невиконання особою обов'язку із сплати митних платежів. Ця стаття визначає правовідносини, пов'язані з наданням гарантій та виконанням гарантом своїх обов'язків, для чого може застосовуватися страхове законодавство.

Стаття 316 Митного кодексу України присвячена реєстрації гаранта, яким можуть бути як банк, так і страховик, крім страховиків, які отримали ліцензію на здійснення діяльності за класами страхування життя, що відповідає змінам 2024 року, пов'язаними з прийняттям нового Закону України «Про страхування» [3]. За п.2 статті 316 фінансова установа, що претендує на отримання статусу гаранта, має для страховика відповідати таким умовам: а) мати чинну ліцензію на здійснення діяльності зі страхування за класом страхування 13 Закону України «Про страхування»; б) дотримуватися протягом останніх 36 місяців обов'язкових критеріїв і нормативів достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика та/або вимог щодо забезпечення платоспроможності, визначених Національним банком України; в) мати протягом останніх 36 місяців сформовані страхові та/або технічні резерви у порядку та обсягах, визначених законодавством; г) не перебувати протягом останніх 36 місяців у процедурі санації боржника до порушення провадження у справі про банкрутство; г) не мати протягом останніх 36 місяців випадків порушення провадження у справі про банкрутство.

Це свідчить про те, що до виконання функцій гаранта у митному процесі залучаються фінансовоспроможні протягом тривалого часу страхові компанії, які мають відповідно до статті 347 Митного кодексу України [2] щодо прав та обов'язків посадових осіб митних органів під час проведення документальних виїзних перевірок надавати всю інформацію в порядку та обсязі, визначених законом.

Відповідно до публічної частини реєстру гарантів, який веде Державна митна служба України, гарантами на 01.06.2025 року виступають такі страхові компанії: ПрАТ «Страхова компанія «Універсальна», ПрАТ «Страхова компанія «ВУСО», ПрАТ «Страхова компанія «Перша», ПрАТ «Страхова група «ТАС», АТ «Страхова компанія «Інго», ТДВ «Страхова компанія «Гардіан», ПрАТ «Страхова компанія "Арсенал страхування», АТ «Страхова компанія «ББС іншуранс», ПАТ «Українська пожежно-страхова компанія» [4].

Страхова компанія «Перша» не тільки входить у реєстр як гарант у митному процесі, але і реалізує страховий продукт щодо страхування відповідальності митних брокерів [5]. Попередньо автором здійснювався пошуковий запит у Google Trends теми «страхування митних брокерів» в Україні за часовий період з 2004 року (на 20 листопада 2024 року). Результати пошуку показали, що пік зацікавленості темою страхування митних брокерів щодо її актуальності відзначений у період 2010 року, далі він став дуже низьким без виділення регіонального розподілу [6].

Для вирішення завдання із визначення ролі страхових компаній у митному процесі автором повторно використано пошуковий он-лайн сервіс Google Trends (на 01 червня 2025 року), який надає статистику попиту на ту чи іншу тему в різних регіонах світу у різні часові період з 2004 року [6]. Особливістю цього інструменту Google є можливість оцінки актуальності тих процесів, які відбуваються на певній території для прийняття тих чи інших рішень, надання користувачам кількісних та якісних показників рівня запиту за 100 бальною шкалою до загальної суми запитів.

Аналіз запитів показав, що статистична значимість їх не встановлена, отже,

інтересу до теми страхування митних брокерів немає, це пов'язано з тим, що за новим Законом України «Про страхування» має відбутися перехід на 13 клас, який здійснюється дуже повільно з урахуванням суттєвого скорочення чисельності страхових компаній і відсутності попиту на ліцензування за цим класом. Між тим зацікавленість окремими страховими компаніями, зокрема, наприклад, ПрАТ «Страхова компанія «Перша» є високою, отже, перспективно необхідно визначити причини такого стану з урахуванням вимог міжнародних організацій до забезпечення страхування професійної відповідальності митних брокерів та залучення страхових компаній у митний процес.

Висновки. Значення страхування у забезпеченні митного процесу відзначено як у Митному кодексі України, так і новому законі України «Про страхування». Негативною є відсутність широкої зацікавленості у страхуванні відповідальності митних брокерів, визначеної інструментом Google, що не відповідає міжнародним вимогам.

Наявність широкого переліку страхових компаній у реєстрі гарантів у митній службі щодо сплати митних платежів, і реєстрація нових гравців 2025 року свідчить про існуючу залученість страховиків до цього процесу і їх значну роль (більше третини) серед інших гарантів.

Список використаних джерел

1. Внукова Н.М., Завгородня М.В. Значення залученості страхових компаній у забезпеченні митного процесу *Фінансовий бізнес: стійкість, інклюзивність і соціальна відповідальність*: збірник тез доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції Грудневі читання. За заг. ред. Н.В. Приказюк. Київ, 2024. Вип. XV. С. 27–28. ISBN 978-617-8456-35-1 URL : <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/34709>
2. Митний кодекс України *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
3. Про страхування : Закон України від 18 листопада 2021 року № 1909-IX *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
4. Публічна частина реєстру гарантів : Державна митна служба України. URL : <https://cabinet.customs.gov.ua/guarantor/list> (дата звернення 01.06.2025).
5. Страхування професійної відповідальності митних брокерів: Перша страхова URL: <https://persha.ua/dlja-biznesa/strahovanie-otvetstvennosti-juridicheskikh-lic/strahovanie-professionalnoj-otvetstvennosti/>
6. Як користуватися сервісом Google Trends? URL: <https://adwservice.com.ua/uk/yak-korystuvatysya-servisom-google-trends>
7. Customs House Brokers URL : <https://logistiq.com/who-we-serve-customs-brokers>
8. WCO Customs Brokers Guidelines June 2018. URL: <https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/customs-brokers/customs-brokers-guidelines.pdf?db=web> (дата звернення 17.11.2024).

*Мусякевич Назарій Романович,
головний державний інспектор відділу взаємодії з підприємствами щодо питань
авторизації управління забезпечення митного контролю та оформлення Івано-
Франківської митниці*

АВТОРИЗОВАНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ОПЕРАТОР – НОВИЙ ЕТАП У ВІДНОСИНАХ МИТНИЦІ ТА БІЗНЕСУ

На даний момент міжнародна торгівля є найважливішим фактором економічного розвитку та зростання країни, однак, має вразливість до неправомірних дій, які можуть завдати серйозної шкоди світовій економіці та соціальному добробуту. Одним із інструментів, покликаних спростити процес міжнародної торгівлі, є інститут авторизованого економічного оператора. Крім того, запровадження програми АЕО є одним з обов'язків України відповідно до умов, що прописані в Угоді «Про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» Українське митне законодавство має поступово наближуватися до митного законодавства ЄС [1]. З метою реалізації цього зобов'язання, в Україні відбувається активне впровадження інституту авторизованого економічного оператора (далі – АЕО) та імплементація деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу. Так, 19.04.2025 вступили в силу зміни до Митного кодексу України, які суттєво наблизили наше законодавство до європейського.

Авторизований економічний оператор – це підприємство-резидент, що виконує будь-яку роль в міжнародному ланцюзі постачання товарів та отримало авторизацію АЕО [2, с. 23].

АЕО – це особливий статус, який визнає високий ступінь довіри до суб'єкта господарювання та надає йому суттєві спрощення при здійсненні митних формальностей. Цей статус свідчить про те, що процедури, пов'язані з митним оформленням товарів у ланцюзі міжнародних постачань, прозорі та безпечні, а відносини підприємств з митними органами побудовані на взаємній справедливості та відповідальності. Це не просто технічне нововведення, а зміна філософії взаємодії. Замість конфронтації митниця та бізнес переходять до партнерства, разом працюють для спільної мети. Це можливість для бізнесу працювати швидше, ефективніше та на рівних умовах із європейськими партнерами.

Історія започаткування програми АЕО в Україні починається у 2019 році після внесення суттєвих змін до законодавства з питань митної справи. Першу авторизацію АЕО українське підприємство отримало у 2021 році. Перші кроки були важкими, проте з кожним роком кількість підприємств, які зацікавлені перевагами, прагнуть підвищити свою конкурентоспроможність стає більше, а станом на 30.05.2025 таких підприємств на території України уже 95. АЕО може бути таких типів:

- про надання права на застосування спрощень (АЕО-С);
- про підтвердження безпеки та надійності (АЕО-Б) [2, с. 23].

Кожна авторизація має свої переваги.

До переваг АЕО-С відноситься:

- пропуск через митний кордон, митний контроль та/або виконання митних формальностей щодо товарів, транспортних засобів комерційного призначення в першочерговому порядку, в тому числі з використанням інформаційно-комунікаційних систем, що регулюють черговість прибуття до державного кордону та/або його перетину;

- зменшення автоматизованою системою управління ризиками форм та обсягів митного контролю під час здійснення митного оформлення товарів транспортних засобів комерційного призначення;
- використання спеціально визначеної смуги руху в пункті пропуску через державний кордон України для переміщення автомобільних транспортних засобів комерційного призначення;
- використання національного логотипа АЕО.

Окрім переваг, якими користуються підприємства, що отримали авторизацію АЕО-С, авторизація АЕО-Б надає право на отримання від митного органу повідомлення про те, що відповідні товари і транспортні засоби комерційного призначення на основі аналізу ризиків за загальною декларацією прибуття обрано для проведення митного огляду в пункті пропуску через державний кордон України до моменту їх переміщення через митний кордон України [2, с. 25-26].

Проте, це не всі переваги, які може отримати бізнес від інституту АЕО. По справжньому розкривають потенціал АЕО певні спрощення, які значно полегшують та пришвидшують бізнес- процеси на підприємствах:

- використання загальної гарантії;
- використання загальної гарантії із зменшенням розміру забезпечення базової суми до 50 та до 30 відсотків;
- використання звільнення від гарантії;
- використання пломб спеціального типу;
- процедура спрощеного декларування;
- процедура випуску за місцезнаходженням [2, с. 25].

Кожне спрощення має свої особливості, які ми зараз розглянемо. Суть використання загальної гарантії полягає у тому, що підприємство в межах певної суми може застосовувати гарантію для переміщення через митний кордон кількох партій товарів одночасно. А якщо воно отримало спрощення на зменшення референтної суми або звільнення від гарантії, то сума коштів, яка надається для гарантування зменшується, або не надається, за умови застосування даних спрощень.

Використання пломб спеціального типу надає можливість представникам підприємства пломбувати транспортні засоби з товаром, що експортується. Дане спрощення є обов'язковим для отримання спрощення процедура випуску за місцезнаходженням.

Підприємство, яке отримало авторизацію за процедурою спрощеного декларування має можливість випуску товарів в обраний митний режим за умови подання однієї або кількох спрощених декларацій із застосуванням використання загальної гарантії щодо таких товарів.

Окрім перерахованих переваг, за результатами досліджень у США, зроблено висновок, що впровадження інституту АЕО може принести бізнесу такі вигоди, як:

- покращена безпека продукції на 38% завдяки зменшенню крадіжок та втрат;
- покращене управління запасами на 14% за рахунок зменшення надлишкових процедур інвентаризації, обліку тощо;
- збільшення на 12% своєчасного повідомлення про доставку;
- 50% збільшення доступу до видимості та прозорості даних ланцюга постачання товарів та 30% збільшення своєчасності інформації про рух товарів;
- збільшення швидкості постачання за рахунок скорочення часу на транзитні переміщення на 29% та скорочення часу на остаточну доставку на 28%;

– вищий рівень відповідності вимогам споживачів - зменшення кількості скарг споживачів на 26% та збільшення кількості нових клієнтів на 20% [3].

Для того, щоб отримати статус АЕО підприємство повинне відповідати певним критеріям, зокрема:

1) дотримання вимог митного та податкового законодавства України, а також відсутність фактів притягнення до кримінальної відповідальності;

2) демонстрація заявником високого рівня контролю своїх операцій і товаропотоків на основі бухгалтерського обліку, системи управління комерційними обліковими записами та, у відповідних випадках товарно-транспортною документацією, що дають змогу здійснювати належний митний контроль;

3) стійкий фінансовий стан;

4) забезпечення практичних стандартів компетенції або професійної кваліфікації відповідальної посадової особи підприємства;

5) дотримання стандартів безпеки та надійності [2, с. 23-24].

Для отримання статусу АЕО-С підприємство повинне відповідати критеріям 1-4, АЕО-Б – 1-3,5.

Отже, авторизований економічний оператор – це не просто інструмент спрощення митних процедур, а новий етап у відносинах між митницею та бізнесом, заснований на довірі, прозорості та співпраці. Для бізнесу це означає економію часу й ресурсів, для митниці – ефективніше управління ризиками, а для економіки – зростання торгівлі та інвестицій. Впровадження АЕО в Україні відкриває нові можливості, але потребує зусиль як від компаній, так і від держави. Це довгий та непростий шлях, але переваги, які отримує від цього бізнес, того варті.

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (редакція від 30.11.2023 р.) URL

: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n566 (дата звернення 30.05.2025).

2. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI (редакція від 20.04.2025 р.) Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення 30.05.2025)

3. The Authorized Economic Operator and the Small and Medium Enterprise. URL : https://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument_and_tools/tools/~/_media/93162547322F462A97F8767D0987A901.ashx (дата звернення 30.05.2025).

Ткач Дмитро Сергійович,

*аспірант кафедри фінансів, банківської справи,
страхування та фондового ринку,*

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

АВТОРИЗОВАНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ОПЕРАТОР ЯК ФАКТОР ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

Авторизований економічний оператор (далі – АЕО) виступає важливим інструментом модернізації та оптимізації зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів

господарювання. Впровадження статусу АЕО не лише сприяє спрощенню митних процедур та зниженню адміністративного навантаження, а й підвищує рівень довіри партнерів і контрагентів, що є ключовим чинником для залучення інвестицій.

У контексті фінансового забезпечення інвестиційної діяльності статус АЕО сприяє зміцненню фінансової стабільності підприємств, забезпечуючи прозорість та передбачуваність операцій, що позитивно впливає на інвестиційну привабливість. Підприємства, які отримали сертифікат АЕО, мають кращі можливості для залучення фінансових ресурсів як з внутрішніх, так і з міжнародних джерел.

Дослідження механізмів фінансового забезпечення інвестиційної діяльності в умовах впровадження програми АЕО дозволяє виявити нові шляхи підвищення ефективності зовнішньоекономічних операцій та створення сприятливих умов для сталого розвитку бізнесу. Це особливо актуально для українських компаній, які прагнуть посилити свої позиції на світових ринках та інтегруватися у глобальні ланцюги доданої вартості.

У сучасних умовах розвитку глобальної економіки питання безпеки міжнародної торгівлі та ефективності зовнішньоекономічної діяльності набувають особливого значення. Після подій 11 вересня 2001 року світова митна спільнота розпочала активні кроки для створення механізмів, які б забезпечували безпеку ланцюгів поставок, сприяли законній торгівлі і, що надзвичайно важливо, підвищували довіру між митними органами і бізнесом. Результатом цих зусиль стало впровадження Рамкових стандартів безпеки Всесвітньої митної організації (SAFE Framework of Standards) у 2005 році, що на сьогодні підтримуються 169 країнами [1].

Ключовим елементом рамкової програми є створення режиму АЕО, який не лише підвищує безпеку зовнішньоекономічних операцій, але й служить інструментом фінансового забезпечення інвестиційної діяльності у зовнішній торгівлі. Програма АЕО дозволяє економічним операторам отримати спеціальний статус на основі комплексної оцінки їхньої відповідності критеріям безпеки та надійності. Цей статус надає можливість скористатися низкою пільг, серед яких – спрощення митних процедур, зменшення часу на оформлення товарів та зниження адміністративних витрат.

Наявність статусу АЕО у зовнішньоекономічній діяльності є важливим фактором для фінансового забезпечення інвестицій з кількох причин. По-перше, підприємства з таким статусом отримують підвищений рівень довіри з боку міжнародних партнерів і фінансових установ. Це, в свою чергу, сприяє полегшенню доступу до кредитних ресурсів, інвестиційних програм і сприятливих умов співпраці. По-друге, завдяки спрощеним митним процедурам та зниженню ризиків затримок і додаткових витрат, компанії можуть більш ефективно планувати свої інвестиції і реалізовувати проекти з мінімальними операційними ризиками [2].

Для кращого розуміння ролі та функцій авторизованого економічного оператора (АЕО) у фінансовому забезпеченні інвестиційної діяльності у зовнішньоекономічній сфері доцільно розглянути основні напрями його діяльності. Вони охоплюють ключові аспекти безпеки, спрощення митних процедур, управління ризиками та взаємодії з державними органами, що сприяє підвищенню інвестиційної привабливості підприємств.

Рис. 1 АЕО у забезпеченні фінансової підтримки інвестицій у зовнішньоекономічній сфері

Джерело: побудовано автором

Схема демонструє центральну роль авторизованого економічного оператора, який виступає ядром взаємодії між митними органами та бізнесом у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Від АЕО відходить сім основних напрямів, які визначають його функції та переваги: безпека ланцюга поставок, спрощені митні процедури, управління ризиками, комплаєнс-менеджмент, зниження операційних витрат, підвищення довіри партнерів та підтримка інвестиційної діяльності. Кожен із цих напрямів взаємодіє з іншими, утворюючи комплексний механізм, що забезпечує ефективність і стабільність зовнішньоекономічної діяльності.

Важливо також відзначити, що програма АЕО інтегрує концепції управління ризиками та комплаєнс-менеджменту, що підвищує здатність митних органів і бізнесу ідентифікувати і мінімізувати потенційні загрози. У цьому контексті економічні оператори, які підтверджують свій статус АЕО, є партнерами державних органів у забезпеченні безпеки міжнародних ланцюгів поставок. Це партнерство не лише зменшує адміністративне навантаження на бізнес, але й сприяє оптимізації фінансових ресурсів, що інвестуються у зовнішньоекономічну діяльність [3].

В Україні програма АЕО почала динамічно розвиватися, що свідчить про її зростаюче значення у фінансовому забезпеченні інвестицій у зовнішньоекономічній сфері. Отримання сертифікату АЕО надає українським підприємствам конкурентні переваги, зокрема полегшення митного контролю, скорочення часу на проходження процедур, що є критичним фактором для інвестиційної привабливості. Особливо важливо це у контексті інтеграції України до Європейського Союзу, де взаємне визнання статусу АЕО між країнами-членами створює умови для безперешкодного руху товарів і капіталів.

Однак існують і певні проблеми, які стримують повноцінне використання переваг програми АЕО в Україні. Зокрема, недосконалість нормативної бази, недостатня зрілість системи комплаєнсу та обмежена кількість угод про взаємне визнання з іншими країнами. Це ускладнює для підприємств отримання максимальної користі від статусу АЕО, що вимагає подальшої гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами та активізації співпраці між державними органами і бізнесом [4].

У майбутньому розвиток програми АЕО в Україні та світі буде тісно пов'язаний із застосуванням новітніх технологій, таких як цифровізація митних процедур, впровадження «розумних» систем безпеки і моніторингу в режимі реального часу. Це не лише підвищить ефективність контролю, а й відкриє нові можливості для залучення інвестицій у сферу зовнішньоекономічної діяльності.

Крім того, подальше укріплення партнерства між митними службами та бізнесом створить умови для розвитку прозорості та прогнозованої митної політики, що є необхідною передумовою для стабільного фінансового забезпечення інвестицій. Взаємне визнання статусу АЕО між країнами сприятиме зниженню бар'єрів у торгівлі, зменшенню ризиків для інвесторів і стимулюватиме розвиток міжнародних інвестиційних потоків.

Отже, статус авторизованого економічного оператора виступає не лише як інструмент безпеки, а й як ключовий фактор фінансової стабільності та привабливості інвестицій у зовнішньоекономічній діяльності. Його впровадження і розвиток в Україні є важливим кроком на шляху до інтеграції у світову економіку та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на глобальному ринку.

Список використаних джерел:

1. Дугінець Г. В., Вдовиченко М. М. Авторизований економічний оператор: переваги та проблеми імплементації в світі. *Економіка та суспільство*. Випуск № 64. 2024. DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-73>
2. Караваєв Т., Дугінець Г., Ніканорова О. Authorized economic operators: world experience and benefits for Ukrainian business. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2022. № 2. С. 26–37. DOI : [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2022\(121\)03](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2022(121)03)
3. Канигін С., Тищенко В., Азізова К. Міжнародний досвід організації перевірок кандидатів на отримання статусу авторизованого економічного оператора. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-68>
4. Кляцький Д., Білоножко М., Коросташова І. Сутність митно-правового інституту авторизованого економічного оператора та проблемні питання його реалізації в Україні. *UNIVERSUM*. 2024. № 9. С. 108–115. URL : <https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/1089> (дата звернення: 25.05.2025)

ЗМІСТ

<i>№</i>	<i>Автор</i>	<i>Стор.</i>
	Секція №1 КЛЮЧОВІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ МИТНІЙ ПОЛІТИЦІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	
1	<i>Арзянцева Д. А., Захаркевич Н. П.</i> МЕХАНІЗМИ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ІМПОРТУ ЗЕЛЕНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІННОВАЦІЙНОГО ОБЛАДНАННЯ	4
2	<i>Владовська К. П.</i> АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ В МИТНИХ ОРГАНАХ	8
3	<i>Галус О. О.</i> ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З МИТНИМИ ОРГАНАМИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИКОРДОННОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТЕРИТОРІАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	10
4	<i>Гриценко Д. І.</i> ДИВЕРСИФІКАЦІЯ СТРАХОВИХ ПРОДУКТІВ У МИТНІЙ СПРАВІ	12
5	<i>Коберник Л. В.</i> ДЕРЖАВНА МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ	15
6	<i>Крушинська А. В.</i> СТРАХОВІ КОМПАНІЇ ЯК УЧАСНИКИ МИТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ	16
7	<i>Куцкир В. В.</i> ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТА МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ	19
8	<i>Мартинюк В. А.</i> ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ДЛЯ РОЗМІЩЕННЯ ОБ'ЄКТІВ МИТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ	21
9	<i>Мащенко М. А., Смородін А. Ю.,</i> МОДЕРНІЗАЦІЯ МИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ДО МИТНОГО ПРОСТОРУ ЄС	26
10	<i>Омельчук О. М.</i> КРИМІНАЛІЗАЦІЯ ТОВАРНОЇ КОНТРАБАНДИ В УКРАЇНІ: ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗМІН ДО КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ	28
11	<i>Поташнікова Г.В.</i> ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИКИ РЕФОРМ У ДЕРЖАВНІЙ МИТНІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ ЗА НАПРЯМКОМ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ	31
12	<i>Самарічева Т. А.</i> РОЛЬ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ У ФОРМУВАННІ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ	34

13	Солодка І. В. КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ У СФЕРІ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ: ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ ТА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРОТИДІЇ	38
14	Czyżowicz W MIĘDZYNARODOWA POLITYKA CELNA – AKTUALNE WYZWANIA I ZAGROŻENIA DLA UKRAINY W PROCESIE GLOBALIZACJI	41
	Секція №2 СПЕЦИФІКА МИТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ ЗОВНІШНЬО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД	
1	Гуцул І. А., Гуцул І. О. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	43
2	Запорожець О. Ф. МЕХАНІЗМ МИТНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ У ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД	46
3	Самарічев Д. О. ВПЛИВ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ НА ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ	50
4	Синчак В. П. МИТНА ВАРТІСТЬ ЯК БАЗА ОПОДАТКУВАННЯ В НАРАХУВАННІ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ	54
	Секція №3 КОНТРОЛЬ ТА АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ПРЕВЕНЦІЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ	
1	Гриценко О. М. КОНТРОЛЬ І АУДИТ ЯК КЛЮЧОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПРЕВЕНЦІЇ В СИСТЕМІ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ	59
2	Пунда О. О., Арзянцева Д. А. НОРМАТИВНЕ РЕГЛАМЕНТУВАННЯ ПРОВЕДЕННЯ МИТНИХ ЕКСПЕРТИЗ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	62
3	Сньозик Ю. І. КОНТРОЛЬ ТА АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ПРЕВЕНЦІЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ	66
4	Токар А.М. АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА МИТНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ	67
	Секція №4 ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ В КОНТЕКСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУР МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ	
1	Бачинський Д. В. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	70
2	Войцешук А. Д. АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ АВТОМАТИЗОВАНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ (АСУР) ТА ПРАКТИК КОРИГУВАННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ	73

3	Гаврік Р. О. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОДАТКОВИХ ТА МИТНИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	76
4	Налуцишин В.В. РОЛЬ ЛОГІСТИКИ В МИТНОМУ ОФОРМЛЕННІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД	79
5	Ткачук Н. М. ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ МИТНИХ ПРОЦЕДУР В УКРАЇНІ	80
6	Фасолько Т. М. МАТЕМАТИЧНІ МОДЕЛІ ОЦІНКИ РИЗИКІВ У МИТНІЙ СПРАВІ	83
	Секція №5 РОЛЬ МИТНОЇ СФЕРИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	
1	Бригінець О. О. РОЛЬ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	85
2	Бурбела А. Л. МИТНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	87
3	Гуменюк Б. Б. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИКОРДОННОГО ТА МИТНОГО КОНТРОЛЮ НА ПУНКТАХ ПРОПУСКУ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ	89
4	Данілова А. В. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ПОШИРЕННЯ ОСОБЛИВО НЕБЕЗПЕЧНИХ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ: НА ШЛЯХУ ДО СТІЙКОЇ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОГО РЕАГУВАННЯ	92
5	Дорош Н. В. ПОСИЛЕННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ПОРУШЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ РЕГІОНУ КРАЇН ПІВДЕННОЇ АЗІЇ)	94
6	Зібницький І. Д. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ У 2024 РОЦІ НА ОСНОВІ КЛЮЧОВИХ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ІНДИКАТОРІВ	96
7	Капітанець С. В. ЗАГАЛЬНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ	98
8	Коржунська Т. В. ПОСИЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ШЛЯХОМ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ НАБУТТЯ КОМПЕТЕНЦІЙ КІНОЛОГІЧНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ДЕРЖМИТСЛУЖБИ ТА ЇЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОРГАНІВ	102
9	Натахіна Л. О. ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В МИТНИХ ОРГАНАХ	104
10	Попель С. А. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД І ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА	107

11	Пухальський В. В., Палига А. В. МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ У МИТНІЙ СФЕРІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОСИЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	111
12	Резнікова Е. Р., Писаченко Д. Л. РОЛЬ МИТНОЇ СФЕРИ В ЗАБЕЗПЕЧЕНІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	114
13	Рябченко О. П. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ МИТНИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ	116
14	Саввонуло К. В. ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ»	120
15	Слива І. В. ІНСТИТУЦІЙНА РОЛЬ МИТНИХ ОРГАНІВ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	123
16	Сторожук І. П. ЦИФРОВІЗАЦІЯ МИТНОЇ СЛУЖБИ: ВИКЛИКИ КІБЕРБЕЗПЕКИ	125
	Секція № 6 СПРОЩЕННЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР ТА РОЗВИТОК ПАРТНЕРСТВА «МИТНИЦЯ – БІЗНЕС» ЗА КОНЦЕПЦІЄЮ АВТОРИЗОВАНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ОПЕРАТОРА	
1	Бачок А. А. СИНЕРГІЯ МИТНИЦІ ТА БІЗНЕСУ: СТРАТЕГІЧНА РОЛЬ ІНСТИТУТУ АЕО	128
2	Бугір М.М. ПРОБЛЕМАТИКА СПРОЩЕННЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР ТА РОЗВИТОК ПАРТНЕРСТВА «МИТНИЦЯ – БІЗНЕС» ЗА КОНЦЕПЦІЄЮ АВТОРИЗОВАНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ОПЕРАТОРА	130
3	Василенко К. В. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ГАЛУЗІ МИТНОГО КОНТРОЛЮ: ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	132
4	Внукова Н. М. ЗНАЧЕННЯ СТРАХУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МИТНОГО ПРОЦЕСУ	137
5	Мусякевич Н. Р. АВТОРИЗОВАНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ОПЕРАТОР – НОВИЙ ЕТАП У ВІДНОСИНАХ МИТНИЦІ ТА БІЗНЕСУ	140
6	Ткач Д. С. АВТОРИЗОВАНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ОПЕРАТОР ЯК ФАКТОР ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ	142

Наукове видання

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«ДЕРЖАВНА МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ВІДПОВІДЬ НА ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА»

Відповідальний редактор – *Попель С.А.*
Комп'ютерний набір – *Попель С.А.*

Підписано до друку 10.06.2025 р. Формат 60×84 1/16.

Ум. друк. арк. 31,9. Наклад 50 прим. Зам. № 79.

Видано у Хмельницькому університеті управління та права
імені Леоніда Юзькова.

29013, м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, буд. 8. Тел.: (382) 71-75-91, (382)
71-80-80

Ел. адреса: nauka@univer.km.ua

Свідоцтво Державного комітету інформаційної політики, телебачення та
радіомовлення України про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої
продукції

Серія ДК № 6982 від 19.11.19 р.